

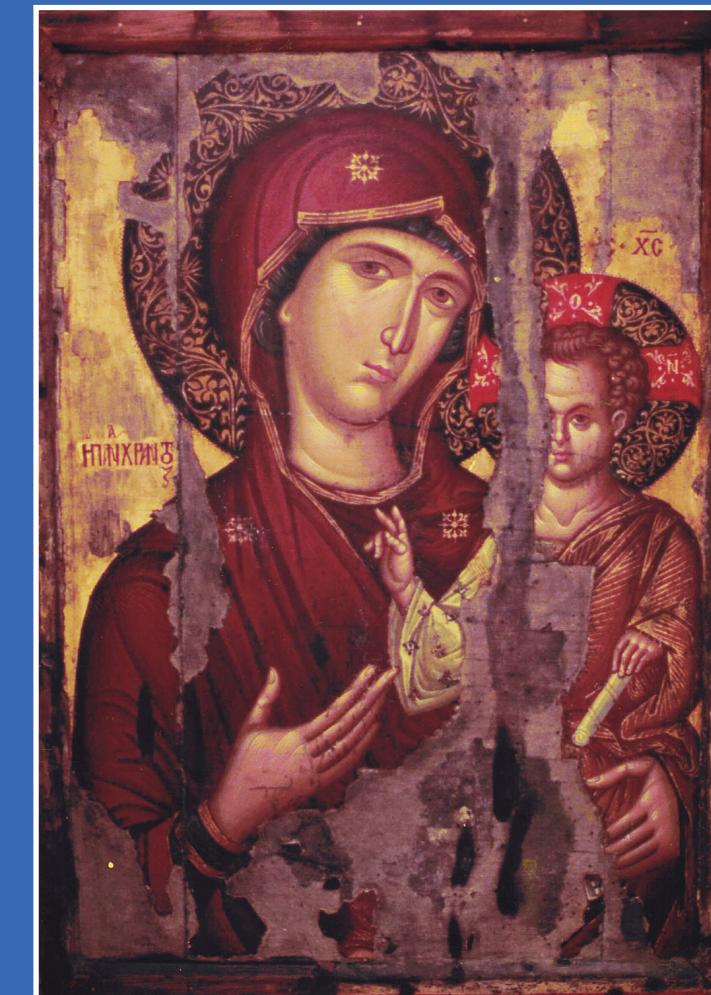
ÓΡΘΟΔΟΞΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Έκδοση παγκυπρίγ συλλόγ γ ὄρθοδοξ παραδόσεως
«οι φίλοι του ἀγίου ὄρυγ»

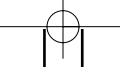

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΔΡΙΘΜΟΣ 123 ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2021

ΔΡΙΘΜΟΣ 123 ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2021

ΟΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΈΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΣΤΗ ΑΓΙΑ ΉΡΥΧ»

ISSN 1011 Η 1719

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

* * *

Διεύθυνση:

T.K. 25524 - 1310 Λευκωσία

* * *

www.orthodoximartyria.com

* * *

Οι συνεργάτες έχουν τών εύθυνη των ἀπόψεων τους.

* * *

Ἐπίσιδια συνδρομή Κύπρου: 7 εύρω.

Τιμή τεύχους: 3 εύρω.

Ἐπίσιδια συνδρομή Ἐλλάδας: 10 εύρω.

Ἐπίσιδια συνδρομή ἔξωτερικοῦ: 10 εύρω.

Ο τραπεζικός λογαριασμός τοῦ Περιοδικοῦ είναι:

Τράπεζα Κύπρου. «Φίλοι τοῦ Ἀγίου Ὁρούς»,

173-05-016152, κώδικας πράξης 4222.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

Α' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΖΩΗ

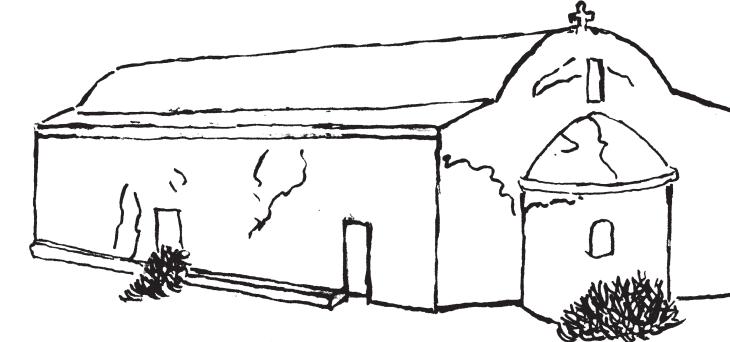
1. Κωστή Μπαστιά, Είσαγωγή στά Πάθη	1
2. Ἀπό τόν «Ἐνέργετινό», Περί ταπεινοφροσύνης Η'	4
3. Ἐγκάμιο τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στήν Ἀγία Γοργονία	7
4. Ἀφηγήσεις τοῦ Ἀγίου Πορφυρίου	9
5. Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Ἀγίου Ἱερώνυμου Σιμωνοπετρίτη	12
6. Ἀρχιμανδρίτη Ζαχαρία, Ἡ κοίμηση τοῦ Ἀγίου Σωφρονίου τοῦ Ἐσσεξ	16
7. Βασιλείου Χαραλάμπους, Ἐκοιμήθη ὁ Γέρων Ἄθανάσιος Σιαυροβουνιώτης, ὁ Γέρων τῆς Ὁρθόδοξης Παράδοσης	20
8. Ἀρχιμανδρίτη Κλεόπα Ἡλίε, Συνάντησα ἀληθινούς μοναχούς	22
9. Σάββα Ἀλεξάνδρου, Ἡ γιασμένοι καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι στόν κόσμο	29
10. Πρωτοπρεσβύτερου Στέφανου Ἀναγνωστόπουλου, Ἡ γράμματη, ἡ γιασμένη γυναίκα	32
11. Νικόλαου Λεβέντη, Ἡ κοινωνία τῆς ἐγωικῆς αὐτάρκειας	35

Β' ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ, Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ (ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

12. Συμεών Πηγαδουλιώτη, Προλογικό σημείωμα	38
13. Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Ἡ βασιλική τῆς Ἀγίας Σοφίας τοῦ δ' αἰῶνος	43
14. Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου, Ἡ Ἀγία Σοφία τοῦ Θεοδοσίου Β'	45
15. Πρωτοπρεσβύτερου Ἀγγελού Ἀγγελακόπουλου, Οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς Ἀγίας Σοφίας	49

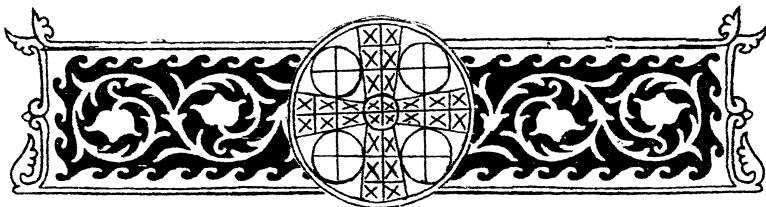
(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στή 2η σελίδα τοῦ ὀπισθοφύλλου)

16. Πρεσβύτερου Γεώργιου Βασ. Σχοινᾶ, Ἡ Ἀγία Σοφία ἀπό ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως	52
17. Φώτου Σχοινᾶ, Ὁ συμβολισμός τῆς Ἀγίας Σοφίας	56
18. Χριστάκη Εύσταθίου, Τά σωζόμενα ψηφιδωτά τῆς Ἀγίας Σοφίας	60
19. Δημήτριου Π. Ρίζου, Ἱεροί ναοί επί ὄνοματι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας	64
20. Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εὐθυμίου, Οἰκουμενικές Σύνοδοι καὶ Ἀγία Σοφία	69
21. Δημήτριου Χ. Καππαῆ, Οἱ Ρώσσοι καὶ ἡ Ἀγία Σοφία	73
22. Κωνσταντίνου Κυριακίδη, Ζημιές, καταστροφές καὶ προσθῆκες στήν Ἀγία Σοφία	76
23. Στέλιου Παπαντωνίου, Θρύλοι γιά τήν Ἀγία Σοφία	80
24. Ἀντώνη Πιλλᾶ, Ὅμνοι καὶ θρῆνοι γιά τήν Ἀγία Σοφία	84
25. Ἀρχιμανδρίτη Νεκτάριου Πάρος, Ὁ ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας κατά τήν πρώτη περίοδο τῆς ὀθωμανοκρατίας	89
26. Ἀνδρέα Κυριακοῦ, Μιά λειτουργία μετά τήν τελευταία λειτουργία. Ἀγία Σοφία 1919	93
27. Μάλαμας Βέργου - Στυλιανοῦ, Ἡ Ἀγία Σοφία μετατρέπεται ξανά σέ τζαμι	97
28. Βασιλείου Χαραλάμπους, Ἡ βλάσφημη «μετατροπή» τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ τζαμι καὶ ἡ ἐπικείμενη τῆς Ἰ. Μονῆς τῆς Χώρας	100
29. Παναγιώτη Τελεβάντου, Ἐκκλησιαστικές ειδήσεις	104
30. Βιβλιοπαρουσιάσεις - Βιβλία πού λάβαμε	108

Εἰκόνα ἔξωφύλλου: Φωτογραφία τῆς φορητῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας. Ἐκκλησία Ὁσίου Βαρνάβα, Βάσας Κοιλανίου (ἐπαρχία Λεμεσοῦ). Σήμερα φυλάσσεται στό Βυζαντινό Ἐκκλησιαστικό Μουσεῖο τῆς κοινότητος. Ἐργό τοῦ 15ου αἰώνος.

Εἰκόνα ὀπισθοφύλλου: Φωτογραφία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου Ἀχέλειας (ἐπαρχία Πάφου). Κτίσμα τοῦ 13ου αἰώνος.

Κωστή Μπαστιά
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΑΘΗ

Οσα εἶπε κι ἔπραξεν ὁ Χριστός ἀπό τή μέρα πού μπῆκε στήν Ἱερουσαλήμ, ὡς τήν ὕρα πού πιάστηκε, εἶναι καταπληκτικά καί βαθύτατα. Οι μαθητές του ἦταν ἀδύνατο νά σπκώσουν τό βάρος πού ἐκλειναν οι τελευταῖες του ύποθηκες. Ἀδιάκοπα ἀποροῦν μέ τούς λόγους του καί τόν ἀναγκάζουν νά τούς κατηγορήστην πώς δέν τόν καταλαβαίνουν. Ἡ νοοτροπία τους δέν βρίσκεται ἀκόμα πολύ μακρυά ἀπ' τή νοοτροπία τοῦ πλήθους, πού εἶχε πιστέψει στό Χριστό. Ὄπως αὐτό, ἔτσι καί κεῖνοι δέν μποροῦν νά πιστέψουν πώς οί Ἰσχυροί τοῦ Ἰσραὴλ μποροῦν νά θανατώσουν τόν ἀναμενόμενο Μεσσία. Κι ὅμως ὁ Χριστός, πραγματιστικώτερος ἀπ' ὅλον τόν ἐπιστημονισμό τῶν αἰώνων, τούς ἔχει κιόλας διδάξει, πώς ἂν ὁ σπόρος πού πέστη στή γῆ δέν θαφτῆ καί δέν πεθάνη, θ' ἀπομείνη μιά ἔρημη καί ἔκομιμένη μονάδα. Ἀν ὅμως θαφτῆ καί πεθάνη, τότε μονάχα θά φέρη τόν πλούσιο καρπό. Αὐτό τό νόμο, αὐτή τή διαδικασία τοῦ Πάθους εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀκολουθήστη ὁ θεῖος φορέας τῆς ἀλήθειας. Ἐδῶ δέν πρόκειται γιά φιλοσοφικά συστήματα, θεωρίες κι ιδέες. Αὐτά ἦταν ή σπορά τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, πού ἀναζητοῦντες τήν ἀλήθεια, ἀλλά δέν ἤτανε ή ἀλήθεια. Δέν μιλεῖ ποτέ μέ τόν ἀφηρημένο τρόπο τῶν φιλοσόφων, ἀλλά μέ τόν συγκεκριμένο τῆς ζωῆς. Δέν μᾶς καλεῖ νά γίνουμε κοινωνοί στήν ἀφηρημένην ιδέα τῆς ἐλεημοσύνης, ἀλλά νά δώσουμε σ' αὐτόν τόν ἴδιο φωμί ὅταν πεινᾶ, νερό ὅταν διψᾶ, ροῦχα ὅταν εἶναι γυμνός. Στήν ἐκτέλεση τοῦ χριστιανικοῦ χρέους δίνει ἔναν τόν ἄμεσης σχέσης κι ἐπαφῆς μέ τόν ἴδιον. Κι διά δίνουμε στόν πλοσίον, σ' αὐτόν τό δίνουμε καί διά δίνουμε, ἀπ' αὐτόν τό στεροῦμε. Τήν πλατωνική ιδέα ἀντικαθιστᾶ ἀπόλυτα, ὅχι ἄλλο ιδέα, ἄλλα ὁ ἐνσαρκωμένος Λόγος. Γίνεται ὁ ἴδιος προσωπικά, κανόνας ζωῆς, γίνεται κι ή ὁδός κι ή ζωή κι ή ἀλήθεια «εἰς ἐγνάκειτέ με καί τόν πατέρα μου ἐγνάκειτε ἄν». Καί πιό κάτω, ἐπιπλότοντας τό Φίλιππο γιά τήν ἀδυναμία του νά καταλάβη, τοῦ λέει: «Ο ἔωρακώς ἐμέ ἔώρακε τόν Πατέρα».

Ἐνα ἄλλο σημαντικό γεγονός φανερώνεται στίς τελευταῖες συγκεντρώσεις τοῦ Χριστοῦ μέ τούς μαθητές του κι αὐτό σημειώνεται μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ Ἰούδα ἀπό τό μυστικό δεῖπνο. Τούς ἀποκαλεῖ γιά πρώτη φορά φίλους. Ἡ περικοπή εἶναι καταπληκτική:

«Ούκέπι ύμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ύμᾶς δέ εἰρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἡ πάτουσα παρά τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ύμῖν».

Δέν ἔχει γιά τὸν Χριστό σπουδαία ὅτι δέν εἶχαν ἀκόμη τὴν κάρη νά καταλάβουν. Ὁταν θά κατανοῦσαν, δηλαδή μετά τὸ θάνατο καὶ τὸν Ἀνάστασί του, ή σπορά αὐτή θά φούντωνε σέ καταπληκτική βλάστηση.

Τό πνεῦμα τῆς ἀπιστίας πού ζητοῦσε τὸ θαῦμα ὡς ὄργανο πειθαναγκασμοῦ καὶ τρομοκρατίας, τό ἵδιο ἀπορεῖ πάλι γιά τὴν ἀργή νόση τῶν μαθητῶν. Κι ἀναρωτιέται γιατί τόσα γεγονότα, ἀφοῦ αὐτοί ἦταν οἱ διαλεγμένοι τοῦ Ἰησοῦ καὶ μποροῦσε τό πνεῦμα νά ἐπιφοιτήσῃ συντομώτερα. Ἡταν ἀληθινά οἱ διαλεγμένοι, ὅπως διαλεχτός ἦταν κι ὁ Ἰούδας καὶ διαλεχτός ἦταν κι ὁ λαός του Ἰσραὴλ. Κι δύως πρίν ἀπ' τὴν Καινή Διαθήκη ὑπάρχει ή Παληά καὶ τά ἐκτρωτικά μέσα τῆς ἐγκόσμιας ἐπινοητικότητας εἰνί τά γνωστα στή θεία οἰκονομία. Ὕπαρχει μιά θαυμαστή περικοπή τοῦ Χρυσοστόμου πού ξηγᾶ τὴν ἀνάγκη νά προϋπάρχῃ ὁ παλιός νόμος πρίν ἀπ' τό νέον.

«Εἰ δέ τίς τοῦ παλαιοῦ νόμου κατηγορεῖ, σφόδρα μοι δοκεῖ ἀπειρος σοφίας πρεπούσης νομοθέτην εἶναι καὶ καιρῶν δύναμιν ἀγνοεῖν καὶ συγκαταβάσεως κέρδος. Ἄν γάρ ἐννοήσης τίνες ἦσαν οἱ ταῦτα ἀκούοντες καὶ πῶς διακείμενοι καὶ πότε τὴν νομοθεσίαν ἐδέξαντο ταύτην, σφόδρα ἀποδέξῃ τοῦ νομοθέτου τὴν σοφίαν καὶ ὅψει ὅτι εἰς καὶ ὁ αὐτός ὁ ἐκεῖνα καὶ αὐτά νομοθετίσας ἐστί. Εἰ δέ παρά τὴν ἀρχήν τά ὑψηλά καὶ ὑπέρογκα εἰσήγαγε παραγγέλματα, οὕτ' ἂν ταῦτ' ἐδέξαντο, οὕτ' ἐκεῖνα. Νῦν δέ ἐν καιρῷ τῷ προστίκοντι ἐκατέρα διαθείς τὴν οἰκουμένην δι' ἀμφοτέρων καὶ κατώρθωσεν ἄπασαν».

Γνωρίζει ὅτι ή ὥριμανση πρέπει νάρθη ὅχι γιά νά καταπλήξῃ τὴν ἀπιστία, ἀλλά γιά ν' ἀποδώσῃ ὁ σπόρος πού σπάρθηκε καρπούς στὸν ἀγρό τοῦ Κυρίου καὶ νά διλοκληρωθῇ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος Πατρός.

Ο νέος κανόνας ζωῆς, σ' ἀντίθεση μέ τὸν ἔλληνικό, εἶναι λόγος ἐνανθρωπισμένος, εἶναι ὁ κανόνας πού κάνει τὸν Παῦλο νά γράψη πρός τοὺς Γαλάτες! «Χριστῷ συνεσταύρωμαι zῷ δ' οὐκέπι ἐγώ, zῇ δέ ἐν ἐμοὶ Χριστός, ὃ δέ νῦν zῷ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει zῷ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπέρ ἐμοῦ». Αὐτή εἶναι ή νέα σχέση πού καθιερώνεται μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, σχέση ριζικά διαφορετική ἀπό κείνη πού προϋπήρχε. Ἡ ὑποθήκη ὅμως, πού ξεπερνᾶ τὰ πλαίσια τοῦ γνωστοῦ ἀνθρώπινου τοπίου, εἶναι κεῖνο, πού τίς τελευταῖς αὐτές μέρες τῆς γηίνης ζωῆς του, προσφέρει ὡς τίνη ἀνώτατη ἔκφραση τῆς ἀγάπης. Τίνη ταπείνωση. Ἀλλά τί εἶναι ή ταπείνωση; Εἶναι πάθος. Νά σταθῇ ὁ ἀνθρωπός μέ ταπεινοφροσύνη μπροστά στὸν πνευματικά ἀνώτερο του, ή στὸν ὑλικά δυνατώτερο, δέν εἶναι ταπείνωση. Εἶναι σωφροσύνη. Ταπείνωση εἶναι νά πλύνῃ τὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων, πού ὅχι μονάχα ἦταν κατώτεροί του, ἀλλά οὕτε κάν τὸν καταλάβαιναν. Κατάπληκτοι μένουντε οἱ ἵδιοι οἱ μαθητές μπροστά στὸν ὑπέρτατη αὐτή ἔκφραση τῆς

ἀγάπης, πού μονάχα ὁ Θεός μποροῦσε νά συλλάβῃ καί νά πραγματοποιήση. Ὡς τή στιγμή τοῦ νιπτήρα, ή ἀγάπη δέν εἶχε βρῆ ἀκόμα τίν πνευματική της ἔκφραση. Ἀπό κείνη ὅμως τή στιγμή, μέ τό δρόμο τῆς ταπείνωσης φωτίζεται ἀπό οὐράνιο μυστηριακό φῶς, ἄγνωστο στήν ιστορία τοῦ κόσμου. Ἐνα χάσμα ώστόσο χωρίζει τό Δάσκαλο ἀπ' τούς μαθητές, πού μόνο ὁ Σταυρός θά γεφυρώση. Τά κριτήρια τοῦ κόσμου. Οἱ νόμοι τῆς ίστορίας κυριαρχοῦντε ἀσυναίσθητα καί κυβερνοῦντε ἀκόμη κι αὐτή τή μικρή καί διαλεγμένη κοινότητα. Ἡ ἰδέα ἐνός Μεσσία, πού θανατώνεται ἀπό ταπεινούς ἐχθρούς, εἶναι σχῆμα γι' αὐτούς ἀπαράδεκτο. Στά βάθη τῆς ψυχῆς τους περιμένουν νά συμβῇ κάτι τό ἀπροσδιόριστο. Τό δρᾶμα τους ἥταν ὅτι ἂν οί ἐπιδιώξεις τοῦ Χριστοῦ ἥταν ἐγκόσμιες θά εἶχαν φανερώσει πολύ νωρίτερα τ' ἀποθέματα τοῦ φυσικοῦ τους θάρρους. Ἀλλά ή γενναιότητα πού τούς ζητοῦσε ἥταν κατά πρῶτο λόγο γενναιότητα πνευματική. Ὁ Πέτρος εἶχε πρόχειρο τό μαχαίρι γιά νά κόψη τ' αὐτή τοῦ ἐχθρικοῦ δούλου, τή στιγμή πού πιάνουν τόν Χριστό, ἀλλά δέν εἶχε τό πνευματικό μαχαίρι πού χρειαζόταν γιά ν' ἀνοίξη πόλεμο μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του, πούνε κι ὁ δυσκολώτερος πόλεμος. Τό πνευματικό του μαχαίρι εἶχε στομώσει τήν ὥρα τῆς ἀγωνίας τοῦ Χριστοῦ κι ὅταν ὁ ἵδρως του ἔσταζε «ώσει θρόμβοι αἷματος, καταβαίνοντες ἐπί τήν γῆν» αὐτός κοιμόταν, ἐνῶ τόν εἶχε παρακαλέσει ν' ἀγρυπνᾶ καί τρεῖς φορές ἀρνιόταν τό Χριστό γιά νά μήν κακοπάθη σωματικά.

Αὐτή τήν πνευματική γενναιότητα, πού ἀτσαλώνει πρῶτα τήν ψυχή κι ὕστερα τό σῶμα, τήν ἀγνοοῦσαν ἀκόμη καί δέν τή γνώρισαν παρά ὅταν εἶχε ὀλοκληρωθῆ τό Θέλημα τοῦ Πατρός. Δέν ἥταν διόλου δύσκολο στόν Ἰησοῦ νά ξεσποκάστη τίς μᾶζες σ' ἐπανάσταση, νά στρέψη τους Φαρισαίους νά κτυπήσουν τους Σαδουκαίους, ν' ἀγωνιστῇ μέ τά μέσα πού ἔχουν καθιερώσει οί ἄνθρωποι γιά νά ἐπιβάλουν ἰδέες ἢ πολιτικά καί κοινωνικά καθεστῶτα. Ὁ Χριστός ὅμως δέν ἥρθε νά ἐπιβάλη τήν ἀλήθεια, ἀλλά νά τήν ἀποκαλύψῃ καί νά τήν κηρύξῃ. Νά φανερώση μιά γιά πάντα πώς ὁ Ἐνανθρωπισμένος Λόγος εἶναι ἡ ὄδος καί ἡ ζωή καί ἡ ἀλήθεια καί πώς χωρίς τό πάθος καί τή σταύρωση, ὁ σπόρος δέν ἀποδίνει καρπό. Γι' αὐτό ὀνομάζει τό σταυρό δόξα καί βλέπει στέφανο στό μαρτύριο.

Τίποτα ἀπ' τά λόγια του καί τά ἔργα του δέν ἔχει τόν ἐλαχιστώτερο σπόρο τῆς βίας. Ἡ ίστορία τοῦ κόσμου, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ίστορία τῆς βίας, εἶναι ὀλότελα ξένη πρός το δικό Του αἴτημα. Αὐτό εἶναι κείνο πού σκαντάλισε τόν Ἰούδα, πού ἥταν φυλακισμένος στά πλαίσια τῆς ίστορίας, ἐνῶ ὁ Χριστός εἶχεν ἔρθη γιά νά λυτρώση τόν ἄνθρωπο ἀπ' τά δεσμά τῆς ίστορίας καί στή θέση τῆς ίστορίας τοῦ ἐπαναστατημένου ἄνθρωπου, ν' ἀποκαταστήση τήν ίστορία τοῦ ἄνθρωπου πού ξανάφτιαξε τό δεσμό μέ τόν πλάστη του.

· Από τόν «Εὐεργετινό»
ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ Η'

A'. APO TO GERONTIKO

αθώς προσευχόταν κάποτε ὁ Ἀββᾶς Ἀντώνιος στό κελλί του, ἀκουσει μιά φωνή ή όποια τοῦ ἔλεγε: «Ἀντώνιε ἀκόμα δέν ἔχεις φτάσει στό μέτρο τῆς ἀφετῆς αὐτοῦ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, ὁ όποιος ζεῖ στήν Ἀλεξάνδρεια». Σηκώθηκε λοιπόν, τό πρώι ὁ Γέροντας καὶ ἀφοῦ πῆρε τή ράβδο του, μετέβη πρός τόν ὑποδηματοποιό αὐτό καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθε καὶ τόν ἀσπάστηκε, κάθησε μαζί του καὶ τοῦ λέει:

- Πές μου, ἀδελφέ, τίς πράξεις σου.

Καί αὐτός ἀπάντησε:

- Ἀββά, δέν γνωρίζω τόν ἔαυτό μου νά ἔχει πράξει τίποτε καλό, παρά μόνον ὅτι ὅταν στκώνομαι τό πρώι νά καθήσω στό ἐργόχειρό μου, λέγω στόν ἔαυτό μου ὅτι ὅλη αὐτή ή πόλη, ἀπό τόν μικρότερο ἔως τόν μεγαλύτερο ἄνθρωπο, εἰσέρχονται στήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἔξαιτίας τῶν καλῶν τους πράξεων, ἐνῶ μόνο ἐγώ κληρονομῶ τήν κόλαση, λόγῳ τῶν ἀμαρτιῶν μου· καὶ πάλιν τό βράδυ πρίν κοιμηθῶ, λέγω ξανά αὐτόν τό λόγο. Ἀφοῦ τά ἀκουσει αὐτά ὁ Γέροντας εἶπε:

- Ἀλήθεια εῖσαι καλός χρυσοχόος· κάθεσαι στό σπίτι σου μέ ἀνάπαιση καὶ κληρονόμησες τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα ἐγώ, χωρίς νά ἔχω διάκριση, κατοικῶ ὅλα μου τά χρόνια στήν ἔρημο καὶ δέν σέ ἔφτασα.

Ἐσύ ὅμως πού διαβάζεις αὐτή τήν ἱστορία πρόσεχε μήπως μέ ἀπλότητα καὶ χωρίς διάκριση ἀντιληφθεῖς αὐτή τή διήγηση καὶ ἀντί νά ὠφεληθεῖς, ζημειωθεῖς καὶ νά προτιμήσεις τήν μοναδική αὐτή ἐργασία τοῦ κοσμικοῦ, ή όποια δέν ἔχει ἰδιαίτερο κόπο ἀπό ὅλη τήν ἀσκητική ζωή τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ κορυφαίου τῶν Πατέρων, ὁ όποιος σύμφωνα μέ τούς κόπους του, ἔλαβε καὶ τόν ἀνάλογο μισθό του, ὅπως λέει καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὁ όποιος δοξάστηκε ἀπό τό Θεό περισσότερο ἀπό ὅλους τούς πατέρες καὶ κατατάγηκε στόν ἴδιο τόπο πού βρίσκεται ὁ Θεός, ὅπως ἀποκαλύφθηκε σέ ἔνα ἀπό τούς Ἅγιους. Ἀν, λοιπόν, ἐκεῖνος ὁ ὑποδηματοποιός, ἔξαιτίας μόνον ἐκείνου τοῦ εὔσεβοῦς λογισμοῦ, προτιμήθηκε τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, τοῦ πύρινου στύλου πού φωτίζει ὅλη τήν οἰκουμένη, ὅπως εἶπε γι' αὐτόν κάποιος Ἅγιος, γιατί αὐτός ὁ ὑποδηματοποιός δέν παρουσιάστηκε ώς παράδειγμα ὅλων πρός μίμηση, ὥστε νά ἀγωνιζόμαστε ὅλοι νά ὁμοιάσουμε περισσότερο μέ ἐκεῖνον,

ἀφοῦ τόν κρίνουμε ὡς ἀνώτερο καὶ ὅταν μάλιστα ἥ μίμηση αὐτή εἶναι καὶ εὔκολη; Γιατί ἐμεῖς οἱ Μοναχοί, ἀφίσαντες τόν ὑποδηματοποιό, ἀποβλέπομεν πρός τόν βίον τοῦ θαυμαστοῦ Ἀντωνίου ὡς κάτι ἀρχέτυπο καὶ ὁ καθένας ἀπό ἡμᾶς προσπαθεῖ νά ἔξομοιώσει τή ζωή του μὲ τό δικό του βίο; Καὶ μάλιστα ὅταν ἥ προσπάθεια νά ὁμοιάσουμε πρός αὐτόν εἶναι τόσο ἐπίπονη καὶ λίγοι τό κατόρθωσαν τελείως; Νομίζω, ὅμως, ὅτι οὕτε λίγοι τό ἔχουν κατορθώσει.

Εἶναι, λοιπόν, φανερό ὅτι ὁ Θεός, ὁ ὄποιος ταπεινώνει πάντοτε αὐτούς πού ἀφιερώνονται σέ αὐτόν, ὅσους σύμφωνα μέ τό γεγραμμένον στίν Ἀγία Γραφή παραδέχεται, ὁ ὄποιος ἔδωσε καὶ στόν Παῦλο τόν σκόλοπα τῆς σαρκός γιά νά μήν περιφανεύεται ἔξαιτίας τῶν πολλῶν ἀποκαλύψεων, αὐτός λοιπόν, καὶ τόν Μέγα Ἀντώνιον, ὁ ὄποιος ἦταν πλήρης κατορθωμάτων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων καὶ ζήτησε νά μάθει τό μέτρο τῶν ἀρετῶν του, ὁ Θεός τόν ἀσφαλίζει μέ τίν ταπείνωσην καὶ τόν εἶδε ὡς ἄνθρωπο, ὁ ὄποιος ἀκόμα δέν εἶχε φτάσει στό μέτρο τῶν ἀρετῶν τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, χωρίς βεβαίως νά ψεύδεται, ἀλλά λέγοντας τήν ἀλήθεια καὶ τήν πραγματικότητα. Ποιόν, ὅμως, μέτρο λέγει; Τό μέτρο τῆς ἀρετῆς αὐτῆς τήν ὄποια εἶχε ὁ ὑποδηματοποιός, πού δέν φανταζόταν τίποτε σπουδαῖο γιά τόν ἔαυτό του, ὁ ὄποιος εἶχε βίον εἰς τόν κόσμον καὶ ἐλεγχόταν συχνά ἀπό τή συνείδησή του. Γι' αὐτό καὶ ἐπειδή ἦταν ὁ ἄνθρωπος αὐτός συνετός καὶ ἀναγνώριζε τά λάθη του, νόμιζε μέ τήν καρδιά του ὅτι ὅλοι εἶναι δίκαιοι καὶ ἄξιοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, χωρίς νά παρατηρεῖ τά λάθη τῶν ἄλλων καὶ κατέκρινε μόνο τόν ἔαυτό του καὶ τόν θεωροῦσε κληρονόμο τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Καὶ πράγματι ὁ ἄντρας αὐτός εἶναι ἄξιος ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων, διότι παρά τό ὅτι ἦταν ἴδιώτης καὶ κοσμικός, εἶχε τέτοιο φρόνημα. Ὁχι, ὅμως, ὅτι ἔνεκα τούτου ἦταν ὑψηλότερος τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου ἀλλά μόνο σέ αὐτό τόν ζεπερνοῦσε, στό ὅτι θεωροῦσε τόν ἔαυτό του ἀμαρτωλότερο ἀπό ὅλους τούς ἄνθρωπους. Διότι ὁ Μέγας Ἀντώνιος παρόλο πού ἦταν ταπεινόφρων καὶ μέ τή κάρο τοῦ Ἀγίου Πνεύματος θεωροῦσε τόν ἔαυτόν του ἀνάξιο γιά ὁ, τιδίποτε, παρόλα αὐτά εἶχε τή συνείδησή του νά τοῦ ὑπενθυμίζει τά κατορθώματα καὶ τά χαρίσματα πού ἀπέκτησε καὶ τά ὄποια γνώριζε ὅτι πολλοί τά ἔχουν ἐγκαταλείψει. Καὶ γι' αὐτό δέν μποροῦσε νά θεωρεῖ τόν ἔαυτό του ἀμαρτωλότερο ὅλων τῶν ἄνθρωπων, ὅπως ὁ ὑποδηματοποιός, παρόλο, μάλιστα πού καὶ αὐτός ἔσπευδε νά κατηγορεῖ τόν ἔαυτό του. Σέ αὐτό, λοιπόν, τόν νικοῦσε ὁ ὑποδηματοποιός. Γι' αὐτό λοιπόν, καὶ ὁ Θεός, λέγοντας αὐτό, ἀφενός εἶπε τήν ἀλήθεια καὶ ἀφετέρου τόν νίόν του ἀνίγαγε σέ μεγαλύτερη ταπεινοφροσύνη. Αὐτή ἥ διάκριση ἄς ὑπάρχει καὶ σέ ἐσένα καὶ στούς ἄλλους ἄγίους στούς ὄποίους ἀποκαλύφθηκε κάτι παρόμοιο ἥ ἐλαλήθη ἀπό τό Θεό.

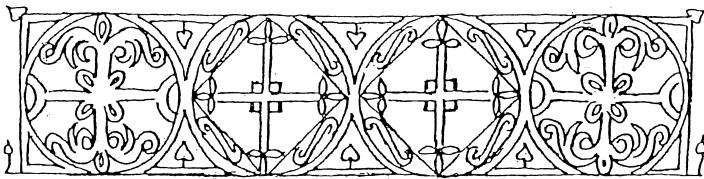
Β'. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ

1) Ἡ ἀρχή τῆς καρποφορίας εἶναι τό ἄνθος καί ἡ ἀρχή τῆς ταπεινοφροσύνης εἶναι ἡ ὑποταγὴ στὸν Κύριο. Διότι αὐτός ὁ ὄποιος θά ἀποκτήσει αὐτὴν τὴν ὑποταγὴν, εἶναι ὑπάκουος, εὐπειθής, ἐπιεικής καὶ ἀποδίδει τιμὴν σὲ μικρούς καὶ μεγάλους. Πιστεύω ὅτι θά λάβει μισθόν ἀπό τὸν Κύριο καὶ τὴν αἰώνιαν ζωὴν.

2) Κάποιος ἀδελφός εἶπε ὅτι αὐτὴν τὴν χάρην ζητοσα ἀπό τὸν Κύριο ἔτσι ὥστε ὅταν ὁ ἀδελφός μου μοῦ ζητήσει νά κάνω κάποιο πράγμα, νά πῶ στὸ λογισμό· αὐτός εἶναι ὁ Κύριός σου, ἀκουσε σέ αὐτόν. Ἐν δέ μοῦ ζητήσει κάπι καὶ ἄλλος ἀδελφός, νά πῶ ξανά· αὐτός εἶναι ἀδελφός του Κυρίου σου. Ἐν δέ καὶ ἔνα παιδί μέ διατάξει κάπι, νά πῶ· ἀκουσε καὶ τοῦ υἱοῦ του Κυρίου σου. Ἐτσι, λοιπόν, ὁ ἀδελφός αὐτός, ἀντιτασσόμενος στούς ἐχθρικούς λογισμούς, ἐκτελοῦσε τὰ πάντα χωρίς ταραχή, συνεργούστης σέ αὐτόν καὶ τῆς Θείας Χάριτος, ἔξαιτίας τῆς ταπείνωστης πού εἶχε.

• Απόδοση στή Δημοτική: ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΟΛΕΑΣ
Θεολόγος

ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΟΡΓΟΝΙΑ

Άγια Γοργονία, πού ύπορτάζει στίς 23 Φεβρουαρίου, δέν είναι τόσο γνωστή στόν Ὁρθόδοξο λαό. Κι όμως οἱ ἀρετές καὶ ἡ ἁγιότητά της είναι ἀξιοπρόσεκτες γι' αὐτό καὶ ὁ ἀδελφός της, ὁ Ἀγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, τῆς ἀπευθύνει ἔνα σημαντικό ἐγκωμιαστικό λόγο. Ἡ Ἀγία Γοργονία ἦταν ἔγγαμη καὶ μπτέρα ἔχει (6) παιδιῶν.

Παραθέτουμε ἀποσπάσματα ἀπό τὸν ἐπιτάφιο λόγο τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου «Ἐις τὸν ἀδελφὸν ἔαντοῦ Γοργονίαν» (Ε.Π.Ε. Τόμ. 6):

Τῆς Γοργονίας πατρίς ἦταν ἡ ἄνω Ἰεσουσαλήμ, ἡ πόλις πού δέν τὴν βλέπομεν, ἀλλὰ τὴν νοοῦμεν μέσα εἰς τὴν ὅποιαν ζοῦμε καὶ πρός τὴν ὅποιαν κατευθυνόμεθα κατεπειγόντως. Εἰς αὐτὴν (πρῶτος) πολίτης είναι ὁ Χριστός καὶ συμπολίται ἡ πανδημία καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων πού ἔχουν ἀπογραφεῖ εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ ἔορτάζουν γύρω ἀπό τὸν μέγαν πολιστὸν μέ τὴν θεωρίαν τῆς δόξης του καὶ χορεύουν χορὸν πού δέν τελειώνει. Εὐγενῆς καταγωγὴ είναι ἡ διαφύλαξις τῆς εἰκόνος καὶ ἡ ἔξομοίωσις πρός τὸ πρότυπον, πού ἀπεργάζονται ὁ λόγος καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ καθαρός πόθος, πού ὄλοένα καὶ περισσότερον μορφοποιεῖ εἰς τὰ κατά Θεόν τοὺς γνήσιους μύστας τῶν οὐρανίων, καὶ ἡ γνῶσις ἀπό ποὺ ἐρχόμεθα καὶ ποιοί εἶμεθα καὶ διατί ἔχομεν γίνει...

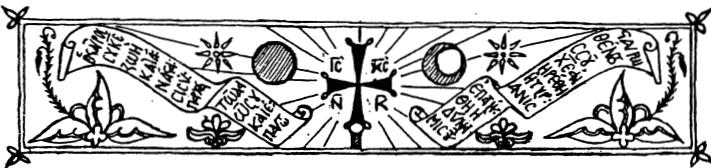
Κατά πρῶτον εἰς τὴν σωφροσύνην διέφερε τόσον πολύ καὶ τόσον ἔξεπέρασε ὅλας τάς συνομηλίκους της, διά νά μήν ἀναφέρω καὶ τάς παλαιοτέρας της ὀνομαστάς πολύ διά τὴν σωφροσύνην τους, ὥστε ἐπέτυχε τὸ ἔχῆς: Ὄλοι ἀντιμετωπίζουν δύο μορφάς ζωῆς τὸν γάμον καὶ τὴν ἀγαμίαν ἀνωτέρα είναι ἡ μία καὶ πιό θεϊκή, περισσότερον κοπιαστική καὶ πιό ἐπικίνδυνη· ταπεινότερος ὁ γάμος καὶ πιό ἀσφαλισμένος. Ἀπό αὐτὰς τάς δύο ἔξέφυγεν τὸ δυσάρεστον καὶ ἔξέλεξεν ὃ, τι ὠραιότερον ἔχουν, τά συνήνωσε εἰς ἔνα ὅλον, τῆς ἀγαμίας τὸ ὄψος καὶ τοῦ γάμου τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἔγινε φρόνιμη χωρίς ἀλαζονείαν, συνδέουσα μὲ τὸν γάμον καὶ τὸ καλόν τῆς ἀγαμίας καὶ δεικνύουσα ὅτι κανένα ἀπό τὰ δύο δέν τὸ συνδέει κατ' ἀνάγκην μέ τὸν Θεόν ἢ τὸν κόσμον οὔτε καὶ τὸ χωρίζει, ὥστε τὸ ἔνα ν' ἀποφεύγεται ἀπό ὅλους ἐξ αἰτίας τῆς φύσεώς του, καὶ τὸ ἄλλο νά ἐπαινῆται καὶ μόνον. Ὁ νοῦς είναι πού γίνεται ὁ καλός ἐπιστάτης τοῦ γάμου καὶ τῆς παρθενίας καὶ, ὅπως κάποιο ὑλικόν, τακτοποιοῦνται αὐτά ἀπό τὸν τεχνίτην λόγον καὶ γίνονται κατάλληλα διά τὴν ἀρετήν. Τό ὅτι ἓνθη μέ τὴν σάρκαν, δέν

σημαίνει ὅτι ἔκωρίσθη ἀπό τό πνεῦμα, οὕτε ἐπειδή ἔλαβεν ὡς κεφαλήν ἄνδρα, ὅτι ἡγύοντε διά τοῦτο τίν πρώτην κεφαλήν. Ἀλλά ὅλιγας μόνον ὑπηρεσίας ἀφοῦ προσέφερε εἰς τόν κόσμον καὶ τίν φύσιν καὶ ὅσον ἀπαιτοῦσεν ὁ νόμος τῆς σαρκός ἢ μᾶλλον ὁ Θεός πού ἔθεσεν τόν νόμον τῆς σαρκός, ἀφιέρωσε κατά πάντα τόν ἔαυτόν της εἰς τόν Θεόν. Ἀλλά τό ὥραιότερον καὶ σοβαρότερον εἶναι ὅτι ἐπῆρε μέ τό μέρος της τόν σύζυγόν της καὶ τόν ἔκαμεν ὅχι ἔξουσιαστήν παράλογον, ἀλλά ὅμοδουλον ἀγαθόν. Καί ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλά καὶ τόν καρπόν τοῦ σώματος, ἐννοῶ τά τέκνα καὶ τῶν τέκνων τά τέκνα, τά ἔκαμε τοῦ πνεύματος καρπούς, καθαγγίζουσα εἰς τόν Θεόν μίαν ὄλόκληρον οἰκογένειαν ὡσάν νά ἦταν μία ψυχή μέ τόν γάμον πού τόν ἔκαμεν ἀξέπαινον, εὐφρεστοῦσα κατά τόν γάμον καὶ καρποφοροῦσα ὁρθά. Ἐκαμεν τόν ἔαυτό της ὅσον ἐζοῦσεν ὑπόδειγμα εἰς τούς ἀπογόνους της διά κάθε καλόν καὶ ὅταν τίν ἐκάλεσεν ὁ Θεός, ἀφησεν εἰς τό σπίτι τό θέλημά της κατόπιν της ὡς προτροπήν χωρίς λόγους...

“Οσον διά τήν φρόνησιν καὶ τήν εὔσεβειάν της κανείς λόγος δέν ἥμπορει νά τήν περιγράψῃ... Δέν ὑπῆρχε νοῦς ὁξύτερος ἀπό τόν ἰδικόν της. Διά τοῦτο καὶ τήν ἔπαιρναν ὡς σύμβουλον ὅχι οἱ συγγενεῖς της μόνον καὶ οἱ ὁμόφυλοι καὶ ὅσοι ἦσαν ἀπό τήν ἰδίαν μάνδραν ἀλλά τήν ἐγνώριζαν καὶ ὅλοι οἱ γύρω καὶ ἔκαμαν νόμον ἀλυτον τάς ὑποθήκας καὶ τάς συμβουλάς της. Τί ἦταν πιό εύστοχον ἀπό τούς λόγους της καὶ πιό συνετόν ἀπό τήν σιωπήν της; Καί ἐπειδή ἐθυμήθηκα τήν σιωπήν της, θά προσθέσω τό ὄλόδικόν της γνωρίσμα καὶ ἀρμοδιώτατον εἰς τάς γυναικας καὶ χρησιμώτατον εἰς τήν παρούσαν περίστασιν. Ποία ἐγνώριζε καλύτερα τά σχετικά μέ τόν Θεόν μέσα ἀπό τάς θείας γραφάς μέ τήν βοήθειαν καὶ τῆς συνέσεως της; Καί ποία ὡμίλησεν ὀλιγώτερον παραμένουσα μέσα εἰς τά ὅρια τῆς γυναικείας εὔσεβείας; Καί κάτι πού ὠφείλετο εἰς αὐτήν πού εἶχε τίν ἀληθινήν εὔσεβειαν καὶ πού δ' αὐτό μόνον ἢ ἀπλοστία εἶναι καλή. Ποία ἐκόσμησεν τόσον πολύ μέ ἀφιερώματα τούς ναιούς, καὶ ἄλλους ἀλλά καὶ τοῦτον πού δέν γνωρίζω ἂν θά διακοσμηθῇ ἐπειτα ἀπό τόν θάνατόν της; Καί καλύτερα ποία παρέστησε τόν ἔαυτό της εἰς τόν Θεόν ὡς ναιόν ζωντανόν; Ποία ἐδόξασε τόσον πολύ τούς Ἱερεῖς καὶ ἄλλους καὶ ἐκεῖνον πού ἦτο συναγωνιστής της καὶ διδάσκαλος τῆς εὔσεβείας, πού ἔρριψε τούς καλούς σπόρους καὶ τοῦ ὅποιου ἦταν τό ζευγάρι τῶν παιδιῶν τό ἀφιερωμένον εἰς τόν Θεόν; (σ. 353-363).

Ἐπιμέλεια
Πρωτοπρεσβύτερος ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ

ιά ήμέρα πήγε μιά γυναίκα νά τόν συμβουλευτεῖ γιά τά παιδιά της. Τοῦ μίλησε γιά όλα της τά παιδιά καί γιά τά διάφορα προβλήματα που εἶχε μαζί τους. Μέ τό πιό μικρό, ὅπως τοῦ εἶπε, δέν εἶχε κανένα ἀπολύτως πρόβλημα. Ἡταν τόσο πολύ καλό παιδί, που όλοι μέσα στό χωριό ἔλεγαν ὅτι ἐπρεπε νά γίνει ἱερέας.

“Οταν τέλειωσε ἡ κυρία ἐκείνη τίν ἀφήγηστή της, ὁ Γέρων Πορφύριος τῆς εἶπε ὅτι δέν ἐπρεπε νά είναι τόσο σίγουρη γιά τό μικρότερο παιδί της καί ὅτι ὁ Ἰδιος ἔβλεπε ὅτι τά πραγματικά καί μεγάλα προβλήματα θά τῆς τά δημιουργοῦσε αὐτό, ἀκριβῶς, τό παιδί της.

Τότε ἐκείνη ἔγινε ἔξω φρενῶν, ἔβαλε τίς φωνές στό Γέροντα, ἀρχισε νά τόν κατηγορεῖ ὅτι κάθε ἄλλο παρά ὅπως τῆς τόν εἶχαν περιγράψει ὥταν καί, γενικά, τοῦ φέρθηκε μέ πολύ σκαιό τρόπο. (Νά μᾶς επιτραπεῖ νά μή ἀναφέρουμε - οὕτε χρειάζεται, ἄλλωστε - τούς χαρακτηρισμούς, στούς ὅποίους προέβη γιά τό Γέροντα, ὅπως ὁ Ἰδιος μᾶς τούς ἀφηγήθηκε).

Πέρασε καιρός. Καί μιά ήμέρα ἀκούει ἔξω ἀπό τό δωμάτιό του μιά γυναίκα νά φωνάζει, νά στριγγίζει σκεδόν: «Ἀφῆστε μέ νά δῶ τό Γέροντα. Ἀφῆστε με νά τοῦ φιλήσω τά πόδια, μπίως καί μέ συγχωρήσει. Νά μέ συγχωρήσει κι ὁ Θεός γιά τή φοβερή ἀμαρτία που διέπραξα εἰς βάρος του».

‘Ο Γέρων Πορφύριος εἶπε τότε σέ μιά ἀδελφή νά ὀδηγήσει τή γυναίκα κοντά του. Μόλις ἐκείνη μπῆκε στό δωμάτιό του, ἐπεσε στά πόδια του καί, κλαίοντας γοερά, τοῦ ζητοῦσε καί τοῦ ξαναζητοῦσε νά τή συγχωρήσει.

‘Οταν συνῆλθε κάπως, τοῦ ἐξήγησε ὅτι ἐκεῖνο, ἀκριβῶς, τό παιδί της, γιά τό ὅποιο ὁ Ἰδιος τῆς εἶχε μιλήσει, ἀπό τή μιά ήμέρα στήν ἄλλη εἶχε ἀρχίσει ξαφνικά ν’ ἀλλάζει καί νά γίνεται ἀγνώριστο. Ἀπό ἐπιμελέστατο πού ὥταν, δέν διάβαζε πιά καθόλου τά μαθήματά του, ἔμπλεξε μέ κακές παρέες κι ὅλο ἔλειπε ἀπό τό σπίτι. Καί μιά ήμέρα, που ὁ πατέρας του τοῦ ἔκανε παραπόρο, ἔφτασε στό σημεῖο νά πετάξει ἔνα βαρύ

¹ Από τό βιβλίο τοῦ Κλείτου Ιωαννίδη, ‘Ο Γέρων Πορφύριος Μαρτυρίες καί ἐμπειρίες, ἔκδ. Ι. Γυναικείου Ήσυχαστηρίου «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος», Αθήνα 2009, σελ. 291-294.

ἀντικείμενο ἐπάνω στό κεφάλι τοῦ πατέρα του. Κι ἀπό ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἔφυγε ἀπό τό σπίτι καί, παρά τό δι τόν ἀναζητοῦσαν γιά ἡμέρες ὀλόκληρες, δέν μπόρεσαν νά τόν βροῦν πουθενά.

Κι ἡ δύστυχη μπτέρα του γονατιστή ζητοῦσε ἀπό τό Γέροντα συγχώρηση, καθικετεύοντάς τον νά προσευχηθεῖ στό Θεό νά φωτίσει τό παιδί της νά ξαναγυρίσει στό σπίτι του.

Τόν ίστορία αὐτή μᾶς ἀφηγήθηκε ὁ Γέρων Πορφύριος στή διάρκεια συνομιλίας μας μέ θέμα τίς σχέσεις γονέων καί παιδιῶν, στίς ὅποιες ἀπέδιδε τεράστια σημασία.

΄Αφηγήθηκε καί σ' ἐμᾶς μιά ίστορία ἀπό τό βίο του, ἡ ὅποια, ὅπως φαίνεται, εἶναι γνωστή σέ ἀρκετούς: σέ ἄλλους, προφανῶς, διότι τούς τίν ἀφηγήθηκε ὁ ἴδιος καί σέ ἄλλους, διότι τούς τίν ἀφηγήθηκαν κάποιοι τρίτοι.

Καταθέτουμε ἐδῶ κι αὐτή τήν ἐμπειρία μας, γιά ἔνα ἐπιπρόσθετο λόγο· διότι ἡ ἀφήγηση αὐτή τοῦ Γέροντος ὑπῆρξε ἀπάντηση σ' ἔνα ἐρώτημα πού τοῦ θέσαμε καί τό ὅποιο εἶναι κοινό ἐρώτημα πλείστων ὅσων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας. Πῶς μποροῦμε ἐμεῖς, πού ζοῦμε μέσα στόν κόσμο, μέσα στήν τύρφη καί τήν ἀνησυχία καί τό σχιζοφρενικό τοῦ σύγχρονου τρόπου ζωῆς, νά συναντήσουμε τό Θεό;

Μᾶς ἀφηγήθηκε, λοιπόν, ὁ Γέρων Πορφύριος τήν ἀκόλουθη ίστορία, τήν ὅποια ἐμεῖς μεταφέρουμε ἐδῶ σέ συντομία:

Τίς πρῶτες ἡμέρες, πού διορίστηκε ἐφημέριος στόν ἵερό ναό τοῦ Ἀγίου Γερασίμου στήν Πολυκλινική τῶν Ἀθηνῶν, δίπλα στήν πλατεία Ὁμονοίας, εἶχε ἔνα πολύ μεγάλο πρόβλημα, τήν ὥρα πού λειτουργοῦσε. Ἀπέναντι, ἀκριβῶς, ἀπό τό ναό ἦταν ἔνα κατάστημα πού πουλοῦσε μερικούς δίσκους καί γραμμόφωνα. Ὁ καταστηματάρχης, λοιπόν, ἔπαιζε δίσκους στό γραμμόφωνο, γιά νά προσελκύει πελατεία. Τούς ἔπαιζε, ὅμως, τόσο πολύ δυνατά, πού ὁ Γέρων Πορφύριος δέν μποροῦσε νά τό ἀντέξει. Κι εἶχε φτάσει στό σημεῖο νά σκέφτεται νά παραιτηθεῖ, ἐνῶ τόσο πολύ εἶχε θελήσει αὐτό τό διορισμό.

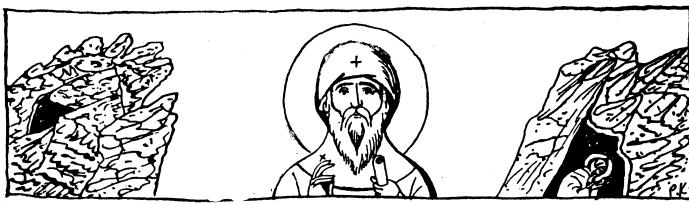
Καί σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὅμως, ὁ Γέρων Πορφύριος, ὅπως σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ ἀγίου βίου του, δέν ἔβαλε τό δικό του θέλημα μπροστά, ἀλλά ταπεινά καί μέ πολλή προσευχή ζήτησε ἀπό τό Θεό νά τοῦ δείξει τί Ἐκεῖνος ἔθελε νά γίνει.

Μετά, λοιπόν, ἀπό τριήμερη υποστεία καί προσευχή βρῆκε, σέ μιά ἄκρη τῆς ἐκκλησίας, ἀφημένο ἔνα τετράδιο, τό ὅποιο ἦταν φοιτητής τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡταν ἔνα τετράδιο μέ σημειώσεις φυσικῆς, τό ὅποιο - πάντοτε, Κύριε, θαυμάζουμε τά ἔργα σου - ἔδωσε στό Γέροντα Πορφύριο τή λύση τοῦ προβλήματός του.

Φυλλομετρώντας το βρῆκε κάποιες σημειώσεις, που εἶχαν σχέση με τά ἡχητικά κύματα. Μελετώντας τις τοῦ ἥρθε ἢ σκέψη ὅτι, ἀν ρίζεις μέσα σέ μια λίμνη μιά μικρή πέτρα, δονοῦνται τά νερά καί σχηματίζονται κύκλοι. Ὅμως ρίζεις, σέ ἄλλο σημεῖο τῆς λίμνης, μιά ἄλλη μεγαλύτερη πέτρα, σχηματίζονται καινούργιοι κύκλοι, μεγαλύτεροι, οἱ ὅποιοι ἔξουδετερώνουν τούς πρώτους.

Αὐτή ἦταν ἡ ἀπάντηση, που περίμενε ὁ Γέρων Πορφύριος ἀπό τό Θεό. Τίν ἐπόμενη ἡμέρα προσπάθησε νά συγκεντρώσει ὅλες τίς πνευματικές καί ψυχικές του δυνάμεις στίς εὐχές καί στίς πράξεις τῆς Θείας Λειτουργίας. Κι ἔτσι οἱ κύκλοι, τούς ὅποιους - βάσει τοῦ συλλογισμοῦ, που εἶχε κάνει γιά τή λίμνη - σχημάτισε ὁ Ἱδιος μέσα στό νοῦ καί τίν καρδιά του, ἔξουδετέρωσαν τούς κύκλους που σχημάτιζαν τά γραμμόφωνα καί οἱ δίσκοι καί δέν τόν ἐνοχλοῦσαν πλέον οὔτε τόν ἀποσπούσαν ἀπό τή Θεία Λειτουργία.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗ

Ι ἐλεημοσύνες τοῦ ἀγαθοῦ πατρός ἔμειναν παροιμώδεις. Θυμίζουν τούς βίους τῶν μεγάλων ἐλεημόνων ἄγίων. "Ολος σχεδόν ὁ συνοικισμός τοῦ Βύρωνα εἶναι ἐλεημένος ἀπό τά χέρια του, ίδιαίτερα στίς δύσκολες ήμέρες τῆς Κατοχῆς. Δέν πρόσεχε ποιός ζητοῦσε, ἂν ἔχῃ ἀνάγκη ἢ ὅχι, ἔδινε ἀπλόχερα παντοῦ. Προσπαθοῦσε νά μήν ἀφήστη νά διανυκτερεύσουν στό κελλί του χρήματα, πού ἢ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμός τῶν τέκνων του τοῦ πρόσφερε πιλούσια. "Οταν τοῦ τέλειωναν τά χρήματα, δανειζόταν γιά νά ἐλεῖ. "Οταν δέν εἶχε ἐλεγε: «Ἐτσι εἶναι, πότε χειμώνας καί πότε καλοκαίρι». Συχνά ἔμπαινε στό λεωφορεῖο καί δέν εἶχε τό ἀντίτιμο τοῦ εἰσιτηρίου. Τά ράσα, τά ἄμφια, τίς φανέλλες, τά ὑποδήματά του μοίραζε, ὅταν δέν εἶχε χρήματα νά δώσῃ, γιά νά μή λυπήστη κανένα. Τόση ἥταν ἢ εὐσπλαγχνία του πρός τούς ἀδελφούς του. Τά ἔδινε μέ τόσον χαρά ώς νά τά λάβαινε ὁ ἴδιος.

Ἡ Καθηγουμένην Ἀγνή, ἀπό τίν "Ἄρτα, γράφει: «Οἱ μακαρίτες Γεώργιος καὶ Λουκᾶς, πνευματικά παιδιά τοῦ π. Ἱερωνύμου ἐκοιμήθησαν μοναχοί· διά τάς ἀνάγκας τῆς Μονῆς ἐκαλλιεργοῦσαν τό κτῆμα. Αὕτη τίν ἐποχή εἶχαν βάλει σκόρδα καί κρεμμύδια. Ἐτοιμάσθηκε ἡ πνευματική οἰκογένεια νά τά περισυλλέξῃ. Πρωΐ-πρωΐ βλέπει ὁ Γεώργιος ἔναν μ' ἔνα γαϊδούρι φορτωμένο σκόρδα καί κρεμμύδια, τόν σταματάει καί τόν παίρνει ἀπό τό χέρι καί τόν πηγαίνει εἰς τό κελλί του Γέροντος. Ζητάει νά τού δώσῃ τό δίκαιο, διότι τόσους κόπους ἔκαμε ἡ οἰκογένεια εἰς αὐτή τίν ἐργασία. Ὁ Γέροντας μέ χαμόγελον λέει εἰς τόν κλέπτην: Διατί, παιδί μου, ἔκαμες αὐτήν τίν πρᾶξιν; Καί ἔντρομος ἀπαντᾷ: Εἴμαι πτωχός καί ἔχω μεγάλη οἰκογένεια, τά παιδιά μου πεινοῦν. Εἰς ἀπάντησιν, ὁ ἀγαθός Γέρων: Χαλάλι σου, παιδί μου, πάρε δσα ἔχω καί ὅ, τι ἀνάγκες ἔχεις νά ἔρχεσαι νά σου δίδω ἐγώ καί μή στενοχωρεῖσαι. Ἐμεινε ὁ Γεώργιος ἐμβρόντητος καί μᾶς διηγεῖτο τό συμβάν. Δέν νομίζω ὅτι ποτέ μποροῦσε κανείς νά τοῦ βρῇ τό ἐσπέρας δραχμή. Εἶχε φτάσει σέ τέτοια μέτρα ὁ μακάριος, ὥστε νά ζητᾶ καί ἀπό τούς κλέφτες του συγγνώμην.

¹ Από τό βιβλίο τοῦ Μωύσέως Μοναχοῦ, Ἱερώνυμος Σιμωνοπετρίτης, Ὁ Γέρων τῆς Ἀναλήψεως Ἰ. Μονή Σιμωνος Πέτρας Ἀγιον Ὄρος 1982 σ. 176-181.

Καί ή μακαριστή ἡγουμένη Καλλινίκη, ἀναφέρει σ' ἐπιστολή της: «Μεταξύ ἄλλων πού κατελάμβαναν τίν εἶσοδο τοῦ κελίου του, δεξιά καί ἀριστερά, ἥσαν καὶ διάφοροι πτωχοί καὶ ἀνάπτοροι, τούς ὁποίους ἀφοῦ πρῶτον πύλον ἔβαντο τούς ἱκανοποιοῦσεν μέ πλουσιοπάροχον ἐλεημοσύνην. Συνήθιζεν δέ τόν ἔχης τρόπον, τόν ὁποῖον παρηκολούθησεν καὶ εἶδε μικροτέρα σαρκική ἀδελφή τῆς ἡμετέρας μοναχῆς Συγκληπικῆς, ἥ ὁποία ἐθαυμάζετο διά τήν μεγάλην ἔξυπνάδα της. Ὁ Γέρων ἐτύλιγε μέσα εἰς μικρόν χαρτονόμισμα (τῶν δέκα δραχμῶν π.χ.) μεγάλα ποσά, ἔνα χαρτονόμισμα τῶν ἑκατό δραχμῶν δηλαδή, ὃστε νά φαίνεται μόνον τό μικρόν, ἐνῶ ἔδινε πολύ μεγαλύτερον».

Γράφει τέκνο του, πού τόν εἶχε εἰκοσιπέντε χρόνια πνευματικό: «Ἅρεμος, πρᾶος, γλυκύς, εὐπροστήγορος, φιλάγαθος, ἐλεήμων... Εἰς τίν ἐλεημοσύνην ἦτο ἄφθαστος. Ὁ, τι εἶχε τά διέθετε ὅλα, μέχρι παρεξηγήσεως. Ἐνθυμοῦμαι ἥρχετο μία καθημερινῶς καὶ ἐπέμενε μετά φορτικόπτος, ὃστε ὅσοι τίν ἐγνωρίζαμε εἴπαμε εἰς τόν Γέροντα νά εἶναι καὶ ὀλίγον φειδωλός. Μοῦ εἶπε: Αὔτη ἥ γυναικά εἶχε μεγάλην περιουσίαν εἰς Φιλαδέλφειαν Μ. Ἀσίας καὶ διέθεσε τίν περιουσίαν της διά τόν ἐλληνικόν στρατόν καὶ τώρα ἔχει ἀδελφήν παράλυτον, τήν ὁποίαν καὶ συντηρεῖ. Ἄν ἐγώ ὁ πνευματικός δέν τῆς δώσω, ποϊος θά τῆς δώσῃ;». Γιά τήν ἴδια γυναῖκα λέγει ἄλλο πνευματικό τέκνο τοῦ Γέροντος: «Κάθε ἡμέρα τῆς ἔδινε ὁ πατέρη ἔνα δεκάρικο. Μία ἡμέρα δέν εἶχε νά τῆς δώση. Ἐμεῖς εἶχαμε σκανδαλισθῆ μαζί της, γιατί ζητιάνευε καὶ κάπνιζε. Ὁ Γέροντας τής συμπεριφέρετο μέ ἀγάπη, ὅπως σέ ὅλους. Δέν ἔχω σημερά, τής λέγει. Ἐκείνη ἐπέμενε. Ἐτσι ἔβγαλε ἔνα ὠραῖο σταυρό πού εἶχε καὶ τής τόν ἔδωσε. Δέν ἥθελε νά τόν πάρη. Τί νά τόν κάνω ἔλεγε. Πάρτε τον, θά σᾶς χρειασθῆ, τής λέγει. Δέν πηγε πολύ μακρυά καὶ κάποιος πού τόν εἶδε στά χέρια της ζήτησε νά τόν ἀγοράσῃ ὅσο θά τοῦ ζητοῦσε. Μετά ἀπό λίγες ἡμέρες τόν ἐπέστρεψαν στόν Γέροντα, γιατί αὐτός πού τόν εἶχε ἀγοράσει τοῦ τόν εἶχε δωρίσει τίς προάλλες». Καί ἔνα παρόμοιο γεγονός διηγοῦνται μέ μιά εἰκόνα, πού εἶχε δώσει σέ κάποιον φτωχό ὁ Γέροντας.

Ήταν ἔνας ἐργάτης, πού ἐργαζόταν πλησίον τῆς Ἀναλήψεως καὶ εἶχε ἔνα κουρελιασμένο παντελόνι. Πήγανε στόν π. Ἱερώνυμο καὶ τόν ρώτησαν μήπως ἔχει κανένα παλιό νά τοῦ δώσουν. «Βέβαια, βέβαια, εἶπε, περιμένετε». Πήγε στό διπλανό δωμάτιο ἔβγαλε τό δικό του παντελόνι, γιατί δέν εἶχε ἄλλο, καὶ σκεπασμένος μέ τό ζωστικό του ἐπέστρεψε καὶ τούς τό ἔδωσε. Μετά ἀπό καιρό μαθεύτηκε ἥ πράξη του.

Μιά φτωχή μέ δώδεκα παιδιά πολύ τί βοηθοῦσε καὶ πολύ προσευχόταν γι' αὐτήν. Εἶχε τή φωτογραφία της στό τραπεζάκι του γιά νά μή τή λησμονάει. Καί σέ μιά κήρα πού ἤξερε πώς εἶχε ἀνάγκη πήγαινε κρυφά καὶ τής ἀφονε χρήματα. Καί στό σπίτι μιᾶς νέας φυματικῆς πήγαινε συχνά ὁ ἴδιος τίς νύχτες καὶ ἀφονε κάτω ἀπ' τήν πόρτα τους φακελλάκια μέ χρήματα. Κάποτε παρακολούθησαν ἡμέρες νά μάθουν ποιός εἶναι ὁ εὐεργέτης τους γιά νά τόν εύχαριστήσουν. Ὁταν ἄνοιξαν τήν

πόρτα, προτοῦ προλάβει νά φύγη, ντράπικε σάν νά ḥταν κλέφτης. Τό μόνο πού θέλησε νά πῆ ḥταν: «Δέν εἶναι ἴδικά μου τά χρήματα, μοῦ τά δίδουν καὶ σᾶς τά φέρω».

‘Ο εὐλαβής Ἱεροψάλτης του Μιχαήλ διηγεῖται πώς μετά ἀπό εὐχέλαιο, ὅτι χρήματα τοῦ εἶχαν δώσει τά ἔδωσε στόν πρῶτο φτωχό που συνάντησε, ὅχι δίκως νά τά μετρήστη ἀλλά οὔτε καὶ νά τά δῆ. Καὶ ὁ Ἰδιος κάποτε πού εἶχε ἀνάγκη ἔλαβε μ' ἔναν ἀδελφό σαφανταεφτά δραχμές, ὅσα τοῦ χρειάζονταν. Εύσεβής ἱατρός ἀναφέρει πώς στή διάρκεια τῆς Κατοχῆς συχνά λάβαινε γάλα καὶ ζάχαρη. Μετά ἀπό χρόνια ἔμαθε, ἀπό ἄλλους, πώς ὁ Γέροντας τοῦ τά ἔστελνε.

Κάποτε πῆγε νά δώσω σ' ἔνα πνευματικό του τέκνο χρήματα καὶ τοῦ εἶπε εὐχαριστώντας τον, πώς δέν ἔχει τόσο μεγάλη ἀνάγκη καὶ καλύτερα ἃς διθοῦν ἀλλοῦ. «Νά εἶναι εὐλογημένο», ἀπάντησε καὶ τά ξανάβαλε στό συρτάρι του. Ἡ εὐλογία του, ἀπό τότε, εἶναι αἰσθητή στό σπίτι τους, ποτέ δέν ἔλειψαν τά χρήματα. Δέν περνᾶ ἡμέρα πού νά μή τόν θυμιθοῦν. Ἐδινε τά χρήματα δίκως νά τά μετρᾶ καὶ ὅταν τόν ρώτησαν, ἀπάντησε μέ σκυμμένο κεφάλι: «Προσευκήθηκα εἰς τόν Θεόν καὶ τούς δίδω ὅσα χρειάζονται πάντοτε δίκως νά τά μετρῶ...».

Γράφει ἔνας νέος: «Ἐνα πρωϊνό ḥλθε ἔνας πιωχός, μπῆκε μέσα καὶ περιμενε. Ὁ Γέροντας τοῦ εἶπε: ἔλα. Ἀνοιξε τό συρτάρι τοῦ κομοδίνου του καὶ χωρίς νά κυττάξῃ ἔπιασε ἔνα χαρτονόμισμα τό τσαλάκωσε καὶ τοῦ τό ἔδωσε. Ἐγώ εἶδα ὅτι ḥτο χιλιόδραχμο καὶ ὅταν ἔφυγε εἶπα: «Γέροντα, χοντρό νόμισμα τοῦ δώσατε». Ἐκείνος, κάπως αὐστηρά, μοῦ ἀπάντησε: «Κάνε τή δουλειά σου, εὐλογημένε». Δέν εἶχε περάσει παρά λίγη ὥρα καὶ ἀρχισε νά μοῦ λέν μέ ὑφος ḥρεμο καὶ γλυκό: «Ἐγώ, Κωνσταντίνε, δέν ἐργάζομαι, εἶμαι τεμπέλης, καὶ δέν ἔχω χρήματα. Πολλοί χριστιανοί πού ἔρχονται ἐδῶ τό γνωρίζουν αὐτό καὶ μοῦ ἀφήνουν ἀπό τά ἴδικά τους, περισσότερο γιά νά τά δώσω, καὶ ἐγώ δίνω τά δικά τους χρήματα...». Τόν διέκοψα καὶ τοῦ εἶπα: «Σᾶς τό εἶπα, γιατί διαβάζουμε στά βιβλία ὅτι πρέπει νά ἰδρωντι ḥλεπημοσύνη στά κέρια μας». Ὁ Γέροντας χαμογέλασε καὶ τό Πνεῦμα τό Ἀγιον, πού τόν ἐφώτιζε σέ κάθε του ἀπάντηση, εἶπε διά τοῦ στόματός του: «Δέν γνωρίζω τί ἀνάγκη ἔχει ὁ καθείς πού μοῦ ζητᾶ χρήματα. Παρακαλῶ λοιπόν τόν Θεό νά μοῦ βάλη στό κέρι καὶ νά δώσω στόν πιωχό ὅτι ἔχει ἀνάγκη γιά νά πορευθῆ. Αὐτό πού εἶδες ἐσύ χιλιόδραχμο στό κέρι τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ μπορεῖ νά γίνη ἔκαποντάδραχμο καὶ αὐτό πού βλέπεις δεκάδραχμο μπορεῖ νά γίνη χιλιόδραχμο...».

Νέα πῆγε νά ἐργαστῆ σ' ἔνα γραφεῖο, ἀλλ' ὁ διευθυντής της δέν ḥταν καλός ἀνθρωπος καὶ τῆς ἔκανε ἀνόητες προτάσεις. Λυπημένη πῆγε μέ τή μπτέρα της στόν Γέροντα νά τοῦ τά ἔξιστορήσουν. Ἀφοῦ τίς ἄκουσε, ρωτάτει τή νέα: «-Πόσα χρήματα σᾶς δίνει; - Ἐννιακόσιες δραχμές. - Θά σᾶς τίς δίδω ἐγώ κάθε μῆνα καὶ θά κάθεστε σπίτι σας». Καὶ τῆς ἔδινε γιά πολλούς μῆνες μέχρι πού ἀποκαταστάθηκε ḥ νέα. Τό

ποσόν ἦταν μεγάλο γιά τήν ἐποχή.

Μιά ήμέρα, πήναν ὥρα τῆς ἔξομολογίσεως, ἤλθε ἔνας ἀπό τούς ἀγαπημένους του καθημερινούς φτωχούς γιά ἐλεημοσύνη. Ὁ Ανοικε τό συρτάρι του καὶ ἤταν ἄδειο, δέν εἶχε οὔτε μιά δραχμή. Τότε ζήτησε ἀπό τόν ἔξομολογούμενο δάνειο πρός ἔλεος. «Καὶ εἶχε τό θράσος, διηγεῖται σήμερα ὁ ἔξομολογούμενος ἐκεῖνος, νά ζητάν καὶ τά αὐτιανά γιά νά μήν ξαναέρχεται...».

Ἐφτασε ἔνας πρός ἔξομολόγηση στό κελλί του μέ μουσκεμένα τά παλιά του ὑποδήματα ἀπό τή δυνατή βροχή. Ἀμέσως τοῦ τά ἔβγαλε, τοῦ τά κράτησε, δῆθεν γιά νά στεγνώσουν καὶ τοῦ ἔδωσε τά δικά του, πού μόλις χθές τοῦ τά εἶχαν ἀγοράσει. Ἄλλη φορά νέος ἀπό ἐπαρχία τοῦ ζήτησε δανεική μιά ἰερατική στολή γιατί θά ἔχειροτονεῖτο καὶ δέν εἶχε. Μέ χαρά του χάρισε μιά καὶ τοῦ εἶπε ἂν θέλη κι ἄλλη νά ἔλθη νά του δώση. Μετά ἀπό καιρό, πού οἱ εὐλαβέστερες ἀδελφές τῆς συνοδείας του ἔπλεναν τά ἰερατικά καὶ ζητοῦσαν τή στολήν ἐκείνη, ἀναγκάστηκε νά πῆ πώς δέν τήν ἔχει πλέον δική του.

Αρχιμανδρίτη Ζαχαρία

Η ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΤΟΥ ΕΣΣΕΞ

ρώτηση: Πάτερ, θά μπορούσατε νά μᾶς πεῖτε κάπι σχετικά μέ τις τελευταῖς μέρες τοῦ πατρός Σωφρονίου;

Απάντηση: Δέν ξέρω τί νά πῶ. Είχαμε τόση εύχερεια προσέγγισης σ' αὐτόν! Ένώ προσωπικά είχα τά κλειδιά τοῦ σπιτιοῦ του. Μπορούσα νά εἰσέρχομαι όποιανδήποτε ὥρα, μέρα ή νύκτα. Ἐν ᾧθελα νά τόν ρωτήσω κάπι καί κοιμόταν, τό μόνο πού είχα νά κάνω ᾧταν νά κουνήσω τίν πολυθρόνα του καί θά ἄνοιγε τά μάτια του καί θᾶλεγε: Τί; Καί ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ μπορούσα νά ἔχω λόγον πού πράγματι θά πληροφορούσε τίν καρδίαν. Είχαμε τέτοια πρόσθβαση σ' αὐτόν, μά ποτέ δέν ξεχάσαμε τό γεγονός ὅτι ᾧταν διαφορετικός, ὅτι ᾧταν «ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», ὅτι ὅλο του τό εἶναι εἶχε κυριεύθει ἀπό τό Θεό.

Πολύ εὐγενής καί καλός καθώς ᾧταν, ὅταν μιλοῦσε μέ μένα, στά ρωσικά ᾧ στά ἑλληνικά, δέν μέ προσφωνοῦσε ποτέ στόν ἔνικό, μά πάντα στόν πληθυντικό. Αὐτό τό κάνουμε συνήθως γιά ἀνθρώπους πού εἶναι γεροντότεροι ἀπό μᾶς. (Καίτοι στά ἀγγλικά δέν ὑπάρχει διάκριση μεταξύ ἐπίσημης καί οἰκείας ὁμιλίας). Ἡταν πάντοτε αὐστηρός μέ μᾶς ὅταν ἀντιλαμβανόταν ὑπερηφάνεια σέ μᾶς, διότι γνώριζε ὅτι, ἀν δέν μᾶς διόρθωνε, θά εἶχαμε πτώση. Διαφορετικά ᾧταν πολύ στοργικός καί πολύ καλός. Συνηθίζαμε νά πηγαίνουμε καί νά τόν κουράζουμε, ίδιως ἐγώ, διότι ᾧμουν πολύ ὁμιλητικός καί εἶχα πλῆθος ἐρωτήσεων. Ἡ ἀδελφή Χ καί ἐγώ ᾧμασταν ἐκεῖνοι πού τόν κουράζαμε περισσότερο ἀπ' ὅλους. Ο πάτερ Σωφρόνιος τίν ὀνόμασε «βαρέλι ἐρωτήσεων» καί μιά ἄλλη ἀδελφή μοῦ εἶπε: Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὅποιο ἔγινε τώρα «βαρέλι ἀπαντήσεων!». Όταν κουραζόταν, γιά νά μᾶς πεῖ ὅτι ᾧταν ἐπί τοῦ παρόντος ἀρκετά, μπορούσε νά πεῖ μιά πολύ ὡραία ὁμοιοκαταληξία στά ρωσικά, σάν ποίμα: «Ἐπιτρέψτε μου νά ἐκφράσω τίν εὐγνωμοσύνη μου καί μέ ἐγκάρδια ίκανοποίηση, ἐπιτρέψτε μου νά ἀνακωρήσω».

Ἐτσι πῆγα νά τόν δῶ δυό ἑβδομάδες πρίν νά πεθάνει. Τότε κτίζαμε τίν Κρύπτη πού πρόκειται νά ταφούμε καί ὁ πάτερ Σωφρόνιος ἐπρόκειτο νά εἶναι ὁ πρῶτος. Οἱ τοῖχοι καί ᾧ ὄροφη ᾧταν ἔτοιμοι, ἀλλά ᾧταν ἀκόμη ὅλο λάσπες ἀπό κάτω, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε ἀκόμη πάτωμα. «Όταν

Από τό βιβλίο: Archimandrite Zacharias. The enlargement of the heart, Mount Thabor Publishing 2006, pp. 85-89.

μέ συνόδευε στίν πόρτα, κοίταξε πρός τήν Κρύπτη καί ρώτησε: «Πόσο θά πάρει γιά νά τελειώσει;» «Πάτερ», ἀπάντησα, «ἀκόμη δύο βδομάδες ὑποθέτω». «Χρι», ἀπάντησε. «Γιά μένα εἶναι δύσκολο νά περιμένω ἀκόμη καί μιά ὥρα. Τά εἶπα ὅλα στόν Κύριο. Τώρα πρέπει νά πηγαίνω». Θά πρέπει νά αἰσθάνεσαι στίν καρδιά σου ὅτι ἔχεις μιλήσει στόν Κύριο μέχρι τό τέλος κι ὅτι παραμένεις στίν αἰωνιότητα κι ὅτι εῖσαι ἔτοιμος νά πηγαίνεις. Ἐγώ προσωπικά ἔχω τό αἴσθημα πώς δέν ἔχω μιλήσει ποτέ μέ τόν Κύριο.

Πήγα νά τόν δῶξανά μιά ἐβδομάδα περίπου πρίν πεθάνει. Βρισκόταν στό κρεββάτι, ἐνώ προπογουμένως καθόταν πάντα στίν πολυθρόνα. Μοῦ εἶπε: «Ἐχεις γράψει τό βιβλίο πού σου εἶχα ζητήσει νά γράψεις;» Μοῦ εἶχε ζητήσει νά γράψω ἔνα βιβλίο τό ὅποιο προσπαθοῦσα νά ἐκδώσω μόνο τό προπογόμενο καλοκαίρι. Τοῦ εἶπα ὅτι εἶχα γράψει δύο κεφάλαια καί τοῦ ἔξηνησα ποιό ἦταν τό περιεχόμενό τους. Εἶπε: «Πρέπει νά τά βάλεις στίν ἄρχη» καί μετά πρόσθεσε: «Θά σου πῶ τά τέσσερα βασικά σημεῖα τῆς θεωρίας μου γιά τήν προσωπικότητα». Ἐν συντομίᾳ μοῦ ἔδωσε ὅλη του τή θεωρία σχετικά μέ τήν «ὑποστατική ἄρχη» ὅπως λέει. Ἡταν περίπου μιά σελίδα, ἀλλά πολύ βασικά - τέσσερα σημεῖα. Καί μοῦ ἔλεγε πῶς νά προχωρήσω στό γράψιμο τοῦ βιβλίου.

Τέσσερις μέρες πρίν νά πεθάνει ἔκλεισε τά μάτια του καί δέν ἤθελε νά μᾶς μιλήσει περαιτέρω. Τό πρόσωπό του ἦταν φωτεινό κι ὅχι θλιμμένο, ἀλλά γεμάτο ἔνταση. Εἶχε τήν ἴδια ἑκφραση, ὅπως ὅταν θά τελούσε τή λειτουργία. Δέν πήγαμε ὅλοι μας νά τόν δοῦμε, ἀλλά μόνο ὁ πάτερ Κύριλλος, ὁ ὑποφαινόμενος, ὁ π. Νικόλαος κι ὁ π. Σεραφείμ. Δυό ἡ τρεῖς ἐβδομάδες πρίν πεθάνει προσκάλεσε ὅλους τούς ἀδελφούς, ἔνα πρός ἔνα, νά πάνε καί νά καθήσουν μαζί του γιά μιά ὥρα περίπου στήν κουζίνα του γιά τήν τελευταία συνομιλία μαζί του. «Ομως οἱ τέσσερις ἀπό μᾶς εἶχαμε τό κλειδί τῆς πόρτας του καί μπορούσαμε νά πάμε να τόν δοῦμε κάθε λίγες ὥρες. Μπορούσαμε νά μπούμε μέσα καί νά πούμε: «-Μπλαγκοολαβίτε Ὅτσιε!» (Ἐύλογεῖτε πάτερ). Δέν ἄνοιγε τά μάτια του, οὔτε πρόφερε λέξεις ἀλλά στήκωντε τό κέρι του εὐλογώντας μας. Μᾶς εὐλογοῦσε χωρίς λόγια κι ἔγω καταλάβαινα ὅτι θά ἔφευγε. Ἐτσι δέν ἤθελα νά τόν ἀπασχολῶ. Προπογουμένως συνήθιζα νά προσεύχομαι ὃστε ὁ Θεός νά ἐπεκτείνει τό γῆρας του, ὅπως λέμε στή λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «τό γῆρας περικράτησον». Ἀλλά κατά τή διάρκεια ἐκείνων τῶν ἡμερῶν εἶδα ὅτι ἔφευγε κι ἔτσι ἄρχισα νά λέγω: «Κύριε δώρισε στό δοῦλο σου πλουσίαν εῖσοδον στή βασιλεία σου». Προσευχόμουν χρησιμοποιώντας τά λόγια τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὅπως διαβάζουμε στήν Β΄ Ἔπιστολή του (Β΄ Πέτρου α΄11).

Ἐτσι ἔλεγα ἐπιμόνως: «Θεέ μου, δώρισε πλουσίαν εῖσοδον στό δοῦλο σου καί τοποθέτησε τήν ψυχή του μαζί μέ τούς Πατέρες του» καί ὀνόμασα ὅλους τούς συντρόφους του ἀσκητές πού ἤξερα ὅτι εἶχε στό «Ἄγιον Ὅρος, ἄρχίζοντας ἀπό τόν Ἅγιο Σιλουανό καί μετά ὅλους τούς ἄλλους.

Τήν τελευταία μέρα πιñγα νά τόν δῶ στίς ἔξι τό πρωί. Ἡταν Κυριακή καὶ τελοῦσα τίν πρωινή λειτουργία, ἐνῶ ὁ π. Κύριλλος μαζί μέ τούς ἄλλους Ἱερεῖς θά τελοῦσαν τή δεύτερη. (Γιά πρακτικούς λόγους τίς Κυριακές ἔχουμε δύο λειτουργίες στό μοναστήρι μας). Ἀντιλήφθηκα ὅτι ἐπρόκειτο νά μᾶς ἀφήσει τή μέρα ἐκείνη. Πῆγα κι ἄρχισα τίν Πρόθεση. Οἱ Ὡρες ἄρχισαν στίς ἑψτά ὥρα καὶ μετά ἀκολούθησε ὥλειτουργία. Κατά τή λειτουργία εἶπα μόνο τίς εὐκές τῆς Ἀναφορᾶς, διότι στό μοναστήρι μας ἔχουμε τή συνήθεια νά τίς διαβάζουμε ἐκφώνως. Γιά τίς ύπόλοιπες ὥλειτουργίας μου ἦταν συνεχῶς: «Κύριε, δώρισε πλούσιαν εἰσόδο στή βασιλεία σου στό δοῦλο σου». Ἡ λειτουργία ἐκείνη ἦταν στ' ἀλήθεια διαφορετική ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες. Τή στιγμή πού εἶπα: «Τά ἄγια τοῖς ἀγίοις» ὁ πάτερ Κύριλλος εἰσῆλθε στό Ἱερό. Κοιτάζαμε ὁ ἔνας τόν ἄλλο, ἄρχισε νά κλαίει κι ἐννόησα ὅτι ὁ π. Σωφρόνιος εἶχε φύγει. Ρωτώντας ποιά ὥρα εἶχε ἀναχωρήσει ἕξερα ὅτι ἦταν ὥρα πού διάβαζα τό εὐαγγέλιο. Πῆγα παράμερα, διότι ὁ π. Κύριλλος ἔθελε νά μιλήσει μαζί μου καὶ μοῦ εἶπε: «Λάβε τήν κοινωνία, μετάδωσε τήν κοινωνία στούς πιστούς καὶ μετά ἀνακοίνωσε τήν ἀναχώρηση τοῦ πατρός Σωφρονίου καὶ κάνε τό πρῶτο Τρισάγιο· καὶ θά κάνω τό ἴδιο στή δεύτερη λειτουργία». Ἐτσι διαμοίρασα τόν Ἀμνό καὶ μετάλαβα· μετέδωσα στούς πιστούς (τή θεία κοινωνία) καὶ τελείωσα τή θεία λειτουργία. Δέν γνωρίζω πῶς τά κατάφερα. Μετά βγῆκα ἔξω καὶ εἶπα στόν κόσμο: «Ἄγαπητοί μοι ἀδελφοί, ὁ Χριστός ὁ Θεός μας εἶναι τό σημεῖο τοῦ Θεοῦ γιά ὅλες τίς γενεές αὐτῆς τῆς ἐποκῆς, διότι στά λόγια του βρίσκουμε τή σωτηρία καὶ τή λύση κάθε ἀνθρώπινου προβλήματος. Καὶ τώρα πρέπει νά κάνουμε ὅπως μᾶς διδάσκει ὥλειτουργία, δηλαδή νά εὐχαριστήσουμε, νά ἰκετεύσουμε, νά παρακαλέσουμε. Ἐτσι ἄς εὐχαριστήσουμε τό Θεό πού μᾶς ἔχει δώσει τέτοιο πατέρα κι ἄς προσευχηθοῦμε γιά τήν ἀνάπauση τῆς ψυχῆς του». «Εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν...», κι ἄρχισα τό Τρισάγιο.

Τόν βάλαμε στήν ἐκκλησία γιά τέσσερις μέρες, διότι ὥλειτουργία δέν ἦταν ἀκόμη τελειωμένη κι ὁ τάφος δέν εἶχε ἀκόμη κτισθεῖ. Τόν ἀφήσαμε ἀκάλυπτο στήν ἐκκλησία γιά τέσσερις μέρες καὶ συνεχῶς διαβάζαμε τά ἄγια εὐαγγέλια ἀπό τήν ἄρχη ὥρα τό τέλος, ξανά καὶ ξανά, ὅπως εἶναι τό ἔθος γιά Ἱερέα. Διαβάζαμε τά ἄγια εὐαγγέλια καὶ διαβάζαμε Τρισάγια κι ἄλλες προσευχές. Εἶχαμε τής ἀκολουθίες, τή λειτουργία κι αὐτός ἦταν ἔκει, στή μέση τῆς ἐκκλησίας γιά τέσσερις μέρες. (Ἡταν σάν Πάσχα, ἷταν τέτοια ὅμορφη κι εὐλογημένη ἀτμόσφαιρα!) Κανένας δέν ἔδειξε ὅποιανδήποτε ύστερία. Ο καθένας προσευχόταν μέ ἔμπνευση. Εἶχα ἔνα φίλο, ἔνα ἀρχιμανδρίτη πού συνήθιζε νά ἔρχεται στό Μοναστήρι κάθε χρόνο καὶ νά περνᾶ λίγες ἐβδομάδες κατά τή διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ, τόν π. Ἱερόθεο Βλάχο, ὁ ὄποιος ἔγραψε (τό βιβλίο) *Mia βραδιά στήν ἔρημο τοῦ Ἀγίου Ὄρους*. Τώρα εἶναι μητροπολίτης Ναυπάκτου. Ἐφτασε μόλις ἔμαθε ὅτι ὁ π. Σωφρόνιος πέθανε. Αἰσθάνθηκε τήν ἀτμόσφαιρα καὶ εἶπε: «Ἄν ὁ π. Σωφρόνιος δέν εἶναι ἄγιος, τότε δέν

ύπάρχουν ἄγιοι». Ἐτυχε νά ἔχουμε μερικούς μοναχούς ἀπό τό Ἀγιον Ὄρος, οἱ ὅποιοι ἥρθαν γιά νά δοῦν τόν π. Σωφρόνιο, μά δέν τόν βρῆκαν ζωντανό. Ὁ π. Τύχων ἀπό τη Σιμονώπετρα ἦταν ἔνας ἀπό αὐτούς.

Κάθε φορά πού ἔρχονταν Ἑλληνες στήν Ἀγγλία γιά ιατρικούς λόγους εἶχαν τήν συνήθεια νά ἔρχονται στό Μοναστήρι γιά νά τούς διαβαστεῖ μιά προσευχή ἀπό τόν π. Σωφρόνιο, διότι πολλοί εἶχαν θεραπευθεῖ. Ὅλοι διηγοῦνται τέτοια πράγματα. Δυό ἀπ' αὐτούς ἀπό εύγνωμοσύνη ἔκτισαν ἀκόμη κι ἐκκλησία στήν Ἐλλάδα, ἀφιερωμένη στόν Ἀγιο Σιλουανό. Τήν τρίτη ἦ τήν τέταρτη μέρα μετά τό θάνατο τοῦ π. Σωφρονίου ἥρθε μιά οἰκογένεια μέ ἔνα παιδί δεκατριῶν χρονῶν. Εἶχε δύκο στόν ἐγκέφαλο κι ἓντες έγχειρος του ἦταν καθορισμένη γιά τήν ἐπόμενη μέρα. Ὁ π. Τύχων ὁ Σιμωνοπετρίτης ἥλθε καί μοῦ εἶπε: «Ἄυτοί οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολύ λυπημένοι ἥρθαν καί δέν βγῆκαν τόν π. Σωφρόνιο. Γιατί δέν διαβάζεις μερικές προσευχές γιά τό παιδί»; Τοῦ εἶπα: «Ἀς πᾶμε μαζί. Ἐλα καί κάνε μου τόν ἀναγνώστη. Θά διαβάσουμε μερικές προσευχές στό ἄλλο παρεκκλήσι». Πήγαμε καί διαβάσαμε τίς προσευχές γιά τό παιδί καί στό τέλος ὁ π. Τύχων εἶπε: «Ξέρεις, γιατί δέν περνᾶτε τό παιδί κάτω ἀπό τό φέρετρο τοῦ π. Σωφρονίου; Θά θεραπευθεῖ. Χάνουμε τό χρόνο μας διαβάζοντας προσευχές». Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δέν μποροῦσα νά τό κάνω αὐτό, διότι ὁ κόσμος μποροῦσε νά πεῖ ὅτι μόλις ἔχει πεθάνει καί ἕδον προσπαθοῦμε νά προωθήσουμε τήν ἀγιοποίησή του. «Νά τό κάνεις ἐσύ», τοῦ εἶπα. «Εἶσαι Ἀγιορείτης μοναχός. Δέν θά πεῖ κανένας τίποτε». Πήρε τό ἀγόρι ἀπό τό κέρι καί τό πέρασε κάτω ἀπό τό φέρετρο. Τήν ἐπομένη ἔκαναν ἐγχείρηση στό παιδί καί δέν βρῆκαν τίποτε. Ἐκλεισαν τό κρανίο καί εἶπαν: «Λανθασμένη διάγνωση. Θά ἦταν πιθανώς φλόγωστο». Ἐτυχε τό παιδί νά συνοδεύεται ἀπό ἔνα γιατρό ἀπό τήν Ἐλλάδα, πού εἶχε τίς πλάκες ἀκτίνων X πού ἔδεικναν τήν δύκο, πού τούς εἶπε: «Ξέρετε καλά τί σημαίνει αὐτή ἡ «λανθασμένη διάγνωση»». Τήν ἐπόμενη ἑβδομάδα ὅλοκληρη ἡ οἰκογένεια τοῦ παιδιοῦ ἐκείνου, πού Ἠταν ἀπό τή Θεσσαλονίκη, ἥλθε στό Μοναστήρι γιά νά εύχαριστησει στόν τάφο τοῦ π. Σωφρονίου. Τό παιδί μεγάλωσε. Τώρα εἶναι 27 χρονῶν καί εἶναι πολύ καλά. Ὁταν ἥλθαν νά εύχαριστησουν τήν ἐπόμενη ἑβδομάδα βρῆκαν στήν μέστι τῆς ἐκκλησίας τό φέρετρο τῆς μητέρας Ἐλισάβετ, τῆς γηραιότερης μοναχῆς τοῦ Μοναστηριοῦ, ἥλικίας 101 χρόνων. Πέθανε ἀκριβῶς 13 μέρες μετά τόν π. Σωφρόνιο. Ἡ οἰκογένεια εἶπε: «Χμ! Κάθε φορά πού ἔρχόμαστε ἐδῶ βρίσκουμε κάποιο πεθαμένο στήν μέστι τῆς ἐκκλησίας!».

Μετάφραση: ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Βασίλειου Χαραλάμπους

ΕΚΟΙΜΗΘΗ Ο ΓΕΡΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ Ο ΓΕΡΩΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

οιμήθηκε ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου Γέροντας Ἀθανάσιος, ὁ Γέροντας τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μακαρίας ἀπλότητας. Κοιμήθηκε σέ ηλικία 96 ἔτῶν. Ἐπί τῶν ἡμερῶν του ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου ἔγινε ἡ μεγάλη «πνευματική βάση» τῆς Κύπρου, κατά τὸν Ὁσιο Παΐσιο. Ἐπί τῶν ἡμερῶν του ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου διέλαμψε τόσο σέ θέματα Πατερικῆς Παράδοσης, ὅσο καὶ σέ zητήματα Ὁρθόδοξης Πίστης.

Πρωτοστάτησε ἐπί τῶν ἡμερῶν του ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου στόν πόλεμο ἐνάντια στίς ἀμβλώσεις καὶ δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά τῆς ἀποδώσουμε πανορθοδόξως τούτη τὴν πρωτείᾳ. Τό διαπιστώνει κανείς, τόσο ἀπό τό πλῆθος τῶν ἐνημερωτικῶν ἐντύπων ἐνάντια στίς ἐκτρώσεις στίν τῆς Ἱερά Μονῆς, ὅσο καὶ ἀπό τή συχνή ἀναφορά γι' αὐτό στίς περιοδικές ἐκδόσεις τῆς Μονῆς «Ο Ζωοποιός Σταυρός».

Ἐνδεικτικά ἀναφέρομε ἀπό τήν περιοδική ἐκδοση «Ο Ζωοποιός Σταυρός» (Δεκέμβριος 2019), τό κείμενο τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου Ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου πού τιτλοφορεῖται, «Ἡ ἐσχάτη Ἀποστασία εἰς τάς ἡμέρας μας προετοιμάζει τό πεδίον δράσεως τοῦ Ἔσχάτου Ἀντιχρίστου καὶ περί τῆς κορυφώσεως τῶν ἀνθρωποκτονιῶν μέσω τῶν “ἐκτρώσεων - ἀμβλώσεων”».

Πρωτοστάτησε ἐπί τῶν ἡμερῶν του ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου καὶ στόν πόλεμο ἐνάντια στόν Νεονικολαϊτισμό, ὁ ὄποιος ἀποτελεῖ μάστιγα τῶν ἡμερῶν μας, ἡ ὄποια ἀλλοτρόπως μεταφέρει τήν αἵρεση τοῦ Νικολαϊτισμοῦ τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων στίς μέρες μας. Ἐνδεικτικά ἀναφέρουμε ἀπό τήν περιοδική ἐκδοση τοῦ Δεκεμβρίου 2019, τό κείμενο τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου Ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου, «Οἰκουμενισμός» καὶ «Νικολαϊτισμός»: Τά “δύο κέρατα” τοῦ Ψευδοπροφήτου», τό ὄποιο καταγράφει τίς δύο αὐτές πλάνες τῶν ἡμερῶν μας. Εἶναι ἀξιοσημείωτο αὐτό πού σημειώνεται στό κείμενο τοῦτο, ὅτι «τό ἀντίχριστο σύμπλεγμα “Οἰκουμενισμοῦ - Νικολαϊτισμοῦ” καταδικαζόμενο εὐθαρσῶς καὶ ἀπεριφράστως ὑπό

Αύτοῦ Τούτου, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τό θεόπνευστον βιβλίον τῆς “Αποκαλύψεως”.

Πρωτοστάτησε ἐπί τῶν ἡμερῶν του Ἱερά Μονή Σταυροφουνίου καὶ στόν ὁμολογιακό ἀγώνα γιά τὴν Ὁρθόδοξην Πίστην μας. Ἐνδεικτικά ἀναφέρομε ἀπό τὴν Περιοδικήν ἔκδοσην τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τὸ κείμενο «Εἶναι δυνατόν ὁ “Παπισμός” νά εἶναι Ἑκκλησία;», ὑπό τοῦ Πατρός καὶ Καθηνουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροφουνίου Ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου, τό ὅποιο ἔρχεται «ὡς δρόσος Ἀερμών» στὸν τόσο κάμινο τῶν ἐκκλησιολογικῶν στρεβλώσεων πού παρεισέφρησαν ὡς μὴ ὕφειλαν σέ κείμενο τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης. Σέ αὐτό τονίζεται ὅτι «ἡ Ἀληθινή Ἑκκλησία εἶναι Μία, Ἀγία, Καθολική καὶ Ἀποστολική». Μάλιστα ἐπιμένει ὁ Γέροντας Ἀθανάσιος στὸν πραγματική ὄνομασία «Παπισμός» ἀντί «Ρωμαιοκαθολικισμός», ὅπως κατάντησε νά λέγεται ἀπό πολλούς. Ο Γέροντας Ἀθανάσιος, ὁ Γέροντας τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μακαρίας ἀπλότητας, ἥταν ὁ Γέροντας τῆς Ὁρθόδοξης Παράδοσης.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ
Θεολόγος

΄Αρχιμανδρίτη Κλεόπα Ήλίε
ΣΥΝΑΝΤΗΣΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ

τό Όνομα του Πατρός καί του Υίου καί του Αγίου Πνεύματος. Εὐλογεῖτε, Πανοσιώτατε πάτερ ήγούμενε γιά νά όμιλήσω. Δι' εύχῶν τῶν Αγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ιησοῦ Χριστέ, Υἱέ του Θεοῦ, ἐλέησον ἡμᾶς.

Πανοσιώτατε πάτερ Ηγούμενε, ὁσιώτατοι Πατέρες καί ἀδελφοί.

Πρίν ἀπ' ὅλα, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά εὐχαριστήσω μέσα ἀπό ὅλη τήν καρδιά μου τήν Αγία Τριάδα, τόν παντοδύναμο καί προαιώνιο Θεό μας καί τήν Κυρία Θεοτόκο καί ὅλους τούς Αγίους, οἱ ὄποιοι προσεύχονται γιά ἡμᾶς, διότι ἔφθασα κι ἐγώ ὁ ἀμαρτωλός μέχρι τήν σπμερινή ἡμέρα.

Αἰσθάνομαι ἀδύνατος, πολύ κουρασμένος μέ τόσο κόσμο, οἱ καύμενοι, οἱ ὄποιοι ἔρχονται ἀπό ὅλα τά μέρη. Μέ χαροποιεῖ ἢ πίστις τους καί ἢ καλωσύνη τους, ἀλλά δέν μπορῶ πλέον, δέν μπορῶ ἄλλο! Ο γιατρός μου εἶπε νά όμιλῶ μισή ὥρα, διότι ὑποφέρει ἢ καρδιά μου. Έχω κάνει τέσσερεις ἐγκειρήσεις καί τό κέρι αὐτό ἔχει σπάσει. Άλλα ἐγώ όμιλῶ δέκα ὥρες τήν ἡμέρα, διότι ἔρχονται πτωχοί ἄνθρωποι καί λέγουν τήν στεναχώρια τους καί ὅλα τά βάσανά τους.

Προσκλήθηκα ἀπό τήν Πανοσιότητά σας, πάτερ ήγούμενε, νά ἔλθω αὐτή τήν βραδυνά ἐδῶ. Καί εὐχαριστῶ τόν Θεό διότι βλέπω ὅτι ἢ τράπεζα εἶναι ὥραία καί ἢ Αδελφότης αὐτῆς τῆς ἀγίας Μονῆς μας. Νά σᾶς εὐλογεῖ ὁ πανάγαθος Θεός μας.

΄Εγώ, ὅταν ἤλθα ἐδῶ τό 1929, εύρηκα 14 γέροντες μοναχούς μέ ἃσπρα γένεια καί ἤλθαμε καί ἐμεῖς δύο δόκιμοι καί ἐγίναμε 16. Ένθυμοῦμαι τόν ήγούμενο π. Ιωαννίκιο Μορόϊ, τόν καύμένον! Έλειπουργοῦσε ἐπί 20 χρόνια μόνος του. Ναί, μόνος του! Καί ζοῦσε μόνο μέ τήν θεία κοινωνία! Έγώ ἡμουν στό μαγειρεῖο. Σάββατο καί Κυριακή ἔρχοταν κι αὐτός στήν κοινή τράπεζα. Τίς ἄλλες ἡμέρες ἔμενε προσευχόμενος στό κελλί του καί ζοῦσε μόνο μέ τήν θεία κοινωνία. Μέ ρωτσε κάποτε: «Παιδάκι μου, ἔχεις λίγο μαλακό λάχανο (μάπα) καί λίγο βρασμένο σιτάρι;» Ήξερα ὅτι μόνο αὐτά ἔτρωγε μερικές φορές. Τότε καθιέρωσε αὐτός ὁ Γέροντας τήν ἀνάγνωσι στήν τράπεζα τοῦ φαγητοῦ.

Χαίρομαι πάρα πολύ, διότι καί ὁ σπμερινός πατήρ ήγούμενος κράτησε αὐτή τήν ἀγία τάξι, νά διαβάζουμε στήν τράπεζα λόγους τῶν ἀγίων Πατέρων μας. Ιδιαίτερα ὁ Γέροντας μας π. Ιωαννίκιος μᾶς ἐδιάβαζε

τούς λόγους τοῦ ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τούς μοναχικούς Κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Καί μετά ἔλεγε σ' ἐμᾶς τούς νέους νά διαβάζουμε ἐκεῖ πού ἐκεῖνος σταμάτησε. Ἐάν ἡμουν μέ τόν λογισμό στά φασόλια, ἢ στίς πατάτες ἢ σέ ἄλλα φαγητά, ἐκεῖνος μᾶς ἔλεγε: «Οταν διαβάζετε, νά είσθε προσεκτικοί καί νά φυλάγετε νά μή φευγη ὁ νοῦς σας. Μετά κειροτονήθηκε μέ τήν εὐλογία του ἵερεύς ὁ π. Ἰωάννης, ὁ ὄποιος καί λειτουργούσε πολύ συχνά.

«Οταν μέ ἔκανε καί μένα ἱερέα στό μοναστήρι Νεάμτης τό 1945, ὁ καῦμένος ὁ π. Ἰωάννης εἶχε λειτουργήσει συνέχεια ἐπί 136 ἡμέρες. Καί ὅταν μέ εἶδε ὅτι ἦλθα ἀπό τό Νεάμτης, μέ ἔβαλε νά λειτουργήσω ἐπί 40 ἡμέρες, διότι ἔτσι ἤταν τό τυπικό. Ἀπό τήν χαρά του ἄρχισε νά κλαίει καί ἔλεγε: «Εύχαριστῶ τόν Θεό, διότι ἔχουμε καί ἄλλον ἱερέα». Μετά ἀπό μένα συνέχισε αὐτός ἄλλες 40 λειτουργίες καί μετά ἐγώ ἄλλες τόσες κι αὐτή τήν τάξι τήν κρατήσαμε γιά χρόνια. Δέν εἶχαμε ἄλλον ἱερέα. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε πεθάνει καί ὁ Γέροντάς μας π. Ἰωαννίκιος.

‘Αγαπητοί μου Πατέρες καί Ἀδελφοί! Ἡ Ἁγία Τριάς καί ἡ Κυρία Θεοτόκος νά σᾶς ἐπαυξάνουν. Εἴσθε ἀρκετοί, καί νέοι καί ηλικιωμένοι. Ἐγώ ἐκεῖ στούς λόφους, πού εἶναι τό κελλί μου, δέν μπορῶ πάλι νά πάω, διότι μέ πονοῦν τά πόδια μου. Ἀλλά ὅταν ἀνοίγετε τό μικρόφωνο νά τό βάζετε καί σέ μένα νά ἀκούω τήν ἀκολουθία ἀπό ἐκεῖ. Μερικές φορές κλαίω ἀπό τήν χαρά μου, ὅταν σᾶς ἀκούω νά ψάλλετε τόσο ὥραια στήν ἐκκλησία.

Σᾶς παρακαλῶ νά φροντίζετε νά ἔξομολογεῖσθε. Εἶναι μερικοί πού ἔρχονται ἀραιά καί ἄλλοι πού ἔπαισαν νά ἔρχωνται τελείως. Ἐγώ δέν εἶμαι ἄξιος νά ἔρχεται κανείς γιά ἔξομολόγησι σέ μένα. Πηγαίνετε σέ ἄλλους, διότι ἐγώ δέν μπορῶ νά ἀνταποκριθῶ. Ἀλλά, ὅσοι ἔρχεσθε σέ μένα νά ἔξομολογεῖσθε συχνά καί καθαρά.

‘Ερώτησε ὁ φιλόσοφος Εὐβουλος τόν Μέγα Βασιλειο, μέ τόν ὄποιο ἐσπούδαζαν μαζί στήν Ἀθήνα: «Ω Βασίλειε, ποία εἶναι ἡ μεγαλύτερη φιλοσοφία, τήν ὄποια πρέπει νά φυλάγει στήν καρδιά του ὁ ἄνθρωπος;» Καί ὁ Μέγας Βασιλειος τοῦ ἀπάντησε: «Ἡ μεγαλύτερη φιλοσοφία τοῦ ἄνθρωπου, ἡ ὄποια θά τόν ὁδηγήσει καί στόν παράδεισο εἶναι αὐτή: Νά ἔχεις πάντοτε τόν θάνατό σου μπροστά σου. Καί νά ἔχεις στόν νοῦ καί στήν καρδιά σου τό: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ.....».

Ἐε Κύριε, ἀξίωσέ μας νά μή ξεχνᾶμε αὐτή τήν φιλοσοφία ποτέ στήν ζωή μας! Τό πρώτο σχολεῖο, τό πρώτο μάθημα πού ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο στήν παράδεισο ἦταν αὐτό: «Νά μή φάγεις ἀπό τό τάδε φρούτο τοῦ δένδρου, διότι θά πεθάνεις». Γι' αὐτό νά μή ξεχνᾶμε ὅτι σπέρματα εἶμεθα, αὔριο δέν εἶμεθα στήν ζωή.

‘Ηταν ἔνας μοναχός, ὁ Βενιαμίν Γιόρκα, πού ἤταν πολύ προοδευμένος στήν ἀρετή μοναχός. Μία ἡμέρα μέ κάλεσε νά τόν ἔξομολογήσω καί νά τόν κοινωνήσω. Ἡμουν μέ τόν π. Χριστόφορο Ράδου καί τόν π. Ἰουλιανό Λαζάρ, πού εἶναι σπέρματα στό Ἅγιον Ὄρος. Μετά τήν θεία

κοινωνία ό Γέρο Βενιαμίν μᾶς εἶπε: «Σᾶς εύχαριστῶ πού ἥλθατε. Δέν θά πεθάνω σήμερα, ἀλλά αὔριο στίς 10 ἡ ὥρα τό πρωΐ. Νά ἔλθετε αὔριο, πρίν πεθάνω νά καιρετισθοῦμε». *

Ἐπίγαμε τίν ἄλλη νήμερα στίς 9 τό πρωΐ. Τόν εύρηκαμε ὅταν εἶχε τίν ἀγωνία του θανάτου. Φαινόταν πού ἔπαιζε ἢ γλῶσσα στό στόμα του. Ἐλεγε συνεκῶς τίν εὐχή. Ὅταν μᾶς εἶδε εἶπε: «Πατέρες, προσευχήθητε μαζί μου, διότι ὁ καιρός τοῦ χωρισμοῦ πλησίασε». Μετά ἔκυτταξε πρός τό ἄλλο μέρος καί εἶπε: «Συγχωρῆστε με, ἀγαπητοί μου». Ὅταν κυττάξαμε τό ὠρολόγιο εἶχε φθάσει ἀκριβῶς στίν ὥρα δέκα, ὅπως μᾶς ἔλεγε ἀπό χθές.

Ἔτσι ἀπέθανε καί ἔνας ἄλλος, ὁ π. Βενιαμίν Μπαρμπαρέσκου. Ἡταν μεγάλος ἄνθρωπος ἀνάμεσά μας! Εἶχε 72 χρόνια στό Μοναστήρι, διότι μπῆκε σάν δόκιμος τό 1918 στίν μονή Βορόνα. Ἡταν Πνευματικός τῶν μοναζουσῶν ἐπί 40 χρόνια, 26 χρόνια στίν μονή Ἀγάπια καί 14 στίν διπλανή μονή Βαράτεκ. Ἐξωμολογεῖτο σέ μένα τά τελευταῖα 20 χρόνια.

Μέ κάλεσε τίν Παρασκευή νά πάω στό Βαράτεκ καί μοῦ εἶπε: Ἐπό σήμερα, σέ μία ἑβδομάδα, κι αὐτή ἀκριβῶς τίν ὥρα, ἥταν ἡ ὥρα τρεῖς τό ἀπόγευμα, νά ἔλθης νά καιρετισθοῦμε διότι σᾶς ἀφήνω. Πηγαίνω στίν αἰώνια ζωή! Ἐγώ ἐπῆγα τίν δεύτερη νήμερα. Ὅταν μέ εἶδε μοῦ εἶπε μέ χαρά: Καλῶς ἥλθες, πάτερ! Προσευχήσου μαζί μέ μένα!. Ἀλλοίμονο, μέ πήραν τά κλάμματα! Κι αὐτός τό ἴδιο, ἀντίκρυζε τίς εἰκόνες τοῦ κελλιοῦ του καί ἔκλαιγε. Καί ξέρεις πῶς ἔτρεχαν τά δάκρυά του! Καί ὅταν ἔκυτταξε ἐμένα, μοῦ εἶπε: «Συγχώρεσέ με». Καί παρέδωσε τίν ψυχή του.

Παρετήροσα ὅτι ἥταν τρεῖς τό ἀπόγευμα ἡ ὥρα. Καί τότε θυμήθηκα τά λόγια του: «Σάν σήμερα, μετά ἀπό μία ἑβδομάδα, θά ἀναχωρήσω». Καί μεταφέρθηκε στό μνημα του καθαρός καί ἀμόλυντος, ὅπως τόν ἐγέννησε ἡ μάννα του. Καί ὁ καύμένος ὁ Κοσμᾶς, ὁ ἀδελφός του, σάν νά τόν βλέπω στίν τράπεζα αὐτήν μέ τό μαῦρο σκουφί του καί τά ἀσπρα γένεια του! Ἐδῶ τόν εἶδα τελευταία φορά. Αὐτός ζοῦσε στό κελλί του καί στίν ἐκκλησία, χωρίς συντυχίες μέ ἄλλους καί περιπτούς περιπάτους. Κοιμήθηκε ἀκριβῶς 84 ἐτῶν. Καί ὁ π. Βενιαμίν, 90 ἐτῶν.

Ἐεε, Κύριε, οἱ καύμένοι οἱ Πατέρες μας! Ἐκοιμήθησαν κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου. Πρῶτα ὁ π. Ἰωάννης Ρόσου, πού ἔζησε στό δάσος. Τοῦ ἐδιάβαζε προσευχές γιά τίν ἀνάπauσi τῆς ψυχῆς του ὁ π. Παΐσιος. Καί μία νήμερα πού τοῦ ἐδιάβασα ἐγώ, ἐκοιμήθηκε κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου. Ὁ μοναχός Βασίλειος Μύρου ἥταν τσιοπάνης στά πρόβατα κι αὐτός ἀπέθανε κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου, τήν ὥρα πού τοῦ ἐδιάβαζα τίν εὐχή. Ἡ μοναχή Πελαγία, πού ἥταν πρώην γυναῖκα τοῦ ἀγιογράφου Εἰρηναίου Προτοσένκου, ἐπίστης κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου παρέδωσε τίν ψυχή της. Ὁ π. Βντσαρίών ὁ ἓγγούμενος τῆς σκήτης Σύχλας καί αὐτός κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου. Μοῦ εἶπε: «Διάβασε τήν εὐχή τῆς συγχωρήσεως».

΄Ημουν ἑγούμενος στίν μονή Σλάτινα καί μεταφέρθηκα στίν μονή Βαράτεκ μέ τόν ἵερομ. ΄Αντώνιο, ὁ ὅποῖος μετά ἔγινε μητροπολίτης Σιμπίου. ΄Έκεī μέ εἰδοποίησε μία μοναχή ὅτι μία ἄλλη μέ καλεῖ στό κελλί της νά τῆς διαβάσω εὐκή τῆς συγχωρήσεως. Καί ὅταν τελείωσα, εἶχε τελειωθῆ κάτω ἀπό τό ἐπιτραχήλι μου.

΄Επῆγα στό κοιμητήριο τῆς μονῆς Συχαστρίας, ὅπου εἶδα τήν φωτογραφία τοῦ Γέροντός μου π. ΄Ιωαννικίου Μορού. Καί ἄρχισα νά κλαίω δυνατά. Θυμόθηκα, πού ἐρχόταν στήν τράπεζα γιά νά μᾶς διδάξει. Ζοῦσε ὅλη τήν ἑβδομάδα μέ τήν θεία κοινωνία!

Μᾶς λέγει καί ὁ ἄγιος ΄Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Πήγαινε συχνά στούς τάφους, ἀδελφέ καί στό κοιμητήριο! ΄Οσο συχνά πηγαίνεις, τόσο πινευματική σοφία θά ἀποκτήσεις, πού ούτε ὅλες οἱ φιλοσοφικές σχολές δέν θά ἡμπορέσουν νά σοῦ προσφέρουν.

Αὐτοί οἱ νεκροί μας σιωποῦν, ἀλλά μᾶς ὅμιλοῦν ἀπό τήν καρδιά τους. ΄Ἐγώ ὅταν πηγαίνω ἔκεī, πάω μόνος μου καί δέν θέλω νά εἶναι ἔκεī κανείς, μά κανείς! Καί ἐνθυμοῦμαι ὅτι μαζί του ἔζησα τόσα καί τόσα χρόνια. Καί ὅλοι ἔκεīνοι τώρα εἶναι ἐδῶ! Καί σέ κάθε τάφο ἔτρεχε καί ἔνα δάκρυ ἀπό τά μάτια μου!

΄Ἐγώ ἥμουν μέ διακόνημα τήν διατροφή τῶν ἀγελάδων τῆς Μονῆς. Καί ὅταν ἐπέστρεφα στό κελλί μου, ὁ π. Γεράσιμος, ἀδελφός μου κατά σάρκα, ἐρχόταν καί μοῦ ἔλεγε τό Ψαλτήριο. Τό ἥξερε ὅλο ἀπό στήθους. ΄Έκανε 33 μετάνοιες καί μετά ἔλεγε τρία Καθίσματα. ΄Έτσι τελείωνε ὅλο τό Ψαλτήριο μέ μετάνοιες ἐνδιάμεσα.

΄Οταν ἔξαπλωνα τά βράδυα κουρασμένος, ἕκουγα τόκ-τόκ στό διπλανό κελλί. ΄Ήταν ὁ π. Γεράσιμος, ὁ ὅποῖος εἶχε φέρετρο στό κελλί του καί μέσα σ' αὐτό κοιμόταν γιά νά ἔχει μνήμη θανάτου. Καί κάνοντας αὐτά τά κτυπήματα, ἔλεγε στόν ἔσωτό του: «Μή κοιμᾶσαι, ἀλογάκι μου! Βλέπε τό φέρετρό σου καί θυμήσου τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου σου!» Καί θυμᾶμαι τόν π. Νεκτάριο πού ἔλεγε πειραχτικά τόν π. Γεράσιμο:

- Μέχρι νά πεθάνεις πάτερ, θά ἔχει σαπίσει τό φέρετρό σου ἀπό τήν πολυκαρία.... Καί τοῦ ἀπαντοῦσε:

- Πιστεύω στόν Χριστό, ὅτι αὐτό θά εἶναι τό σπίτι μου καί γιά τήν ἄλλη τήν ζωή!

Καί τήν ἡμέρα ΄Υψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐκοιμήθη. Μετέβη στόν Κύριο. Τόν ἔβαλαν στό φέρετρο πού εἶχε γιά κρεββάτι στό κελλί του! Γι' αὐτούς ἐκπληρώνεται ὁ λόγος που εἶναι στίς Παροιμίες: «΄Αρπάχτηκαν ἀπό τόν κόσμο αὐτό γιά νά μή ἀλλάξῃ ἡ κακία τόν νοῦ τους ἢ ἔξαπατηθῇ ἢ ψυχή τους. Λίγο ἐκοπίασαν ἀλλά συνεπλήρωσαν πολλά χρόνια. Γι' αὐτό βιάσθηκε ὁ Θεός νά τούς πάρει ἀπ' αὐτή τή ζωή».

Τί μεγάλη ἀσκοσι ἔκαναν αὐτοί οἱ ἄθρωποι! ΄Επηγαίναμε γιά κόψιμο τοῦ χόρτου στά λειβάδια τῆς Μονῆς γιά τροφή τῶν ζώων μας τόν

κειμῶνα. Κάθε φορά ἔλεγαν: «Συγχωρέστε με», καί πάλι ἐδούλευαν μὲ τίν κόσα. Ἐμεῖς ἐτρώγαμε τρεῖς φορές τίν ήμέρα καί αὐτοί ἐπαιρναν τό πρωΐ ἀντίδωρο καί νηστικοί ἐπήγαιναν στίν δουλειά. Τό βράδυ ἐτρωγαν, ὅταν ἐπέστρεφαν. Τό Ψαλτήρι τό ἔλεγαν κάθε ήμέρα ὅλο ἀπό στήθους!

Σᾶς τά λέγω αὐτά γιά νά ξέρετε τί μοναχούς εἶχα συναντήσει. Στά κελλιά τους ὅλοι οἱ μοναχοί δέν εἶχαν κρεββάτι. Ἐξάπλωναν σέ κάτι χοντρά σανίδια, πού ἔκοβαν ἀπό τό δάσος. Ὁταν κτυποῦσε τό τάλαντο γιά τόν ὄρθρο, ἐσπειρόνοντο. Καί ἔλεγαν ὁ ἔνας στόν ἄλλον: «Ἀκούσατε τίν φωνή τοῦ Ἀρχαγγέλου; Ἄιντε, πᾶμε γιά τίν ἀγία προσευχή!».

Τό ιστορικό τοῦ Μοναστηριοῦ πού γράφθηκε ἀπό τόν ταχυγράφο μοναχό Δομέτιο, τό 1713 ἀναφέρει τά ἔξης: Ἐκεῖ στίν ήσυχη αὐτή περιοχή ἔζησαν ἑπτά ἐρημίτες μοναχοί, οἱ ὄποιοι καί ἐθεμελίωσαν τίν σκήτη Συχαστρία καί ἔβαλαν καί κατάρα. Τίν ἔξης: «Ὁταν μολυνθῆ ὁ τόπος μέ σωματικές ἀμαρτίες ἢ οἱ μοναχοί θά κυνηγοῦν τό χρῆμα ἢ ὅταν θά τρώγουν κρέας, νά ἐρημιθῆ ὁ τόπος καί νά τιμωρηθῆ ἀπό τόν Δικαιοκρίτη Θεό μέ φωτιά».

Σᾶς τά λέγω αὐτά παιδιά μου, διότι δέν ὑπάρχει ἄλλος πού ζεῖ γιά νά σᾶς τά εἰπῃ. Διότι ἔγώ τά ἐδιάβασα καί τά ἔπαθα, καί αὔριο μεθαύριο πηγαίνω στόν τάφο. Τώρα αἰσθάνομαι πολύ ἀδύνατος καί δέν μπορῶ. Μπῆκα στά 83, ἔκανα τέσσερεις ἐγχειρήσεις, ὑποφέρω ἀπό τίν καρδιά μου. Ὁ κόσμος δέν μέ ἀφίνει ήμέρα καί νύκτα.

Ἐεε! Συνάντησα μεγάλους μοναχούς! Ὁ π. Κωνστάντιος Οὐρικάρου ἀπό τίν κοινότητα Τσιουμάσι, τοῦ νομοῦ Μπακέου. Εἶχε τό φέρετρό του δίπλα στίν σόμπα του. Ἐλεγε όλόκληρο τό Ψαλτήρι ἀπό στήθους κάθε ήμέρα. Ἀναστέναζε κάθε ήμέρα: «Ωχ Κύριε, Ωχ! Στεῖλε τό ἔλεός Σου νά είμαι καί ἔγώ ὁ τελευταῖος ἀπό τούς σεσωσμένους! Ὁ καῦμένος! Ὁταν ἀρρώστησε ἀπό παραλυσία, ἔλεγε: «Κύτταξε, πού ἔμειναν ἀκόμη λίγες ήμέρες μέχρι νά φύγω, ἀλλά σέ παρακαλῶ μέ ὅλη τίν καρδιά μου μή μέ ξεννᾶς στίς ἄγιες προσευχές σου!» Ὁ καῦμένος!

Εἶχε ἔλθει ἀπό τόν στρατό! Ἐρχόταν στίν μονή μας καί πρίν ἀκόμη νά πάει στόν στρατό. Ἐγώ ἐπήγαινα μέ τά πρόβατα στίν περιοχή Τσιρέσσουλούϊ κι αὐτός μοῦ ἔλεγε: «Ἄδελφέ, κάποιο ψαλμό ἐξέχαστα καί δέν μπορῶ νά θυμηθῶ τόν ἐπόμενο!» Αὐτός ὁ ψαλμός πού δέν θυμᾶμαι πῶς ἀρχίζει ἔλεγε: «Δέν ὑπάρχει φόβος ἐνώπιον τῶν ὄφθαλμῶν του...».

Πατέρες καί Ἀδελφοί, ξέρετε τί θέλω νά σᾶς εἰπῶ; Αὐτά πού σᾶς τά λέγω, τά ἔζησα, τά εἰδα καί τά ἀκουσα καί γι' αὐτό ἔμειναν γιά πάντα στό μυαλό μου!

Καί καίρομαι ὅταν βλέπω ὅτι προσθέτετε θεία Χάρι μέσα στίν ψυχή σας. Μή ξεννᾶτε τόν φόβο τοῦ Θεοῦ, διότι αὔριο ἀναχωροῦμε! Βλέπετε, τί λέγει ὁ Σωτήρας μας στό Εὐαγγέλιο: «Ἄγρυπνεῖτε καί προσεύχεσθε, διότι δέν γνωρίζετε ποιά ήμέρα καί ποιά ὥρα ἔρχεται...». Νά σκε-

πιώμεθα ὅτι δέν ἔχουμε νά zήσουμε ἐδῶ πολλά χρόνια. Ἐάν ἔχουμε τόν θάνατο μπροστά μας φυλαγόμεθα ἀπό τίν ἄμφτια. Ἐάν θά ξεχάσουμε τόν θάνατο, πεθαίνουμε ψυχικά! Πῶς ὑπέκυψε ὁ Ἄδαμ στόν παράδεισο; Διότι ἐξέχασε τίν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Καί ἀπέθανε. Καί μαζί μ' αὐτό πεθαίνει καί ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος.

Ἄδελφοί καί Πατέρες! Νά μέ συγχωρῆτε πού σᾶς κουράζω ὑπερβολικά! Ἡλθα γιά λίγο κοντά σας, καί παρότι εἶμαι ἀσθενής, φεύγω μέ πολλή δύναμι στίν καρδιά μου. Καί σᾶς παρακαλῶ μέσα ἀπό ὅλη τίν καρδιά μου νά ἐξομολογεῖσθε καθαρά καί συχνά. Ἐτσι θά ἀγαπᾶτε καί τίν τάξι τῶν Ἀκολουθῶν τῆς Ἐκκλησίας!

Όπως σᾶς εἶδα ὅλους χαρούμενους καί ἐνωμένους στίν τράπεζα τοῦ φαγητοῦ, ἔτσι νά σᾶς ἴδω καί στόν παράδεισο. Ὁ π. Βαρθολομαῖος νά γνωρίζετε εἶναι μεγάλος κτίτορας τῆς μονῆς μας. Βλέπετε τί ὥραία πού εἶναι ἡ τράπεζα. Δέν εἶδα τέτοια τράπεζα ἀγιογραφημένη μέ τέτοια ὥραία ἀγιογραφία πουθενά! Τό ἔλεος τῆς Ἁγίας Τριάδος νά εἶναι μαζί του καί σέ ἐσᾶς ἀπό τώρα καί στούς αἰῶνας. Μοῦ ἀρέσει πολύ ἡ παλαιά ἀγιογραφία τῆς ἐκκλησίας μας. Τούς ἀγίους τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, ὅταν τούς κυττάζω, νομίζω ὅτι θέλουν νά μοῦ μιλήσουν. Ὅτι εἶναι δίπλα μου ζωντανοί! Ἡ ἀγιογραφία εἶναι ὥραία, βυζαντινή, ὁρθόδοξη, ἀληθινή!

Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν ἐφτιάχναμε τίν παλαιά τράπεζα, ἐκτίσαμε τόν τοῖχο καί μετά ἐφτιάξαμε λάσπη καί τίν κολλούσαμε στούς τοίχους μαζί μέ 4-5 ἄλλους ἀδελφούς. Καί ἔτσι τελειώσαμε τίν τράπεζα, ἡ ὅποια κάπκε μαζί μέ τά κελλιά μας. Καί τώρα, τί ὥραία εἶναι ἡ νέα τράπεζα! Νά μᾶς προστατεύει ἡ Ἁγία Τριάς καί ἡ Κυρία Θεοτόκος, ὅστε νά μή σφάλλουμε ἀπέναντι στόν Θεό, γιά νά μή μᾶς παιδεύσει καί νά μᾶς δώσει ὁ Κύριος τό ἔλεός Του νά ἴδωθοῦμε ὅλοι καί στόν παράδεισο.

Ἄγαπητά μου παιδιά! Σᾶς συμπαθῶ καί σᾶς ἀγαπῶ ὅλους καί γνωρίζω ὅτι ἄγγελος Κυρίου φροντίζει γιά ὅλους ἐσᾶς. Μήν ξεχνᾶτε καί μένα τόν ἄμφτωλό στίς ἄγιες προσευχές σας!

Ἡλθαν δύο μοναχοί ἀπό τίν Μονή Λαϊνίτσι νά ἐξομολογηθοῦν. Μοῦ ἐπρότειναν νά τούς ἐπισκεφθῶ καί μία ἡμέρα μέ τόν π. Πετρώνιο Τανάσε ἐπήγαμε στίν μονή τους. Τότε ἡγούμενος ἦταν ὁ π. Καλλιόπιος Γκεοργκέσκου καί ἔξαρχος ὅλων τῶν μοναστηριῶν τῆς ἐπαρχίας Ὁλτένιας. Ἀπέθανε. Ἡλθε κατόπιν ἔνας ἄλλος Πνευματικός τους, ὁ π. Καλλίνικος Καραβάν, ὁ ὅποιος μᾶς ἐδιάβασε καί τίν συγχωρητική εὔχη.

Μοῦ ἔλεγε πῶς ἀπέθανε: «Ἐπιθυμοῦσα πολύ νά ἐρχόταν ἐδῶ σέ μένα ὁ π. Κλεόπας». Ἐτσι, εἶπε καί ὁ π. Δημήτριος Στανιλοάς, ὅταν τόν τελευταῖο καιρό ἦμουν Πνευματικός του. Ἀλλά δέν πρόλαβα νά πάω. «Οταν ἔμαθα ὅτι ἦταν ἄσχημα, γρήγορα ἔφυγε γιά τίν ἄλλη ζωή. Φεύγουμε ὅλοι. Δέν μένει κανείς ἐδῶ!

Στό κοιμητήριο μέ πιάνουν τά δακρυα, ὅταν στέκομαι κοντά στόν σταυρό τοῦ ἡγουμένου μας π. Ιωαννικίου. Μᾶς ἔλεγε: «Παιδιά μου, νά

έχετε φροντίδα γιά τήν σωτηρία σας. Προπαντός νά μή σταματάτε τήν νοερά προσευχή σας! Μή ξεχνάτε τόν θάνατο. Ὁ καύμένος ύπεφερε πολύ. Τόν ἐκτύπωσε ὁ ληστής Μπάλτα μέ δυνατά κτυπήματα στό κεφάλι και βγῆκαν τά μάτια του ἔξω και σέ λίγες ήμέρες ἀπέθανε.

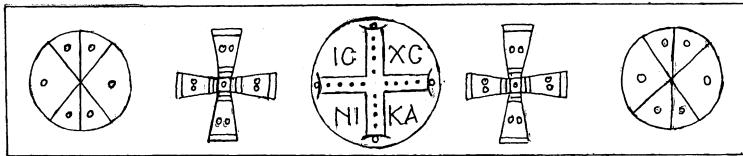
Ἐνθυμοῦμαι καὶ λέγω ἀπό πόσα κακά ἐπέρασα, Κύριε, ληστές, φωτιές, πολέμους! Ὄλα ἐπέρασαν μέ τήν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Καί, ὅταν βλεπω τήν τράπεζα ἔτσι γεμάτη ἀπό μοναχούς, δέν ξέρω τί νά εἰπῶ στόν Κύριο καὶ πῶς νά Τόν εὐχαριστίσω!

Νά σᾶς σκεπάζει τό ἔλεος καὶ ἡ μακροθυμία τοῦ Κυρίου μας. Νά αὐξάνεσθε καὶ νά ἐνισχύεσθε πνευματικά καὶ νά εῖσθε παράδειγμα γιά τούς διαδόχους σας.

Συγχωρέστε μέ τόν ἀμαρτωλό, διότι πολύ σᾶς ἐκούρασα....

Μετάφρασις ἀπό τά Ρουμανικά:
Μοναχός ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ

Σάββα Ἀλεξάνδρου

ΑΓΙΑΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΝΑΡΕΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

τίν 'Ορθόδοξη πατερική γραμματεία τονίζεται μέ σαφήνεια πώς ὅλοι οἱ πιστοί ἔχουν τὴν ἴδια εὐθύνη ἔναντι τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Τό Εὐαγγέλιο ἀπευθύνεται ἐξίσου καὶ στούς μοναχούς, ἀλλά καὶ στούς κοσμικούς, ἀπαιτώντας ἀπό ὅλους ἀγῶνα ἐνάντια στά πάθη καὶ ἐνχρίστωση τῆς ὅλης βιοτῆς τους. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος θά πεῖ γι' αὐτό: «Σφόδρα σαυτὸν ἀπατεῖς καὶ σφάλλεις εἰ οἵει ὁ Θεός ἔτερα ἀπαιτεῖσθαι τὸν βιωτικὸν καὶ ἔτερα τὸν μονάζοντα». Δηλαδή ἀπατᾶς τὸν ἑαυτό σου καὶ σφάλλεις ἂν νομίζεις πώς ἄλλα ἀπαιτεῖ ὁ Θεός ἀπό τὸν ἔγγαμο κοσμικό καὶ ἄλλα ἀπό τὸν μοναχό. Συνεχίζοντας δέ παρακάτω ἀναφέρει: «Ἡ διαφορά τους ἔγκειται μόνο ὡς πρός τὸ γεγονός ὅτι ὁ μοναχός εἶναι ἄγαμος, ἐνῶ ὁ κοσμικός ἔχει οἰκογένεια». Κατά τὰ ἄλλα, κατά τὴν Θεολογία τοῦ Ἱεροῦ Πατρός: «Ὑπέχουσιν εὐθύνας κοινάς», ἐννοεῖται μέσα στά πλαίσια τῆς διάκρισης καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς τοῦ καθενός.

‘Ἀκριβῶς γι’ αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ἱερός Χρυσόστομος θά διακρηύξει: «Πάντες ἀπαιτούμεθα τίν αὐτὸν φιλοσοφίαν». Ὄλοι καὶ μοναχοί καὶ κοσμικοί, πρέπει νά ἔχουμε τὴν ἴδια εὐσέβεια, ὁ καθένας ἐν ᾧ ἔταχθη. Ἐννοεῖται πώς καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἀγαθή προαίρεση. Πάλι ὁ Ἱερός Πατέρης παρατηρεῖ: «Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἀγαθή προθυμία καὶ τίποτα δέν μᾶς ἐμποδίζει νά βαδίσουμε τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς».

Σέ ἔνα ἀνάλογο ὑφος καὶ ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος θά πεῖ: «Ἐν ἀληθείᾳ οὐκ ἔστι παρθένος ἢ ὑπανδρος ἢ μοναχός ἢ κοσμικός, ἀλλ’ ὁ Θεός προαίρεσιν ζητεῖ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πᾶσι παρέχει». Δηλαδή στ’ ἀλήθεια δέν ὑπάρχει ἄγαμος ἢ παντρεμένος, μοναχός ἢ κοσμικός. Ὁ Θεός προαίρεσην ζητεῖ ἀγαθή καὶ σέ ὅλους χαρίζει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Μ’ αὐτό τὸ σκεπτικό μνημονεύονται τόσο στὸν «Συναξαριστή» ὅσο καὶ στὸ «Γεροντικό» καὶ εὐρύτερα σέ ἀγιολογικά κείμενα καὶ ἔγγαμοι ἄνθρωποι πού χαριτώθηκαν ἀπό τὸν Θεό γιατί, ἀκριβῶς, εἶχαν ἀγαθή προαίρεση καὶ μέσα στὸν γάμο τους τηροῦσαν τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ.

Ἐτισι λοιπόν διαβάζουμε στὸ «Γεροντικό» τὴν ἔξῆς ὥραία διήγηση: Κάποτε δυό μεγάλοι ἀσκητές τῆς ἐρήμου ζήτησαν ἀπό τὸν Θεό νά τους πληροφορήσει σέ ποιοῦ ἄγιου ἄραγε νά ἔφτασαν τά μέτρα. Τότε τους δόθηκε πληροφορία πώς σ’ ἔνα χωριουδάκι τῆς Αἰγύπτου ζοῦσε ἔνα

άντρογυννο. Ὁ κοσμικός πού λεγόταν Εὐχάριστος καί ἡ γυναικα του πού λεγόταν Μαρία. Τούς ζητήθηκε, λοιπόν, νά πάνε νά τους γνωρίσουν καί τότε θά καταλάβαιναν πώς αύτοί οι δύο ἄνθρωποι ἐνώπιον του Θεοῦ, ἀπό πνευματική ἀποψη, ἔστεκαν πιο ψηλά ἀπ' ἐκείνους πού ἦταν ἀσκητές μέσα στήν ἔρημο. Πράγματι πῆγαν στό χωριό αὐτό καί βρήκαν τό σπίτι του Εὐχάριστου. Ἡ γυναικα του τους δέχτηκε στό σπίτι καί τους ἀνέφερε πώς ὁ ἄνδρας της, πού ἦταν βοσκός, θά ἐρχόταν μέ τό κοπάδι τό ἀπόγευμα. Πράγματι τό ἀπόγευμα ἦρθε ὁ Εὐχάριστος καί ἀφοῦ τους ἔβαλε μετάνοια ἔφερε νερό νά πλύνει τά πόδια τους, ἐνῶ, παράλληλα, ἔτοιμασε τραπέζι νά τους φιλοξενήσει. Ἐκεῖνοι, πάλι, ἀρνήθηκαν καί ζήτησαν ἀπό τόν Εὐχάριστο νά τους ἀναφέρει τήν πνευματική ἔργασία του. Αὐτός, πάλι, ἀπό ταπείνωση τους ἀπάντησε πώς δέν εἶχε καμιά πνευματική ἔργασία καί πώς τό μόνο πού θά μποροῦσε νά τους πεῖ ἦταν πώς ἦταν ἔνας παντρεμένος, πώς τό ἐπάγγελμά του ἦταν βοσκός καί πώς τή γυναικα του τήν ἔλεγαν Μαρία. Ὅταν, ὅμως, τοῦ ἀνέφεραν πώς στό σπίτι του πῆγαν καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, τότε ἀναγκάστηκε νά τους ἀναφέρει τήν ἁγία βιοτή του, πού κανένας μέχρι τότε δέν ἔχερε. Κατ' ἀρχάς τους εἶπε πώς ὅ, τι χρηματικό ποσό ἔπαιρναν ἀπό τό κοπάδι τό χρησιμοποιούσαν δίνοντας ἔνα μέρος ἀπό αὐτό ὡς ἐλεημοσύνη κρυφά σέ φτωχούς ἄνθρωπους καί ἔνα ἄλλο μέρος γιά νά φιλοξενοῦν ἄνθρωπους πού τύχαινε νά βρίσκονται στό χωριό τους. Ἐπίσης τους ἀποκάλυψε ὅτι μέ τή γυναικα του, ζοῦσαν ὡς ἀδελφοί, ὁ καθένας τό βράδυ κοιμόταν στό δωμάτιό του φορώντας σάκο, δηλαδή μοναχικό ἔνδυμα γιά νά ύποποιάζει τό σῶμα καί τό πρώι φοροῦσαν κανονικά τά ροῦχα τους συνεχίζοντας τή μέρα τους. Αὐτή ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Εὐχάριστου συγκλόνισε ἐκείνους τους δυό ἔρημίτες: «Ἀκούσαντες δέ ἐθαύμασαν καί ἀνεχώρησαν δοξάζοντες τόν Θεόν».

Ἐξάλλου στό «Σιναϊτικό Κάδικα» μνημονεύεται ἡ περίπτωση δυό γυναικών πού ἦταν συννυφάδες. Δυό ἀπλές νοικοκυρές, πού ὅμως τόσο εύφρεστησαν τόν Θεό, ὥστε νά τίς παρουσιάσει στόν περίφημο ἀσκητή τῆς ἔρημου, τόν Ἅγιο Μακάριο τόν Αἰγύπτιο ὡς πρότυπα ἀρετῆς. Κάποτε, λοιπόν, ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, καθώς προσευχόταν στό κελί του, ἀκουσε φωνή πού τοῦ ἔλεγε πώς δέν ἔφτασε στό ὑψος τῆς ἀρετῆς πού εἶχαν δυό γυναικες πού ζοῦσαν σέ μιά συγκεκριμένη πόλη τῆς Αἰγύπτου. Καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος πῆγε στήν πόλη ἐκείνη καί κτύπησε τήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ πού ἔμεναν. Τοῦ ἀνοίξε ἡ μία πού τόν ὁδήγησε στό καθιστικό καί τόν κέρασε. Στή συνέχεια ἦρθε καί ἡ ἄλλη. Τίς ράτησε ποιά ἦταν ἡ πνευματική ἔργασία τους. Αὐτές ἀπάντησαν πώς ἦταν γυναικες παντρεμένες καί, ἐπομένως, δέν εἶχαν καμιά πνευματική ἔργασία. Καθώς, λοιπόν, ὁ Ἅγιος ἐπέμενε νά τίς ρωτᾷ, ἡ μία ἀπό αὐτές τοῦ εἶπε πώς μέ τήν ἄλλην ἦταν συννυφάδες καί πώς τό σπίτι ὅπου ἔμεναν ἦταν κληρονομιά τοῦ πεθεροῦ τους στούς ἀντρες τους. Ἐπειδή ἦταν φτωχές ἀναγκάστηκαν, ἀφοῦ δέν εἶχαν δικά τους σπίτια, νά συγκατοικήσουν στό σπίτι αὐτό. Ἐκεῖνο,

ὅμως, πού ἔκανε φοβερή αἴσθηση στόν Ἀγιό Μακάριο τόν Αἰγύπτιο ἥταν αὐτό πού τοῦ εἶπε ἡ γυναῖκα αὐτῇ: «Δεκαπέντε χρόνια τώρα συγκατοικοῦμε σέ αὐτό τό σπίτι καὶ δέν θυμόμαστε ποτέ νά μαλώσαμε ἢ νά ἀνταλλάξαμε μεταξύ μας ἄσχημα λόγια». Ἐννοεῖται πώς αὐτό τό κατάφερναν γιατί ἔκαμψαν ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ βίωναν τίν ἀρετή τῆς ταπείνωσης.

Στό «Γεροντικό», στίς διηγήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, διαβάζουμε καὶ τό ἔξης ἀξιοσημείωτο πού δείχνει πώς στίν Ὁρθοδοξία ὅλοι ἔχουν θέση στίν ἀγιότητα καὶ στίν πνευματική ζωή: «Τῷ Ἀββᾶ Ἀντωνίῳ ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὅτι ἐν τῇ πόλει ἔστι τις ιατρός τίν ἐπιστήμην, τίν περίσσειαν αὐτοῦ διδούς τοῖς χρείαν ἔχουσιν καὶ πᾶσαν τίν ἡμέραν τόν Τρισάγιον Ὕμνον ψάλλων μετά τῶν Ἀγγέλων». Ἐνῶ ἥταν στίν ἔρημο ὁ Ἀγιος Ἀντώνιος ἔλαβε Θεία πληροφορία πώς ἔνας γιατρός στίν πόλη, προφανῶς στίν Ἀλεξανδρεία, μέσα στόν θόρυβο καὶ τή βουνή τοῦ κόσμου, ἀσκοῦσε τίν ἀρετή τῆς ἐλεημοσύνης καὶ κινεῖτο δοξολογικά πρός τόν Θεό συντροφευμένος σ' αὐτή τίν ψαλμωδία του ἀπό τούς ἀγίους Ἀγγέλους. Τέτοια ἀρετή εἶχε. Στό Ἀθωνικό Γεροντικό ἀναφέρεται ἡ περίπτωση ἐνός Ρώσου ἀσκητῆ πού λεγόταν Παφρένιος καὶ ὅταν ἥταν στόν κόσμο ἥταν πρίγκιπας. «Οταν, κάποτε, θέλησε νά κτίσει ἐκκλησάκι γιά τό κελί του ζήτησε οἰκονομική ἀρωγή. Τότε, λοιπόν, μιά φτωχή Ρωσίδα φιλακόλουθη τοῦ ἔστειλε ἔνα μικρό ποσό χρημάτων γράφοντάς του πώς τά πῆρε ἀφοῦ ἔκοψε τίς ξανθές κοτούδες της καὶ τίς πούλησε γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Τέλος νά μεταφέρουμε μιά σημαντική περίπτωση πού ἀναφέρει ὁ Ἀγιος Παΐσιος ὁ Ἀγιορείτης: «Κάποτε μιά γυναῖκα μοῦ διηγήθηκε μερικά γεγονότα ἀπό τήν ζωή της πολύ θαυμαστά. Ἀπόρησα, γιατί ἥταν καταστάσεις πού συναντοῦμε στούς βίους τῶν Ἀγίων καὶ αὐτή ἥταν μιά ἀπλή γυναῖκα. Όταν μοῦ εἶπε πώς εἶχε περάσει τά περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς της, εἶδα ὅτι ἡ ζωή της ἥταν μιά θυσία. Ἀπό νέα ἀκόμη ὑπηρετοῦσε ἀρρώστους, γιατί στό πατρικό της σπίτι εἶχαν καὶ τόν παποῦ καὶ τήν γιαγιά, πού ἥταν ἀρρωστοί. Όταν παντρεύτηκε, ἔμενε μέ τόν πεθερό καὶ τήν πεθερά της, πού ἥταν ἐπίσης ἀρρωστοί. Μετά ἀρρώστουσε ὁ ἄνδρας της, ἔμεινε κατάκοιτος καὶ τόν ὑπηρετοῦσε. Όλη τήν ζωή της δηλαδόν αὐτή ἡ γυναῖκα τήν πέρασε διακονώντας ἀρρώστους. Διψοῦσε ὅλα αὐτά τά χρόνια νά μελετήσει, νά πάει σέ κάποια ἀγρυπνία, ἀλλά δέν εἶχε χρόνο. Ἐπειδή ὅμως ἥταν δικαιολογημένη ὁ Θεός στό τέλος τῆς ἔδωσε μαζεμένη τήν Χάρον Του».

Συνοφίζοντας θά λέγαμε πώς ὅλοι ἔχουν θέση στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνεξάρτητα ἀπό τήν κατάσταση στίν ὄποια βρίσκονται, παντρεμένοι ἢ μή, μοναχοί ἢ κοσμικοί

Πρωτοπρεσβύτερου Στέφανου Ἀναγνωστόπουλου
ΜΙΑ ΑΓΡΑΜΜΑΤΗ ΑΓΙΑΣΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ...

ρίν μερικές δεκαετίες, καί πρό τοῦ 1940, σ' ἓνα χωριούδακι τῆς Ἡλείας, ζοῦσε μιά χαριτωμένη ἀπ' τό Θεό ψυχή, ἡ κυρία Κατερίνα. Δέν ἔξερε καθόλου γράμματα. Ὁμως, ἦταν ἕνας πολύ φωτισμένος ἄνθρωπος, μέ ακλόνητη καί ζωντανή πίστη, σάν καί ἐκείνη τίν ὁποία εἶχαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί πού ἐπεφταν καί στίν φωτιά γιά τό Χριστό, προκειμένου νά μήν Τόν ἀρνηθοῦν.

Καί ἔτσι ἐκπληρώθηκαν τά λόγια τοῦ Κυρίου στή ζωή τῆς εὐλογημένης αὐτῆς ψυχῆς: «Πάντα ὅσα ἔάν αἰτήστε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε» (Ματθ. κα' 22). Διότι ὅντως ἦταν ἄνθρωπος τῆς πολλῆς προσευχῆς.

“Οταν μερικές φορές τόν Ἰούλιο μῆνα σκοτείνιαζε ὁ οὐρανός ἀπ’ τά σύννεφα καί προμπνυόταν βροχή, ἐπειδή οἱ θημωνιές μέ τά στάχυα παρέμεναν στ’ ἄλλωντα κι ἂν ἔβρεχε ὅπωσδήποτε θά καταστρεφόταν ἡ σοδειά, οἱ χωρικοί ἔτρεχαν στήν κυρία Κατερίνα καί τῆς ζητοῦσαν νά προσευχηθῆ νά μή βρεῖν! Κι ἐκείνη, πήγαινε μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ προσευχόταν, καί τά σύννεφα ἔφευγαν!

(Αὐτό μᾶς θυμίζει τόν Προφήτη Ἡλίᾳ, ὁ ὁποῖος, ἦταν ἄνθρωπος «ὅμοιοπαθής ἡμῖν» (Ἰακ. ε' 17), δηλαδή ὅμοιος μέ ἐμας, πού ἔχουμε ἀδυναμίες καί πάθη κι βέβαια, μέ πολλές ἀρετές καί δυνατή πίστη στήν προσευχή. Καί ὅταν παρακάλεσε τό Θεό γιά νά πάρουν ἓνα μάθημα οἱ συμπατριώτες του Ἰουδαϊοί, δέν ἔβρεξε ἐπί τριάμισι χρόνια. Καί ὅταν πάλι ἔκανε προσευχή, ὁ Θεός ἔστειλέ «Ὕετόν» (βροχή).)

“Οταν ἀρρώσταινε κανείς, πάλι κατέφευγαν στήν Κατερίνα νά προσευχηθῆ, κι ἂν ὑπῆρχε κάποιο τραῦμα, κάποιος δυνατός πόνος σέ κάποιο σπημεῖο τοῦ σώματος, βουτοῦσε τά δάκτυλά της στήν κανδήλα καί τό ἄλειφε σταυροειδῶς μέ λάδι. Καί, ἀνάλογα μέ τήν πίστη τήν ὁποία εἶχαν καί οἱ ἀσθενεῖς, ἀνταποκρινόταν καί ὁ Θεός μέ θαῦμα!

Ποτέ δέ ἡ ἀγίασμένη αὐτή γυναικα δέν δέχθηκε χρήματα ἢ δῶρα. “Ο, τι ἔκανε, τό ἔκανε ἀνιδιοτελῶς, μέ μεγάλη ἀπλότητα καί φυσική ταπεινοφροσύνη. Ἡ σκέψι της ἦταν παρθενική· δέν τήν μόλυνε αὐτα-

¹ Από τό βιβλίο τοῦ Πρωτοπρεσβύτερου Στέφανου Ἀναγνωστόπουλου, Πνευματικές Διαδρομές στούς Μακαρισμούς, Πειραιάς 2009, σελ. 138.

ρέσκεια ἢ ὑπερηφάνεια ἢ καί ἐγωϊσμός.

Γι' αὐτό, τό κάρισμα τοῦ Θεοῦ δέν τό ἔχασε μέχρι τό τέλος τῆς ὥραιάς των, πού ἐλαμπρύνετο ἀκόμη περισσότερο ἀπ' τήν πολλὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ μάλιστα «ἐν κρυπτῷ».

Κάποτε, ὁ καινούργιος παπᾶς τοῦ χωριοῦ, ἐντυπωσιασμένος ἀπ' τά ἀποτελέσματα τῆς προσευχῆς αὐτῆς τῆς πιστῆς γυναίκας καὶ ὑποψιαζόμενος μήπως ὑπάρχουν μαγγανεῖς καὶ ἄλλου εἴδους γητεύματα, τή φώναξε καὶ ἴδιαιτέρως τή ρώτησε:

- Γιά πές μου, παιδί μου Κατερίνα, τί προσευχή κάνεις μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ;

Κι ἐκείνη τοῦ ἀπάντησε μέ τή φυσική της ἀπλότητα:

- Ἐγώ παπούλη μου, ὅπως γνωρίζεις, δέν ξέρω γράμματα. Λέω μόνο μιά προσευχή τήν ὅποια μοῦ ἔμαθε ἢ γιαγιά μου.

- Ποιά;, τή ρώτησε ὁ ἵερεύς.

- Λέω: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος! Καί κατόπιν ζητάω ἀπ' τό Θεό αὐτό πού μέ παρακαλοῦν οἱ συγχωριανοί μου νά ζητήσω μέ τήν προσευχή μου ἀπ' τό Χριστό ἢ τήν Παναγία ἢ ἀπό κάποιον Ἀγιο.

Ο ἱερεύς ἔμεινε κατάπληκτος ὅταν ἤκουσε τόν πρῶτο στίχο τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου! Ἐτσι, λοιπόν, βεβαιώθηκε γιά τό ἄδολο αὐτῆς τῆς ψυχῆς καὶ τήν ἀπλῆ καὶ βαθειά πίστη, πού εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τόση δύναμι στήν προσευχή της.

Τόν ρώτησε ἡ κυρά-Κατερίνα:

- Μήπως δέν εἶναι σωστό αὐτό τό ὅποιο κάνω; Νά κάνω κάτι ἄλλο;

- Όχι, ὅχι! Πρός Θεοῦ, μήν ἀλλάξης αὐτή τήν προσευχή! Αὐτή τήν ὅποια ξέρεις, αὐτή τήν ὅποια ἔμαθες, αὐτή καὶ νά κάνης!

Οταν ἤλθε ἡ φοβερή γερμανική Κατοχή, τό 1941, πού οι Ἑλληνες καταδικάσθηκαν σέ λιμοκτονία καὶ ὁ κόσμος πέθαινε ἀπ' τήν πεῖνα, τό μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς τῆς κυρά-Κατερίνας φάνηκε ἀκόμη πιό πολύ.

Ο συγχωρεμένος ὁ ἄνδρας της εἶχε ἀφίσει ἀρκετή περιουσία, τήν ὅποια εἶχε ἀπ' τόν πατέρα του, τόν κυρ-Ἀλέξην. Μεταξύ τῶν ἄλλων, τό κελλάρι τοῦ σπιτιοῦ εἶχε πάνω ἀπό χίλιες ὄκαδες σιτάρι καὶ δύο μεγάλα πιθάρια λάδι. Ἐτσι ἡ Κατερίνα ἀρχισε τή διανομή στούς πεινασμένους. Εἶχε ἔνα πιάτο βαθύ, τό γέμιζε καὶ μοίραζε γενναιόδωρα. Οταν οἱ ἐλευθέντες τῆς ἔδιναν εὔχες, ἐκείνη τούς ἔλεγε:

- Όχι σέ μένα εὐχαριστίες. Τό σιτάρι εἶναι ἀπ' τήν περιουσία τοῦ πεθεροῦ μου, τοῦ μπαρμπα-Ἀλέξην. Νά λέτε: «Θεός συγχωρέσ' τόν κυρ-Ἀλέξην».

Οταν εἶχε μοιράσει περισσότερο ἀπ' τό μισό σιτάρι, τίς ἐπτακόσιες περίπου ὄκαδες, εἶδε στόν ὑπόν της τόν πεθερό της, γιά τόν ὅποιο ἐλεγγαν ὅτι ἤταν ὁ φοβερότερος τσιγκούνης τοῦ χωριοῦ, παρόλο πού ἤταν

ἀρκετά εὐκατάστατος. Τόν εἶδε σάν κατάδικο, μέ τά μαλλιά του μεγαλωμένα μέχρι κάτω, σέ κακά χάλια, μέ γένια καί βρώμικο πολύ. Ἡ Κατερίνα πῆρε τότε ἔνα ψαλίδι, τοῦ ἔκοψε τά μαλλιά, τά γένια, τόν περιποιήθηκε, τόν ἔλουσε καί τόν ἔντυσε μέ καινούργια ἄσπρα ροῦχα. Καί τό πρόσωπο τοῦ κεκοιμημένου φωτίσθηκε! Ἐλαμπε ὀλόκληρος! Τότε γύρισε καί τῆς εἶπε μέ ἀνακούφισι:

- Νά 'σαι εὐλογημένη, Κατερίνα μου! Μέ τίς ἐλεημοσύνες σου μέ ἔβγαλες ἀπ' τόν ἄδον, παιδί μου! Καί μέ ἔκανες στρατηγό καί πρύγκηπα!

Πρωτοπρεσβύτερος ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Νικόλαου Λεβέντη
Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΓΩΤΙΚΗΣ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑΣ

ά σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα δέν είναι παρά τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκαθήλωσης τῶν ἄρχων, τῆς χαλάρωσης τῶν ἡθῶν, τῆς περιφρόνησης τῶν ἀρετῶν, τῆς ὑποτίμησης τῆς πίστης, τοῦ ἰσοπεδωτικοῦ συγκροτισμοῦ κ.ο.κ. πού ὅδηγούν σέ κακή ἀλλοίωση τῶν σχέσεων κοινωνίας: α') ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, καὶ β') μεταξύ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τοῦ Θεοῦ, μιά καὶ ὁ σύγχρονος ἀνθρωπὸς συνεχίζει νά παραβλέπει ὅτι κάθε ἐπιλογὴ ἔχει καὶ συνέπειες.

Τών λύση τοῦ προβλήματος, τῆς κοινωνίας τῆς ἐνωτικῆς αὐτάρκειας, συνιστᾶ ἡ Ἔκκλησία. Δεδομένου ὅτι τά μνημάτα τοῦ Εὐαγγελίου είναι πάντοτε ἐπίκαιρα καὶ καινά, ἡ Ἔκκλησία ἀποτελεῖ τή μόνη κοινωνία ἐνόπιτας καὶ ἀληθινῆς ἀγάπης. Στή χριστιανική Ἔκκλησία καὶ παράδοση, ἡ πίστη είναι βιωματική, βασίζεται δηλαδόν στή ζωή -χωρίς νά ἀρνεῖται καὶ τή γνώση. Ἰδιαιτέρως δέ ἡ Ὁρθοδοξία είναι μιά «θρησκεία» -πίστη κατ' ἀκρίβειαν- ἀπολύτως βιόφιλη. Ὁ Ὁρθόδοξος τρόπος ζωῆς χαρακτηρίζεται ἀπό τίνι ἀνανεωτική δύναμη τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, πού «ἀλλάζει τή σχέση τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους καὶ τούς συνδέει σέ μιά κοινωνία ἐν Χριστῷ»¹. Ἡ κοινωνική ἐπαφή ἀποκτᾶ θεολογική διάσταση ἐντός τῆς Ἔκκλησίας, ὅπου ἡ ψυχική ἀναζήτηση συναντᾶται μέ τή χριστιανική ἐμπειρία. Ὁ Μπέγζος σημειώνει ὅτι ἐντός τῆς Ἔκκλησίας οἱ ἀνθρωποι ἐπικοινωνοῦν, σχετίζονται μεταξύ τους καὶ μέ τό Θεό, καὶ βρίσκουν τίνι ταυτόπιτά τους μέσα ἀπό τή σχέση τοῦ Ἔγώ μέ τό Ἀλλο². Μόνο, λοιπόν, ἐντός τῆς Ἔκκλησίας ὁ ἀνθρωπὸς ἐγκαταλείπει τόν ἐγωισμό του καὶ δέν μένει ἄ-σχετος.

Ἄκομα, προκύπτει ἡ ἀναρώτηση περί τοῦ θετικοῦ ρόλου τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν ὡς συμπληρωματικοῦ ὅπλου ἐναντίον τοῦ ἐγκλεισμοῦ στίν ἐγωτική αὐτάρκεια καὶ, κατά συνέπεια, τίνι ἀκοινωνίσια. Τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν συναντᾶ μιά ἀντίσταση στή ραγδαία υἱοθέτηση τοῦ μεταμοντέρνου ἐγωκεντρικοῦ καὶ ἰσοπεδωτικοῦ πνεύματος τῶν καιρῶν μας, γι' αὐτό καὶ συχνά ἀντιμετωπίζεται μέ ἀπαξίωσην. Εἶναι, ὅμως, τό μόνο μάθημα πού δίνει ἀπαντήσεις στά μεγάλα ἀνθρωπολογικά ἐρωτήματα σχετικά μέ τόν προορισμό καὶ τή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ λ.χ. ἀντί νά υἱοθετεῖ τίνι ἀπλή πλατωνική διάσταση τῆς νοντῆς καὶ αἰσθητῆς σφαίρας, ἐνώνει τούς δύο κόσμους μέσω τῆς πίστης καὶ τῶν θείων προσώπων, τά ὅποια λειτουργοῦν ὡς παραδείγματα ζωῆς. Στό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν προσφέρεται παιδεία, πού μπορεῖ νά κάνει τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου καλύτερη, γιατί ἡ Θεολογία είναι

Ἐπιστήμην γιά τόν ἄνθρωπο³. Ὁ Κάντ ύποστηρίζει ὅτι «ἡ ἀγωγή εἶναι τό μέγιστο πρόβλημα καί τό δυσκολότατο, πού μπορεῖ νά ἀνατεθεῖ στόν ἄνθρωπο»⁴. Καί αὐτό τό πρόβλημα καλεῖται νά τό διαχειριστεῖ τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, παρέχοντας καί παράγοντας παιδεία καί πολιτισμό προσώπου ἀντίστοιχα.

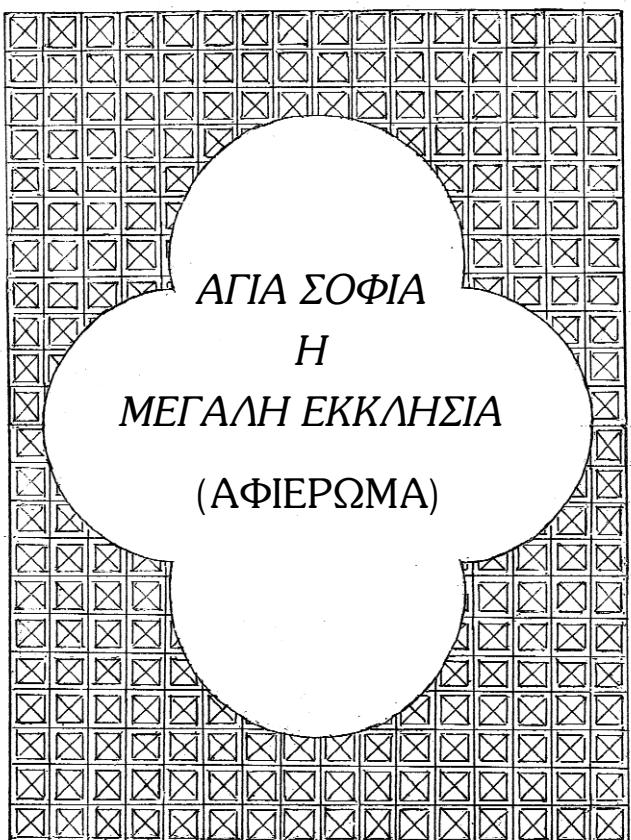
Στίν Ὁρθόδοξη Θεολογία, ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζεται ώς πρόσωπο καί ὅχι ως ἄτομο. Ἡ ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ (Μάρκ. n'38) σημαίνει τίν ἐγκατάλειψη τοῦ ἐγωισμοῦ. Ἐτσι, τό ἄτομο καθίσταται πρόσωπο, ἀποκτᾶ ὄντολογική ἀξία καί ως εἰκόνα Θεοῦ ξεκινᾶ ἐπίγεια τήν πορεία του πρός τήν οὐράνια κοινωνία τῆς ἀλληλοαναφορικότητας. Ἐν κατακλείδι, ως μέλος τοῦ θείου σώματός Του, ὁ ἄνθρωπος ζεῖ, σκέφτεται καί σχετίζεται ἐν Χριστῷ.

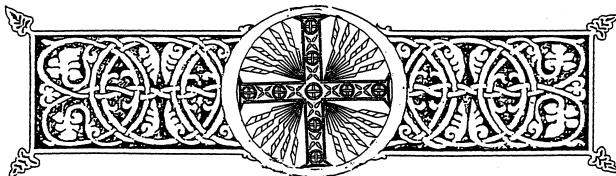
ΑΝΑΦΟΡΕΣ - ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. E. Lohse, Ἐπίτομη Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης (1974). Μτφ. Σ. Ἀγουρίδη. Ἀρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 2010, σελ. 21.
2. Μπέγου, Μ.. Θεοκρατία ἢ Δημοκρατία. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2005, σελ. 30-31.
3. Δελπικωνσταντῆ Κ.: Ἡ σχολική θρησκευτική ἀγωγή: μεταβύ παιδαγωγικῆς καί θεολογίας. Ἐννοια, Ἀθήνα 2009. Πρβλ. ἐπίσης τοῦ ίδιου: Ἡ παιδεία ως πολιτισμός τοῦ Προσώπου. Ἐννοια. Ἀθήνα 2009.
4. Κάντ, I. Περί Παιδαγωγικῆς (1803). Μτφ. Π. Σιδερᾶ. Ἀφοί Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 2004.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ
ΒΑ Θεολογίας ΕΚΠΑ
ΜΑ Ἐπιστῆμες τῆς Ἀγωγῆς:
Τεχνολογίες Μάθησης καί Ἐπικοινωνίας, EUC

Συμεών Πηγαδουλιώτη
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

va ἀπρόσμενο τηλεφώνημα τό Μάρτη του 2005 μέ απογείωσε καὶ μ' ἔκαμε νά βρεθῶ διά μιᾶς στὸν κόσμο τοῦ ὀνείρου. Ἡ πρόταση ἦταν ζεκάθαρη: Πᾶς στὸν Κωνσταντινούπολη; Χωρίς δεύτερη σκέψη ἀποδέκτηκα τὸν πρότασην. Λίγες μέρες ἀργότερα βρεθήκαμε, μιά ὁμάδα Κυπρίων προσκυνητῶν, νά ἀτενίζουμε ἀπό κοντά τὸν Ἁγιά Σοφιά. Συνωστισμός στό γραφεῖο ἐκδόσεως εἰσιπρίων, ὅπου ἔνα ποικιλόχρουν πλῆθος περιπηγτῶν ἀδημονοῦσαν νά δοῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τό ἀρχιτεκτονικό αὐτό θαῦμα. Δεξιά κι ἀριστερά τῆς δυτικῆς εἰσόδου, σέ σκάμμα βαθύ, διακρίνονται ἀρχιτεκτονικά μέλη τῆς δεύτερης Ἁγιᾶς Σοφιᾶς, αὐτῆς τοῦ Θεοδοσίου Β'. Ἀπογοητεύτηκα ἀμέσως ἀντικρύζοντας τὸν κατάσταση τῶν ἐξωτερικῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ. Φτηνιάρικη ξύλινη κατασκευή προϊδεάζει γιά τὸν κατάσταση στὸν ὅποια εύρισκεται σήμερα ἡ Μεγάλη Ἑκκλησία. Πλήρως ἀπογυμνωμένο τό ἐσωτερικό τοῦ ἐξωνάρθηκα καὶ τοῦ ἐσωνάρθηκα ἀποκαλύπτει τὸν βυζαντινὴν τοιχοποιίαν. Μπροστά μας προβάλλει ἡ Βασιλικὴ Πύλη. Ἄνωθεν αὐτῆς ἐντυπωσιάζει τό ὑπέροχο ψηφιδωτό μέ τὸν Λέοντα Στ΄ γονυπετῆ ἔμπροσθεν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Παίρνουμε μιά μικρή γεύση τοῦ πάλαι ποτέ ἀνυπέρβλητου μεγαλείου τοῦ ναοῦ. Τό ἐσωτερικό, ἥγουν ὁ κυρίως ναός, προβάλλει λουσμένος στό ὑπερκόσμιο φῶς πού διαχέεται ἀπό τὰ παράθυρα τοῦ τρούλου...

Ἡταν τότε πού εἶχε φουντώσει γιά καλά ἡ ἀντίχριστη αἵρεση τοῦ Ἀρείου ὅταν ὁ φιλόχριστος ἄναξ, ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος ὁ Μέγας καὶ ἴσαπόστολος, πῆρε τὸν ἀπόφασην νά οἰκοδομήσει στὴ νέα πρωτεύουσα ἐκκλησία εἰς τιμὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἁγία Σοφία τὴν ὄνόμασε, δηλώνοντας ἀπερίφραστα πώς ὅμολογεῖ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὄντως σοφίας τοῦ Θεοῦ. Στὰ 324 τέθηκαν τὰ θεμέλια ἀλλά ὁ ναός, ρυθμοῦ βασιλικῆς, ὀλοκληρώθηκε στὰ 360 ὅταν βασίλευε ὁ γιός του Κωνστάντιος. Ἐδῶ ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος, προεξάρχοντος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὀλοκλήρωσε τὴν καταδίκην τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ ἀρειανισμοῦ, ἀλλά καὶ τοὺς Μακεδονιανούς, πού ἀρνοῦνταν τὴν θεότητα τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ὁ ναός παραδόθηκε στὶς φλόγες ὅταν ἐξορίστηκε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ οἰκοδομήθηκε ἐκ νέου ἀπό τὸ Θεοδόσιο Β' στὰ 415.

Φτάνουμε στὰ 532. Ἡ λεγόμενη «στάση τοῦ Νίκα» ἐπί Ἰουστινια-

νοῦ Α' μετέτρεψε τή λαμπρή βασιλική σέ στάχτες κι ἀποκαΐδια. Ὁ Ἰουστινιανός εἶδε τίν καταστροφή σάν εύκαιρια κι ἀποφάσισε νά προχωρήσει κτίζοντας ἐξ ὑπαρχῆς καινούργια ἐκκλησία, ἀντάξια τοῦ μεγαλείου τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ρωμαίων. Τό ἔργο ἀνατέθηκε στὸν Ἀνθέμιο καί τὸν Ἰσίδωρο, πού δικαίωσαν μέ τό παραπάνω τίν αὐτοκρατορική ἐπιλογή. Γιά ἔξι χρόνια χιλιάδες τεχνίτες, μάστορες, παραμάστοροι κι ἐργάτες δουλεύουν ἀκαταπαύστως γιά νά ὑψώσουν στὸν πρῶτο λόφο τῆς Πόλης τίν ἐκκλησία τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Κι ὁ Αὐτοκράτορας ἀπό κοντά παρακολουθεῖ μέ ἀδημονία τό ἔργο. Τά καλύτερα ὑλικά ἀπό τό ἀχανές κράτος φτάνουν στὴν Πόλη. Μάρμαρα ποικίλων χρωματισμῶν, ξυλεία κι ὅτιδηποτε ἄλλο χρειάζεται βρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ στὴ διάθεση τῶν ὑπευθύνων.

Μέρα μέ τή μέρα, μῆνα μέ τό μῆνα τό ἔργο προχωρεῖ καί φτάνουμε στὰ 537, στά ἔγκαίνια τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Νενίκηκα σε Σολωμῶν, ἀναφωνεῖ σκιρτῶν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας, ὁ Αὐτοκράτωρ. Ὅντως οἱ αἰῶνες πού πέρασαν ἀπέδειξαν μέ τό παραπάνω τοῦ λόγου τό ἀσφαλές.

Τά χρόνια πέρασαν. Στόν ἐμβληματικό ναό, πού ἀποτέλεσε τίν πάλλουσα καρδία τῆς Αὐτοκρατορίας, συνῆλθαν Σύνοδοι Οἰκουμενικές, ὅπως ἡ Ἑ' καί ἡ Στ', ἄλλα καί ἡ Σύνοδος τοῦ 879 πού δικαίωσε τόν ἰερό Φώτιο καί καταδίκασε τό Φιλιόκβε, παρόντων καί τῶν παπικῶν ἀντίπροσώπων.

Δέν διαφεύγουν τῆς προσοχῆς μας κι οἱ δύο σύνοδοι (τοῦ 1341 καί τοῦ 1351) πού δικαίωσαν τόν Ἀγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ καί τή διδασκαλία του περί οὐσίας καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, πού καταδίκασαν οὐσιαστικά ἐν ταυτῷ καί τίς κακόδοξες παπικές ἀπόψεις ἐπί τοῦ θέματος.

Πύρινα κηρύγματα ἀντίκησαν κάτω ἀπό τούς τρούλους τοῦ περιώνυμου ναοῦ καί ὑμνήθηκε ἐπαξίως ὁ ἐν Τριάδι Θεός «ἐν φωναῖς ἀσμάτων πίστει» ἀπό ψάλτες καλλικέλαδους καί εὐσεβείας πεπληρωμένους.

Αὐτοκράτορες γονάτισαν ἔνδακρεις προσευχόμενοι ἐκτενῶς πρίν ἀπό πολεμικές ἐκστρατείες κι ἐπέστρεψαν σ' αὐτόν ἐν χαρῇ εὐχαριστοῦντες Θεῷ μετά τίς νίκες των κατά τῶν βαρβάρων.

Τόσο μεγάλη ἐντύπωση εἶχε κάνει στούς χριστιανούς ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία πού πολλές πόλεις ἔδιναν τό ὄνομά της στόν καθεδρικό τους ναό. Στή Ρωσσία ὀνομαστή εἶναι ἡ Ἀγία Σοφία τοῦ Κιέβου, ὅπως κι ἡ Ἀγία Σοφία τοῦ Νόβγκοροντ. Στή Νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ ὑψώθηκε ἡ δική της Ἀγία Σοφία καί στήν Τραπεζούντα τοῦ Πόντου τό ἴδιο. Στή μακρινή Ἰταλία βρίσκουμε στήν πόλη Μπενεβέντο τή δική της Ἀγία Σοφία, ὅπως καί στήν Ἀχρίδα. Ἀγία Σοφία συναντάμε καί στή Δράμα, καί στή Μονεμβασιά, ἄλλα καί στή Λευκωσία τῆς Κύπρου, ὅπως καί στήν Πάφο. Δέν μπορεῖ κανείς νά διαγράψει, οὔτε νά προσπεράσει ἀσχολίαστο τό θλιβερό γεγονός πού συνέβη στόν ἄγιο ναό στίς

16.7.1054, ὅταν οἱ ἀλαζονικοί ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Λέοντος Θ' καρδινάλιος Ούμβερτος τῆς Σίλβα Κάντιντα, καρδινάλιος-διάκονος Φρειδερίκος τῆς Λωραίνης καὶ Πέτρος ἀρχιεπίσκοπος Ἀμάλφι εἰσήλασαν στὴν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐν ᾧρᾳ θείᾳ λειτουργίᾳς μὲ περισσό θράσος καὶ ἀπέθεσαν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἀναθεματισμὸς τῆς Ὁρθόδοξης Ἑκκλησίας! Ὁ πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος, ἀνήρ κόσμιος καὶ μὲ ἕνθισ ἐκκλησιαστικό, δέν ἐπέτρεψε νά γίνουν βιαιοπράγιες, οὕτε προπλακισμοί κατὰ τῶν ἀσεβούντων κακοδόξων Παπικῶν, ἀλλά συνεκάλεσε συντόμως, στὶς 20 Ἰουλίου, τίν ἐνδημούσα σύνοδο κι ἀπάντησε συνοδικῶς καὶ καταλλήλως στούς κακόφρονες Παπικούς.

Κάτω ἀπό τοὺς θόλους τοῦ ναοῦ στέφθηκαν ἐν μέσω πτοκραυγῶν πλεῖστοι αὐτοκράτορες τῆς Μεγάλης Ρωμανίας. Ἐκεῖ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ρώς, πού ἔφτασαν στὸν Πόλην σταλμένοι ἀπό τὸ Βελίκι Κνιάζ τοῦ Κιέβου Βλαδίμηρο, παρακολούθησαν συνεπαρμένοι τὴν θεία λειτουργία κι ἀναφώνησαν μέ τὴν ἀναχώρησή τους ἀπό τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων: Δέν γνωρίζαμε ἄν ἥμασταν στὸν οὐρανὸν ἢ στὴν γῆ. Αὐτό καὶ μόνο ἥταν ἰκανὸν νά πείσει τὸν Ἡγεμόνα τῶν Ρώς νά ἐγκολπωθεῖ τίν Ὁρθόδοξην πίστην.

Δηώσεις πλεῖστες καὶ καταστροφές ἀπερίγραπτες συνέβηκαν στὸν ἄγιο ναό στά 1204, ὅταν οἱ ἀξεστοὶ κι αἵμοβόροι «σταυροφόροι» τοῦ ἐκπεσόντος τῆς ἀληθείας Παπισμοῦ κυρίευσαν τὴν Πόλην. Ὁ, τιδίποτε εἶχε, κατ' αὐτούς, ἀξία, τό ἄρπαξαν καὶ τό κουβάλησαν στὴ Δύση. Μέχρι στίμερα τὰ μουσεῖα καὶ οἱ καθεδρικοί ναοί τῆς Ἐσπερίας, ὅπως λ.χ. τὸ Σάν Μάρκο τῆς πρών Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας, ἐπαίρονται γιά τά λάφυρα πού καταλήστευσαν ἀπό τὴν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Γιά πρώτη φορά στὸν ίστορία της ἢ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἔπαιψε νά λειτουργιέται καὶ μετατράπηκε σέ λατινικό ναό, ὅπου μνημονεύστων ὁ κακόφρων Πάπας. Αὐτό διήρκεσε μέχρι τὸ 1261, ὅταν οἱ Ρωμιοί ξαναμπῆκαν στὸν Πόλην διώχνοντας τοὺς Φράγκους κατακτητές. Ὁ ναός ἐπισκευάστηκε καὶ δόθηκε γιά μιά ἀκόμη φορά στὸν Ὁρθόδοξην λατρείαν.

Ἐνα ἀξιοθρήνητο γεγονός, τό ὅποιο δέν μπορεῖ νά κρυψεῖ κάτω ἀπό τό χαλί εἶναι ἢ ούνιτική λειτουργία πού ἔγινε στὴν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ στά τέλον τοῦ 1452, χοροστατοῦντος τοῦ Ρωσσίας Ἰσιδώρου, πού ὑπῆρξε ἔνας ἀπό τοὺς σημαίνοντες προδότες τῆς πίστεως τῆς πατροπαραδότου στὴν ληστρική σύνοδο τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας. Πίστευαν οἱ τότε «ἐνωτικοί» ὅτι μέ τὴν ἄνευ ὅρων παράδοση στὸν αἵρετικό Παπισμό θά ἔσωζαν τὴν πατρίδα ἀπό τὸν Τούρκο. Τό πόσο δίκαιο εἶχαν τό ἔχει ἀποδείξει ἢ ίστορία. Καὶ τίν πίστη τὴν πούλησαν ἀντί πινακίου φακῆς καὶ τίν πατρίδα δέν τίν ἔσωσαν.

Κατά τίν ἀποφράδα ἡμέρα τῆς ἀλώσεως τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων στά 1453, ὅταν οἱ φανατισμένοι κι αἵμοχαρεῖς ὄπαδοί τοῦ Μωαμεθανισμοῦ μπῆκαν στὸν Πόλην, πρῶτο τους στόχῳ ἀποτέλεσε ἢ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Σφαγές, λεηλασίες, βιασμοί, πού εἶναι ἐκτός πάστης περιγραφῆς, μόλυναν γιά μιά ἀκόμη φορά τό ἱερό χῶρο τοῦ περικαλλοῦν ναοῦ. Κι ἥσαν

τόσο πολλές οι φρικαλεότητες πού ό Τούρκος σουλτάνος Ἰκιντζί Μεχμέτ (Μωάμεθ Β', ό λεγόμενος Πορθητής) ἀναγκάστηκε νά διακόψει τό πλιάτσικο, πού κατά τά βάρβαρα ἔθιμα τῶν Ἀγαρνῶν, διαρκοῦσε τρεῖς μέρες. Ὅταν τίν πρώτη Παρασκευή μετά τήν Ἀλωση ό Σουλτάνος εἰσῆλθε στήν Ἀγία Σοφία καί ἔλαβε μέρος στό ναμάζ τῶν Μωαμεθανῶν, ό ιερός χώρος βεβηλώθηκε κι ἔγινε μωαμεθανικό τζαμί. Οι Τούρκοι ὀνόμασαν τήν Ἀγία Σοφία Ἀγιασόφια ή Κεμπίρ Τζαμί ή σερίφι (Ayiasofya-i Kebir Cami-i Şerifi). Μάλιστα μιά τουρκική παράδοση λέει ὅτι ό Σουλτάνος ἔστρεψε τήν Ἀγία Σοφία πρός τή Μέκκα (πού βρίσκεται νοτιοανατολικά ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη) γιά νά μποροῦν νά τελοῦν οι ὄπαδοί του Μωάμεθ ἀπροσκόπτως τά θρησκευτικά τους καθήκοντα! Φυσικά δλ' αὐτά τά τελευταῖα ἄν θέλετε τά πιστεύετε.

Τό πάρσιμο τῆς Πόλης καί ή μετατροπή τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ τζαμι χαράχθηκε βαθιά στή ίστορική μνήμη τού Γένους καί γέννησε πλήθος θρύλων καί παραδόσεων. Τί ἄλλο εἶναι λ.χ. ό θρύλος γιά τό μαρμαρωμένο βασιλιά;

‘Η Ἀγία Σοφία σταδιακά ἀπόκτησε τέσσερις ἀκαλαίσθητους ψυλόλιγνους τούρκικους μιναρέδες κι ἄλλες τουρκικῆς ἐμπινεύσεως καί κατασκευῆς προσθῆκες μέ κυριώτερες αὐτές στίς ὅποιες προέβη ό κυριότερος ἐκπρόσωπος τῆς τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς Κοτζά Μιμάρ Σινάν πασάς (ἐξισλαμισθείς Ἐλληνας ἀπό τήν Καππαδοκία).

Τά χρόνια πέρασαν καί ή βεβήλωση τοῦ ἰεροῦ χώρου τῆς Ἀγίας Σοφίας συνεχίζοταν ἀσταμάτητα ἐνῶ ἀπό τούς μιναρέδες της οι μουεζίνηδες ζελαρυγγίζονταν ὑμνώντας τό θεό τοῦ Μωάμεθ τονίζοντας: Λά ἴλλαχά ἵλ Ἀλλάχ. Μουχάμματου ρασούλ Ἀλλάχ. Ἀλλαχοῦ ἀκμπάρ (τουτέστιν: Δέν ὑπάρχει θεός πλήν τοῦ Ἀλλάχ. Ὁ Μωάμεθ εἶναι ό ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀλλάχ. Ὁ Ἀλλάχ εἶναι μεγαλύτερος ἀπό τό Θεό τῶν Χριστιανῶν).

Στά 1847-52 ό σουλτάνος Ἀμπντούλ Μετζίντ κάλεσε στήν Πόλη τούς Ἐλβετούς ἀδελφούς Φοσάττι γιά νά προβοῦν σέ ἐπισκευές τῆς Ἀγίας Σοφίας. Τότε εἶναι πού κρεμμάστηκαν στούς τοίχους τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀκτώ τεράστιες κυκλικές ἐπιγραφές ἀπό δέρμα γκαμπλάς, πού ἀναφέρουν (πάντα στά ἀραβικά) τά ὀνόματα τοῦ Ἀλλάχ, τοῦ Μωάμεθ, τοῦ γαμπροῦ του Ἀλί κι ἄλλων σημανόντων προσώπων τοῦ μωαμεθανισμοῦ.

Φωτεινό μετέωρο στήν ίστορία τοῦ ἀνεπανάληπτου κτίσματος εἶναι ή λειτουργία πού τέλεσε μέ τό «ἔτσι θέλω» ό Κρητικός στρατιωτικός ἵερεας Ἐλευθέριος Παπανουφράκης. Ὁ ἀτρόμητος ἱερωμένος, μαζί με μιά δράκια Ἐλλήνων ἀξιωματικῶν εἰσῆλθε στή Μεγάλη Ἐκκλησία τόν Ἰανουαρίο τοῦ 1919 καί τέλεσε τή θ. λειτουργία! Ἐγινε διπλωματικό ἐπεισόδιο, διότι τότε ή Πόλην ἦταν ύπο συμμαχική κατοχή κι ό Βενιζέλος ἀναγκάστηκε νά τόν καλέσει καί νά τόν ἐπιπλήξει. Στό τέλος ούσιαστικά τόν ἐπαίνεσε γιά τό θάρρος καί τή γενναιότητά του.

‘Η Ἁγία Σοφία παρέμεινε τzaφí μέχρι τό 1931. Τότε, ἐπί Μουσταφά Κεμάλ, ἔκλεισε γιά τό κοινό κι ἔπαιψε ούσιαστικά νά είναι προσβάσιμη στούς Μωαμεθανούς. Στά 1934 (24.11.) μέ διάταγμα τοῦ Μουσταφά Κεμάλ, πού δέν ἔδειχνε καί ἴδιαίτερη συμπάθεια στό μωαμεθανισμό, ἀνακηρύχθηκε μουσεῖο κι ὁ Τούρκος Πρόεδρος «παρέδωσε τό μνημεῖο στίν ἀνθρωπότητα». Ἐπρόκειτο ἀναμφιβόλως γιά μιά γεμάτη συμβολισμό κίνηση πού ἔδειχνε πώς ή νεαρή τουρκική δημοκρατία γινόταν σύγχρονο κοσμικό κράτος.

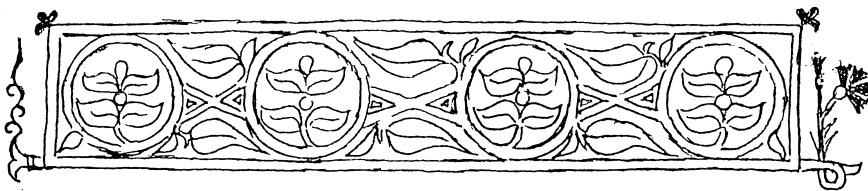
Τά γεγονότα τοῦ 21ou αἰῶνος ἀπέδειξαν ὅμως τόν βαθύτατα μωαμεθανικό ψυχισμό τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, πού τά τελευταῖα χρόνια ἀνέβασε στίν ἔξουσία τό Κόμμα τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Προόδου τοῦ P.T. Ἐρντογάν πού ἔχει, μετά τίν σύσιτική ἔξουδετέρωση τῶν κεμαλιστῶν τό 2016, σαφῆ μωαμεθανικό προσανατολισμό. Μετά ἀπό πολλές ἀντιφατικές κι ἀλλοσυγκρουόμενες δηλώσεις τά δύο - τρία τελευταῖα χρόνια, ἔμπλεως ἀνατολίτικης πανουργίας ἔσπευσε τό καλοκαίρι τοῦ 2020 νά «συμμορφωθεῖ» μέ τό διάταγμα τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς Χώρας!

Οι ὄνομαστές ψηφιδωτές παραστάσεις τοῦ ναοῦ καλύφθηκαν, αὐτή τή φορά, μέ πανιά, ὁ μουεζίνης ἀνέβηκε ξανά στό μινμάρ κι ὁ νέος Φατίχ (Πορθητής) μέ τίν κουστωδία του γονάτισε κι ἔκανε τό ναμάζ τίν ἀποφράδα μέρα τῆς 24ης Ἰουλίου ἐνώ οί ἀνά τίν οίκουμένην αἵμοδιψεῖς ὄπαδοί τοῦ «προφήτη» παραληροῦσαν! Οι Δυτικοί ἔσπευσαν νά τοῦ βραβήξουν τ' αὐτή μέ γλυκανάλατες δηλώσεις, ἐνώ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ προέδρου τῆς Ρωσσικῆς Ὀμοσπονδίας ἔξεφρασε τή χαρά του γιατί οἱ Ρῶσσοι τουρίστες δέ θά πληρώνουν πλέον εἰσιτήριο μπαίνοντας στίν Ἁγία Σοφία! Ὅσο γιά τούς ἐκπροσώπους τοῦ Παπισμοῦ στίν Τουρκία, αὐτοί δήλωσαν ὅτι είναι δικαίωμα τῶν Τούρκων νά κάνουν ὅ,τι θέλουν στίν Ἁγία Σοφία!

Αὐτή είναι ἡ λαμπρή ἀλλά καί πονεμένη ἰστορία τοῦ θαύματος τῶν αἰώνων, τῆς ἐκκλησίας πού φέρει τό ὄνομα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τουτέστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τί είναι τέλος πάντων ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία; Ἀσφαλῶς ἵερός καθαγιασμένος χῶρος στόν ὄποιο ἐτελεῖτο γιά αἰῶνες ἡ ἀναίμακτη θυσία. Ὁμως δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι ταυτόχρονα ὑπῆρξε τό πραγματικό κέντρο τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῆς Ρωμιοσύνης, τό ἄλφα καί τό ὡμέγα τῆς πίστης καί τῆς τέχνης ἐνός λαοῦ πού δημιούργησε ἀξιοθαύμαστο πολιτισμό κι ὅχι σωρούς ἐρειπίων.

Δέν μᾶς συγκινεῖ καθόλου ἡ προοπτική νά ξαναγίνει μουσεῖο. Πόθος κι εὔκη μας είναι νά ἀντηκήσουν κάτω ἀπό τούς θόλους της ψαλμοί καί ὑμνοί καί ὡδές πνευματικές κι οἱ χριστιανοί νά ὑμνήσουν καί νά λατρεύσουν ἐκεῖ ξανά τόν ἀληθινό Θεό, τόν ἐν Τριάδι προσκυνούμενον. Γιά ὅλα αὐτά τοῦ Κυρίου δενθῶμεν.

Χριστόδουλου Βασιλειάδη
Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ Δ' ΑΙΩΝΟΣ

Ἄγια Σοφία ἡ Ἁγιά Σοφιά (λατινικά: Sancta Sophia ἡ Sancta Sapientia), γνωστή καὶ ὡς Ναός τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἶναι χριστιανικός ναός, ὁ ὅποιος βρίσκεται σέ περίοπτη θέση στήν Κωνσταντινούπολην. Γιά μᾶς τούς Ἑλληνες ἐνσαρκώνει τό σύμβολο τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Προτοῦ ἴδρυθη αὐτό τό ἔξαρτο μνημεῖο, στήν ίδια ἀκριβῶς θέση, είχαν ἀναγερθῆ δύο καθεδρικοί ναοί τῆς Νέας Ρώμης. Ὁ πρώτος ναός ἀνεγέρθηκε ἀπό τόν γιό τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Κωνστάντιο, ἀφοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος δέν μπόρεσε νά ἐκπληρώσῃ τίνη ἐπιθυμία του νά κτίσῃ ἔνα ναό ἀντάξιο τῆς νέας πρωτεύουσας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ὄμως ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔθεσε τά θεμέλια τοῦ ναοῦ τό 324 μ.Χ. Ὁ ναός αὐτός ὀνομάστηκε Μεγάλη Ἐκκλησία, βρισκόταν δέ ἐπί τοῦ πρώτου λόφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό Μέγα Παλάτιον καὶ τόν Ἰππόδρομο τῆς πόλεως. Τά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τελέστηκαν στίς 15 Φεβρουαρίου τοῦ 360 μ.Χ. μέ κάθε μεγαλοπρέπεια.

Ο αὐτοκράτορας Κωνστάντιος πρόσφερε πολλά ἀναθήματα, ἀπό χρυσό καὶ ἄργυρο, ἀμφίθυρα χρυσᾶ καὶ βαρύτιμα παραπετάσματα στίς πύλες. Σύμφωνα μέ μιά μαρτυρία τοῦ Κεδρωνοῦ, κατετέθησαν στόν ναό τά λείψανα τῶν μαρτύρων Παμφύλου, Θεοδούλου, Πορφυρίου καὶ Παύλου. Τά λείψανα αὐτά τά ἔφεραν ἀπό τίνη Ἀντιόχεια. Τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Σοφίας ὁ ναός τό ἔλαφε μεταγενέστερα, γιά νά ὑποδηλώσῃ τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδας, τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πρώτη αὐτή Ἐκκλησία, σύμφωνα μέ τά πρότυπα τῶν ἄλλων σύγχρονων ἀνεγερθέντων χριστιανικῶν ναῶν, πρέπει νά είχε τόν τύπο τῆς Βασιλικῆς. Ἀποτελεῖτο ἀπό ἔνα αἴθριο, μέ φιάλη ἔξαγιασμοῦ, νάρθηκα καὶ κυρίως ναό. Ἡταν τρίκλιτη καὶ μᾶλλον μέ γυναικωνίτη. Ὡς προσκτίσματα είχε δύο περίκεντρα κτίσματα, τό σκευοφυλάκιο καὶ τό βαπτιστήριο. Κατά πᾶσαν πιθανότητα ὁ ναός πρέπει νά ἦταν ξυλόστεγος, δηλαδή μέ ξύλινη στέγη καὶ κεραμίδια, σύμφωνα μέ τά πρότυπα τῶν ναῶν τῆς τότε ἐποχῆς. Οἱ τοῖχοι τοῦ κεντρικοῦ κλίτους μᾶλλον πρέπει νά ἦταν ὑπερυψωμένοι, ἔτσι ὥστε νά φωτίζεται τό ἐσωτερικό τοῦ κτιρίου. Τό κεντρικό κλίτος κατέληγε στό βάθος στήν ἀψίδα τοῦ ἰεροῦ.

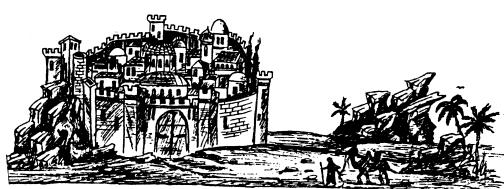
Ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος πραγματοποιήθηκε μέσα στόν ναό τῆς

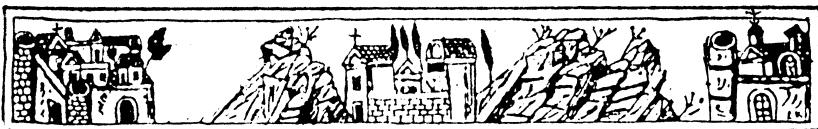
‘Αγίας Σοφίας τό 381 μ.Χ. Συγκλήθηκε ἀπό τόν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο Α’, μετά ἀπό προτροπή τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας, ὃνομάζεται δέ ἡ πρώτη σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Στόχος τῆς ἦταν ἡ εἰρήνευση στὶν Ἐκκλησία, καθώς καὶ ἡ ἐπίλυση τῶν θεολογικῶν καὶ διοικητικῶν προβλημάτων, τά ὁποία ὑπῆρχαν τότε στὶν Ἐκκλησία. Μετά τὸν Α’Οἰκουμενικὸν Σύνοδο τό 325, ὑπῆρξαν ἐντάσεις καὶ θεολογικές ἔριδες μὲ θέμα τὸν ὑπόστασην τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Οἱ διαμάχες αὐτές κράτησαν περισσότερο ἀπό πενήντα χρόνια. Παράλληλα συνεχιζόταν ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ὁμοουσίου ὑποστάσεως τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸν Πατέρα. Ἐτσι ἡ Σύνοδος αὐτή ξεκαθάρισε τελεστίδικα τὰ θέματα, πού ἀνεφύπησαν μὲ τὴν ἀρειανικὴν διαμάχην στὶν ἀνατολικὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορία. Ἐτσι μετά τὸν Β’Οἰκουμενικὸν Σύνοδο, καμμιά ἄλλη σύνοδος δέν ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῆς θεότητας τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς ‘Αγίας Τριάδας.

Γύρω στὸ 360 ἐμφανίστηκαν στὶν Ἐκκλησίᾳ αἵρετικές θέσεις περὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ‘Αγίας Τριάδας. Κύριοι ἐκφραστές αὐτῶν τῶν ἀπόψεων ὑπῆρξαν οἱ Μακεδονιανοί καὶ οἱ Ἀπολιναριστές. Αὐτοί ὄνομάστηκαν πνευματομάχοι. Μέ το ἴδιο προσωνύμιο ὄνομάστηκαν καὶ οἱ ἀρειανόφρονες, οἱ ὅποιοι ἐκτός ἀπό ὅτι θεωροῦσαν τὸν Υἱό ὡς κτίσμα, θεωροῦσαν κτίσμα καὶ τὸ ‘Άγιο Πνεῦμα. Ἐτσι ἡ Σύνοδος συνέταξε τά τελευταῖα πέντε ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, μὲ τὰ ὅποια διατράνωναν τὴν Θεότητα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἡ Α’Οἰκουμενικὸν Σύνοδος συνέταξε τά πρῶτα ἐπτά ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. ‘Ολόκληρο τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ὄνομάστηκε Σύμβολο τῆς Νικαίας – Κωνσταντινουπόλεως.

‘Ομως ὁ ναός κάπκε μετά ἀπό σαράντα χρόνια ἀπό τὸν ἵδρυσή του. Πυρπολήθηκε τὸν 20n Ἰουνίου τοῦ 404 μ.Χ. ἐπί αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ἀπό ὀπαδούς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Ἰωαννίτες ἢ Ξυλοκεράτοι. Στόν ναό ἔμειναν μόνο οἱ ἔξωτερικοί τοῖχοι. Ὁ ναός ἀνοικοδομήθηκε ξανά, μετά ἀπό ἐντεκα χρόνια ἐπί αὐτοκράτορα Θεοδοσίου Β’. Τά ἐγκαίνια τελέστηκαν τὸν 10n Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 415.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου
Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Β'

ορυφαῖο δεῖγμα βυζαντινῆς ναοδομίας, ἔνα ἀρχιτεκτονικό ἀριστούργημα μέ τη πρωτοποριακό σχεδιασμό ἀπετέλεσε ὁ Ναός τῆς Σοφίας τοῦ Ἐνσαρκου Λόγου τοῦ Θεοῦ, γνωστή περισσότερο ὡς Ἀγία Σοφία ἢ ἀπλά « Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ». Ὑπῆρξε τὸ κέντρο τῆς πολιτικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας γιά περίπου χίλια χρόνια (537-1453).

Λίγοι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι πού γνωρίζουν ὅτι πρίν ἀπό τό θαῦμα αὐτό, ὑπῆρξαν οἱ δύο λεγόμενες πρό-Ἰουστινιάνες βασιλικές μέ τίν δική τους ἱστορική σημασία καί ἀρχιτεκτονική ἀξία.

Προϊουστινιάνες βασιλικές.

Στό ᾖδιο σημεῖο πού δεσπόζει σήμερα ἡ Ἀγία Σοφία, δηλαδὴ στόν πρῶτο λόφο τῆς Κωνσταντινούπολης, κοντά στό Μέγα Παλάτιον καὶ τόν Ἰππόδρομο τῆς πόλης, εἶχαν κτιστεῖ διαδοχικά δύο βασιλικές προηγουμένως, πού καταστράφηκαν, ἢ πρώτη ἀπό πυρκαγιά τό 404 κατά τίν διάρκεια ἐξέγερσης ἐξαγριωμένων ὑποστηρικτῶν τοῦ Ἡγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πού ἄδικα ἐξόρισε ἢ Βασίλισσα Εύδοξία καί ἢ δεύτερη τό 532 ἀπό τίς συμπλοκές κατά τίν περίφημη «Στάση τοῦ Νίκα».

Ἡ πρώτη βασιλική ὀλοκληρώθηκε καί ἐγκαινιάστηκε ἀπό τόν αὐτοκράτορα Κωνστάντιο στίς 15 Φεβρουαρίου 360 ἀφοῦ ὁ πατέρας του, Μέγας Κωνσταντῖνος ἄν καί εἶχε τό δράμα αὐτό, δέν κατέστη δυνατόν νά τό πραγματοποιήσει. Ἡ δεύτερη βασιλική πού ἤταν καί αὐτή ἔυλόστεγη, ἀνηγέρθη ἐπί τῶν ἥμερῶν τοῦ Θεοδόσιου Β' μέ ἀρχιτέκτονα τοῦ ἔργου τόν Ρουφίνο καί ἐγκαινιάστηκε τίν 10η Ὁκτωβρίου τοῦ 415 ἀπό τόν Πατριάρχη Ἀττικό.

Ἡ βασιλική τοῦ Θεοδοσίου Β'.

Τό κτίσμα αὐτό ἐδραιώθηκε πάνω σέ στέρεα δομικά στοιχεῖα πού ἀπέμειναν ἀπό τήν πρώτη βασιλική. Ἐπρόκειτο γιά μιά κεντρική δρομαία στοά πού κατέληγε στήν ἄψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καί ἀποτελοῦσε τό κεντρικό κλίτος, μέ ἐκατέρωθεν τέσσερις διακριτούς διαδρόμους πού χαρακτηρίζουν μιά πεντάκλιτη πρωτοχριστιανική βασιλική.

Συνοδεύονταν οι βασιλικές αὐτές πάντα ἀπό τό αῖθριο, ἔνα μεγάλο ὄρθογώνιο χῶρο μπροστά ἀπό τίν δυτική κεντρική εἴσοδο τοῦ ναοῦ πού ἦταν περίκλειστος χῶρος μέ στέγαστρο περιμετρικά καί ἀκάλυπτο τό κέντρο ὃπου συνήθως βρισκόταν ἡ κρήνη.

Τό δεύτερο ἀπαραίτητο κτίσμα πού συνόδευε τίς βασιλικές αὐτές ἦταν τό Βαπτιστήριο. Στίν περίπτωση τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐκτεινόταν στό ἀνατολικό ἄκρο τοῦ κτηρίου.

Παρόλο ὅμως πού οἱ δύο αὐτοί ναοί στίν Κωνσταντινούπολη ἀπετέλεσαν τόν καθεδρικό ναό τῆς πρωτεύουσας, εἶναι λιγοστές οἱ πληροφορίες πού παρέχονται ἀπό τόν ἀρχαιολογική ἔρευνα, ἡ ὁποία ἀνέδειξε δύο μόνο τμήματα προσιτά στόν ἐπισκέπτη, τό σκευοφυλάκιο καί τό πρόπυλο.

Τό Σκευοφυλάκιο, πού σώζεται μέχρι σήμερα στή βορειοανατολική γωνία καί ἀποτελοῦσε τόν χῶρο πού φυλάσσονταν τά Ἱερά σκεύη ἀλλά καί τό σημεῖο ἐκκίνησης τῆς Θείας Λειτουργίας, μέ τίν διαδικασία τῆς Εἰσόδου τῶν τιμίων δώρων στόν ναό. Ἀλλαγές πού παρατηροῦνται στίν τοιχοποιία τοῦ σκευοφυλακίου ὑποδεικνύουν ὅτι ἀνήκει σέ περισσότερες ἀπό μία φάσεις τῆς δομῆς τοῦ κτηρίου.

Τό Πρόπυλο, πού βρίσκεται στίν περιοχή τοῦ αἰθρίου, ἀνασκάφηκε ἀπό τόν Σνάϊντερ τό 1935 πού πίστευε ὅτι πρόκειται γιά τά ὑπολείμματα τῆς ἐντυπωσιακῆς μνημειακῆς μπροστινῆς εἰσόδου. Φιλολογικές πιγές ὅμως δείχνουν ὅτι τά στοιχεῖα αὐτά, θά πρέπει νά συνόδευαν τό προπύλαιο πού βρισκόταν μπροστά στό αῖθριο τοῦ ναοῦ. Τά γλυπτά στοιχεῖα πού συναντοῦμε στό πρόπυλο ἀνήκουν καθαρά στήν θεοδοσιανή βασιλική καί εἶναι ἀπό τίς καλύτερες γλυπτικές ἐργασίες τῆς περιόδου ἐκείνης στίν Κωνσταντινούπολη.

‘Απλότητα καί μεγαλοπρέπεια.

Βασικό χαρακτηριστικό στίς πρό-’Ιουστινιάνεις βασιλικές εἶναι ὅτι σ’ αὐτές ἐντάσσονται δομικά στοιχεῖα στά ὁποῖα κυριαρχεῖ ἡ ἀπλότητα καί ἡ μεγαλοπρέπεια, ὅπως τό παράδειγμα τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τῆς Γεννήσεως στίν Βηθλέεμ.

Γνωρίζουμε ὅτι σέ αὐτό τόν τύπο βασιλικῶν τό μεσαῖο κλίτος εἶναι πάντα ὑπερυψωμένο, περιστοιχιζόμενο ἀπό πλειάδα στενόμακρων ὄρθογώνιων παραθύρων πού διαχέουν ἀπλετο φῶς σ’ αὐτό. Τά ὑπόλοιπα κλίτη (βόρεια καί νότια) φωτίζονται λιγότερο δημιουργώντας μιά κατανυκτική ἀτμόσφαιρα ἐναλλαγῆς συναισθημάτων μεταξύ σκότους καί φωτός. Τό μεσαῖο κλίτος καταλήγει σέ τεράστια ξύλινη ἀμφικλινῆ στέγη πού ἀποτελεῖται ἀπό τριγωνικά ζευκτά (ψαλίδια) ἀνάλογα μέ τό πλάτος τοῦ κεντρικοῦ διαμερίσματος. Πρόκειται γιά ὀγκώδεις ξύλινες δοκούς, πού στόχο ἔχουν νά στηρίζουν τό βάρος τῶν μερών τῆς ὑπόλοιπης στέγης ἀλλά καί τό βάρος τῶν ἔξωτερικῶν φυσικῶν παρα-

γύοντων, ὅπως εἶναι ἡ βαρειά βροχόπτωση ἢ καί χιονόπτωση. Συνήθως πάνω ἀπό τά σευκτά στερεώνονταν ὄριζόντια σανίδια καί στενόμακρες δοκίδες, γιά νά στηρίξουν τά πόλινα ἀγκιστρωτά κεραμίδια τῆς στέγης.

Βόρεια καί νότια, χαμπλότερα ἀπό τούς φωταγωγούς, ἔκτείνονται δύο μονόρροπτες στέγες πού καλύπτουν τά δύο βόρεια καί νότια κλίτη τοῦ ναοῦ. Τά κλίτη αὐτά, πού εἶναι ὄριζόντιοι διάδρομοι παράλληλοι μέ τό μεσαῖο κλίτος, διακρίνονται μεταξύ τους μέ κιονοστοιχίες. Πολυάριθμες στρογγυλές κολῶνες (κίονες), ἀνά δύο μέτρα περίπου, πέτρινες ἢ μαρμάρινες, ἔκτείνονται μέχρι τό Ἱερό Βῆμα, καθοδηγώντας τό βλέμμα καί συγκεντρώνοντας ὅλες τίς αἰσθήσεις τοῦ πιστοῦ ἀπό τήν δύστη πρός τήν ἀνατολήν, πού εἶναι ὁ χῶρος τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἡ πατερική θεολογία προσέδωσε στίς κιονοστοιχίες πνευματικό περιεχόμενο. Τίς παραλληλίζει μέ τούς Ἀγίους Ἀποστόλους πού πορεύθηκαν σέ ὅλο τόν κόσμο καθοδηγώντας τούς πιστούς πρός τήν αἰωνιότητα, ἵδρυοντας καί στηρίζοντας τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καί οἱ κίονες στηρίζουν τό οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ.

Ἡ κορυφή κάθε κίονα καλύπτεται ἀπό γλυπτό κιονόκρανο (κορινθιακοῦ ἢ ἴωνικοῦ ρυθμοῦ) πού θυμίζει ἀρχαῖο Ἑλληνικό ναό. Πέρα ἀπό τήν αἰσθητική του ἀξία, τό κιονόκρανο ἔχει καί σκοπό νά λειτουργήσει σάν διευρυμένη βάση στήν ὅποια ἐδράζεται τό ἐπιστύλιο, δηλαδή ὄριζόντιες μαρμάρινες δοκοί, πού στηρίζουν τό βάρος τῆς τοιχοποιίας μέχρι τήν στέγη. Τά τόξα (ἡμικυκλικές καμάρες) πού σχηματίζονται μεταξύ δύο κολόνων ἔχουν μεταγενέστερες καταβολές, ἀφοῦ ἀπαντῶνται ἀπό τόν δο άιώνα καί μετά.

Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος Β'.

Ο Θεοδόσιος Β' ἦταν γιός τοῦ Ἀρκάδιου καί ἐγγονός τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Ὁνομάστηκε ἀπό τούς ἱστορικούς Μικρός γιά διάκριση ἀπό τόν πρῶτο. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, στίς 10 Ἀπριλίου τοῦ 401.

Ἀνέβηκε στό θρόνο σέ ἥλικια ἑπτά χρόνων (408) καί εἶχε στήν ἀρχή κηδεμόνα τόν ἐπαρχο Ἀνθέμιο. Ἀργότερα τόν ἀνέλαβε ἡ ἀδελφή του Πουλχερία, ἡ ὅποια τοῦ ἔδωσε γιά σύζυγο τήν κόρη τοῦ Ἀθηναίου φιλόσοφου Λεόντιου, τήν Ἀθηναΐδα, πού μετονομάστηκε σέ Εύδοκία, ἡ ὅποια, ἔξυπνη καθώς ἦταν, ἐπέβαλε τήν ἑλληνική γλώσσα ὡς ἐπίσημη γλώσσα τοῦ κράτους καί ἵδρυσε τό 425 στήν Κωνσταντινούπολη τό «Πανδιδακτήριο», ἔνα εἶδος πανεπιστημίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ως αὐτοκράτορας ὁ Θεοδόσιος Β', παρόλο πού ἦταν εὐγενής καί μορφωμένος, δέν ἀναμείχθηκε σοβαρά μέ τήν πολιτική καί τό κράτος διαχειριζόταν ὁ εύνοούχος Χρυσάφιος μαζί μέ συγγενεῖς καί εύτυχῶς ἰκανούς αὐλικούς.

Στίς μέρες του ἐκτός ἀπό τήν ἀνοικοδόμηση τῆς βασιλικῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὀλοκληρώθηκαν τά περίφημα «Θεοδοσιανά Τείχη» τῆς Κωνσταντινούπολης (413), ἔνα ἱστορικό ἔργο πού ξεκίνησε ὁ Ἀνθέμιος. Τό πιό σπουδαῖο ἔργο τῆς βασιλείας του, εἶναι ἡ ἔκδοση τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικα «Codex Theodosianus» (438). Ὁ κώδικας αὐτός ἀποτελεῖ συγκέντρωση καὶ κωδικοποίηση σέ 16 βιβλία ὅλων τῶν αὐτοκρατορικῶν νόμων ἀπό τό 312 μέχρι τό 437 καὶ ἀργότερα θά χρησιμεύσει ὡς βάση τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατά τόν 6ο αἰώνα.

Ἐνας ἄλλος σημαντικός σταθμός στήν πορεία τοῦ Θεοδοσίου Β' ἦταν ἡ σύγκληση τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου στήν Ἐφεσο (22 Ἰουνίου 431) πού καταδίκασε τίς αἵρετικές δοξασίες τοῦ μονοφυούτη Νεοτορίου. Διέσωσε ἔτσι τήν ἀληθεία τῆς Ὁρθόδοξης πίστης πού ὑποστήριζε θερμά ἔχοντας μεγάλη εὐλάβεια καὶ ἀφοσίωση.

Πρωτοπρεσβύτερος ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Θεολόγος

Πρωτοπρεσβύτερου Ἀγγελου Ἀγγελακόπουλου
ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

H κατασκευή τοῦ περικαλλοῦς Ὁρθοδόξου Ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνατέθηκε ἀπό τὸν τότε Αὐτοκράτορα Ἰουστίνιανό Α' (527-565) στοὺς μηχανικούς Ἀνθέμιο ἀπό τὶς Τράλλεις καὶ Ἰσίδωρο ἀπό τὸν Μίληντο.

Ἡ οἰκοδόμησι τῆς λεγομένης Μεγάλης Ἐκκλησίας, μιᾶς ἀπό τὰ λαμπρότερα κτίρια τῆς οἰκουμένης, ὅλοκληρώθηκε μέσα σὲ πέντε χρόνια καὶ ἔνδεκα μῆνες.

Τά ἐγκαίνια τοῦ ξακουστοῦ Ἱεροῦ ναοῦ, πού δημιούργησαν ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, τελέστηκαν πανηγυρικά στὶς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 537. Ὁ Ἀνθέμιος γεννήθηκε στὶς Τράλλεις τῆς Λυδίας περί τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰ. Ἡταν γόνος μιᾶς οἰκογένειας μέχειοσημείωτη παρουσίᾳ στόν τομέα τῶν ἐπιστημῶν, καθὼς ὁ πατέρας του, ὁ Στέφανος, ἦταν γνωστός ίατρός, ἐνῶ οἱ τέσσερις μικρότεροι ἀδελφοί του ἀνέπτυξαν δραστηριότητα σὲ διάφορα ἐπιστημονικά πεδία (ίατροί ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Διόσκορος, γραμματικός καὶ μαθηματικός ὁ Μητρόδωρος, νομικός ὁ Ὄλυμπιος).

Ο Ἀνθέμιος παρακολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ φημισμένου φιλοσόφου, ρήτορα καὶ ἀστρονόμου Ἀμμωνίου στὴν Ἀλεξάνδρεια, κι ἐκεῖ γνωρίστηκε μέδιαπρεπεῖς ἐπιστήμονες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὡς μαθηματικός ἀσχολήθηκε ἐπιστημένως μέ τὸν κατασκευή ἐλλείψεων καὶ παραβολῶν (στὸ ἔργο τοῦ «Περὶ παραβολῆς» ἀνέλυσε τὴν κατασκευή τῆς παραβολῆς), ἐνῶ συνέβαλε καθοριστικά στὴ ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας γιά τίς τομέας τῶν κώνων.

Ο Ἀνθέμιος ὑπομνημάτισε τό ἔργο τοῦ μαθηματικοῦ Νικομάχου τοῦ Γεραστοῦ, ἐνῶ μελέτησε καὶ ἀνέπτυξε τίς θεωρίες τοῦ Ἀρχιμήδην καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου σχετικά μέ τίς ἐλλείψεις καὶ τά κοῖλα κάτοπτρα. Συνέγραψε τὴν μαθηματική πραγματεία «Περὶ παραδόξων μηχανημάτων» (De admirabilis machinis), ὅπου ἀνέπτυξε καὶ τεκμηρίωσε τὴν θεωρία τῶν κοῖλων κατόπτρων.

Μεγάλη ἦταν ἡ προσφορά τοῦ Ἀνθεμίου στὴν ἀνάπτυξη τῶν μαθηματικῶν καὶ στὴν ἐφαρμογή τῶν νόμων τῆς γεωμετρίας στὴ μηχανική.

Ἡταν γνωστός στοὺς συγχρόνους του γιά τίς γνώσεις καὶ τίς ἐπιδόσεις του στὴν μηχανική, γιά τίς πρωτότυπες μηχανικές μελέτες καὶ προτάσεις του. Ο Ἀνθέμιος ἀπέκτησε μεγάλη φήμη ὡς ἀρχιτέκτονας.

΄Ο ιερός ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας, πού ἔφερε πολλές καινοτομίες τόσο ὡς πρός τὴν ἀρχιτεκτονική σύλληψη, ὅσο καὶ ὡς πρός τὴν μυχανική ἐκτέλεση, ἐπηρέασε σὲ μεγάλο βαθμό τὴν μετέπειτα βυζαντινή, σλαβική καὶ ἐν γένει εὐρωπαϊκή ἀρχιτεκτονική.

Τό κατεξοχήν πρωτότυπο στοιχεῖο τοῦ οἰκοδομήματος ἦταν ὡς χρόνος σφαιρικῶν τριγώνων, προκειμένου νά δοθεῖ λύση στὸ πρόβλημα τῆς στέγαστρης τετράγωνου χώρου μέ θόλο. Ἡ σύλληψη τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου τοῦ τρούλου ἦταν ἀποτέλεσμα τῶν ἐμπεριστατωμένων ἐρευνῶν τοῦ Ἀνθέμίου σχετικά μέ τὰ κοιλὰ κάτοπτρα. Ο Ναός προκάλεσε μεγάλην ἐντύπωσην στούς συγχρόνους καὶ ἀποτέλεσε σταθμό στὴν ἴστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

΄Από τίς πηγές πληροφορούμαστε, ἐξάλλου, ὅτι ὁ Ἀνθέμιος ἐπιστατοῦσε τίς οἰκοδομικές ἐργασίες σὲ πλῆθος κτισμάτων ἐντός καὶ ἐκτός τῆς Βασιλεύουσας, ἐνῶ εἶχε ἐπιφορτιστεῖ ἀπό τὸν Ἰουστινιανό (καὶ πάλι μαζί μέ τὸν Ἰσίδωρο) μέ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐπίβλεψην ἀντιπλημμυρικῶν καὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων στὸ φρούριο Δάρας τῆς Μεσοποταμίας. Βέβαιο, πάντως, εἶναι ὅτι ὁ Ἀνθέμιος πέθανε πρίν ἀπό τὸν μεγάλο σεισμό, πού ἔλαβε χώρα στὶς 7 Μαΐου 558, καὶ προκάλεσε τὴν κατάρρευση τοῦ τρούλου τῆς Ἀγίας Σοφίας.

΄Ο Ἰσίδωρος γεννήθηκε στὴν Μίλητο στὶς ἀρχές τοῦ 6ου αἰ. Ασχολήθηκε διεξοδικά μέ τὴν μελέτην τῶν μαθηματικῶν, τὴν διδασκαλία τῆς εὐκλείδειας γεωμετρίας καὶ τὴν ἐφαρμογή τῶν γεωμετρικῶν μεθόδων. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὸν Ἰσίδωρο ἀποδίδεται ὡς ἐφεύρεστη ἐνός ὄργάνου σὲ σχῆμα πυξίδας γιά τὸν ὑπολογισμό καὶ τὴν χάραξη παραβολῶν. Ο Ἰσίδωρος ἔγινε εὐρέως γνωστός ὡς ἀρχιτέκτονας καὶ μυχανοποιός, δηλαδὴ πολιτικός μυχανικός, ἐνῶ ἔδρυσε στὴν Κωνσταντινούπολη σχολὴν μυχανικῶν.

Μεγάλη ἦταν ὡς προσφορά του στὴν διατήρησην καὶ τὴν διάδοσην τῶν κειμένων τοῦ Εὔκλειδην καὶ τοῦ Ἀρχιμήδην. Ο Ἰσίδωρος ἦταν ἐκεῖνος, πού κατήρτισε τὴν πρώτη συλλογή τῶν ἔργων τοῦ Ἀρχιμήδη, ὡς ὁποία, δῆμος, παρέμεινε νήμιτελής (όλοκληρώθηκε τελικά τὸν 9ο αἰ. ἀπό τὸν Λέοντα τὸν Μαθηματικό).

΄Εξάλλου, ὁ διάσημος μιλήσιος ἐπιστήμονας ὑπομνημάτισε τὸ ἔργο τοῦ Ἡρωνος (μαθηματικοῦ τοῦ 1ου αἰ.) «Καμαρικά», τὸ ὁποῖο πραγματεύονταν τὴν κατασκευήν ἀψίδων καὶ ἀπαιτοῦσε ἔξειδικευμένες γνώσεις μυχανικῆς.

Πολύ σημαντική θεωρεῖται ὡς συμβολή τοῦ Ἰσιδώρου στὴν ἐκπόνηση καὶ κυρίως, στὴν ὑλοποίηση τῶν σχεδίων τῆς ἀνοικοδόμησης τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

΄Ως μυχανικός ἔλαβε μέρος στὴν κατασκευήν καὶ ἄλλων ἰουστινιανειών ἔργων στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπως τὸν ναό τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Εἶναι βέβαιο ὅτι καὶ αὐτός εἶχε πεθάνει πρίν ἀπό τὸν καταστρεπτικό σεισμό τῆς 7ης Μαΐου 558.

ΠΗΓΕΣ:

- 1) Πασχάλης Χαραλαμπίδης, Ἀνθέμιος, ΘΗΕ 2 (757-758), Ἀθῆναι 1963.
- 2) Ἰσίδωρος, ΘΗΕ 6 (1013-1014), Ἀθῆναι 1965.
- 3) https://el.wikipedia.org/wiki/Ἀνθέμιος_ο_Τραλλιανός
- 4) https://el.wikipedia.org/wiki/Ισίδωρος_ο_Μιλήσιος
- 5) <https://www.tanea.gr/2020/07/24/people/anthemios-kai-isidoros-o-vios-kai-to-ergo-ton-dimourgon-tis-agias-sofias/>

Πρωτοπρεσβύτερος ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρεσβύτερου Γεώργιου Βασ. Σχοινᾶ

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΑΠΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

HΑγία Σοφία, ό νπέρλαμπρος ναός πού δεσπόζει στίς ὅχθες τοῦ Βοσπόρου ἐδῶ καὶ 1500 χρόνια περίπου, εἶναι γνωστό πώς ἀποτελεῖ τυπολογική καινοτομία στήν ιστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὡς αὐτοκρατορικό σύμβολο μίας περιόδου ἀκμῆς τοῦ κράτους ἔπρεπε νά προκαλεῖ τό δέος πού ἀπαιτεῖται ἀπό ἓνα μνημειῶδες ἔργο παράλληλα μέ μία πρωτοτυπία. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἔγινε κομβικό σημεῖο στήν ἐκκλησιαστική καὶ τήν δημόσια ἀρχιτεκτονική ὡς τό πέρασμα ἀπό τίς βασιλικές πρός τούς τρουλλαίους ναούς καθώς συνδυάζει στοιχεῖα καὶ τῶν δύο ἐποχῶν.

Ἐως τότε οί ναοί καὶ τά μεγάλα δημόσια κτήρια ἦταν κυρίως ὁρθογώνιες βασιλικές ἢ περίκεντρα κτίσματα. Στήν Ἁγία Σοφία ἔγινε συγκερασμός τῶν δύο τύπων. Ἐτσι, γεννήθηκε ἡ βασιλική μετά τρούλλου. Ὁ τύπος αὐτός φαίνεται πώς προοιωνίστηκε ἀπό κάποια παλαιότερα παραδείγματα¹, ἀλλά στήν περίπτωση τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου συναντάμε μία νέα σαφῆ λύσην. Ἡ πρόταση ἦταν ἔνας τεράστιος τρούλλος νά δεσπόζει στήν μέσην μίας βασιλικῆς καὶ αὐτό στατικά ἀποτελούσε δυσεπίλυτο πρόβλημα. Πράγματι, ἡ Ἁγία Σοφία θεωρεῖται πώς ἀγγίζει τά ὄρια τῶν δομικῶν συντελεστῶν.

Οἱ δύο ἀρχιτέκτονες πού ἐπιστρατεύτηκαν νά φέρουν εἰς πέρας τήν πρόκλησην, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, διαμόρφωσαν ἓνα τολμηρό, ἀλλά συγχρόνως, ἀπλό δομικό σύστημα². Οἱ γενικές διαστάσεις τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ἔνα ὁρθογώνιο 71X77 μ. μέ τρούλλο διαμέτρου 32 μ. καὶ μέγιστο ὑψός ἀπό τό ἔδαφος 62 μ. Οἱ διαστάσεις αὐτές προσεγγίζουν τόν κύβο ἔτσι ὥστε νά δίνεται ἡ ἀντίληψη συνδυασμοῦ ἐνός κύβου μέ μία σφαίρα.

Ἄν καὶ μία κατασκευή οἰκοδομεῖται ἀπό κάτω πρός τά πάνω, στό συγκεκριμένο ἔργο θά ἀκολουθήσουμε ἀντίστροφης κατεύθυνσης περιγραφήν. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὁ τρούλλος πού ἐμβληματικά σκέπει τόν κεντρικό χῶρο δικαιωματικά ἀποτελεῖ τό κυρίαρχο καὶ δεσπόζον στοιχεῖο τῆς κατασκευῆς αὐτῆς. Ὁ γιγαντιαῖς τρούλλος στηρίζεται ἐπάνω σέ τέσσερα πελώρια τόξα τά ὅποια μέ τήν σειρά τους ὑποστηρίζονται ἀπό τέσσερεις σύνθετους πεσσούς³. Ἀκριβῶς γιά αὐτόν τόν λόγο, τό διάστημα ἀνάμεσα στά τόξα καὶ τούς πεσσούς δέν εἶχε καμία στατική ἀξία, ὅποτε μποροῦσε νά διαμορφωθεῖ κατά τό δοκοῦν τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ ὁ τετράγωνος χῶρος κάτω ἀπό τόν τρούλλο μποροῦσε νά ἀνοιχθεῖ πρός ἄλλους χώρους⁴. Ἐτσι, τό βόρειο καὶ τό νότιο τόξο «κλείστηκε» μέ τύμπανο⁵ στό ἀνώτατο μέρος διάτροπο ἀπό πελώρια ἀνοιγμάτα καὶ μέ διώροφες κιονοστοιχίες χαμπλότερα πού ἀνοιγονταν σέ πλάγια κλίτη μέ ὑπερῶα. Τό ἀνατολικό καὶ τό δυτικό τόξο δέν «κλεί-

στικε», ἀλλά κατέληγε σέ τεράστια ἡμιθόλια, τά όποια μέ τή σειρά τους προεκτάθηκαν χαμπλότερα σέ τεταρτοσφαιρικές ἄψιδες ἢ κόγχες.

Συγκεκριμένα στόν τροῦλλο παρατηρεῖται ἐντυπωσιακός κειρισμός. Χωρίς τύμπανο, ἔδράζεται ἐπάνω σέ κυκλική στεφάνη, ἐνῶ στό χαμπλότερο τμῆμα του ἔχουν ἀνοιχθεῖ περιμετρικά σαράντα παράθυρα μέ ἐνδιάμεσες νευρώσεις φέρνοντας ἅπλετο φῶς στό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ. Ὁ ναός ἔχει καὶ δύο μεγάλους ὁρθογώνιους χώρους δυτικά πού χρησίμευαν ὡς προνάρθηκας καὶ ἔξωνάρθηκας, ἐνῶ παλαιότερα διέθετε καὶ μεγάλο αἴθριο μέ περιμετρικές στοές στά δυτικά καὶ μέ κρήνη καθώς καὶ ἔνα βαπτιστήριο στήν νοτιοδυτική γωνία⁶.

Στίν συμμετρικά καὶ ὁρθολογικά ὄργανωμένη αὐτή κατασκευή διακρίνεται κάτι τό μυστηριῶδες, καθώς τά μάτια μας ὀδηγοῦνται συνεχῶς ἀπό τόν ἔνα χῶρο στόν ἄλλο, χωρίς νά μποροῦμε νά βεβαιώσουμε τίν ἀκριβή ἔκταση καὶ μορφή τοῦ καθενός⁷. Ἡ ἀρχιτεκτονική αὐτή εύφυΐα πηγάζει ἀπό τήν ἀδιάκοπη ροή τοῦ χώρου τόσο πάνω στίς ἐπάλληλες καμπυλωτές ἐπιφάνειες ὅσο καὶ μέσα ἀπό τίς κιονοστοιχίες καὶ, ἐπίσης, ἀπό τήν κατάλληλη διακείριση τοῦ φωτός.

Ο κειρισμός τοῦ φωτός εἶναι ἐκπληκτικός. Ἡ φωτεινότητα κυμαίνεται στό κτήριο, ἀπό σκιερούς χώρους ὅπως ὁ προνάρθηκας, ὁ νάρθηκας καὶ τά πλάγια κλίτη μέ βαθμιαία καθ' ὑψος κατάληξη σέ ἔναν λαμπρότατο τροῦλλο μέ σαράντα παράθυρα πού μοιάζει νά αἰωρεῖται ἀπό τόν οὐρανό. Ἡ συνολική ἐντύπωση πού δημιουργεῖται εἶναι μία ἐλαφρότητα καὶ ἔξαιρητη τῶν ὅγκων⁸. Ο Ὀρλάνδος περιγράφει γλαφυρά: «Ο συναρπαστικός αὐτός χῶρος μέ τά ἐπάλληλα αὐτά τόξα του καὶ τούς θόλους, κλείεται πέριξ ἀπό ἔνα λεπτόν κέλυφος, διατρυπώμενον ἀπό κιονοστοιχίας, τοξωτά ἀνοίγματα καὶ παράθυρα, τά όποια τό ἔξαιρλώνουν καὶ τό καθιστοῦν σχεδόν ἀσώματο»⁹. Ἐπιπλέον, ὁ φωτισμός διαχέεται ὁμοιόμορφα μέσα στόν ναό καθώς ἀντικατοπτρίζεται ἐπάνω στήν πολύ μεγάλη ἔκταση τῶν χρυσῶν μωσαϊκῶν καὶ τῶν στιλπνῶν πολύχρωμων μαρμάρων. Ο Προκόπιος ἀναφέρεται σχετικά σέ ἔνα φῶς μεταμορφωμένο καθώς εἰσέρχεται ἔξωθεν καὶ τό όποιο ἀκτινοβολεῖ ὁ ναός ἀπό μέσα του. Τό φαινόμενο γοητεύει ἰδιαίτερα κατά τήν διακύμανση τῆς ἐνστάσεώς του μέσα στήν ἥμέρα¹⁰.

Ἅγιερα ἀπό τήν ἔξοικείωση τοῦ ἀναγνώστη μέ τήν ἀρχιτεκτονική διαμόρφωση τοῦ ναοῦ ἀδίζει νά ἐπισημανθεῖ καὶ μία ἀκόμη θέαση πού ἀφορᾶ στή ἀρχιτεκτονική τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ Ἰουστινιάνεια ἀρχιτεκτονική χαρακτηρίζεται ἀπό πνεῦμα συνθετικό, ὁρμή πρός σύνθεση καὶ ἐπιθυμία μεμονωμένα φαινόμενα νά συμπεριληφθοῦν ὑπό μία ἐνοποιοῦσα ἴδεα καὶ νά ἐνταχθοῦν σέ αὐτήν. Αὐτή ἡ ἐνοποιοῦσα ἴδεα εἶναι αὐτή τοῦ κιβωρίου, τό σταυροθόλιο, δηλαδή, μέ νευρώσεις πού τέμνονται σταυροειδῶς στήν ὁροφή καὶ καταλήγουν σέ τέσσερεις κίονες ὁρίζοντας ἔτσι ἔναν κυβόσχημο χῶρο. Στήν Ἀγία Σοφία φαίνεται σαφέστατα αὐτό. Ξεκινώντας ἀπό τόν κεντρικό χῶρο ὡς ἔνα τεράστιο κιβώριο ἡ κατασκευή κατεβαίνει πυραμιδοειδῶς με ἐπάλληλα κιβώ-

ρια -διαφορετικά βέβαια διαμορφωμένα- πρός τά κάτω: τόν νάρθηκα, τόν πρόναο, τά ύπερωα καί τούς χώρους κάτω ἀπό τά ύπερωα. Ἐδῶ ἀναδεικνύεται καί πάλι ἡ εὐφυΐα τῶν ἀρχιτεκτόνων οἱ ὅποιοι διαχειρίζονται παλαιότερα συστήματα μέ πολλές ἐποπτικές ἀξίες σέ μία Ἱεραρχημένη διάταξη νέου τύπου¹¹.

Ἡ Ἀγία Σοφία δέν ἀπογοητεύει ποτέ. Δέν προκαλεῖ ἔκπληξη, ἀλλά θαυμασμό, μᾶς γοητεύει καί ἐνῶ ἀποκαλύπτεται σαφῶς, παραμένει πάντοτε ἔνας γνώριμος ἄγνωστος¹². Τό κτήριο είναι μέν τεράστιο, ἀλλά ὁ ἀνθρωπος δέν κάνεται σέ αὐτό. Μπορεῖ νά «μετρήσει» μέ τά μάτια του τό μέγεθος τοῦ κτηρίου, μπορεῖ νά ἀντιληφθεῖ τίνη μεγαλοπρέπειά του σέ ὅλη της τό μέγεθος της, μέσω σύγκρισης τοῦ ἑαυτοῦ του μέ διάφορα ἀρχιτεκτονικά στοιχεῖα. Στίν ύπέροχη αὐτή ἀντίληψη καί κατανόηση τοῦ χώρου ἀπό τόν ἀνθρώποι συμβάλλει ὁ ἀριστοτεχνικός κειρισμός τῶν τριῶν κλιμάκων πού εἰσήγαγαν οἱ ἀρχιτέκτονες καί τίνη ὁποία περιγράφει ἔξοχα ὁ Π. Μιχελής¹³. Πρῶτα είναι ἡ ἀνθρώπινη κλίμακα, ὅπου συγκριτικά μέσω διαφόρων στοιχείων κρατημένων στά μέτρα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως κιγκλιδώματα, θύρες, παράθυρα καί κίονες μποροῦν νά μετρηθοῦν οἱ ἀποστάσεις. Δεύτερη κλίματα είναι ἡ λεγόμενη ἐσωτερική, ὅπου μέ τό μάτι γίνεται σύγκριση παρόμοιων στοιχείων, ὅπως οἱ κίονες, πού ἀλλάζουν ἀναλογικά μέγεθος σέ διάφορα σημεῖα τοῦ χώρου. Ἐτσι, ἔνας μεγάλος κίονας φαίνεται ὅντως μεγάλος ὅταν συγκριθεῖ μέ κάποιον ἄλλον μικρότερο κίονα σέ ἄλλο σημεῖο τοῦ χώρου. Ἡ τρίτη κλίμακα είναι αὐτή τοῦ διακόσμου, ἡ ὁποία περνάει ἀδιάφορη καί ὁμοιόμορφη σέ ὅλα τά κλίτη συνενώνοντας διαζώματα, ζῶνες καί κοσμῆτες. Μέ τό μέτρο τοῦ ἀπειροελάχιστου πού εἰσάγει μέ τίς ἔκπληκτικές του λεπτομέρειες ἐντείνει τίνη αἴσθηση τοῦ ἀπέραντου ἀναπτύγματος τῶν ἐπιφανειῶν καί τίνη ύπερβατικότητα τῶν χώρων.

Ο σύνθετος τύπος τῆς Ἀγίας Σοφίας δέν ξαναχρησιμοποιείθηκε, ἀμιγής, ποτέ ξανά στό Βυζάντιο. Τό μνημεῖο παρέμεινε μοναδικό στό εἶδος του, ἔνα unicum¹⁴. Σήμερα διατηρεῖται σέ ἔξαιρετική κατάσταση μέ κάποιες διαφορές βέβαια. Σέ αὐτό συνέβαλε σέ μεγάλο ποσοστό ἡ ὁριακή χρήση τῶν δομικῶν συντελεστῶν. Ὁ ἀρχικός τρούλλος κατέρρευσε ἀπό σεισμό τό 558 δίνοντας τή θέση του σέ ἔνα καινούργιο ύψηπλότερο κατά ἐπτά μέτρα καί μέ νευρώσεις¹⁵. Ἐξαιτίας παραμορφώσεων, ἐπίσης, κρίθηκε ἀναγκαῖο νά προστεθοῦν ἀντηρίδες κατά καιρούς, ἀλλάζοντας ριζικά τίς ἀρχικές προσόψεις τοῦ ναοῦ. Ὁ ναός μετατρέπηκε σέ τζαμί τό 1453. Οι τέσσερεις μιναρέδες τῆς Ὁθωμανικῆς κυριαρχίας, ὅμορφοι στό εἶδος τους, ἀλλά ἀταίριαστοι μέ τίνη καμπύλη τοῦ τρούλλου¹⁶, καθώς καί τά ὀλόγυρα προσκολλημένα τουρκικά μαυσωλεῖα δέν κατάφεραν νά μειώσουν τίνη καταπληκτική ὁμορφιά του συνόλου¹⁷.

Παραπάνω ἔγινε προσπάθεια νά παρουσιαστεῖ σέ ἀδρές γραμμές μία ἀρχιτεκτονική ἀνασκόπηση τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀναμφίβολα, οἱ ἀρχιτεκτονικές θεάσεις ἐνός τέτοιου μεγέθους κτηρίου δέν ἔξα-

ντιλούνται στόν χώρο ένός ἄρθρου. Ὁν τούτοις, ὁ μόχθος τοῦ ἀναγνώστη νά ἐντρυφήσει σέ λίγο βαθύτερα ἀπό τίς τετριμμένες γνώσεις νοήματα καὶ ὅρους ὅπως αὐτά τῆς ἀρχιτεκτονικῆς θά τόν βοηθήσουν νά ἀντιληφθεῖ μέ καινούργια μάτια θεάσεις χώρων καὶ τόπων πού πίστευε ἔως τώρα πώς γνώριζε. Μέ αὐτόν τόν τρόπο θά κατανοήσει εὔκολωτερα καὶ, ἵσως, βαθύτερα τίς ἔξαιρετικές ἔννοιες τοῦ συμβολισμοῦ πού ἀπορρέουν ἀπό τόν ναό. Ἡ Ἅγια Σοφία μπορεῖ νά θεωρηθεῖ τό μεταίχμιο μεταξύ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος τοῦ Χριστοῦ καθώς καὶ αὐτοῦ τοῦ Παραδείσου¹⁸. Γιά τόν Χριστιανό ἥ ὅποιαδήποτε «ἀλλαγή χρήσης» δέν πρέπει νά φέρνει ταραχή καὶ θλίψη. Μπροστά στήν Ἅγια Σοφία δέν μπορεῖς νά σταθεῖς οὕτε ὡς ἀδιάφορος, οὕτε ὡς ἔχθρος παρά μόνο μέ την ὑποψία μίας ὑπερένδοξης πραγματικότητας. Γί' αὐτό ἥ εἰκόνα πού μόλις εἴπαμε δέν μπορεῖ νά ἀλλοιωθεῖ μέ καμία προσπάθεια. Λοιπόν, ἦς διατηρηθεῖ ἥ ἐλπίδα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Χαράλαμπος Μπούρας, *Ιστορία τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς*, τόμος II, ἐκδ. Μέλισσα, Ἀθήνα 2001, σελ. 123.
2. Richard Krautheimer, *Παλαιοχριστιανική καὶ Βυζαντινή Ἀρχιτεκτονική*, ἐκδ. MIET, Ἀθήνα 2006, σελ. 258.
3. Ὁγκώδης τετράγωνη κολόνα ὡς ὑποστήριγμα κυρίως ναοῦ.
4. David Watkin, *Ιστορία τῆς Δυτικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς*, MIET, Ἀθήνα 2007, σελ. 94.
5. Κυκλικός ἥ πολυγωνικός κάθετος τοίχος πού πληρώνει τό κενό μέσα σέ ἓνα τόξο.
6. Χαράλαμπος Μπούρας, ὅ.π., σελ. 132.
7. David Watkin, ὅ.π., σελ. 94.
8. Χαράλαμπος Μπούρας, ὅ.π., σελ. 130.
9. Ἀναστάσιος Κ. Ὁρλάνδος, *Βυζαντινή Ἀρχιτεκτονική*, Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Ἀθήναι 1998, σελ. 16.
10. Ἀγγελος Παπαϊωάννου, *Ἡ Ἅγια Σοφία, μεταξύ ρωμαϊκῆς καὶ γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς*, ἐκδ. Ἰνστιτούτο τοῦ Βιβλίου – Ἄ. Καρδαμίτσα, Ἀθήνα 2001, σελ. 55–58.
11. Ἀγγελος Παπαϊωάννου, ὅ.π., σελ. 50–52.
12. Παναγιώτη Μιχελῆ, *Ἡ Ἀρχιτεκτονική ὡς τέχνη*, Ἰδρυμα Παν. καὶ Ἐφορᾶς Μιχελῆ, Ἀθήνα 2002, σελ. 215.
13. Παναγιώτη Μιχελῆ, *Αἰσθητική θεώρηση τῆς βυζαντινῆς τέχνης*, ἰδ. Ἐκδ., Ἀθήναι 1978, σελ. 68–70.
14. Χαράλαμπος Μπούρας, ὅ.π., σελ. 123.
15. Ὁ ἴδιος τροῦλλος ὑπέστη τμηματικές καταρρεύσεις ἀλλες δύο φορές, τό 989 καὶ τό 1346, ἀλλά ἐπισκευάστηκε.
16. Richard Krautheimer, ὅ.π., σελ. 258.
17. Χαράλαμπος Μπούρας, ὅ.π., σελ. 128.
18. Χαράλαμπος Π. Σταθάκης, *Ἡ Ἅγια τοῦ Θεοῦ Σοφία*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 1997, σελ. 83.

Πρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣ. ΣΧΟΙΝΑΣ
Ἀρχιτέκτων Μηχανικός ΕΜΠ Msc

Φώτιου Σχοινᾶ
Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

ναός τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνυποστάτου Σοφίας, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τό σύμβολο τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως ὁ ναός τοῦ Παρθενῶνος εἶναι τό σύμβολο τοῦ ἄρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Δημοκρατίας. Ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Δύο μεγάλους καὶ μακραίωνες πολιτισμούς ἐδημιούργησε στό πέρασμα τῶν χρόνων τό ἑλληνικό πνεῦμα. Σύμβολο καὶ μνημεῖο τοῦ καθενός ἔνας ναός ἀφιερωμένος καὶ τίς δύο φορές στίν πάνω ἀπό τά ἀνθρώπινα μέτρα θεία σοφία: Ὁ ναός τοῦ Παρθενῶνος, τῆς θεᾶς δηλ. τῆς σοφίας Ἀθηνᾶς, ἐνσαρκώνει καὶ ἐκφράζει στούς αἰώνες τό ἄρχαιο ἑλληνικό πνεῦμα καὶ ὁ ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας, συμβολίζει τόν βυζαντινό ἑλληνοχριστιανικό πολιτισμό καὶ συμπυκνώνει τά κύρια ἰδεώδη τῆς ὅλης ὑπερχιλιετοῦντος ζωῆς του. Μέ μία μεταξύ τους χρονική ἀπόσταση δέκα ἀκριβῶς αἰώνων, τά δύο αὐτά παράλληλα καὶ μεγαλόπονος καλλιτεχνικά καὶ πνευματικά μνημεῖα ἀποτελοῦν ἔκαστον, θά ἔλεγε κανείς, τό πεπρωμένο ἀπόσταγμα τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἰδεωδῶν ὅχι ἀπλῶς ἐνός λαοῦ, ἀλλά δύο πολὺ μεγάλων ἐποχῶν»¹. Καί οἱ δύο ναοί ἐκφράζουν ἀρχιτεκτονικά τόν Λόγο. Ὁ Παρθενών συμπυκνώνει ἀρχιτεκτονικά καὶ συμβολίζει τόν Λόγο, τό μέγιστο ἄρχαιοελληνικό ἐπίτευγμα, δηλ. τή λογική καὶ τό μέτρο καὶ ἡ Ἀγία Σοφία τόν ἐνυπόστατο Λόγο τοῦ Θεοῦ, τόν Χριστό. Ὅπως ἔχει γραφεῖ: «Ἀπέναντι στίν ὁρθολογιστική καθαρότητα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἡ Ἀγία Σοφία λειτουργεῖ μέ ὅρους ὑπερβατικούς, σάν ἔνα θαῦμα πού ὑπερβαίνει τούς φυσικούς νόμους τῆς βαρύτητας. Στίν κλασική ἀρχιτεκτονική ἀποθεώνεται ἡ λογική, στίν βυζαντινή τό ὑπέρλογο. Ἐνα ἥμισφαίριο πού κρέμεται σέ μεγάλο ὕψος, σχεδόν 70 μ. θαρρεῖς ἀπό τό πουθενά καὶ κρύβει ἴδιοφυῶς τούς τρόπους στήριξής του» (Μάνος Στεφανίδης)².

Ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι μία ἀρχιτεκτονικά φαλλομένη Θεία Λειτουργία. Καί ὅπως ἡ Θεία Λειτουργία κατεβάζει τόν οὐρανό στή γῆ καὶ ἀνεβάζει τή γῆ στόν οὐρανό, ἔτσι καὶ τό ἀρχιτεκτονικό θαῦμα τῆς Ἀγίας Σοφίας κατεβάζει τόν οὐρανό στή γῆ καὶ ἀνεβάζει τή γῆ στόν οὐρανό. Ὁ Σεβασμιώτατος π. Ἀθανάσιος Γιέβτιτς γράφει σχετικά: «Περνώντας τό κατώφλι τοῦ κυρίως Ναοῦ, στό μεσαϊο κλίτος, κατάλαβα, ἀγνώστως πῶς μέχρι σήμερον, ὅτι ἡ Ἀγία τοῦ Θεοῦ Σοφία μέ τίς φωτεινές διαστάσεις τῆς εἶναι ὁ οὐρανός πού κατέβηκε στή γῆ ἢ μᾶλλον αὐτή τή στιγμή προ-

σγειώνεται, καί ταυτόχρονα εἶναι ἡ γῆ πού ἀνεβαίνει στόν οὐρανό, ἢ μᾶλλον πού αὐτή τή στιγμή ἀπογειώνεται καί οὐρανώνεται. Πιστεύω ὅτι αὐτό τό βίωμα τῆς Ἀγία-Σοφιᾶς μοῦ χάρισε σέ μένα τόν ἀμαρτωλό. Ὁ τόν Οὐρανόν γνώσας καί τήν γῆν οὐρανώσας³.

Εἴπαμε ὅτι ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι μία ἀρχιτεκτονικά ψαλλομένη καί τελουμένη Θεία Λειτουργία. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι μία φανέρωση τοῦ ὑπερκοσμίου φωτός. Στό τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας ψάλλουμε «εἰδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον». Ἐτσι καί ἡ Ἀγία Σοφία μᾶς φανερώνει τό ὑπερκόσμιο φῶς καί μᾶς καθιστᾷ κοινωνούς του. Γιά τό ἰδιάζον αὐτό φῶς τῆς Ἀγίας Σοφίας, πού εἶναι σύμβολο τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἔχει γράφει σχετικά: «Διστακτικά εἰσέρχομαι στόν ἐσωνάρθηκα. Βρίσκομαι σ' ἓνα γλυκό νήμφως. Στά δέκα μέτρα μπροστά μου, ἀκριβῶς ἀπό τή μεγάλη, τήν Κεντρική Βασιλική Πύλη, μπαίνει ἄπλετο φῶς ἀπό τόν κυρίως ναό. Χαμπλώνω τό βλέμμα, δέν τολμῶ νά δῶ. Ἐχω ἀκούσει πολλά, γνωρίζω πολλά γι' αὐτό τό φῶς τῆς, γι' αὐτό τόν τόπο τόν ιερό, τόν καθαγιασμένο ἀπό τήν δόξα τήν παλιά κι ἀπό τούς ἐλπιδοφόρους θρύλους πού ἔθρεψαν ὀλόκληρο τό Γένος τῶν Ἐλλήνων στά τετρακόσια χρόνια τῆς σκλαβιᾶς κάτω ἀπό τόν Ὁθωμανικό συγκρότημα. Ἐδῶ ήταν καί εἶναι ἡ ἐλπίδα τῶν Ἐλλήνων, ὅχι γιά ἐπανάκτηση, ἀλλά γιά τό ἐπέκεινα»⁴. Ὁ ἴδιος συγγραφέας, ὁ Χ. Σταθάκης, γράφει γιά τό φῶς τῆς Ἀγίας Σοφίας: «Στρέφω τό βλέμμα ὑψηλά πάνω ἀπό τήν αὐτοκρατορική Πύλη. Ἐπάνω τῆς, ὑψηλά, ἐκείνη ἡ μαρμάρινη πλάκα μέ τό ἔνθετο σχέδιο ἐπί αἰῶνες ἀντικρύζει ἀπείρακτη, ἀνέγγιχτη, τό Φῶς τῆς Ἀγία-Σοφιᾶς καί τό δηλώνει. Ἐδῶ παριστάνεται ὁ ἴδιος αὐτός ὁ ναός καί τίποτε ἄλλο. Αὐτή ἡ παράσταση ἐκκλησίας ἔχει γιά τρούλο ἀκτίνες φωτός, ὅπου μέσα στόν τρούλο καί ὅχι στήν κορυφή του, ὅπως θά ἄρμοζε σέ τρούλο ναοῦ, βρίσκεται σταυρός μέ δυσό ἀκτίνες φωτός στήν κάτω κεραία του»⁵.

Ἡ Ἀγία Σοφία ἀποτυπώνει ἀρχιτεκτονικά τά κυριώτερα δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας: τήν Τριαδολογία, τήν Χριστολογία καθώς ἐπίσης καί τήν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησιολογία. Σχετικά μέ τήν Χριστολογία καί Ἐκκλησιολογία γράφει ὁ καθηγητής Γιώργος Κόρδης: «Τό ἀρχιτεκτόνημα αὐτό, θαῦμα ἀληθινό γιά τήν ἐποχή του ἀλλά καί γιά τούς αἰῶνες πού ἀκολούθησαν, ἐκφράζει μέ ἀρχιτεκτονικό τρόπο ὅλη τήν χριστιανική θεολογία γιά τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καί ταυτόχρονα γιά τήν ἐμπειρία ζωῆς ὅσων πιστεύουν στήν Ἀνάστασή του. Ὁ σχεδίασμός του βασίζεται στήν σύνθετην δύο μορφῶν διαφορετικῶν στήν φύση τους, ἐνός κύκλου (ἡμισφαίριο τρούλου) κι ἐνός τετραγώνου (κύβος κυρίως ναοῦ). Τά δύο αὐτά σχήματα συναντῶνται καί συντίθενται σέ μία ἐνότητα ἀσύγχυτη, ἀτρεπτή καί ἀδιάρετη ὅπως ἀκριβῶς στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἔνσαρκου Λόγου. Ὁποιος ἔχει βρεθεῖ μέσα στόν χῶρο τοῦ ναοῦ αἰσθάνεται ἄμεσα τήν πραγματικότητα αὐτής. Ὁ κύκλος κατέρχεται στή γῆ μέσα ἀπό ἓνα πολύπλοκο σύστημα καμπύλων γραμμῶν καί ἀπό τήν ἄλλην τό τετράγωνο ἀνεβαίνει στόν οὐρανό μέσα ἀπό τήν στέ-

ρεα δομή τοῦ ναοῦ. Ἐνωση δύο φύσεων καί ἀλληλοπερικώρηση καὶ ἀντίδοση ἴδιωμάτων χωρίς νά χαθεῖ ἢ διάκριση τῶν φύσεων. Τό δόλο ἀρχιτεκτόνημα ἐκφράζει τὸν χριστιανικήν ἐκκλησιολογίαν, ὅπτικοποιεῖ τὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας γιά τὴν τῶν πάντων ἐν Χριστῷ ἐνότητα, ἐκφράζει τὴν πίστη τῶν χριστιανῶν σὲ μιά ζωὴν κοινωνίας, ἐνότητας καὶ ἀγάπης» (Γιώργος Κόρδης)⁶.

Ομοίως καὶ ὁ Χ. Σταθάκης γράφει γιά τὸν ἀρχιτεκτονικήν ἀποτύπωσην τῆς Χριστολογίας καὶ τῆς Τριαδολογίας: «Ἔιναι σταυρός καὶ ὅχι περιστέρι ἀνάστροφο, γιατὶ εἶναι ἀπεικόνιση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὶς σέ μια ὑπόσταση ἐννυπάρχουσες δύο φύσεις Του, τὸν ἀνθρώπινην, ὁ σταυρός, καὶ τὸν θεϊκήν, οἱ δύο ἀκτίνες φωτός, ὁμοούσιος φύση, ἕδιες ἀκτίνες φωτός μὲ ἐκείνη τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἀπό τὸν ὅποιο γεννᾶται ὁ Υἱός, ὅπως οἱ ἀκτίνες φωτός τοῦ τρούλου ἀνοίγουν κι ἀνάμεσά τους εἶναι ὁ σταυρός μὲ τὶς ἀκτίνες του. Ὅλη ἡ παράσταση τοῦ τρούλου εἶναι ἡ στέγη τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὅποιας τὰ παραπετάσματα ἀπομακρύνονται γιά νά φανεῖ ὁ μεγάλος σταυρός, ὁ ὅποιος πληρεῖ ὅλο τὸ ναό καὶ τὸν ὅποιο δεικνύουν ἀνωθεν οἱ ἀκτίνες φωτός, ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός, ὁ Θεός καὶ ὁ Θεός διά τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὡς ἀκτίνες φωτός ἀπεικονιζόμενων, δεικνύουν τὸν δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους σταυρωθέντα Ἰησοῦ Χριστό ὡς ναό, ὡς ἐκκλησία, ἡ ὅποια εἶναι ὁ Χριστός, ὡς τὸν Ἀγία-Σοφιά, ἡ ὅποια ὄλοκληρη ἀπεικονίζει Αὐτόν»⁷.

Τέλος ἄς προβοῦμε σέ σύγκριση τῶν συμβολισμῶν τῆς γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἡ γοτθική ἀρχιτεκτονική ἐκπέμπει τραγικότητα: τὸν τραγικότητα τῆς βίαιης ἀναζητήσεως ἀλλ’ ἐν τέλει μή ἀνευρέσεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἀγία Σοφία σέ ἀντίθεση μέ τὸν τραγικήν ἀρχιτεκτονικήν τῆς Δύσεως ἐκφράζει τὸν ἥρεμην καὶ χαρμόσυνην πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. «Ἔιναι τραγικήν ἡ γοτθική ἀρχιτεκτονική, κατά τὸ ὅτι ἐναγωνίως ὄρμα, βίαια μάλιστα, στά ὑψη μέ επιθυμίᾳ “νά φτάσει” κάπου! Ἄλλα καὶ ἔκει ἀκόμα, ὅπου μέ τόσον ἀγώνα καὶ ἀγωνία, ἀριστοτεχνικά πάντως, φτάνει, “ἀνακαλύπτει” ξαφνικά ὅτι “δέν μπόρεσε νά κάνει τίποτα”, καὶ τελικά οὐδέν τῶν ἀναφενόμενων ὑπάρχει ἔκει ὅπου ἔφτασε... Ὁπως ἀντίθετα φτάνει π.χ. ἡ Ἀγία-Σοφιά: Ἐκεῖ ψηλά, στή βάση τοῦ (αιώρούμενου λέσ) τρούλου, ὅπου, ἥρεμα ἀνερχόμενη, “συναντᾷ”, σάν κατερχόμενο ἀπό τὰ ὑψη, αὐτό πού ἀναζητᾶ! Δηλ. Τὸν Θεό!» (Χάρος Φεραίος)⁸.

Ἡ γοτθική ἀρχιτεκτονική ἀποτυπώνει τὸν ἄγονην καὶ τραγικήν Δύσην, ἡ Ἀγία Σοφία τὸν ἔμπλεω Θεοῦ καὶ ἵλαρήν Ὁρθοδοξία. Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ Λατινική πνευματικότητα τονίζει - μονομερῶς - καὶ βιώνει τὸν ὀδύνην τοῦ Σταυροῦ, ἐνῶ ἡ Ὁρθόδοξη πνευματικότητα τονίζει καὶ βιώνει τὴν χαρά τῆς Ἀναστάσεως!⁹

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

- Παναγ. Ἱ. Σπυρόπουλου, Ἡ Ἀγία Σοφία στὴν ἱστορία καὶ στό θρύλο, Ἰνστιτοῦ τοῦ

βιβλίου-Καρδαμίτσα, Ἀθήνα 1988, σελ. 9.

2. Antifono.gr/η-αγιασοφιά-το-ανίκητο-μνημείο/
3. Παρατίθεται στό Χαράλαμπου Π. Σταθάκη, Ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Σοφία. Τό μυστικό φῶς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τό ἀρχιπετονικό του ἔνδυμα, Βέβηλος, Ἰνδικίος, Ἀθῆναι 1997, σελ. 7-8.
4. Χαράλαμπου Π. Σταθάκη ὁ.π., σελ. 20.
5. Χαράλαμπου Π. Σταθάκη ὁ.π., σελ. 93.
6. Antifono.gr/η-αγιά-σοφιά-εκφράζει-με-αρχιτεκτονι/
7. Χαράλαμπου Π. Σταθάκη ὁ.π., σελ. 93-94.
8. Antifono.gr/αρχιτεκτονική-και-τραγικό-μνήμη-π-α/
9. Βλ. Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μεταξύ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἔκδοσις ὄγδον, ἔκδοσεις Παπαδημητρίου, Ἀθῆνα 2002, σελ. 198 ἕως 201.

**ΦΩΤΙΟΣ ΣΧΟΙΝΑΣ
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας**

Χριστάκη Εὐσταθίου
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΨΗΦΙΔΩΤΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ωνάος τῆς Ἀγίας Σοφίας στίν Κωνσταντινούπολη ἀποτελεῖ σίγουρα ἔνα ἀπό τὰ πιό σημαντικά μνημεῖα στὸν παγκόσμιο ἀνθρώπινο πολιτισμό ἀλλά καὶ ἵερο τόπο λατρείας καὶ ἀνεπανάληπτο σύμβολο τῆς Ὁρθοδοξίας. Δίνει τό στύγμα ἐνός μεγαλείου, ἢ ἐμβέλεια τοῦ ὅποιου δέν ἐκφράζει μόνο τὸν κόσμο τοῦ Βυζαντίου ἀλλά ἐπεκτείνεται σὲ ἐκτόπισμα καὶ μέγεθος σὲ δυσθεώρητα πνευματικά ὑψῷ πανανθρώπινης διάστασης. Ἐκτός ἀπὸ ναό-σύμβολο κρύβει ἀνυπολόγιστης ἀξίας θησαυρούς, μέ φόντο τὰ περίφημα ψηφιδωτά του πού δίνουν τὴ δική τους αὐθεντική μαρτυρία σὲ πολλές πτυχές τῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντίου, ὅπως τὸν οἰκονομικὴν κατάστασην πού ἐπικρατοῦσε, τούς αὐτοκράτορες τῆς περιόδου, τὴ σχέσην πού εἶχαν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀκόμα πιὸ πέρα τὴν πολιτικὴν κατάστασην πού διαμορφωνόταν σὲ διάφορα ἐπίπεδα. Ἀπεικονίζουν ὡς περιεχόμενο ὅχι μόνο τὸν Χριστό καὶ τὴν Παναγία, ἀλλά καὶ συγκεκριμένους αὐτοκράτορες νά προσφέρουν τὰ δῶρα τους στὴν Θεοτόκο, ὅπως ὁμοιώματα τοῦ μεγάλου ναοῦ ἀλλά καὶ τῆς Πόλης.

Εἶναι σημαντικόν τὸν ἀναφερθεῖται ὅτι ὁ χρυσός αἰώνας τῶν ψηφιδωτῶν τοποθετεῖται μεταξὺ τοῦ 10ου καὶ 12ου αἰώνα μ.Χ. Ἡ τεχνικὴ γίνεται λεπτότερη, οἱ χρωματισμοί ἀρμονικότεροι, ἡ τεχνοτροπία πιὸ σταθερή. Εἰδικότερα, στὶν ἐπιφάνεια τοῦ τρούλου τοῦ ναοῦ στὶν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ εἰκονίζεται ὁ Χριστός Παντοκράτορας. Περιβάλλεται ἀπό τοὺς Προφῆτες καὶ τοὺς Ἀποστόλους. Πάνω σ' ἔνα ὁμοιόμορφο φόντο προβάλλονται οἱ φιλοτεχνημένες μὲ ἐκτυφλωτικά χρώματα μορφές καὶ σκηνές πού μὲ ἔνα θαυμαστό τρόπο δίνουν τὴν ἐντύπωσην ἀνάγλυφου.

Ἀντιλαμβάνεται, λοιπόν, κάποιος τὴν τεράστια σημασία τοῦ μεγαλείου τῶν ψηφιδωτῶν αὐτῶν, πού ἀποχεῖ καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀντιδράσεων ἀπό τὴν πρόσφατη ἀπαράδεκτη ἐνέργεια τοῦ Ταγίπ Ἐρντογάν νά μετατρέψει τὸ μεγάλο αὐτό μνημεῖο σὲ τζαμί.

Πολύτιμα στοιχεῖα γιά τὰ μοναδικά ψηφιδωτά τῆς Ἀγίας Σοφίας μποροῦμε νά ἀντιλησούμε ἀπό τὴν ἐνδελεχή ἐπιστημονική καὶ μακροχρόνια ἔρευνα ἀπό στελέχη καὶ ἐπιστημονικούς συνεργάτες τοῦ Ἰδρύματος Μείζονος Ἑλληνισμοῦ, ἀπό τὸ Ἀμερικάνικο Βυζαντινό Ἰνστιτοῦτο, τὸ ὅποιο τὸ 1930 ἀνέλαβε τὴν ἐργασία γιά τὴν ἀποκάλυψη τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλά καὶ ἀπό ἄλλες αὐθεντικές πηγές, οἱ ὅποιες φέρουν τὸν μανδύα τῆς ἔρευνας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τεκμηρίωσης καὶ ἐμπίπτουν στὶν ἐπιστημονική βιβλιογραφία πού ἀπλώνεται σ' ἔνα μεγάλο εὖρος καὶ βάθος.

Ἡ «Δέοσις», τό ὡραιότερο ψηφιδωτό

Ἡ «Δέοσις» θεωρεῖται ἀπό εἰδικούς ἀλλά καὶ ἀπό θαυμαστές τῆς τέχνης τῶν ψηφιδωτῶν ὡς τὸ ὡραιότερο πού κοσμεῖ τὴν Ἱερά Σοφία. Βρίσκεται στὸν δυτικό τοῖχο τοῦ νότιου ὑπερώου στὸ ὄψος τῶν ματιῶν. Στὶ μέσον στέκεται ὁ Χριστός ἔνθρονος, στὰ δεξιά του ἡ Θεοτόκος καὶ στὰ ἀριστερά του ὁ ἄγιος Ἱωάννης ὁ Βαπτιστής. Εὐδιάκριτα εἶναι τὰ ἐλληνικά γράμματα πού φέρει «ΜΡ-ΘΥ, IC-XC, Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩ. Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ». Τό κάτω μέρος εἶναι κατεστραμμένο. Τό ἀρχικό ὄψος τῶν προσώπων ὑπολογίζεται ὅτι θά ἦταν περίπου 4,00 μ. Ὁ Χριστός ἐμφανίζεται νά εὐλογεῖ. Ἀπό τὰ χαρακτηριστικά καὶ τὴν ἔκφραστὴν προβάλλει ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη. Ἡ Θεοτόκος κλίνει ἐλαφρά τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος τοῦ Υἱοῦ της, πλημμυρισμένη μὲ ἀνείπωτη χαρᾷ καὶ θείᾳ γαλήνην. Ὁ Ἱωάννης τούς βλέπει μέ κάπως αὐστηρό ὄψος. Τό ὄλοχρυσο φόντο ἀκτινοβολεῖ στὰ πρόσωπα μέ ἐνα ἐσωτερικό φῶς. Γιά χάρη τῆς Ἱστορίας, νά ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ ἀγιογραφία φιλοτεχνήθηκε μέ τὸ τέλος τῆς Λατινοκρατίας στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1261 μ.Χ., ὅποτε καὶ ἀποκαταστάθηκε ἡ ἐπαναφορά τῆς Ὁρθόδοξης λατρείας.

Ἡ Θεοτόκος στὴν ἄψιδα

Ἀπό τὰ ὡραιότερα ἀλλά καὶ τὰ πιό ἐπιβλητικά ψηφιδωτά εἶναι ἡ ἀναπαράσταση τῆς Θεοτόκου στὴν ἄψιδα. Ἡ θέση της ἀκριβῶς ἐνισχύει αὐτὴν τὴν θεώρησην καὶ τῆς προσδίδει κάτι τὸ ξεχωριστό. Ἡ Θεοτόκος παριστάνεται καθιστή σὲ θρόνο μέ τὸν μικρὸν Ἰησοῦν στὴν ἀγκαλιά της. Ἡ ὑπόλοιπη ἄψιδα καλύπτεται μέ χρυσές ψηφίδες. Ὑπάρχουν διάφορες ἐκδοχές ὡς πρὸς τὴν ἀκριβή χρονολόγηση τοῦ συγκεκριμένου ψηφιδωτοῦ. Σύμφωνα μέ μία ἀπ' αὐτές, ἡ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἶναι αὐτὴν πού ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης Φώτιος σὲ ὄμιλία τοῦ 867 μ.Χ., ὅτι εἶχε κατασκευασθεῖ μόλις λίγο πρίν. Ἄλλοι πάλι μελετητές ὑποστήριζαν ὅτι τὸ ψηφιδωτό κατασκευάστηκε κατά τὸ εἰκονόφιλο μεσοδιάστημα 787 μ.Χ. - 815 μ.Χ., καλύφθηκε κατόπι ἀπό τούς εἰκονομάχους, παρέμεινε ἔχειασμένο, ἐπιζωγραφίστηκε καὶ μέ τούς μεγάλους σεισμούς τοῦ 1343 μ.Χ. καὶ 1348 μ.Χ. ἀποκαλύφθηκε καὶ συντηρήθηκε. Στό ψηφιδωτό ἡ Θεοτόκος ἀπεικονίζεται μέ μπλέ μεγαλοπρεπή κιτώνα. Στίν μαντίλα της διακρίνονται ἀστέρια πού συμβολίζουν τὴν ἀγνόητην τῆς Παναγίας. Ἄλλο περίφημο ψηφιδωτό ἀναπαριστᾶ τούς δύο Ἀρχαγγέλους. Στό ἀνατολικό τόξο σώζεται ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ στὰ ἀριστερά τῆς Θεοτόκου. Ἀπό τὸν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ διασώθηκαν μόνο ἐλάχιστα σκηνικά. Τά ἐν λόγῳ ψηφιδωτά κατασκευάστηκαν ταυτόχρονα μέ τὴν κεντρική παράσταση τῆς Θεοτόκου στὴν ἄψιδα.

Οἱ αὐτοκάτορες

Μιά ἴδιαιτερότητα πού δέν μπορεῖ νά τὴν προσπερνᾶ κανείς ἔστιάζει στὴν ἀπεικόνιση αὐτοκρατορικῶν μορφῶν τοῦ Βυζαντίου στὸ ἐσωτερι-

κό τοῦ ναοῦ. Τό ψηφιδωτό μέ τούς αὐτοκράτορες μπορεῖ κάποιος νά τό παρατηρήσει στήν votioδυτική πρόσβαση. Συγκεκριμένα, ἡ Θεοτόκος παρουσιάζεται ἐνθρονη μέ τόν μικρό Ἰησοῦ στήν ἀγκαλιά της σέ χρυσό φόντο. Ἐκατέρωθεν τῆς είναι ὅρθιος ὁ Μ. Κωνσταντίνος, ὁ ὄποιος προσφέρει ὁμοίωμα τῆς Κωνσταντινούπολης, ἀλλά καί ὁ Ἰουστινιανός, ὁ ὄποιος προσφέρει ὁμοίωμα τῆς Ἀγίας Σοφίας. Χρονολογεῖται στά τέλη τοῦ 10ου αἰώνα μέ ἀρχές τοῦ 11ου αἰώνα. Ἐπίστη, θά μποροῦσε κάποιος νά παρατηρήσει ὅτι πάνω ἀπό τήν Βασιλείο Πύλην ὑπάρχει ἀξιόλογο ψηφιδωτό μέ ἄλλο αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, τόν Λέοντα. Ἐδῶ ἐμφανίζεται ὁ Χριστός ἐνθρονος καί στά δεξιά του βρίσκεται γονατιστός γενειοφόρος αὐτοκράτορας, ὁ ὄποιος εἰκάζεται ὅτι είναι ὁ Λέων Στ'.

Ἐξάλλου, στά βορειοδυτικά ὑπερῶα τοῦ ναοῦ ξεδιπλώνεται γιά τόν ἐπισκέπτη ψηφιδωτό μέ τόν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρο. Παριστάνεται σέ ἐμπρόσθια θέση μέ αὐτοκρατορικά ἐνδύματα. Ἐπειδή μάλιστα ὁ Ἀλέξανδρος ἔμεινε στό θρόνο μόνο γιά 13 μόλις μῆνες (11.5.912-6.6.913), τό πορτρέτο του τοποθετεῖται στό μεσοδιάστημα αὐτό. Στό νότιο ὑπερῶο ὑπάρχει ψηφιδωτό μέ τήν αὐτοκράτειρα Ζωή καί τόν Κωνσταντίνο Θ' τόν Μονομάχο. Παρουσιάζεται ἐνθρονος στό μέσο τοῦ Χριστού, δεξιά ἡ Ζωή καί ἀριστερά ὁ Κωνσταντίνος, πού προσφέρει χρήματα (ἀποκόμπιον). Καί τά τρία κεφάλια ἔχουν προφανῶς ἀντικατασταθεῖ. Στό νότιο ὑπερῶο προβάλλει ψηφιδωτό μέ τούς Κομνηνούς. Ἐδῶ παρουσιάζεται ἐνθρονη ἡ Παναγία μέ τόν Χριστό ἀγκαλιά, ἀριστερά ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, πού βαστάζει ἀποκόμπιον καί δεξιά ἡ σύζυγος του Εἰρήνη. Στό νότιο τοῖχο ἀπεικονίζεται ὁ γιός τους Ἀλέξιος.

Ἐπίσκοποι καί Προφῆτες

Ἐνδιαφέρον προκαλοῦν καί τά ψηφιδωτά πού ἀπεικονίζουν ἐπισκόπους, προφῆτες, ἀλλά καί σεραφείμ. Σύμφωνα μέ τήν ἔρευνα, στά τύμπανα, πού είναι οἱ μοναδικές ἐπίπεδες ἐπιφάνειες τοῦ ναοῦ, ὑπῆρχαν ἀρχικά 14 ἐπίσκοποι στό κάτω μέρος, 12 ἐλάσσονες προφῆτες καί τέσσερις μείζονες στίς ἄκρες καί πιθανόν ἄγγελοι στό πάνω μέρος. Συνολικά ἀπεικονίζονται 18 πρόσωπα σέ κάθε τύμπανο. Ὁλες οἱ μορφές ἐκτιμᾶται ὅτι κατασκευάστηκαν τήν ἴδια περίοδο, πιθανόν ἐπί Βασιλείου Α', δηλαδή τόν Θ' αἰώνα. Ὑπάρχουν ἐπίστης ἔξαπτέρυγα σεραφείμ. Ἀπό αὐτά μόνο τά δύο είναι ψηφιδωτά. Στό νάρθηκα, τέλος, ἐντοπίζεται ἀνεικονικός διάκοσμος, ὁ ὄποιος διασώζεται σέ ἴδιαίτερα μεγάλο βαθμό πάνω ἀπό τίς μαρμάρινες κορνίζες καί ἔχει συμπληρωθεῖ μέ χρῶμα τόν 19ο αἰώνα (Fossati). Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπό σταυρούς καί ἀνεικονικές συνθέσεις μέ ἄνθη. Μπορεῖ νά χρονολογηθεῖ στήν ἀρχική, Ἰουστινιανεία κατασκευή τοῦ ναοῦ καί ἀποτελεῖ ἔνα μοναδικό σύνολο, ἀπό τό ὄποιο μποροῦμε νά κατανοήσουμε ἐνδελεχῶς τήν ἀρχική διακόσμηση τοῦ ναοῦ.

Τά ψηφιδωτά καί οἱ τοιχογραφίες τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶχαν καλυφθεῖ

μέ σοβά τίν περίοδο τῆς ἄλωσης τῆς Κωνσταντινούπολης. Τό γεγονός κατά ἔνα παράδοξο τρόπο εύνόησε τήν καλύτερη συντήρησή τους. Τά ψηφιδωτά καλύφθηκαν ἀπό παχύ στρῶμα ἀσβέστη (περίπου δύο δάκτυλα). Ὁταν καὶ φρόντισαν νά καλύψουν τά χριστιανικά σύμβολα, οἱ σταυροί κατά ἔνα θαυμαστό τρόπο παρέμειναν εὐδιάκριτοι πάνω ἀπό τόν ἀσβέστη.

Τά μωσαϊκά τῆς Ἅγιας Σοφίας παρέμειναν ἀκάλυπτα μέχρι τό 1847 μ.Χ., σύμφωνα μέ μαρτυρίες περιηγητῶν πού εἶδαν εἰκόνες ψηφιδωτῶν, ἄλλες εὐδιάκριτες καὶ ἄλλες ἀμυδρά ὄρατές. Οἱ Τοῦρκοι ἀντί νά μετακινήσουν τά μοναδικῆς ὁμορφιᾶς μωσαϊκά τῆς Ἅγιας Σοφίας, φρόντισαν νά τά καλύψουν μέ μέταλλο καὶ γύψῳ.

Τό Ἄμερικανικό Βυζαντινό Ἰνστιτοῦτο, τό 1930, ἀνέλαβε ἔνα σπουδαίας σημασίας ἔργο πού ἀφοροῦσε στήν ἀποκάλυψη τῶν ψηφιδωτῶν, μέ σημαντικότερα αὐτά πού περιγράφονται πιό πάνω.

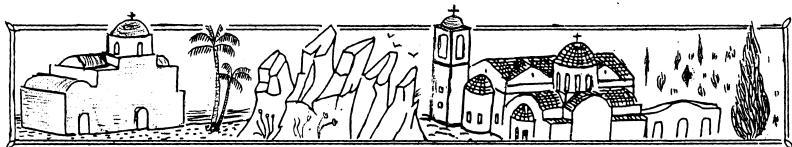
Ο ναός τῆς Ἅγιας Σοφίας, μετά τήν Ἀλωση τῆς Κωνσταντινούπολης (1453), μετατράπηκε σέ μουσουλμανικό τέμενος. Ὑπέστη μεγάλες καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεπανόρθωτες ζημιές, ἵδιώς στίς ἀπείρου κάλλους τοιχογραφίες. Τό ἀνεικονικό πνεῦμα πού χαρακτηρίζει τούς Μουσουλμάνους εἶχε ἀρνητική ἐπίδραση καὶ ἦταν τό στοιχεῖο πού ὅδηγησε στήν κάλυψη ὅλων τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ. Ἐτοι, ὁ πλούσιος ἐσωτερικός διάκοσμος τῆς Ἅγιας Σοφίας ὑπέστη στήν πορεία τοῦ χρόνου μεγάλη καταστροφή.

Πρόσφατα, μάλιστα, καὶ παρά τό μεγάλο σάλο πού προκλήθηκε, οἱ Τοῦρκοι φρόντισαν νά καλύψουν ὅλα τά ψηφιδωτά καὶ τίς εἰκονογραφίες πού διασώζονταν γιά σκοπούς μετατροπῆς καὶ πάλι τῆς Ἅγιας Σοφίας σέ τζαμί. Σέ φωτογραφικά σκηνικά πού δημοσιοποιήθηκαν φάνηκε πώς τοποθετήθηκαν τριγωνικά ὑφάσματα στόν θόλο, πάνω ἀπό τό Ἱερό Βῆμα, ὅπου βρίσκεται ἡ γνωστή εἰκόνα τῆς Βρεφοκρατούσας. Παράλληλα, διαπιστώθηκε πώς κάλυψαν τήν βορειοανατολική πλευρά τοῦ ναοῦ μέ ἔνα παραβάν πού φέρει στίχους ἀπό τό Κοράνι.

Ἡ λατρευτική, θρησκευτική, ἱστορική καὶ πολιτισμική σπουδαιότητα τῆς Ἅγιας Σοφίας δέν μπορεῖ νά προσδιοριστεῖ. Στό ὄνομά της συμπυκνώνεται ὀλόκληρη ἡ ἱστορία. Τά μοναδικῆς σπουδαιότητας ψηφιδωτά της θεωροῦνται ὅτι τήν ἀνεβάζουν στήν σφαίρα τοῦ θαύματος, πού ἡ ἀνθρωπότητα δέν γνώρισε παρόμοιό του.

ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Δημήτριου Π. Ρίζου

ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΕΠ' ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τίσθηκαν στήν ἀρχαιότητα πολλοί ναοί εἰδωλολατρικοί, μεγαλόπρεποι, εἴτε ιωνικοῦ εἴτε κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, οἱ ὅποιοι, σέ πολλές περιπτώσεις, διατρούνται σέ καλή κατάστασι, καὶ γίνονται τόποι καὶ τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὄμως ὁ ναός ἀπό τήν ἀρχαιότητα, πού παραμένει μεγαλοπρεπής, καὶ πού διατρέπει τήν ἀρχαία του δόξα, καὶ τό μεγαλεῖο του ἀμείωτο, εἶναι ἀναμφίβολα ὁ Παρθενώνας στήν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν.

Κτίσθηκαν καὶ πολλοί ναοί πρός δόξαν καὶ λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων. Δυσκολεύεται κανείς νά διακρίνη κάποιον καὶ νά ἔξαρη. Ἀναρίθμητοι, σκόρπιοι σέ ὅλο τόν χριστιανικό κόσμο, προκαλοῦν τόν θαυμασμό μας. Ἀλλά ὁ ναός πού παραμένει κορυφαῖος στήν τελειότητά του, στήν διαχρονικότητά του, στό μεγαλεῖο του, στή δόξα του, στήν κρύφια λαχτάρα τῶν ἀνά τήν οἰκουμένη ὄρθοδόξων χριστιανῶν, εἶναι ή Ἁγία τοῦ Θεοῦ Σοφία στήν πόλι τῶν ὀνείρων μας, τήν Κωνσταντινούπολι.

Ἴστορικά ὑπῆρχαν προσπάθειες ἀπομιμήσεως τοῦ ἐν Κωνσταντινούπολει ναοῦ. Καμμία ὅμως προσπάθεια δέν μπόρεσε νά προσεγγίστη τό πρωτότυπο. Παρέμειναν ὅμως ἀξιόλογα κτίσματα μέ ίστορική, καλλιτεχνική, πολιτιστική, ἀλλά καὶ θρησκευτική, λατρευτική ἀξία πού ἀντέχει στήν φθορά τοῦ χρόνου.

Ἡ προσπάθειά μου θά ἐπικεντρωθῇ στόν ἐντοπισμό καὶ συντομώτατη παρουσίασι ναῶν τιμωμένων ἐπ' ὄνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἁγίας Σοφίας.

Θά κάνω τήν ἀρχή, φυσιολογικά, μετά τήν Βασιλεύουσα, ἀπό τή Συμβασιλεύουσα. Καί ή Συμβασιλεύουσα σεμνύνεται γιά τόν ἰερό καθεδρικό καὶ προσκυνηματικό ναό της, ἐπ' ὄνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἁγίας Σοφίας. Οἱ πιστοί τῆς Θεσσαλονίκης τόν λένε ἀπλῶς: Ἡ Ἁγία Σοφία.

Πρόκειται γιά τόν παλαιότερο καὶ πολύ σπουδαῖο χριστιανικό ναό τῆς πόλεως, ή ὅποια διαθέτει πληθώρα παλαιοχριστιανικῶν και μεταγενεστέρων ναῶν. Λειτουργεῖ ὡς καθεδρικός ναός, καὶ συγχρόνως ὡς ἀναγνωρισμένο Μνημεῖο Παγκόσμιας Κληρονομιᾶς.

Κτίσθηκε, πιθανόν τόν 7ο αιώνα, πάνω σέ θεμέλια παλαιοχριστιακῆς βασιλικῆς. Ὄταν οἱ δυτικοί μέ τίν Δ΄Σταυροφορία κυρίευσαν τήν πόλι, ὁ ναός μας μετατράπηκε σέ καθολικό καθεδρικό ναό. Στήν συνέχεια ὁ δεσπότης τῆς Ἡπείρου κατέλαβε τήν πόλι καὶ ἀποκατέστησε τόν ναό. Ἀπό τό 1246 ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας τόν ἔκανε μητροπολίτικό μέχρι τό 1432 πού κατακτήθηκε ἀπό τούς Ὁθωμανούς, καὶ πιά ἔγινε τζαμί. Τό 1912 ἀπελευθερώθηκε ἀπό τόν Ἑλληνικό στρατό ἡ πόλις, καὶ τό 1913, ἀφοῦ ἔγινε καθαγιασμός τοῦ ναοῦ ἀπό τόν τότε μητροπολίτη Γεννάδιο, ἔγινε πάλι τόπος ὄρθιοδόξου χριστιανικῆς λατρείας, καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερα. Καταπονήθηκε κτιριακά ἀπό τόν σεισμό τοῦ 1978. Ἡ συντήρησις κράτησε περίου εἴκοσι χρόνια. Φανερώθηκαν καὶ ζημιές πού ἔγιναν παλαιότερα, ὅταν ἦταν τζαμί. Τελευταῖος ἀποκαταστάθηκε ὁ τροῦλος, μόλις τό 1980.

Κτιριακά ὁ ναός εἶναι ρυθμοῦ βασιλικῆς μέ τροῦλο καὶ φανερώνει ἐπιβλητική ἀρχιτεκτονική. Ἀπό τόν καθηγού μου Κ. Καλοκύρη ἄκουσα τό παράπονό του γιά τήν ἔξωτερην βαρειά ὄγκωδη παρουσία, καὶ ἥθελε νά γίνουν ὄπωσδήποτε παρεμβάσεις γιά τήν ἀπομάκρυνσι πολλῶν στοιχείων πρόσθετων, ὃστε νά πάρη ὁ ναός τήν ἀρχαία του δόξα. Ἐχουν παραμείνει καὶ ὀθωμανικά στοιχεῖα.

Ἐσωτερικά προκαλοῦν οἱ ὄγκωδεις πεσσοί, ἀλλά κυριαρχεῖται ἀπό θαυμάσιες τοιχογραφίες καὶ περίτεχνα ψηφιδωτά.

“Ο, τι καὶ νά ποῦμε ἀπό ἔξω εἶναι λίγο. Ἐλάτε νά μποῦμε μέσα καὶ θά κυριευθῇ ἡ ψυχή μας ἀπό μιά ἄλλη αἴσθησι, ἔνα παράξενο βίωμα, καὶ νά μή ἔχεις διάθεσι, ὡς χριστιανός νά λυγίστης, θά προσευχηθῆς, θά δακρύστης, θά ἐπικοινωνήσεις μέ τόν οὐρανό.

Ἀποτελεῖ δικαιωματικά τόν σημαντικότερο θρησκευτικό χῶρο, ἔνα θαυμαστό στολίδι ὅλης τῆς Μακεδονίας.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΔΡΑΜΑΣ

Στήν Δράμα Μακεδονίας, κτίσμα χιλίων καὶ πάνω χρόνων δέν ὑπάρχει ἄλλο, ἀπό τόν ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας. Κτίσθηκε σέ περίοδο ἀκμῆς τῆς αὐτοκρατορίας, στά χρόνια τῆς μακεδονικῆς δυναστείας τοῦ Βυζαντίου.

Δέν ὑπάρχουν, δυστυχῶς, γραπτές μαρτυρίες γιά τό κτίσμα. Συμπερασματικά, ἀπό τά ύλικά, τήν τοποθεσία, κάποια ἀρχιτεκτονικά στοιχεῖα, μποροῦν, ὅχι μέ πλήρη σαφήνεια, νά ἔξαχθοῦν ἀληθειες γιά τό κτίσμα. Γιά παράδειγμα, μέ τά ἴδια ὄλικά, πού εἶναι κατασκευασμένη ἡ παλαιά ὁχύρωσις τῆς πολίχνης εἶναι καὶ ὁ ναός κτισμένος. Ὅμως, προηγήθηκε ὁ ναός, ἵσως καὶ ὡς μοναστηριακός, κτισμένος σέ περιοχή μέ νερά καὶ πλούσια βλάστησι, καὶ γύρω του ἀναπτύχθηκε ἡ πολίχνη; Ἀπό κάποιες κόγχες συμπεραίνεται ὅτι ἦταν μοναστηριακός ναός. Δέν ὑπάρχει βέβαιη μαρτυρία.

Μπορεῖ νά ύπηρχε κάποιος οίκισμός γύρω ἀπό τά νερά τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, ώς συνέχεια ἀρχαίας πόλεως μέ ιερά Διονύσου καί ἄλλων Θεοτήτων; Σώζονται ἀπομεινάρια πρωτοχριστιανικῆς βασιλικῆς πάνω σέ παγανιστικά ἰερά. Μήπως ὁ τόπος ἐγκαταλείφθηκε, ἐπειδή δεχόταν πολλές βαρβαρικές ἐπιδρομές; Πιθανόν εἶναι νά ἔγινε ἡ Ἀγία Σοφία αἵτια γιά τήν ἐπανεμφάνιση τῆς Δράμας στό ιστορικό προσκήνιο, μετά ἀπό ἀπουσία αἰώνων; Διότι μόνον ἀπό τὸν 12ο αἰώνα ἀναφέρεται ὄνομαστικά σέ φιλολογικές πηγές ἡ Δράμα.

Ο ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶναι τρουλαῖος μεταβατικοῦ τύπου μὲ περίστω. Ἀποτελεῖται ἀπό ἕνα κεντρικό κύβο στεγασμένο μὲ τροῦλο, πού στηρίζεται σέ τέσσερις ὅγκωδεις πεσσούς, πού συνδέονται μεταξύ τους μέ σφαιρικά τρίγωνα. Τόν κεντρικό χῶρο περικλείουν τρεῖς ἐπιμήκεις διάδρομοι. Ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος σχηματίζουν τά δύο κλίτη. Αὐτά ἀπολήγουν ἀνατολικά σέ ἡμικυκλικές κόγχες. Ἡ βόρεια, μέ μεταγενέστερο ἄνοιγμα, ἐπικοινωνεῖ μέ τό ἰερό. Ἡ νότια στό βάθος σχηματίζει ναό ἀφιερωμένο στήν Θεοτόκο. Ἡ τοιχοδομία τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ μέ τά παράθυρά της, ἔχει δώσει τά περισσότερα στοιχεία γιά τήν ιστορία καί ἥλικία τοῦ κτιρίου.

Κατά τήν ὀθωμανική περίοδο μετατράπηκε σέ τζαμί καί προστέθηκε ὀκταγωνικός μιναρές, πού σήμερα χρησιμοποιεῖται ώς κωδωνοστάσιο.

Καὶ τί ἔτι γράφω; Ἐπιλείψει γάρ μέ γράφοντα ὁ χῶρος καί ὁ ἀριθμός τῶν λέξεων. Δέν μένει καιρός γιά τήν βουλγαροκρατία στήν περιοχή.

Σήμερα δέν λειτουργεῖ ώς χῶρος λατρευτικός. Μέ ἐνημέρωσε ἡ Μπιρόπολις Δράμας ὅτι βρίσκονται οἱ ἐργασίες ἀναπαλαιώσεως καί συντηρήσεως πρός τό τέλος τους, καί ἵσως προλάβωμε τήν ἐπαναλειτουργία ώς χώρου λατρείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ο ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας Δράμας ἀποτελεῖ λαμπρό κόσμημα γιά τήν πόλι καί γίνεται πανίερος κατανυκτικός χῶρος λατρείας, πού προσθέτει στήν ἀποστράπτουσα αἴγλη τῆς ὁρθοδόξου λατρείας καί τήν αἴγλη τῆς μακρόχρονης ιστορίας του.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ MONEMVASIAΣ

Ἐνας ἐντυπωσιακός ναός κτισμένος πάνω στό κάστρο τῆς Μονεμβασίας, στήν ἄκρη βράχου πάνω ἀπό τήν θάλασσα, ἐπ’ ὀνόματι τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας, πού ὅμως μετά τό 1821 μετωνομάσθηκε σέ ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας, εἶναι τό ἀντικείμενό μας.

Ο ναός παραδοσιακά συνδέεται μέ τόν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο Β' τόν Παλαιολόγο. Οἱ πηγές ὅμως τόν ἀνάγουν, ώς Παναγία Ὁδηγήτρια, στά 1150.

Σά χρόνια τῆς Ἐνετοκρατίας λειτούργησε ώς Madonna del Castello γιά τής ἀνάγκες καθολικῶν ἀξιωματοῦχων. Μέ τούς Οθωμανούς ἔγινε τέμενος καί προστέθηκε μιχράμπ. Στήν Β' Ἐνετοκρατία ἔγινε καθολικό

μονῆς δυτικοῦ τύπου ώς *Madonna del Carmine*. Ἐγίνε πάλι μουσουλμανικό τέμενος μέχρι τό 1821, όπότε ἀφιερώθηκε στήν τοῦ Θεοῦ Ἀγία Σοφία, καί θεωρήθηκε πιστό ἀντίγραφο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἄρχιτεκτονικά εἶναι ναός ἡπειρωτικοῦ ὁκταγωνικοῦ τύπου, μέ παρόμοιούς του, τό Δαφνί, τόν Ὁσιο Λουκᾶ Στειριώτη, τόν ἄγιο Θεόδωρο Μυστρᾶ, κτλ.

Τό κτίριο δοκιμάσθηκε, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀπό τίς πολλές παρεμβάσεις καί μετατροπές θρησκευτικῆς χρήσεως.

Ἡ τοιχοδομία διακρίνεται γιά τό πλινθοπερίκλειστο σύστημα δομήσεως, μέ ἔξαίρετο κεραμοπλαστικό διάκοσμο στά τρίλοβα παράθυρα. Ὁ πλούσιος διάκοσμος τοῦ ναοῦ, λόγω τῶν πολλαπλῶν ἀλλαγῶν δέν ἔχει ἐπαναποθετηθῆ στήν θέσι του. Βρίσκεται ἀποθηκευμένος στήν Ἀρχαιολογική Συλλογή Μονεμβασιᾶς.

Ἄξιολογάτος εἶναι καί ὁ τοιχογραφικός διάκοσμος τοῦ ναοῦ ἀπό τόν 12ο καί 13ο αἰώνα.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

Ἀνάμεσα στά μνημεῖα τοῦ Πόντου διακρίνεται καί ὑπερέχει ὁ ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Τραπεζούντος.

Συνδέεται ἄμεσα μέ τίν αὐτοκρατορική δυναστεία τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν. Τό δέ ἴδιαίτερο χαρακτηριστικό της εἶναι ὁ συνδυασμός διαφορετικῶν ιστορικῶν καί ἀρχαιολογικῶν παραμέτρων.

Ο τρόπος μέ τόν ὅποιο συνδυάζονται τά ἐπί μέρους στοιχεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, ζωγραφικῆς, ψηφιδωτῶν, καί γλυπτῶν, ἐπιτρέπουν νά χαρακτηρισθοῦν ἀσυνήθιστα καί μοναδικά. Οἱ ἐτερόκληπτες ἐπιδράσεις, ἄλλοτε ἀπό τόν Δύσι καί ἄλλοτε ἀπό τόν Ἀνατολή, στήνουν τόν μοναδικότητα τοῦ κτίσματος.

Ο ναός εἶναι κτισμένος κοντά, ἀλλά ἔξω ἀπό τά τείχη τῆς Τραπεζούντος. Ὡς πρός τόν ρυθμό, διακρίνεται σύνθετος σταυροειδής μέ τρούλο. Ἐχει νάρθηκα καί τρία ἐντυπωσιακά πρόπυλα. Δέν πρόκειται γιά ἀπομονωμένο κτίσμα, ἀλλά μέρος ἐνός εὐρύτερου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος καί μάλιστα ὄχυρωμένου.

Δίπλα ὑπάρχει πύργος μέ παρεκκλήσι, ὅπου σώζονται κάποια στοιχεῖα μικρότερης ἐκκλησίας μέ μερικῶν ἄλλων κτισμάτων, πού δέν ἀποκλείεται νά εἶναι τά ἵκνη παλαιοῦ μοναστηριακοῦ συγκροτήματος.

Γραπτές μαρτυρίες τοῦ 14ου αἰῶνος κάνουν λόγο γιά μονή *Tῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας*, ἀλλά καί *Tήν μονήν τοῦ Κυρίου ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, *ηγουν τήν Ἀγίαν Σοφίαν*.

Γιά νά κατανοήσουμε καλύτερα τό κτίσμα πρέπει νά τό συνδυάσομε μέ τόν λειτουργία του, τόν ταφική. Εἶναι ἐντυπωσιακά ἐμφανής καί κυρίαρχη αὐτή ἡ λειτουργία καί τεκμαίρεται ἀπό τίς νεκρικές κόγχες καί

τίς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές, πού εἶναι πολλές.

Πιθανόν ἡ λειτουργία τοῦ ναοῦ ὡς κοιμητηριακοῦ νά ἦταν στούς στόχους καὶ λόγους τῆς αὐτοκρατορικῆς χορογύιας, ἀπό τότε πού ἴδρυθηκε, εἴτε ἀπό τὸν Μανουὴλ Α΄Μεγάλο Κομνηνό, εἴτε ἀπό τοὺς διαδόχους του.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ

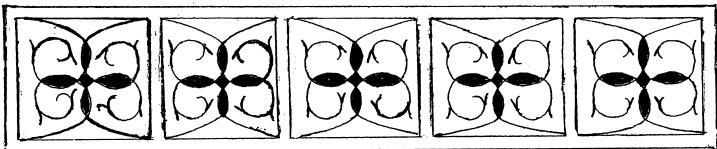
Ἐνορία μέν ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Ἁγίας Σοφίας ἴδρυθηκε στήν Λάρισα τό 2010 (Φ.Ε.Κ. 197/22.11.2010).

Προϋπήρχε ἔρανική ἐπιτροπή τῆς ἐνορίας Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν ἀπό τήν ὁποία ἀποκόπηκε τὸ μέρος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Μέ ἄδεια τῆς ναοδομίας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἐλλάδος, ἅρχισαν οἱ ἐργασίες τό 2006 καὶ τό 2009 ἐγκαινιάσθηκε ὁ ὑπόγειος ναός τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν θυγατέρων τῆς (17 Σεπτεμβρίου).

Τόν Ἱανουάριο τοῦ 2011 συγκροτήθηκε ἐκκλησιαστικό συμβούλιο καὶ ἅρχισαν οἱ ἐργασίες, πού συνεχίζονται, γιά τό κτίσμο τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας (Τέταρτη τῆς Μεσοπεντηκοστῆς), μέ σχέδια σκεδόν πανομοιότυπα μέ τόν μεγαλοπρεπῆ ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς πόλεως τῶν ὄνειρων μας, σέ ἕκτασι 1000 τετρ. μέτρων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΡΙΖΟΣ
Δρ Θεολογίας - Φιλόλογος

Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εὐθυμίου
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

ιά νά προχωρήσουμε στήν παρουσίαση τοῦ θέματός μας, θεωρεῖται ἀναγκαῖο νά γίνει ἐξ ἀρχῆς ἀναφορά στό χρόνο ἀνέγερσης τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ἡ Ἀγία Σοφία τῆς Κωνσταντινούπολης κτίστηκε πρός τιμήν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀνέγερση τοῦ ναοῦ ἔγινε μετά τίν Α΄Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Νίκαιας τοῦ 325, ὅπου ὁ Χριστός ἀναγνωρίσθηκε ως ὁ «Λόγος καὶ ἡ Σοφία» τοῦ Θεοῦ.

Σύμφωνα πρός τήν παράδοση, τήν διόποια διασώζουν οἱ Βυζαντινοί χρονογράφοι, ὁ πρῶτος ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας θεμελιώθηκε ἐπί Μ. Κωνσταντίνου, ἐπί τῆς νοτιοδυτικῆς κλιτύος τοῦ πρώτου λόφου τῆς Κωνσταντινούπολεως. Τήν ἀφιέρωσε στήν Ὑπέρτατη τοῦ Θεοῦ Σοφία (Ἀγία Σοφία). Ὁ διάδοχος καὶ γιός τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Κωνστάντιος, τήν ἀνοικοδόμησε καὶ τήν κατέστησε πιο εὐρύχωρη καὶ πιο μεγαλοπρεπή. Ὁ ναός αὐτός κατά τούς ἀρχαιολόγους ήταν σχήματος βασιλικῆς ξυλόστεγης καὶ τά ἐγκαίνια του ἔγιναν στίς 15 Φεβρουαρίου τοῦ 360.

Ο πρῶτος αὐτός ναός τοῦ Θεοῦ Σοφίας διατηρήθηκε μέχρι τόν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιο (383-408). Μετά τήν ἔξορία τοῦ Χρυσόστομου, ὁ λαός τῆς Κωνσταντινούπολης ἐξεγέρθηκε ἐναντίον τοῦ Ἀρκαδίου, γιατί κυριολεκτικά λάτρευε τόν πατριάρχη του, καὶ στίς 20 Ιουνίου τοῦ 404 πυρπόλησε τόν ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ἐπί αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β΄ (401-450), ὁ ναός ξανακτίστηκε καὶ στίς 8 Οκτωβρίου τοῦ 415 ἔγιναν τά ἐγκαίνια του.

Ο ναός ξανακτίστηκε ἀπό τόν Ιουστινιανό (527-565) μέ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονα Ἀνθέμιου. Ο θεμέλιος λίθος τοῦ νέου ναοῦ τέθηκε τό Φεβρουάριο τοῦ 532 καὶ τά ἐγκαίνια ἔγιναν τό Δεκέμβριο τοῦ 537.

Ἐπομένως ἡ ἀναφορά μας περιορίζεται στίς Οἰκουμενικές Συνόδους πού συνῆλθαν μετά τήν ἀνέγερσή της, μέσα σ’ αὐτήν.

Ἡ Β΄ Οἰκουμενική Σύνοδος συνῆλθε ἀπό τόν Μάιο μέχρι τό τέλος τοῦ Ιουλίου τοῦ 381 μ.Χ. στήν Κωνσταντινούπολη, μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, πρός ἐπίλυση θεολογικῶν καὶ διοικητικῶν προβλημάτων. Συμμετεῖχαν 150 ὄρθοδοξοί ἐπίσκοποι καὶ 365 Μακεδονιανοί, πού προέρχονταν ἀπό περιοχές, οἱ ὅποιες πολιτικά ὑπάγονταν στή δικαιοδοσία τοῦ αὐτοκράτορα. Ἐπρό-

κειτο δηλαδή περί Μεγάλης Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους, ἢ δέ ἀναγνώριστη τῆς ὡς τῆς Β' Οἰκουμενικῆς ἔγινε ἀπό τὸν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδο, πού συνῆλθε στὸ Χαλκηδόνα τὸ 451 μ.Χ., ἢ ὅποια καὶ ἀποδέχθηκε τὸ Σύμβολον αὐτῆς ὡς ἵσοδύναμο καὶ ἵσοκυρο μέ αὐτό τῆς Νικαίας.

Αὐτή κατά πρῶτο καὶ κύριο λόγο διετύπωσε πλαιτύτερα, πληρέστερα καὶ ἀκριβέστερα τὸ ἱερό Σύμβολον τῆς Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, τὸ «Πίστεύω», ἐπειδή τά μέν ἐπτά πρῶτα ἄρθρα συντάχθηκαν ὑπό τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὸ 325 μ.Χ., ἐναντίον τῆς μεγάλης αἵρεσεως τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ἢ ὅποια αἱρεστὴ ἀρνιόταν τὴ Θεότητα τοῦ Δευτέρου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τά δέ πέντε τελευταῖα ἀπό τη Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐναντίον τῶν πνευματομάχων πού ἀρνιούνταν τὴ Θεότητα τοῦ Τρίτου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἄνω αἱρέσεων.

Καταδίκασε τούς ὄπαδούς τοῦ Μακεδονίου, οἱ ὅποιοι ἀμφισβιοῦσαν τὴ θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος («πνευματομάχοι») καὶ, γιά ἀκόμη μιά φορά, τὸν Ἀρειο, καὶ συμπλήρωσε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως (Σύμβολο Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως).

Δογμάτισε τὸν Πνευματολογία τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἄλλα ἄρθρα τῆς πίστεως, καὶ ἔτοι ἀποτέλεσε ὄρόσημο στὸν ἴστορια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ μέγα σταθμό ἰδίως στὸ δογματικό καθορισμό τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἡ σπουδαιότερά της ἔγκειται κυρίως στὸν ὀλοκλήρωση τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος, διά τῆς θεσπίσεως τῆς Θεότητος καὶ τῆς «ἐκ τοῦ Πατρός» ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος, χωρίς τοῦτο νά σημαίνει ὅτι παραθεωρεῖται ἡ σημασία τῆς διδασκαλίας αὐτῆς περὶ Ἐκκλησίας, βαπτίσματος, ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ ζωῆς αἰώνιου.

Στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ὁ Ρωμαιοκαθολικισμός προσέθεσε ὑστερότερα τὸν ὄρο «καὶ (ἐκ) τοῦ Υἱοῦ» γιά τὸν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γνωστό καὶ ὡς Filioque. Ἡ σημαντικότητα αὐτῆς τῆς παραλλαγῆς ἔγκειται στὸ ὅτι ὑπῆρξε ἡ πρώτιστη θεολογική αἵτια τοῦ μεγάλου σχίσματος καὶ μονίμου ὡς σήμερα, μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ.

Τὸ ἱερόν Σύμβολον τῆς Πίστεως, τὸ «Πίστεύω», ἀπαγγέλλεται καὶ καθομολογεῖται ἀπό ὅλους τούς Χριστιανούς ὡς ὅμολογία πίστεως, ὡς βαπτιστήριο καὶ ὡς λειτουργικό κείμενο στὴ θεία λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συγκλήθηκε ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανό Α' καὶ τὸν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, ὑπό τὸν προεδρία τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου, ἀπό 5 Μαΐου ὡς 21 Ἰουνίου τοῦ 553 μ.Χ., μέ 165 πατέρες. Συμμετεῖχαν καὶ οἱ Κύπριοι Ἐπίσκοποι Σόλων Στρατόνικος, Κιτίου Τύχων, Τρεμιθοῦντος Θεόδωρος. Καταδίκασε τὸν Ὁριγενισμό, τὸ Νεστοριανισμό, τὸ Μονοφυσιτισμό κλπ.

αίρεσεις, πλήθος μηδέρθιοδόξων συγγραμμάτων καθώς και δρισμένους συγγραφεῖς τους (Εὐάγριο, Δίδυμο, Ὡριγένη κ.ἄ.). Ἐπαναβεβαίωσε τά δρθόδοξα δόγματα περί τῆς Ἁγίας Τριάδας και τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενική Σύνοδος συνεκλήθη στὸν Κωνσταντινούπολην τὸ 680 ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίνο Δ' Πωγωνᾶτο και παραβρέθηκαν ἀπό 150 ἔως 289 ἐπίσκοποι. Ἐπιβεβαίωσε τὴν πλήρη και ἀληθῆ ἐνανθρώπιστ τοῦ Ἰησοῦ ἔναντι τῆς ἀντίθετης διδασκαλίας τῶν Μονοθελητῶν. Καταδίκασε τὸν αἵρεσιν τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ διατύπωσε ὅτι ὁ Χριστός ἔχει Θεία και Ἀνθρώπινη θέληση, ἥδη οὐδοία ὑποτάσσεται στὴ Θεία.

Ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος, συνεκλήθη ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανό Β' τὸ 691 στὸ ἀνακτορικό δωμάτιο τοῦ Τρούλλου, ἀπό ὃπου ἔλκει και τὸν ὄνομασία «Ἐν Τρούλῳ Σύνοδος». Συμμετεῖχαν 211 ἐπίσκοποι και τὸ ἔργο της ἦταν συμπληρωματικό αὐτοῦ τῶν Ε' και ΣΤ' Συνόδων. Συστηματοποίησε και ὀλοκλήρωσε τὸ ἔργο τῶν δύο προηγουμένων Συνόδων και γι' αὐτό, ἄν και Οἰκουμενική, ὄνομάσθηκε «Πενθέκτη», ὡς τμῆμα ἐκείνων, και δέν ἀριθμήθηκε ὡς ξεχωριστὴ Οἰκουμενική Σύνοδος.

Ἐπειδὴ οἱ δύο προηγούμενες Οἰκουμενικές Σύνοδοι δέν ἀσχολήθηκαν μέ τὶ σύνταξην κανόνων, αὐτὶ λειτούργησε ὡς συμπλήρωμα αὐτοῦ τοῦ κενοῦ, πράγμα στὸ ὄποιο ὀφείλει τὸ ὄνομά της. Σε αὐτὶν μετεῖχαν 215 ἐπίσκοποι, προερχόμενοι ὅλοι ἀπό τὴν Ἀνατολήν. Προήδρευσε ὁ Πατριάρχης Παῦλος Γ', ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς Γορτύνης, ἐπίσκοπος ἀπό τὸ Ἀνατολικό Ἰλλυρικό, χρίστηκε ἐκπρόσωπος τοῦ Πάπα Ρώμης. Συστηματοποίησε και ὀλοκλήρωσε τὸ ἔργο τῶν δύο προηγουμένων Συνόδων και γι' αὐτό, ἄν και Οἰκουμενική, ὄνομάσθηκε «Πενθέκτη», ὡς τμῆμα ἐκείνων, και δέν ἀριθμήθηκε ὡς ξεχωριστὴ Οἰκουμενική Σύνοδος. Τὸ ἔργο της ἦταν ἀποκλειστικά νομοκανονικό. Συντάχθηκαν 102 Κανόνες, οἱ ὄποιοι ἀκόμη και σήμερα ἀποτελοῦν τὴ σημαντικότερη κανονική σύλλογη τῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας. Οἱ ἀποφάσεις της δέν ἔγιναν ὅμως ἀποδεκτές ἀπό τὸν Πάπα Σέργιο Α' και ἀκόμη και σήμερα ὁ Ρωμαιοκαθολικισμός δέν ἀναγνωρίζει κανέναν ἀπό τοὺς κανόνες της.

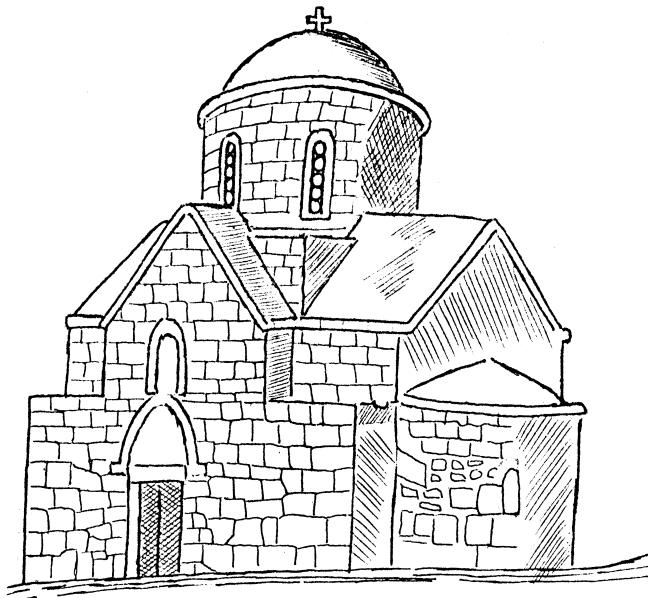
Ἡ παράδοση πού ἴσχυει στὸν Ὁρθόδοξην Ἑκκλησία μετά τὴν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο, εἶναι νά ἀναγνωρίζουν οἱ ἐπόμενες Σύνοδοι τίς προγενέστερες. Τό θέμα τῆς ἀναγνώρισης Οἰκουμενικῶν Συνόδων πέρα τῶν ἀρχαίων ἐπτὰ εἶναι ἔνα σημαντικό ἔργο πού ἀναμένεται νά ἐπιτελέσει ἥ Ὁρθόδοξη Ἑκκλησία. Καθώς φαίνεται, τὸ πιθανότερο νά συμβεῖ εἶναι ἥ ἐπίσημη ἀναγνώριση μιᾶς ὅγδοης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἴσως και μίας ἔννατης).

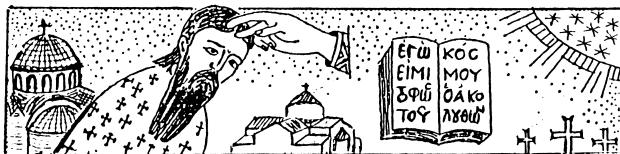
Τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾶ τὸν «ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ» σύνοδο ἐπί Φωτίου τοῦ 879, οἱ ἀποφάσεις της, σιωπηλά, φαίνεται νά ἔχουν ἀναγνώρισμένο κύρος, χωρίς ἐντούτοις νά δύναται ἥ ἐν λόγῳ σύνοδος νά ὄνο-

μαστεῖ ἐπισήμως Ή' Οἰκουμενική Σύνοδος.

Ἡ «ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ» Σύνοδος (γνωστή ὡς Η' Οἰκουμενική) συγκλήθηκε ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειο Α΄ Μακεδόνα τὸ 879 στὴν Κωνσταντινούπολην. Προϊδρευσαν οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα Ἰωάννη Η' (872–882) καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος ὁ Μέγας (858–967, 877–886). Ἀναγνώρισε τὴν σύνοδο τοῦ 787, στὴν Νίκαια, ὡς ἔβδομη Οἰκουμενική, ἐπισήμανε τί ἀκριβῶς εἶναι τὸ πρωτεῖο τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀποκατέστησε στὸ θρόνο τὸν πατριάρχη Φώτιο, καὶ ἀναγνώρισε τὸ σεβασμό τῶν κατὰ τόπους ἐθῶν πού ἀκολουθοῦν οἱ Ἐκκλησίες. Ἐπίσης, καταδίκασε τίς Συνόδους τοῦ Καρλομάγνου στὴν Φραγκφούρτη (794) καὶ τὸ Ἀαχεν (809).

Πρωτοπρεσβύτερος ΜΙΧΑΗΛ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
Θεολόγος, *Noμικός*

Δημήτριον Χ. Καππαᾶ
ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ ΚΑΙ Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

βυζαντινός ναός τῆς Ἱεράς Σοφίας τοῦ Ἐνσάρκου Λόγου τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἢ ἀπλά, τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας, ἀνήκει στίς κορυφαῖς δημιουργίες τῆς βυζαντινής ναοδομίας, πρωτοποριακοῦ σχεδιασμοῦ¹. Ὑπῆρξε ἀναμφίβολα ὁ σημαντικότερος ναός τῆς Ὁρθόδοξης Ἑκκλησίας² καὶ τό σύμβολο τῆς Κωνσταντινούπολης τόσο κατά τὴν βυζαντινή ὄσο καὶ κατά τὴν ὁθωμανική περίοδο. Ἀπό τίνα ὥρα πού ὁ Ἰουστινιανός ὀλοκλήρωσε τὸ ἔργο αὐτό, ἢ Ἁγία Σοφία ἔγινε τό σημαντικότερο κέντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ, μετά βέβαια ἀπό τούς Ἅγιους Τόπους, στούς ὅποιους ἔζησε καὶ ἔδρασε ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

Σύμφωνα μέ τόν θρύλο, ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός στά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ στίς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 537 μ.Χ., ἀναφένησε τό γνωστό: «Δόξα τῷ Θεῷ τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελέσαι. Νενίκησά σε, Σολομών!», θέλοντας ἔτσι νά ἐκφράσει τό θαυμασμό του γιά τό μνημεῖο αὐτό, τό ὅποιο ἦταν πιό θαυμαστό ἀπό τόν Ναό τοῦ Σολομώντα στά Ἱεροσόλυμα.

Ο ναός τῆς Ἁγίας Σοφίας μέχρι καὶ τό 1453 λειτουργοῦσε ὡς ὁρθόδοξος καθεδρικός ναός τῆς Κωνσταντινούπολης, μέ ἔξαιρεση τίνη περίοδο 1204-1261, κατά τίνα ὅποια ἦταν ρωμαιοκαθολικός ναός. Ἐπίσης καθ’ ὅλη τή διάρκεια τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἢ Ἁγία Σοφία ἀποτέλεσε τήν ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολεως. Μετά τίνη ἄλλωστη τῆς Πόλης ἀπό τούς Ὁθωμανούς ὁ ναός λειτουργοῦσε ὡς ἴσλαμικό τέμενος μέχρι καὶ τό 1934 πού μετατράπηκε σέ μουσειακό χῶρο. Ἀπό τίς 10 Ἰουλίου 2020 ὁ ναός γιά δεύτερη φορά μετατρέπεται ξανά ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Τουρκίας σέ ἴσλαμικό τέμενος (τζαμί).

Αὐτή ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ κατάνυξη πού προκαλεῖ τό μνημεῖο ἀλλά καὶ ἡ Χάρο τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε ἡ αἰτία τῆς μεταστροφῆς τῶν Ρώσων στό Χριστιανισμό. Τό γεγονός αὐτό τό ὅποιο θά παραθέσουμε στή συνέχεια, δείχνει τή σημασία πού ἔχει ἀλλά καὶ τή μεγάλη ἀγάπη τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ πρός τό Ἱερό αὐτό ἑκκλησιαστικό μνημεῖο, πού ἀποτελεῖ γιά τό λαό αὐτό τό μέγιστο χριστιανικό προσκύνημα.

Τό 980 μ.Χ. ὅ ἱγεμόνας τοῦ Νόβγκοροντ Βλαδίμηρος (Σβιατοσλάβιτς), γίνεται, μετά τήν ἐκθρόνισην τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰαροπόλικου, μέγας ἱγεμόνας τοῦ Κιέβου (τοῦ πρώτου ρωσικοῦ κράτους). Ὑπῆρξε ἔνθερ-

μος εἰδωλολάτρης στίν πρώιμη ζωή του καὶ μεγάλος κατακτητής³.

Σύμφωνα μέ τίν παράδοση, τό ἔτος 986, ὁ Βλαδίμηρος δέχθηκε ἐκπροσώπους διαφόρων θρησκειῶν, ὅπως Βουλγάρους τοῦ Κάμα διά τόν μωαμεθανισμό, Φράγκους διά τόν ρωμαιοκαθολικισμό, Χαζάρους γιά τόν ιουδαϊσμό καὶ ἔνα φιλόσοφο διά τόν χριστιανισμό. Ὁ χριστιανός ἐκπρόσωπος τοῦ προκάλεσε μεγάλη ἐντύπωση μέ τίν ὄμιλία του. Ἐτσι τό ἐπόμενο ἔτος ὁ Βλαδίμηρος ἀπέστειλε πρέσβεις στούς Βουλγάρους, στούς Φράγκους καὶ στούς Βυζαντινούς, γιά νά ἐξετάσουν τίς θρησκείες τους καὶ νά τοῦ ὑποδείξουν ποιά ἀπό αὐτές εἶναι ὑ καλύτερη⁴. Οἱ ἀπεσταλμένοι συναντήθηκαν μέ τούς μουσουλμάνους, ἀλλά αἰσθάνθηκαν ὅτι δέν ὑπῆρχε καρά ἀνάμεσά τους, καὶ ὅτι ὑ πίστη τους ήταν μηχανική. Οἱ ἀπεσταλμένοι συναντήθηκαν ἐπίσης μέ Ἐβραίους καὶ μέ Παπικούς, ἀλλά ἔξακολουθοῦσαν νά μήν εἶναι ἐντυπωσιασμένοι.

Ὅταν ὅμως οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ ἄγιου Βλαδίμηρου ἔφτασαν στίν Κωνσταντινούπολη καὶ παρευρέθηκαν στή Θεία Λειτουργία στό ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐντυπωσιάστηκαν τόσο πολύ πού ἀναφώνησαν: «Δέν ξέραμε ἄν βρισκόμασταν στόν οὐρανό ὑ στή γῆ». Δέν ξέρουμε πῶς νά τό περιγράψουμε μέ λόγια. Ἐδώ κατοικεῖ ὁ Θεός». Μέ τίν ἐπιστροφή τους στή κάρα τους ἐνημέρωσαν τόν Βλαδίμηρο πού κανόνισε νά βαπτιστεῖ ὁρθόδοξος τόσο ὑ ίδιος ὅσο καὶ τό ἔθνος του.

Ἀπό τό γεγονός αὐτό βγαίνει ἀβίαστα τό συμπέρασμα ὅτι ὑ Ἀγία Σοφίας εἶναι ἔξισου σημαντική γιά τούς Ρώσους ὅσο εἶναι καὶ γιά μᾶς τούς Ἑλληνες. Εἶναι ὑ γεννήτρια τῆς θρησκείας τους, ὁ ναός - ἐμπνευστής τῆς ὁρθοδοξίας τους⁵.

Ἀμέσως μετά τή μεταστροφή του στό Χριστιανισμό ὁ Βλαδίμηρος κατέστρεψε ὅλα τά εἰδωλολατρικά ἀγάλματα πού βρίσκονταν στή Ρωσία καὶ στή θέση τους οἰκοδόμησε χριστιανικούς ναούς. Ὁ ίδιος μάλιστα ἀλλάξει τρόπο ζωῆς καὶ μέ τή κάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πού ἔλαβε μέ τό βάπτισμα ἔζησε εἰρηνικά τή ζωή του κάνοντας συμφωνίες μέ τά γειτονικά κράτη γιά συνεργασία καὶ ἀποφυγή τῶν ἐχθροπραξῶν. Πράγματι ὑ ζωή τοῦ ἓγετέ τῶν Ρώσων ἀλλάξει ριζικά καὶ ἐμπνευσμένος ἀπό τή χριστιανική πίστη ἔμεινε πιστός στό Θεό μέχρι τό θάνατό του.

Ἡ ἐπιλογή ἀπό τόν Βλαδίμηρο τῆς προσκόλλησής του στήν Ἀνατολική Ἐκκλησία ἵσως νά ὀφειλόταν καὶ στούς στενούς προσωπικούς δεσμούς του μέ τήν Κωνσταντινούπολη, πού κυριαρχοῦσε τότε στή Μαύρη Θάλασσα. Ὁ γάμος του ἐπίσης μέ τήν ἀδελφή τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Βασιλείου Β', πριγκίπισσα Ἀννα, εἶχε μακροπρόθεσμες πολιτικές, πολιτιστικές καὶ θρησκευτικές συνέπειες.

Οσον ἀφορᾶ τόν ἓγετέ τῶν Ρῶς (Ρώσων) τοῦ Κιέβου ἄγιο Βλαδίμηρο θά πρέπει νά προσθέσουμε κάποια στοιχεία πού ἀφοροῦν τό πρόσωπό του.

Ὁ Βλαδίμηρος Α' Σβιατοσλάβιτς ἀνακηρύχθηκε Ἀγιος γιά τίς μεγάλες ὑπηρεσίες πού προσέφερε στόν χριστιανισμό. Ἡ μνήμη του

τιμάται στίς 15 Ιουλίου. Ήταν γιός τοῦ ἡγεμόνα τοῦ Κιέβου Σβιατοσλάβου καὶ ἐγγονός τῆς Ὀλγας, τῆς πρώτης Ρωσίδας πού ἔγινε χριστιανή. Μετά τὴν βάπτιση καὶ τὸν γάμο του μὲ τὴν ἀδελφή τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου Β' καὶ Κωνσταντίνου Ἡ', Ἀννα Πορφυρογέννητη, ὅλοι οἱ ὑπίκοοι του βαπτίστηκαν χριστιανοί στὸν ποταμό Δνείπερο ἀπό βυζαντινούς ἱεραποστόλους. Ο Βλαδίμηρος πέθανε τὸ 1015, ἀφοῦ εἶχε κληροδοτήσει στοὺς διαδόχους του ἓνα ὄργανωμένο κράτος μὲ εὐρωπαϊκό προσανατολισμό. Η μαζική μεταστροφή τῶν Ρῶς (Ρώσων) στὸν χριστιανισμό ἤταν ὁ βασικός λόγος πού ἡ Ἐκκλησία ἀνακήρυξε τὸν Βλαδίμηρο Ἀγιο.

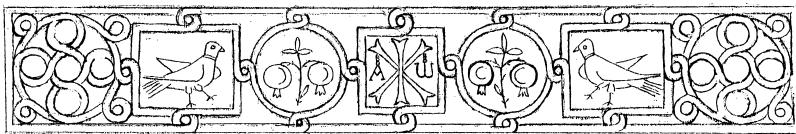
Μέ βάση αὐτά καὶ πολλά ἄλλα βλέπουμε ὅτι ἡ Ἅγια Σοφία ἀποτελεῖ κομμάτι τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, τῆς ἱστορίας του ἄλλα καὶ τῆς πίστης του. Ή πράξη τῆς μετατροπῆς τὸν τελευταῖον καιρὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἅγιας Σοφίας σὲ τζαμί ἀπό τὸν Τούρκο πρόεδρο, προκάλεσε βαθιά θλίψη στὴν Ρωσία καὶ ἴδιως στοὺς Ρώσους θρησκευόμενους πολίτες ὅπως καὶ σέ ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Ο προκαθήμενος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀναφερόμενος στὸ θέμα τῆς μετατροπῆς τῆς Ἅγιας Σοφίας σὲ τζαμί, σημειώνει σέ δήλωσή του μεταξύ ἄλλων ὅτι, «ἔως καὶ σήμερα γιά κάθε Ρώσο Ὁρθόδοξο Χριστιανός ἡ Ἅγια Σοφία εἶναι τό μέγιστο χριστιανικό προσκύνημα», καθώς στὸν ἱστορικό αὐτό ναό οἱ πρέσβεις τοῦ Μεγάλου Πρίγκιπα Βλαδίμηρου «αἰχμαλωτίσθηκαν ἀπό τὸ οὐράνιο κάλλος του» καὶ μέ τίς διηγήσεις τους ὁ Ἅγιος σήμερα Βλαδίμηρος ἀποφάσισε νά βαπτισθεῖ ὁ Ἰδιος καὶ νά βαπτίσει τὴν χώρα τῶν Ρῶς, πράξη μὲ τὴν ὥποια ἡ Ρωσία εἰσῆλθε στὸν χριστιανικό κόσμο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βλ. λῆμμα «Σοφίας Ἅγιας ναός (Κωνσταντινούπολη), 1. Ἱστορία», *Μεγάλη Ὁρθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 12ος, 2015, σ. 403 κ.έ. ὅπου προβάλλεται ὅλη ἡ ἱστορική πορεία τοῦ μνημείου μὲ πολλές καὶ σημαντικές λεπτομέρειες.
2. Ο.π..
3. Βλ. Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ, «Ρωσική Ἐκκλησία», *Θρησκευτική καὶ Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τομ. 10ος Ἀθηνai 1966, στ. 980-981.
4. Ο.π..
5. Στὸ πρόσφατο ἄρθρο τοῦ Γιώργου Μενεσιάν στὸ Διαδίκτυο μὲ τίτλο: «Οἱ Ρῶσοι χρωτοῦντιν στὶν Ἅγια Σοφία τὴν μετατροπὴν τοῦ ἔθνους τους σὲ Ὁρθόδοξο» ἀναφέρονται σημαντικά στοιχεῖα γιά τὴν σχέση τῶν Ρώσων μὲ τὴν Ἅγια Σοφία ἀλλά καὶ τὴν στάση τους στὶν ἀπόφασην τοῦ Τούρκου προέδρου γιά μετατροπὴν τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ σὲ τζαμί. Ο Ρώσος πρόεδρος ἀνέφερε χαρακτηριστικά ὅτι ἡ Ἅγια Σοφία εἶναι ἵερή γιά τὸ ρωσικό ἔθνος. Αὐτό λέει πολλά γιά τὴν σχέση τῶν Ρώσων μὲ τὴν Ἅγια Σοφία. Εὐχόμαστε ὁ Θεός νά δώσει τὴν καλύτερη λύση καὶ σ' αὐτό τὸ πρόβλημα πού ταλανίζει ὁλόκληρη τὴν Ὁρθοδοξία.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΚΑΠΠΑΗΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Κωνσταντίνου Κυριακίδην
**ΖΗΜΙΕΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ
ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ**

ιαν ἀναφερόμαστε σέ zημιές καί καταστροφές στήν Ἀγία Σοφία, συνειρμικά ὁ νοῦς ταξιδεύει στήν ἄλωση τῆς Πόλης ἀπό τούς Τούρκους τήν ἀποφράδα ἐκείνη μέρα τῆς 29ης Μαΐου τοῦ 1453 καί στά ὅσα ἀκολούθησαν ἀπό τότε μέχρι καί σήμερα. Αὐτό ὅμως πού δέν γνωρίζει κάποιος πού δέν ἔχει μελετήσει ἐκκλησιαστική ιστορία εἶναι τίς zημιές τίς καταστροφές καί τή βεβήλωση πού ἔκαναν οἱ σταυροφόροι τῆς 4ης σταυροφορίας ὅταν μπῆκαν στήν Κωνσταντινούπολη τό 1204. Γιατί τόσο μίσος; Ἰσως ἡ τύφλωση ἀπό τόν πλοῦτο τῆς Βασιλεύουσας. Ὄταν ὁ στόλος τῶν Ἐνετῶν καί Σταυροφόρων ἔφθασε πρό τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινούπολης στίς 23 Ιουνίου τοῦ 1203, ἔμειναν κατάπληκτοι ἀπό ὅσα ἔβλεπαν τά μάτια τους. «Δέν μποροῦσαν νά φαντασθοῦν ὅτι ὑπῆρχε στόν κόσμο τόσο ὄχυρή πόλη. Εἶδαν τά ὑψηλά τείχη, τούς ίσχυρούς πύργους, τά θαυμαστά παλάτια, τίς μεγάλες ἐκκλησίες, πού ἦταν τόσες πολλές ὕστε κανείς δέν θά τό πίστευε ἄν δέν τίς ἔβλεπε μέ τά μάτια του. Τό μῆκος της, τό πλάτος της, ἔδειχναν πώς ἦταν βασιλεύουσα», περιγράφει ὁ ίστορικός καί ἐκ τῶν ἓγειτῶν τῆς Σταυροφορίας Γοδεφρείδος Βιλεαρδούνιος. Ἰσως γιατί στό ὄνομα τῆς συμπυκνώνεται ὅλη ἡ Βυζαντινή ιστορία. Ἰσως γιατί ἀποτελοῦσε τόν ἐπίσημο χῶρο λατρείας μιᾶς ὀλόκληρης αὐτοκρατορίας ὅπου Ἐκκλησία καί κράτος ἦταν ἔνα, μιᾶς αὐτοκρατορίας πού γιά πάνω ἀπό 1100 χρόνια ἦταν ἡ κληρονόμος καί ἐπάξια διάδοχος τῆς Ρώμης. Ἰσως γιατί ὁ πολιτισμός κάνει τόν ἀπολίτιστο νά δείχνει τή γύμνια του. Ἰσως τό μίσος σέ κάθε τί ἐλληνικό. Ἰσως λίγο ἀπ' ὅλα. Τό μόνο σίγουρο εἶναι ὅτι ἡ τέταρτη Σταυροφορία πού ζεκίνησε μέ σκοπό νά ἀπελευθερώσει τούς Ἀγίους Τόπους, κατέληξε νά εἶναι ἡ μεγαλύτερη καταστροφή στά xῆλια ἐκατό χρόνια Βυζαντίου καί ἡ ἀρχή τοῦ τέλους. Ἡ λεπτασία πού ὑπέστη ἡ Κωνσταντινούπολη ἀπό τούς Ὁθωμανούς τό 1453, ὥχρια μπροστά σέ ὅσα ἔκαναν οἱ «χριστιανοί» σταυροφόροι τό 1204. Οἱ Ὁθωμανοί κατακτητές σέ πολλές περιπτώσεις σεβάστηκαν καί τίς zωές τῶν ἀνθρώπων καί τίς ἐκκλησίες καί τά κτίρια. Βέβαια προσπάθησαν μέ κακόγουστες προσθῆκες νά μετατρέψουν αὐτό τό κόσμημα ἀρχιτεκτονικῆς καί παγκόσμιο σύμβολο τοῦ Ὁρθόδοξου χριστιανισμοῦ σέ μουσουλμανικό τέμενος. Ὁμως δέ ἔκαναν τίς ἀσχήμιες καί τή βεβήλωση της ὅπως ἔκαναν οἱ δυτικοί «χριστιανοί» Σταυροφόροι οἱ

όποιοι καί προκάλεσαν τίς μεγαλύτερες ζημιές στήν ίστορία της. Γιά τρεῖς μέρες οἱ «Στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ» ἐπιδόθηκαν σέ παντός εἰδους βανδαλισμούς καί φρικαλεότητες. Δέν δίστασαν νά τίν βεβηλώσουν. Ἐβαλαν δυτικές πόρνες νά γδυθοῦν, νά χορέψουν καί νά κάνουν ἔρωτα ὁμαδικά μέ στρατιῶτες πάνω στήν Ἀγία Τράπεζα τῆς μεγαλύτερης ἐκκλησίας τοῦ κόσμου! Κατέστρεψαν καί λεπλάτησαν τήν Ἀγία Σοφία, λές καί ὁ ναός ἀνῆκε σέ ἄλλο θροποευτικό δόγμα. Οἱ στρατιῶτες ἀφαιροῦσαν κομμάτια ἐπιχρυσωμένου ἀσημιοῦ, ἀσημένιους καί χρυσούς σταυρούς καί ὅλα τά πολύτιμα ἀντικείμενα. Οἱ ἵερες εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καταστρέφονταν μέ ἀξίνες καί ρίχνονταν στό πάτωμα. Οἱ ἵερεις τους λαφυραγώγησαν τά σκεύη λατρείας. Τό πρωί τοῦ Πάσχα, γλέντησαν καί ἔσφαντωσαν οἱ Φράγκοι πολεμιστές μέ χέρια αἵματοβαμμένα ἀπό τήν κατάκτηση τῆς πόλης. Ἐνας αὐλικός, καθισμένος στόν πατριαρχικό θρόνο, τραγουδοῦσε αἰσχρά τραγούδια σέ ἔρρινους τόνους, κοροϊδεύοντας τίς ψαλμωδίες τῶν Ἐλλήνων. Στό μεταξύ, μεθυσμένοι στρατιῶτες ἐπιδίδονταν σέ ἀκατονόμαστα δργία μέ γυναικες τοῦ δρόμου, κι ὁ ναός ἀντηχοῦσε ἀπό τά πρόστυχα, σατανικά τους γέλια. Αἷμα καί κοπριά ἀνακατεύτηκαν χλευαστικά μέ τόν ἀγιασμένο ἄρτο καί τό κρασί. Τήν ἴδια ὥρα, διάφορα zῶα ὁδηγοῦνταν μέσα στό ναό κι ἔβγαιναν πάλι φορτωμένα μέ πλιάτσικο, καί μέ τά ἄμφια τῶν ἱερέων ριψένα πάνω τους. Ὁ ίστορικός Νικήτας Χωνιάτης περιγράφοντας τήν πρώτη ἀλωση τῆς Πόλης ἀπό τούς Λατίνους Σταυροφόρους τό 1204 γράφει χαρακτηριστικά:

«Οἱ σταυροφόροι ἔριξαν τά ἵερα λείψανα τῶν Ἀγίων μαρτύρων σέ χώρους, πού ντρέπομαι νά κατονομάσω. Πῆραν τά δισκοπότηρα τῆς Θείας μεταλήψεως καί ἀφοῦ ἀφαίρεσαν τούς πολύτιμους λίθους τους, τά μετέτρεψαν σέ κύπελλα γιά νά πίνουν [...]. Ἐκαναν θρύψαλα τήν Ἀγία Τράπεζα πού ἀποτελεῖτο ἀπό διάφορα πολύτιμα ἀντικείμενα καί τά μοίρασαν μεταξύ τους [...]. Ἐμπασαν στήν Ἐκκλησία μουλάρια καί ἄλλα γιά νά μεταφέρουν τά δισκοπότηρα καί ἄλλα ἀντικείμενα. Μερικά ἀπό τά zῶα τρυπάθηκαν ἀπό τά ξίφη τῶν σταυροφόρων καί μόλυναν τόν ἄγιο χῶρο μέ τό αἷμα τους καί τίς ἀκαθαρσίες τους. Μία ἀμφιτωλή γυναικά κάθισε στόν πατριαρχικό ἄμβωνα, βρίζοντας τόν Χριστό, τραγούδησε ἔνα αἰσχρό τραγούδι καί ὕστερα χόρεψε μέσα στό ναό, παίρνοντας ἄσεμνες στάσεις».

‘Ακόμη καί μή Ἐλληνες καταγράφουν τά ἴδια ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τούς Βυζαντινούς ιστορικούς. Τό πιό κάτω ἀπόσπασμα ἀπό τήν Ιστορία τῶν Σταυροφοριῶν, τόμος Γ’, τοῦ Ἀγγλου Στῆβεν Ράνσιμαν, ὁ ὄποιος θεωρεῖται ἔνας ἀπό τούς ἐπιφανέστερους βυζαντινολόγους τοῦ 20οῦ αἰώνα εἶναι χαρακτηριστικό:

«Ἡ λεηλασία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δέν ἔχει τό ἀντίστοιχό της στήν ίστορία. Ἐπί ἐννέα αἰώνες ἡ μεγάλη πόλη ὑπῆρξε ἡ πρωτεύουσα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. ἔίχε γεμίσει μέ ἔργα τέχνης πού εἶχαν ἐπιζήσει ἀπό τήν ἀρχαία Ἑλλαδα καί μέ τά ἀριστουργήματα τῶν δικῶν

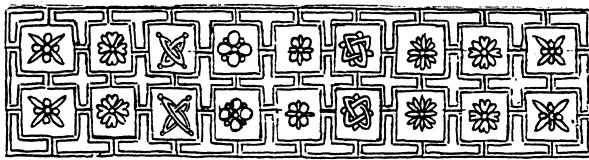
της ἔξοχων καλλιτεχνῶν. Οἱ Ἐνετοί ἔζεραν τίν ἀξία αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ὅσοι μπόρεσαν ἄρπαξαν θοσαυρούς καὶ τούς μετέφεραν νά στολίσουν τίς πλατείες καὶ τίς ἐκκλησίες καὶ τά παλάτια τῶν πόλεών τους. Ἀλλά οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Φλαμανδοί εἶχαν κυριευθεῖ ἀπό μία μανία καταστροφῆς. Ξεχύθηκαν ἔνας ὠρύομενος ὄχλος στούς δρόμους καὶ στά σπίτια, ἄρπάζοντας ὁ, τιδίποτε γυάλιζες καὶ καταστρέφοντας ὁ, τι δέν μποροῦσαν νά κουβαλήσουν, σταματώντας μόνο γιά νά σκοτώσουν καὶ γιά νά βιάσου ἢ γιά ν' ἀνοίξουν κελάρια γιά νά πιοῦν. Δέν γλύτωσαν οὔτε τά μοναστήρια, οὔτε οἱ βιβλιοθήκες. Στίν ἴδια τίν Ἀγία Σοφία ἔβλεπε κανείς μεθυσμένους στρατιώτες νά σχίζουν μεταξωτές κουρτίνες καὶ νά γκρεμίζουν καὶ νά κομματίζουν τό μεγάλο ἀσημένιο εἰκονοστάσιο, ἐνῷ ποδοπατοῦσαν ἀσεβέστατα ἄγιες εἰκόνες καὶ Ἱερά βιβλία. Ἐπί τρεῖς ἡμέρες ἔξακολούθησαν οἱ φρικιαστικές σκηνές τῆς λεηλασίας καὶ τῆς αίματοχυσίας, ὥσπου ἢ τεράστια ὥραια πόλη ἔγινε ἔνα ἐρείπιο».

Στή συνέχεια ἀκολούθησε ἢ ἄλωση ἀπό τούς Ὁθωμανούς καὶ ἢ κακόγονοστη προσπάθεια μετατροπῆς της σέ μουσουλμανικό τέμενος. Πρόσθεσαν μιναρέδες, ἄψβωνα γιά τόν μουεζίνη τους, σιντριβάνι στίν αὐλή, μετάτρεψαν τό βαπτιστήριο σέ μαυσωλεῖο. Ἐπί Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεπούς τά ψηφιδωτά σκεπάστηκαν μέ σοβά. Τό 19ο αἰώνα ἐπί Σουλτάνου Ἀμπτουλμετζί, ἐπικάλυψαν μέ σοβάδες τά ὑπόλοιπα ψηφιδωτά καὶ ὅλες τίς παραστάσεις μέ ἀγίους καὶ Σταυρούς. Ἐπίσης κατά τίν ἴδια περίοδο πρόσθεσαν τά τεράστια κυκλικά μενταγιόν (7,5 μ. διάμετρο!) μέ τίς ἀραβικές ἐπιγραφές πού κρέμονται στούς τοίχους ὅπως καὶ στίχους τοῦ Κορανίου πού καλύπτουν ὅλο τόν κεντρικό τρούλλο. Ἐτοί μέσα ἀπό τό πέρασμα τῶν αἰώνων ἢ Ἀγία Σοφία, ἔνα ἀπό τά σημαντικότερα μνημεῖα τῆς παγκόσμιας κληρονομιᾶς, ἔνα θαῦμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀλλά καὶ σύμβολο τῶν ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξων, ἔχει καταλήξει στήμερα ἔνα συνονθύλευμα ἀπό τρούλους, ἀντερείσματα, μιναρέδες καὶ τοίχους ἀντιστήριξης, πού ἔχουν προστεθεῖ σέ διάφορες ἐποχές ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας ἢ γιά λόγους ἀποκατάστασης. Καί ὅπως πολύ εὔστοχα περιγράφει ἢ Κλεοπάτρα Ζαχαροπούλου, ὁ διάκοσμος καὶ ἢ λατρευτική ἐπίπλωση πού προσέθεσαν οἱ Ὁθωμανοί εἴναι ἀταίριαστα κι ἀποτελοῦν παραφωνία μέσα στίν ὅλη ἀρχιτεκτονική τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐχει φθαρεῖ ἀπό τά βρίματα τῶν προσκυνητῶν καὶ ἔχει ξεθωριάσει ἀπό τή σκόνη πού συνόδευε ἀμέτρητα πλήθη πιστῶν ἐδῶ καὶ πάνω ἀπό 1.350 χρόνια. Στό ἐσωτερικό ὁ χριστιανικός σταυρός ἀντικαταστάθηκε μέ τό μουσουλμανικό μισοφέγγαρο. Τζάμια μέ χρωματιστό γυαλί τοποθετήθηκαν στά παράθυρα καὶ οἱ μεγάλες κρεμαστές λάμπες λαδιοῦ ἀντικαταστάθηκαν ἀπό μικρότερες. Τά ψηφιδωτά καλύφθηκαν μέ κίτρινη μπογιά καὶ γενικότερα ὅλη ἢ εἰκόνα τῆς ἐκκλησίας ἄλλαξε. Παρ' ὅλες τίς προσπάθειες μεταμόρφωσης τῆς Ἀγίας Σοφίας, τά χριστιανικά της χαρακτηριστικά δέν μποροῦν νά ἀπαλειφθοῦν. Ἡ ἴδια της ἢ κατασκευαστική δομή δέν ὑποκύπτει στίς ἀπαιτήσεις τοῦ

ἰσλαμικοῦ τελετουργικοῦ. Οἱ μακριές σειρές τῶν χαλιῶν τῆς προσευχῆς πάντοτε ἀπλώνονται στό δάπεδο σέ διαγώνιες γραμμές, συχνά ἀσχετες μέ τίν ἄρμονία τοῦ χώρου. Γιά νά κοιτάζουν πρός τί Μέκκα, οἱ πιστοί ἀναγκάζονται νά προσκυνοῦν στραμμένοι σέ μιά ἄβολη κατεύθυνση, πρός τή γωνία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ Ἀγία Σοφία ἀκόμη καὶ στίν παραμορφωμένη κατάσταση πού βρίσκεται σήμερα, προκαλεῖ τό θαυμασμό τοῦ ἐπισκέπτη γιά τό μεγαλειώδες αὐτό ἔργο ἀλλά συγχρόνως καὶ τή λύπη του γιά τίς καταστροφές πού ἔχει ὑποστεῖ τό σημαντικότερο ἔργο τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανοσύνης. Τό ὅποιο δέ είναι οὔτε μουσεῖο, οὔτε μουσουλμανικό τέμενος ἀλλά χριστιανικός Ὁρθόδοξος ναός. Καί περιμένει ὑπομονετικά ἀπό τό 1453 πότε θά ξαναλειτουργηθεῖ. Περιμένει ὑπομονετικά τό «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος...». Ἀμήν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ
Θεολόγος

Στέλιου Παπαντωνίου
ΘΡΥΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Hμεγαλύτερη, ή σημαντικότερη, τό καλλιτέχνημα τῶν καλλιτεχνημάτων, ή κιβωτός τῶν ἐθνικῶν καί θρησκευτικῶν μας παραδόσεων, ή ζακουστί ἐκκλησία στόν ἑλληνικό κόσμο καί ὅχι μόνο, ή Ἀγία Σοφία τῆς Κωνσταντινούπολης, συνδέθηκε ἀπό δημιουργίας της μέθρουλους, παραδόσεις, λαϊκές διηγήσεις πού οἱ ἄνθρωποι θεωροῦσαν πραγματικά γεγονότα, ή συνειδητά ἄφοναν τή φαντασία καί τό συναίσθημα νά τούς πλημμυρίσει καί νά ἐκφραστεῖ, μετά τήν ἄλωση, δίνοντας διέξοδο στό αἴτημα τῆς ψυχῆς τους, νά ἀποκατασταθεῖ ή δικαιούσυντ καί ή Ἀγία Σοφία νά ἐπανέλθει στήν προτέρα δόξα, ρωμαϊκή καί χριστιανική, ὅπως ἦταν πρό τῆς ἄλωσης τῆς Πόλης ἀπό τούς Τούρκους τό 1453.

Οι θρῦλοι σχετίζονται καί μέ τον ἀρχιτεκτονικό σχεδιασμό, μέ τά ίδιαίτερα ὅμως μέ τήν ἄλωση τῆς Πόλης καί τήν τελευταία λειτουργία τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ὡς θρῦλοι καί παραδόσεις παραδίδονται ἀπό στόμα σέ στόμα, γι' αὐτό δέν εἶναι δυνατός ὁ καθορισμός τοῦ πρώτου δημιουργοῦ. Ποιτές καί πεζογράφοι διέσωσαν σέ δημώδη καί ἔντεχνο προσωπικό λόγο τούς θρύλους, ή ἀναβλύσασα ὅμως πηγή ἔμπνευσης εἶναι ἄγνωστη. Στή συνέχεια ἀναφέρουμε μερικούς ἀπό αὐτούς, σχετιζόμενους μέ τή Μεγάλη Ἐκκλησία, τήν Ἀγία Σοφία.

·Η «μέλισσα»... ἀρχιτέκτονας

·Ο ποιτίης Γεώργιος Βιζυνός στήν ποιητική του συλλογής Ἀτθίδες Αὔραι· ἀναφέρεται σέ θρῦλο τής πατρίδας του Βιζύνης τῆς Θράκης κατά τόν ὅποιο, ὅταν ὁ αὐτοκράτορας ἀποφάσισε νά κτίσει τήν Ἀγία Σοφία, zήτησε ἀπό τόν πρωτομάστορα τά καλύτερα σχέδια, ἀλλά ὅλα ἥταν ἀνάξια τῶν προσδοκιῶν του. Μιά Κυριακή, ἐνῶ ἔπαιρνε ὁ αὐτοκράτορας τό ἀντίδωρο, τοῦ ἔπεσε ψίχουλο καί μιά μέλισσα τό ἄρπαξε. Ἀνοιξαν ὅλοι τά μελίσσια νά βροῦν τή μέλισσα, κι ὁ πρωτομάστορας βλέπει στό δικό του ὡραιότατη ἐκκλησία, καμωμένη ἀπό τίς μέλισσες. Πάνω στήν Ἀγία Τράπεζα εἶδε τό αὐτοκρατορικό ἀντίδωρο. Κι ὁ αὐτοκράτορας ἀποφάσισε μέ βάση αὐτό τό σχέδιο νά κτιστεῖ ή Ἀγία Σοφία.

«[...] τοῦ πέφτει ἔνα ψυχίδι σέ λεοντόδερμα παχύ [...] νά καί μιά μέλισσα θωρεῖ,

τ' ἀντίδωρο στό στόμα, κι ἀπ' τό παράθυρο πετᾶ [...] Κι ὁ πρωτομάστορας τρυγᾶ

κι ἔξαφνισμένος μένει ἐμπρός στό θαῦμα πού θωρεῖ! [...] εἶν' ἐκκλησιά πελεκπῆ!..

σπίν ‘Ἄγια Τράπεζα θωρεῖ, στόν Ἀστερίσκο βρίσκει τ’ ἀντίδωρο τοῦ βασιλιᾶ...»

Κι ό βασιλιάς,

«φιλᾶ τό σχέδιο τρεῖς βολαίς, καὶ σάν αὐτό προστάζει νά κτίσουν τήν Ἀγία Σοφιά.»

‘Ο πονοκέφαλος τοῦ Ἰουστινιανοῦ

‘Ο αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός ὑπέφερε ἀπό χρόνιες ἡμικρανίες καί σπίν Ἀγία Σοφία παρακαλοῦσε τό Θεό νά τόν ἀπαλλάξει ἀπό αὐτές, πρᾶγμα πού ἔγινε ὅταν ἔνα βράδυ ἀκούμπισε τό κεφάλι του στόν κίονα τοῦ ἄγιου Γρηγορίου, Ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ. Ἐκτοτε οἱ πιστοί προσέφευγαν στόν κίονα γιά παρόμοιες κεφαλαλγίες.

‘Ο μαρμαρωμένος βασιλιάςⁱⁱ

Κατά τήν ἄλωση τῆς Πόλης τό 1453 ἐπικράτησε σύγχυση γιά τήν τύχη τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, κι ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ θρύλος τοῦ μαρμαρωμένου βασιλιᾶ, σύμφωνα μέ τόν ὅποιο ὁ αὐτοκράτορας δέν σκοτώθηκε στή μάχη ἀλλά μαρμαρώθηκε καὶ βρίσκεται σπίν Κλειστή Πύλη τῆς Ἀγίας Σοφίας, ώς τήν ἡμέρα πού ἄγγελος Κυρίου θά τόν ζωντανέψει καὶ θά διώξει τούς κατακτητές Τούρκους ώς τήν Κόκκινη Μηλιά.

‘Η Εύανθιά Νικολαΐδουⁱⁱⁱ ὑποστηρίζει πώς δέν ξέρουμε μέ ποιό τρόπο κάθηκε ὁ αὐτοκράτορας, κι ἔτσι πλάστηκε ἀπό τό λαό ὁ θρύλος τοῦ μαρμαρωμένου βασιλιά, σύμφωνα μέ τόν ὅποιο ὁ Κωνσταντίνος δέν πέθανε, ἀλλά μέ θεϊκή παρέμβαση μεταφέρθηκε μακριά ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης. Ὅταν θά ἔρθει ἡ ὥρα, θά τόν ξυπνήσει ἄγγελος, θά τοῦ δώσει ξανά τό σπαθί του καὶ θά διώξει τούς Τούρκους.

Μιά ἄλλη παραλλαγή τοῦ θρύλου λέει ὅτι ὁ αὐτοκράτορας μαρμάρωσε μέσα στό ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας. Κρύφητη πίσω ἀπό μία κολόνα τοῦ ναοῦ, κάθηκε μέσα στούς διαδρόμους καὶ παρέμεινε κρυμμένος ἐκεῖ. Οἱ ὥρες ἀναμονῆς τόν «μαρμάρωσαν».

Κατά τόν Νικόλαο Νικολαΐδην^{iv} τήν Μεγάλη Παρασκευή τήν νύχτα μερικοί ἀκοῦν ἀπό τήν Ἀγία Σοφία μιά λειτουργία καὶ βλέπουν τόν αὐτοκράτορα σέ ἀργυρό κρεβάτι, μέ τήν ὄψη ζωντανή σάν νά κοιμᾶται. Δίπλα του τό σπαθί μέ σπασμένο τό θηκάρι. Ὁ βασιλιάς κοιμᾶται κι ὁ λαός ρωτᾶ πότε θά ξυπνήσει.

‘Υπενθυμίζουμε ἐν προκειμένῳ τό ποίημα τοῦ Γεώργιου Βιζυηνοῦν κατά τό ὅποιο ἡ γιαγιά ἐπιβεβαιώνει στόν ἐγγονό πώς εἶδε τόν βασιλέα

«στίν Πύλη στή Χρυσόπορτα, στόν πύργον ἀπό κάτου εἰν’ ἔνα σπίλαιο πλατύ, στρωμένο σάν παλάτι..». Στίς τελευταῖς του στιγμές ἄγγελος Κυρίου ἄρπαξε τόν αὐτοκράτορα καὶ τόν ἔφερε σ’ αὐτό τό σπίλαιο, τό δοῦλο μερικοί μόνο μποροῦν νά ἐπισκεφτοῦν καὶ νά δοῦν τόν βασιλέα.

Εἰκόνες καὶ λείψανα

Κατά τόν ποιητή Ἐμμανουὴλ Γεωργίλᾶ (ΙΕ’ αἱ.)^{vi} οἱ εἰκόνες καὶ ὅλα τα ἱερά ἀναλήφθηκαν στούς οὐρανούς.

«Ποῦναι λοιπόν τά λείψανα, ποῦ αἱ ἀγίαι εἰκόνες, / ἡ ὁδηγήτρια ἡ κυρά,
ἡ δέσποινα τοῦ κόσμου;/ Λέγουσιν ἀναλήφθηκαν στόν οὐρανόν
ἀπάνω/

τά λείψανα τά ἀγία καὶ τοῦ Χριστοῦ τά πάθη,
οἱ ἄγγελοι τά πήρασιν ἐμπρός εἰς τόν δεσπότην...»

‘Ο παπάς τῆς Ἀγίας Σοφίας

“Οταν οἱ Τοῦρκοι ἔμπαιναν στήν Ἀγία Σοφία τή μέρα τῆς ἄλωσης, ὁ Ἱερέας σταμάτησε τή λειτουργία καὶ κρύψτηκε πίσω ἀπό τό Ἱερό σέ μιά πόρτα πού μετατράπηκε σέ τοῖχο. Οὔτε οἱ Τοῦρκοι οὔτε οἱ Ἑλληνες μαστόροι μπόρεσαν νά τόν γκρεμίσουν. “Οταν ἡ Ἀγία Σοφία ἐλευθερωθεῖ, ὁ παπάς θά βγεῖ καὶ θά ὀλοκληρώσει τή λειτουργία του.

‘Η Ἀγία Τράπεζα

Κατά τό δημοτικό τραγούδι, ἐστάλη μήνυμα στή Φραγκιά..
«να ’ρθουνε τρία καράβια, τό ’να πάρει τό σταυρό καὶ τ’ ἄλλο τό βαγγέλιο, τό τρίτο τό καλύτερο τήν ἀγία τράπεζά μας».

Τήν ἀγία Τράπεζα θρυλεῖται ὅτι τήν μετέφεραν σ’ ἔνα πλοϊο, γιά νά τήν πάρουν στή Φραγκιά. Τό πλοϊο ὅμως βυθίστηκε στήν Προποντίδα. Οἱ πιστοί καπετάνιοι μποροῦν νά τήν δοῦν.

Σέ ἄλλη παραλλαγή, τρία καράβια ἐνετικά μετέφεραν ἀπό τήν Πόλη κειμήλια. Τό τρίτο μετέφερε τήν ἀγία Τράπεζα ἀλλά βυθίστηκε. Στό σημεῖο ἐκεῖνο τά νερά τῆς θάλασσας εἶναι πάντοτε ἥρεμα καὶ γαλήνια.

“Ο Νικόλαος Πολίτης στό βιβλίο του Μελέται περί τοῦ βίου καὶ τῆς γηλώστης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Παραδόσεις, μέρος Β’ ἀναφέρεται στόν Δωρόθεο Μονεμβασίας:

«Καὶ ὑπαγαίνουν τινές ἐκεῖ μέ περάματα, καὶ λαμβάνουν ἀπό τήν θαλασσαν ἐκείνη, ὅπου εἶναι ἡ Ἀγία Τράπεζα, καὶ μυρίζει θαυμασιώματα μυρωδία, ἀπό τό ἄγιον μύρον ὅπου ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρωμάτων»^{vii}.

Τά δισκοπότρα τῆς ἀγία Σοφίας

Κατά Ν. Νικολαΐδην^{viii} τίν ὥρα πού ἀκούγονταν ἔξω ἀπό τήν Ἱερά Σοφία φωνές «οἱ Τοῦρκοι! -οἱ Τοῦρκοι!», ὁ πρωτόπαπας βρῆκε ἀπό τή στοά τῆς ἐξομοιογήσεως καὶ μπῆκε στό ἱερό.

«Ἐπάνω στήν Ἱερά Τράπεζα, σά νά ḥταν κρεμαστός οὐράνιος θόλος, τό Κιβώριο. Στήριζε τά τέσσερα χρυσά του πόδια στίς τέσσερις γωνίες καὶ ἀπ' ἐμπρός πρόβαλε ἓνα ὠραῖο τόξο. Ἐνας σταυρός χρύσιςε στήν κορυφή του καὶ μέσα ἀπό τόν θόλο του κατέβαινε ἀσπρο περιστέρι, ἡ Περιστερά τοῦ Ἱερού Πνεύματος. Ὁ πρωτόπαπας βγάζει ἀπό τά σπλάχνα τῆς Περιστερᾶς τά Δισκοπότρα, τά σκέπασε μέ τόν Ἀέρα, τά πῆρε κι ἔψυγε. Σκοτείνιασε. Κι ἀπό τή θάλασσα ἀνέβαινε αἰμοσταγμένος τοῦ φεγγαριοῦ ὁ δίσκος. Τό φονικό φεγγάρι νά στέκεται ἀκίνητο στόν τρούλο τῆς Ἱεράς Σοφίας. Καί εἶδε ὁ πρωτόπαπας νά μαυρίζει ὁ μισός δίσκος. Ἀρχαία προφητεία ἔλεγε: “Θά εἶναι Πανσέληνος. Ἐκλειψη θά γίνει. Καί ἡ Πόλη θά πέσει!”... Ἀμέσως ἄνοιξαν τά μεσουράνια. Ἐνα φῶς γλυκύτατο ἀπλώθηκε. Ἀγγελος Κυρίου φάνηκε κι ἄρπαξε τά Δισκοπότρα. Ἡ θάλασσα ἄνοιξε στόμια καὶ κατάπιε τόν πρωτόπαπα».

Τοιχογραφία Θεοτόκου

Στόν γυναικωνίτη τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας ḥταν μιά τοιχογραφία τῆς Παναγίας μέ τόν Χριστό, τήν ὅποια προσπάθησε ἓνας Τοῦρκος νά καταστρέψει τήν ἡμέρα τῆς ἄλωσης. Κεραυνός τόν ἔριψε κάτω, ὅπως καὶ τούς ὑπόλοιπους πού προσπάθησαν νά τήν καταστρέψουν.

Μῦθοι, θρῦλοι, παραδόσεις. Οἱ Χριστιανοί δέν παύουν νά ἐκφράζουν τή συγκίνησή τους γιά τήν πτώση τῆς Πόλης καὶ τῆς Ἱεράς Σοφίας μέ τήν ἐλπίδα πώς «πάλι μέ χρόνια μέ καιρούς πάλι δικά μας θά ’ναι».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

i. Γεωργίου Μ. Βιζυννοῦ, Ἄιθίδες Αὔραι, συλλογή ποιημάτων, Τρίτη δημόδης ἔκδοσις, Ἐν Λονδίνῳ, Trübner and Co, 1884.

ii. Χρήστος Μώσιδης, Ἡ Ἱερά Σοφία καὶ ὁ θρύλος τῆς κόκκινης μπλιάς στήν ἑλληνική καὶ τήν τουρκική παράδοση Ἰούλιος 2020ii (Academia.edu).

iii. Εὐανθία Νικολαΐδου, Ἡ «ψυθική» μορφή τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου σέ ἔργα τῆς νεοελληνικής λογοτεχνίας (Academia.edu).

iv. Νικολάου Νικολαΐδη, Οἱ θρύλοι τῆς Πόλης, Ἀθῆναι 1923 (Academia.edu).

v. Γεώργιου Βιζυννοῦ, ὁ.π., «Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος».

vi. Ἐμμανουὴλ Γεωργιλάς, «Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως», στό βιβλίο Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης (1453) μεταγραφή στήν κοινή νεοελληνική: Γ. Χατζηκωστής, Λευκωσία 2020.

vii. Δωροθέου Μονεμβασίας, Βίβλος Χρονική (1781).

viii. Νικολαΐδης Ν. ὁ.π.π.

Αντώνη Πιλλᾶ
ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

ν ἡ Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν εἶναι τό αἰώνιο σύμβολο καί ἄφθαρτο μνημεῖο τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ναός τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι τό ὕψιστο καί ἀξεπέραστο μνημεῖο τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, πού λειτουργούσε σάν κέντρο τῆς ἱστορικῆς καί πνευματικῆς του ζωῆς καί παρουσίας καί κατέστη ὁ ἰερότερος χῶρος τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολῆς. Ὁ ναός αὐτός πού, κατά τό μεγάλο ἴστορικό Στῆβεν Ράνσιμαν, εἶναι ὁ μεγαλύτερος θρίαμβος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ κόσμου, ὑπῆρξε ὁ μυσταγωγικός οὐράνιος χῶρος ὃπου χοροστάτησαν καί κήρυξαν μεγάλα ἀναστήματα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅπηρξε ἀκόμα τό ὄρμπτηριο γιά τίς μεγάλες ἐκστρατεῖες τῶν αὐτοκρατόρων, ὁ χῶρος τῶν πάνδημων τελετῶν γιά τή στέψη τους καί τέλος κατέστη τό φρικτό καί ἀπαίσιο θέατρο τῶν λεπλασιῶν καί ἀκατονόμαστων βαρβαροτήτων μέ τίν ἄλωση τῆς Πόλης ἀπό τούς σταυροφόρους πρῶτα καί ἀπό τούς μωαμεθανούς ἀργότερα.

Τό πάρσιμο τῆς Πόλης σήμανε γιά τόν ἴστορικό χρόνο τό τέλος τοῦ Βυζαντίου. Τό μεγαλεῖο, ἡ δόξα, οἱ ὕμνοι καί τά δοξαστικά πού ἀντηκούσαν στούς ἐπουράνιους θόλους τῆς ἡγίας Σοφίας μετεβλήθησαν σέ θρηνητικά ἄσματα καί νοσταλγικές ἀναστροφές ἀνάμεσα στούς λαούς καί τίς ἔθνοτητες τῆς αὐτοκρατορίας καί, προπαντός γιά τό ἔλληνικό ἔθνος πού ἀποτελοῦσε ζωτικό χῶρο τῆς ἐπικράτειας. Καί ἡ ἡγία Σοφία πέρασε στή συλλογική μνήμη τοῦ Ἔθνους ὡς σύμβολο δόξας καί μεγαλείου ἀλλά καί ὡς τραῦμα τραγικῆς ἀπώλειας. Παρέμεινε δέ στά σκοτεινά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας πού ἀκολούθησαν, καημός καί ὄραμα συνδαυλισμένο ἀπό θρύλους καί παραδόσεις καί ἐνδόμυχες προσδοκίες.

Τή συλλογική αὐτή μνήμη καί τούς καημούς γιά τίν βασιλεύουσα καί τίν Ἁγία Σοφιά, τό θαῦμα αὐτό τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καί κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντίου, ἔξεφρασε ἄμεσα ἡ δημοτική ποίηση ὡς «τελεσφορώτατον», κατά τόν Νικόλαο Πολίτη, «ὅργανον τῆς ἔθνικῆς ἀγωγῆς, ἐκτρέφουσα καί συντηροῦσα τό ἔθνικόν φρόνημα καί κινοῦσα τίν ψυχήν διά τό ἀπέριτον κάλλος, τίν ἀβίαστον ἀπλότητα, τίν πρωτοτυπίαν καί τίν φραστικήν δύναμιν καί ἐνάργειαν ἀλλά καί ὡς ἀκριβέστερον παντός ἀλλού πνευματικοῦ δημιουργήματος τοῦ λαοῦ, ἐμφαίνουσα τόν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τοῦ Ἔθνους. Μεταξύ τῶν πολυαριθμών θρήνων ἐπί τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες συνετάχθησαν εὐθύς ἀμέσως μετά τίν καταστροφήν, διακρίνονται τά δημοτικά ἄσματα διότι μόνα ταῦτα ἐκφράζουν μέ βαθείαν ἀπλότητα συναί-

σθημα ἐγκαρτερήσεως πρός τά μεγάλα ἔθνικά δεινά». Γνωστότατο εἶναι τό δημοτικό τραγούδι τῆς ἀγίας Σοφιᾶς στό όποιο ὁ ἀνώνυμος ποιητής θέλει τίν Παναγία νά ταράσσεται καί οἱ εἰκόνες νά δακρύζουν κατά τίν τελευταία λειτουργία, πού, σύμφωνα μέ τίν παράδοση ᾧ τίν φαντασία τοῦ ποιητῆ, διεκόπη τή στιγμή πού ψαλλόταν ὁ χερουβικός ὑμνος καί ἔμελλε νά «βγῆ ὁ Βασιλέας».

*Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ᾧ γῆς σημαίνουν τά ἐπουράνια
σημαίνει κ' ᾧ ἀγία Σοφιά τό μέγα μοναστήρι
μέ τετρακόσια σόμαντρα κ' ἔξηνταδυό καμπάνες
κάθε καμπάνα καί παπάς κάθε παπάς καί διάκος.
Ψάλλει zερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης
κι ἀπ' τίν πολλή τίν ψαλμουδιά ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νά μποῦνε στό χερουβικό καί νά 'βγη ὁ βασιλέας,
φωνή τούς ἥρθε ἔξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἄρχαγγέλου στόμα.
Πάψετε τό χερουβικό κι ἄς χαμπλώσουν τ' ἄγια·
παπάδες, πᾶρτε τά ιερά καί σεῖς, κεριά, σβηστήε,
γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ὁ Πόλη νά τουρκέψη.
Μόν' στείλτε λόγο σπί Φραγκιά νά 'ρτουν τρία καράβια:
τά 'να νά πάρη τό Σταυρό καί τ' ἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο τό καλύτερο τίν "Άγια Τράπεζά μας...
Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καί δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
- Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καί μήν πολυδακρύζης,
πάλι μέ χρόνια, μέ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι.*

Τίν ἀγία Σοφιά ὕμνησαν ἀρκετοί βυζαντινοί ποιητές ὅπως ὁ Παῦλος Σαλεντάριος, βυζαντινός ἀξιωματοῦχος ὁ ὄποιος κατ' ἐντολή τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔγραψε ἔξ ἀφορμῆς τῆς κατάρρευσης τοῦ τρούλλου τῆς τό 558, ἔνα πολύστιχο ποίημα, στό όποιο ἐκφράζει τό μεγάλο θαυμασμό του γιά τή μεγάλη ἐκκλησία. Ἀπικώντας τό ὄφος καί τούς τρόπους τῆς δημοτικῆς ποίησης, ἀργότερα, κατά τά πρῶτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ὁ Ρόδιος Ἐμμανουὴλ Γεωργιλᾶς σέ μακροσκελές ποίημά του ἀπορεῖ καί θρηνεῖ για τό χαλασμό, τίς λεπλασίες καί τή σύληση τοῦ ναοῦ:

*Τίς εἶδεν ᾧ τίς ἄκουσε ποτέ του τέτοιον πράμα
οἱ ἀσεβεῖς νά πάρουσι τό σπίτι τῶν ἀγίων;
Θεέ μου, πῶς ἀπόμεινες τίν τόσην ἀνομίαν
καί πῶς τό καταδέκτηκες δύναμις τῶν ἀγγέλων;*

*Ποῦ 'ναι, λοιπόν, τά λείψανα ποῦ αἱ ἄγιαι εἰκόνες
ניסי ὁδηγήτρα ᾧ Κυρά, ᾧ Δέσποινα τοῦ κόσμου;*

Μετά τίν ἐπανάσταση τοῦ 1821 καί τή σύσταση του ἔλληνικοῦ κράτους ἀρκετοί νεοελληνες ποιητές ἐμπνεύσθησαν καί ἔγραψαν γιά τίν

άγια Σοφία. Ὁ Γεώργιος Βιζυηνός ἀναπλάθει τή γνωστή παράδοση σύμφωνα μέ τήν ὄποια μιά μέλισσα, παίρνοντας ψιχίο ἀπό τό ἀντίδωρο τοῦ βασιλιᾶ, ὁδήγησε τόν πρωτομάστορα νά βρεῖ στήν κερνίθρα τῆς τό καταλληλότερο ἀρχιτεκτονικό σχέδιο. Μερικά ἀποσπάσματα δίνουμε πιό κάτω:

*Μέρα καὶ νύχτα μελετᾶ ὁ βασιλές στή Πόλη
νά κτίσει τήν Ἅγια Σοφιά
Σ' ὅλο τόν κόσμον ἐρωτᾶ καὶ σχέδια φέρνουν ὅλοι
κτιστά ἢ μόνο ζωγραφιά.*

*Ὄλ' οἱ μαστόροι σκυθρωποί καὶ ὅλ' οἱ μεγιστάνοι
τόν προσκυνοῦν γονατιστά.
Κανεῖς δέν ξεύρει τί νά πεῖ κανένας πῶς θά κάνει
τήν ἐκκλησιά πού τούς ζητᾶ.*

*Ξημέρωσε Κυριακή κανένας δέν ἀδειάζει
νά πάγει νά λειπουργηθεῖ.*

*Ἄπολυσεν ἢ ἐκκλησιά κι ὁ Πατριάρχης φέρει
ἀντίδωρο στόν βασιλιά.
Μά ἐκεῖ, δέν ἔπιασε καλά τοῦ πέφτει ἔνα ψιχάδι.*

*Τά σκηνῆρος ἀφῆκε στή στιγμή τόν θρόν' ἔχει ἀφῆσει
καὶ νά τό εὔρει προσπαθεῖ.
Μά ἐκεῖ πού μέ ὅψη θλιβερή γιά νά τό εὔρει ἀκόμα
ἐμπρός στόν θρόνο του ζητᾶ
νά καὶ μιά μέλισσα θωρεῖ, τ' ἀντίδωρο στό στόμα,
κι ἀπ' τό παράθυρο πετᾶ.*

*Βγάλλει παντοῦ διαλαλοπή στήν ξακουστή τήν Πόλη
καὶ τάζει ἔνα πουνγγί βαθύ.
-“Οποιος μελίσσια κι ἀν κρατεῖ νά τά τρυγήσετε ὅλοι
τ' ἀντίδωρό μου νά βρεθεῖ.*

*Κι πρωτομάστορης τρυγά κ' ἔξαφνισμένος μένει
ἐμπρός στό θαῦμα πού θωρεῖ!
Σ' ἔνα κοφίνι διαλεχτό, στό πιό καλό κυψέλι
λάμπει κι ἀστράφτει κάπι τι.
Ξανθό κερί δέν εἶν' αὐτό, γλυκό δέν εἶναι μέλι,
εἶν' ἐκκλησιά πελεκπτή!*

‘Ο Γεώργιος Δροσίνης θέλοντας νά τονίσει καὶ νά ἔξυμνήσει τό ἀγωνιστικό φρόνημα τῶν συμπατριωτῶν του πού γέννησε καὶ ἔθρεψε τήν ἐπανάσταση τοῦ '21 ἀλλά καὶ ἄλλους ἐθνικούς ἀγῶνες ἀναφέρεται

στό Δικέφαλο ἀετό, σύμβολο τοῦ Βυζαντίου τό ὅποιο κλωσσοῦσε τήν ἐκδίκησην.

*Τίν πόρτα τῆς Ἀγιά-Σοφιᾶς, πού σφάλησεν
ἐνός Ἀγγέλου χέρι,
διπλοσφαγμένος ἔπεσε ὁ Δικέφαλος
ἀπ' τ' ἄπιστο μαχαίρι.*

*Στίν πόρτα τῆς Ἀγιά-Σοφιᾶς, σπαράζοντας
μέ ματωμένα στήθη,
τίς δύο φτερούγες ἄπλωσ' ὁ δικέφαλος
καὶ πάλι ὄρθος ἐστήθη.*

*Καί στοίχειωσε καί θέριεψε καί πλήθυνεν
ὅ νεκραναστημένος
κι ἔγιν' ὁ ἔνας μύριοι Ἀῖτοί Δικέφαλοι
στό δουλωμένο γένος.*

‘Ωραία, τέλος κείμενα, ποιητικά καί πεζά ἔχουν γραφτεῖ μετά τήν μετατροπή τῆς Ἀγιᾶς Σοφίας σέ τzaμι ἀπό τόν νεοσουλτάνον Ἐρντογάνην, παρά τίς ἐκκλήσεις τόσο τοῦ Πατριάρχη ὃσο καί διαφόρων διεθνῶν ὄργανισμῶν, τόν Ἰούλιο τοῦ λήξαντος ἔτους. Στέκομαι σέ δύο ποιήματα σχετικά. Τό ἔνα εἶναι γραμμένο ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Σβορνίκιον καί Τούζλας τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας Φώτιο σέ τέσσερις γλῶσσες, τήν ἑλληνική μορφή του-χυμένο σέ μιά συμπαθητική καθαρεύουσα: Δίνουμε ἀπόσπασμα ἀπό τήν ἑλληνική μορφή του:

*Ἡ ἀγία Σοφία μετεβλήθη εἰς τzaμι
συμπάστη τῆς οἰκουμένης αἱ σειραί
ἐκ πρώτης ἀκουόμεναι μέχρις ἐσκάτης
δεδορκούσαι ὅπως ἐκείνης κράζουσα.*

*Ποῦ εἰσίν οἱ τῶν ἀρχόντων μου οὓς ἐξέθρεψα
ποῦ εἰσίν οἱ τῶν iερέων μου
οἵνινες ἐξωραΐζοντες ἐμέ κατεσκνώσαντο
ποῦ εἰσίν αἱ τῶν ἀγίων προσευκαί
οἵαι οὐρανόν ἐμέ ἐποίησαντο;*

*὾, θλίψις πληροῦσσα τήν ἐμήν καρδίαν.
Ἐρημη καί μόνη ἵσταμαι
ἐν μέλασι ἴματίοις περιβεβλημένη
τῶν ἐκλιπόντων τέκνων μου πενθοῦσα
διά τριβῶν καί θαλασσῶν ὥδε ἐλθόντων
ὅπως οἱ τροῦλλοι μου οἱ μεγαλοπρεπεῖς*

ἀνυψώσουσιν αὐτούς εἰς οὐρανούς.

Τό δεύτερο ἀνήκει στόν συμπατριώτη μας ποιητή Κυριάκο Χαραλα-
μπίδη, ποίημα βασισμένο στήν παράδοση, ώστόσο διακρινόμενο γιά
ἐκφραστική ἀνανέωση και πρωτοτυπία. Ἡ ἔνδακρυς Παναγία ἐμφανί-
ζεται ὡς καθαίρεστη ἀδόκιμων δακρύων, ὡς ὑπερέχουσα, πανωραία και
ἀδιάφθορη ὑπαρξη, ἵεροκρυφίως ἐπιτελοῦσα τό «ἔργοχειρο θλίψης
ἐκλεκτῆς», ὑπερβαίνουσα ἔτσι τόν καιρό και τόν τόπο διπώς και τά
καμώματα τῶν ἀνθρώπων.

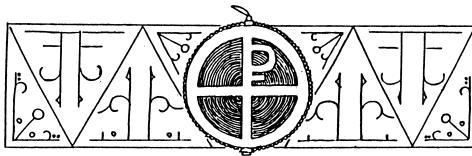
*Πολύς ὁ θόρυβος γιά ἐκεῖνον
τόν πολυδάκρυον, πού μ' ἀποδίδουν, θρῆνον-
τόν ἄρτον και ἀνυπέρθετα τόν οἶνον
πού χύνεται ἀπ' τή στάμνα τῆς ψυχῆς.
Ομως ἐγώ, ή καθαίρεστη ἀδόκιμων δακρύων,
πώς νά τ' ἀφήσω νά καθεῖ ἀσχολίαστο;
Ἄν οἱ εἰκόνες μου και τά ψηδιφωτά μου
καλύπτονται, στῆς προσευχῆς τίνη ὄρα,
γιά νά μήν σκανδαλίζουν τά πιστά
σπαθιά τῶν νικηφόρων, καίρομαι
πού ἵεροκρυφίως ἐπιτελῶ
ἔργοχειρο μιᾶς θλίψης ἐκλεκτῆς.*

(Περί δακρύων)

Ἔισως κάποιοι ἀντιδρώντας στήν ὅσφρανση τῶν ἀνθέων τοῦ λόγου
πού παράθεσα πιό πάνω, νά ποῦν ὅτι εἴναι ἄνθη ἀνώφελα μπροστά στή
σκληρή πραγματικότητα. Κατανοητό. Όμως ἀξίζει ν' ἀκουστεῖ και ὁ
συμπερασματικός λόγος τοῦ ιστορικοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ ἀπό
τό βιβλίο του «Τουρκοκρατία»:

Ο Ἐλληνισμός ἀναγκάστηκε νά ὑποτάξει τά ὅνειρά του στήν πολι-
τική τῶν Μεγάλων τῆς Εύρωπης, ἀφοῦ ἀπό τή θέλησή τους στό ἔξης θά
ἐξαρτάται και ή κρατική ὑπόστασή του. Ἡ Μεγάλη Ἰδέα ἔμεινε στήν
Ἐλληνισμό ἀπλή ιστορική μνήμη, γιά νά μπορεῖ, τόσο στά πλαίσια τοῦ
Ἐλληνικοῦ Κράτους, ὅσο και στό κάρο τῆς συνεχιζόμενης διασπορᾶς
του, νά διακρίνει τά ἵκνη τῆς πορείας του μέσα στήν παρατεινόμενο
ιστορικό χρόνο. Ο σημερινός Ἐλληνισμός μπορεῖ νά διακηρύσσει, ὅτι
δέν «διεκδικεῖ τίποτε» ἀπό τούς κατέχοντες τά ἐδάφη τῆς «ἀλύτρωτης»
Ρωμοοσύνης, δέν ἔχει ὅμως δικαίωμα νά λησμονήσει τήν ιστορία του.
Γιατί τοῦτο θά ισοδυναμεῖ μέ αὐτοκτονία.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ
Φιλόλογος

‘Αρχιμανδρίτη Νεκτάριου Πάρη

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΟΚΡΑΤΙΑΣ

H Κωνσταντινούπολη πέφτει τήν ἀποφράδα ἡμέρα τῆς 29ης Μαΐου 1453 στίς Ὁθωμανικές ἐπιτίθεμενες δυνάμεις. Ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ Β' ὁ πορθητής εἰσέρχεται στήν πόλη καὶ πραγματοποιεῖ τήν προσευχή τῆς Παρασκευῆς καὶ τήν τέλεση κούτμπα στήν Ἀγία Σοφία. Αὕτη ἡ κίνηση σημαίνει τήν ἐπίσημην πλέον μετατροπή τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ τζαμί.

Σύμφωνα μέ τήν συνήθεια τῆς ἐποχῆς, ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ Β', ἀμέσως μετά τήν ἄλωση, δίνει ἄδεια στά στρατεύματά του καὶ στήν συνοδεία του γιά τριήμερη ἀνεξέλεγκτη λεηλασία. Μετά τήν παρέλευση τῶν τριῶν αὐτῶν ἡμερῶν, ὅσα ἀγαθά παραμένουν ἀθικτά, ἀνήκουν πλέον στόν ἴδιο τόν Σουλτάνο. Ἡ ἀρχική αὐτή περίοδος λεηλασίας θά δόδηγγίσει στήν καταστροφή πολλῶν χριστιανικῶν ναῶν. Ὡστόσο μέ τό τέλος τῆς πρώτης ἡμέρας ὁ Σουλτάνος θά διακηρύξει ὅτι ἡ λεηλασία πρέπει νά σταματήσει, καθώς ἔνοιωσε βαθειά θλίψη ὅταν περιόδευσε τήν λεηλατημένην πόλην.

Ἡ Ἀγία Σοφία δέν ἔξαιρεθηκε τῆς λεηλασίας, ἀντίθετα μάλιστα, δόθηκε ἰδιαίτερη ἔμφαση στόν μεγάλο ναό ἀπό τούς εἰσβολεῖς, διότι πίστευαν ὅτι περιεῖχε τούς μεγαλύτερους θησαυρούς καὶ τά περισσότερα πολύτιμα ἀντικείμενα στήν πόλην. Πολύ σύντομα μετά τήν κατάρρευση τῆς ἄμυνας τῶν τειχῶν τῆς Πόλης καὶ τήν θριαμβευτική εἴσοδο τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, οἱ στρατιώτες κατευθύνθηκαν πρός τήν Ἀγία Σοφία σπάζοντας τήν είσοδο τοῦ ναοῦ καὶ ὀρμώντας μέσα σέ αὐτόν σάν μνιασμένα κύματα.

Κατά τήν διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ παγιδευμένοι πιστοί συμμετεῖχαν στήν Θεία Λειτουργία καὶ στήν ἀκολουθία τῶν Ὡρῶν πού ἐτελοῦντο στήν Ἀγία Σοφία. Μέ τόν τρόπο αὐτό ὁ ναός ὑπῆρχε καταφύγιο γιά ὅσους δέν μποροῦσαν νά προσφέρουν στήν ἐνίσχυση τῆς ἄμυνας τῆς Πόλης, σέ αὐτούς περιλαμβάνονταν γυναῖκες, παιδιά, ἥλικιωμένοι, ἀσθενεῖς καὶ τραυματίες. Παγιδευμένοι πλέον στήν ἐκκλησία οἱ πιστοί, ἔγιναν στήν πραγματικότητα λάφυρα, τά ὅποια στήν συνέχεια θά διαμοιράζονταν μεταξύ τῶν εἰσβολέων. Τό κτίριο τῆς Ἀγίας Σοφίας βεβηλώθηκε καὶ λεηλατήθηκε, ἐνῶ οἱ πιστοί οἱ ὅποιοι ἀναζήτησαν καταφύγιο σέ αὐτό θά αἰχμαλωτισθοῦν ὡς δοῦλοι. Οἱ ἥλικιωμένοι, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ σοβαρά τραυματίες θά φονευθοῦν,

ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι θά ἀλυσοδεθοῦν καὶ θά πουληθοῦν στό δουλεμπόριο.

“Οταν ὁ Πορθητής καὶ ἡ συνοδεία του εἰσῆλθαν στήν Ἀγία Σοφία, ἐδόθη ἡ διαταγή ὅστε ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία νά μετατραπεῖ ἀμέσως σέ τζαμί. Τότε ἔνας ἀπό τούς οὐλαμάδες (κληρικός τοῦ Ἰσλάμ) ἀνέβηκε στόν ἄμβωνα τοῦ ναοῦ καὶ ἐκφώνησε τό σακάντα («Δέν ὑπάρχει θεός ἀλλά ὁ Ἄλλαχ, καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀγγελιαφόρος του»). Ἡ πράξη αὐτή τοῦ οὐλαμᾶ ἤταν τό σημάδι γιά τήν ἔναρξη τῆς μετατροπῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ ὁθωμανικό τέμενος.

“Οπως ἀναφέρεται ἀπό δυτικούς περιηγητές, μετά τήν λεπλασία ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἤταν ἐρειπωμένη, μέ μερικές ἀπό τίς θύρες της νά ἔχουν πέσει ἀπό τά στηρίγματά τους (μεντεσέδες), ὅποτε ὁ Μωάμεθ διέταξε ἀνακαίνισην τοῦ κτιρίου. Ἡ πρώτη προσευχή τῆς Παρασκευῆς τοῦ Μωάμεθ πραγματοποιεῖται στό νέο τζαμί τήν 1η Ιουνίου τοῦ 1453. Ἡ Ἀγία Σοφία γίνεται τό πρῶτο βασιλικό τζαμί στήν Κωνσταντινούπολη καὶ προϊκίζεται (βάκφ) μέ μεγάλη περιουσία, μέ πολλά ἀπό τά σπίτια τῆς πόλεως καὶ μέ τήν περιοχή τοῦ Παλατιοῦ Τόπ Καπί. Τό ἔτος 1478 λαμβάνει 2360 καταστήματα, 1300 σπίτια, 4 σταθμούς ἐπισκεπτῶν (caravan serais), 30 καταστήματα ἐστιάσεως, ἐνῶ 23 ἄλλα καταστήματα δίδουν τό εἰσόδημά τους στό ἵδρυμα τῆς Ἀγίας Σοφίας. Μέ τίς βασιλικές διαταγές τοῦ ἔτους 1520 καὶ τοῦ 1547, καταστήματα καὶ τμήματα τῆς Μεγάλης Ἀγορᾶς καὶ ἄλλων ἀγορῶν προστίθενται στήν περιουσία τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Περί τό ἔτος 1481 ἔνας μικρός μιναρές κτίζεται στήν νοτιοδυτική γωνία τοῦ ναοῦ. Ἀργότερα ὁ διάδοχος τοῦ Μεχμέτ Βαγιαζήτ (1481-1512) κτίζει ἀκόμα ἔνα μιναρέ στήν νοτιοανατολική γωνία. Ἐνας ἀπό τούς δύο μιναρέδες θά καταπέσει κατά τόν σεισμό τοῦ ἔτους 1509, ἐνῶ περί τό μέσον τοῦ 16ου αἰώνα θά κατασκευασθοῦν δύο μιναρέδες τοποθετημένοι διαγωνίως, στίς ἀνατολικές καὶ δυτικές γωνίες τοῦ οἰκοδομήματος. Τό ἔτος 1498, ὁ περιηγητής Μπερνάρντο Μπουσινιόρι εἶναι ὁ τελευταῖος ὁ ὅποιος θά ἀναφέρει ὅτι εἶδε στήν Ἀγία Σοφία τό Ιουστινιάνιο πάτωμα, ἀμέσως μετά αὐτό θά καλυφθεῖ μέ χαλί καὶ κανείς δέν θά τό δεῖ ξανά ἔως τόν 19ο αἰώνα.

Τόν 16ο αἰώνα ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάν ὁ Μεγαλοπρεπής (1520-1566) φέρνει δύο μεγάλα κηροπίγια, ἀπό λεπλασία στήν Ούγγαρια, καὶ τά τοποθετεῖ στήν Ἀγία Σοφία, μπροστά ἀπό τά μιχράμπ. Τό μιχράμπ εἶναι ἡμικυκλική κόγχη στόν τοῖχο τοῦ τζαμιοῦ, ἡ ὅποια ὑποδεικνύει τό κίμπλα, δηλαδή τήν κατεύθυνση τοῦ Καάμπα στήν Μέκκα καὶ ὡς ἐκ τούτου τήν κατεύθυνση στήν ὅποια πρέπει νά στρέφονται οἱ μουσουλμάνοι ὅταν προσεύχονται. Ὁ τοῖχος στόν ὅποιο τοποθετεῖται ἔνα μιχράμπ εἶναι τό «τεῖχος τῆς κίμπλα».

Κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεϊμάν, τά μωσαϊκά τοῦ νάρθηκα καὶ οἱ βασιλικές πῦλες πού ἀπεικονίζουν τόν Χριστό, τήν

Παναγία καί διάφορους βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, θά καλυφθοῦν μέ
άσβεστη καί σοβά. Τά ύλικά αὐτά θά ἀπομακρυνθοῦν τό 1930 ἀπό τήν
Τουρκική Δημοκρατία.

Κατά τή διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Σελήνη Β' (1566–1574), τό κτήριο
τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀρχίζει νά δείχνει σημεῖα φθορᾶς, ὅπότε γίνονται σέ
αὐτό ἐκτενῆ ἔργα ἐνισχύσεως καί στηρίξεως μέ προσθήκη κατασκευῶν
στό ἐσωτερικό του μέρος, ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ ὁδωμανοῦ ἀρχιτέκτονα
Μιμάρ Σινάν, ὁ ὄποιος ὑπῆρξε καί μπχανικός σεισμῶν. Ἐπιπροσθέτως,
γιά τήν ἐνδυνάμωση τῆς κατασκευῆς τοῦ ἱστορικοῦ βυζαντινοῦ κτιρίου,
ὁ Σινάν θά κατασκευάσει τούς δύο μεγάλους μιναρέδες στήν δυτική
πλευρά τοῦ ναοῦ. Γιά τόν σκοπό αὐτό κατεδαφίστηκαν, τό προηγούμε-
νο ἔτος, τμήματα τοῦ Πατριαρχείου στήν νότια πλευρά. Ἐπιπροσθέτως
τοποθετεῖται χρυσή ἡμισέληνος στήν κορυφή τοῦ τρούλλου τοῦ ναοῦ.
Ἐπίστης δημιουργεῖται γύρω ἀπό τό οἰκοδόμημα μία ζώνη σεβασμοῦ,
πλάτους 35 ἀρσίν (περίπου 24 μέτρα). Γιά νά γίνει τό τελευταῖο, κατε-
δαφίζονται ὅλα τά σπίτια τά ὄποια περιτριγύριζαν τόν ναό. Στόν χῶρο
δημιουργεῖται καί μαυσωλεῖο τό ὄποιο στήν συνέχεια θά φιλοξενήσει
τάφους σαραντατριῶν ὁθωμανῶν βασιλέων.

Τό ἔτος 1594 ὁ Νταβούτ Ἀγά κτίζει τό μαυσωλεῖο τοῦ Μουράτ τοῦ
Β', στό ὄποιο ἀργότερα θάπτονται ὁ Σουλτάνος καί ἡ σύζυγός του
Σαφιγιέ. Τό ὀκταγωνικό μαυσωλεῖο τοῦ υίοῦ τους, τοῦ Μουράτ τοῦ
Γ' (1595–1603) καί τῆς συζύγου του κτίζεται ἀκριβῶς δίπλα τό ἔτος
1608, ἀπό τό βασιλικό ἀρχιτέκτονα Νταλγίτς Μεχμέτ Ἀγά. Ὁ υίός του
Μουράτ, Μουσταφᾶ (1617–1618 καί 1622–1623) θά μετατρέψει τό
βαπτιστήριο τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ δικό του μαυσωλεῖο.

Τό ἔτος 1717, ἐπί Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Γ' (1703–1730) θρυμματίζε-
ται ὁ σουβᾶς τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τοῦ ναοῦ, μέ ἀποτέλεσμα τήν
ἐμφάνισην πολλῶν μωσαϊκῶν, τά ὄποια σέ διαφορετική περίπτωσε ἵσως
νά είχαν καταστραφεῖ ἀπό τούς ἔργατες. Στήν πραγματικότητα, ἦταν γι'
αὐτούς σύνθησες νά πωλοῦν τά μωσαϊκά καί ἄλλα διακοσμητικά τοῦ
ναοῦ στούς ἐπισκέπτες, οἱ ὄποιοι τά θεωροῦσαν φυλακτά. Ὁ Σουλτά-
νος Ἀχμέτ ὁ Α' διέταξε τήν ἀνακαίνιση τοῦ ναοῦ τό 1739 καί πρόσθε-
σε ἔνα μεντρεσέ (σχολή κορανίου) δίπλα ἀπό τήν βιβλιοθήκη τοῦ τζα-
μιοῦ. Ἐπίστης κατασκευάζει μία κουζίνα γιά διανομή φαγητοῦ στούς
πτωχούς, ὅπως καί νέα βιβλιοθήκη. Τό ἔτος 1740 προστίθεται ἔνα
συντριβάνι, γιά τελετουργική χρήση (καθαρισμός πρίν ἀπό τήν προσευ-
χή). Τήν ἴδια ἐποχή, κτίζεται σουλτανική αἴθουσα καί νέο μιχράμπ στό
ἐσωτερικό χῶρο τοῦ ναοῦ.

Ο ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ἥλικία δεκα-
πέντε αἰώνων περίπου. Ἀπό αὐτούς τούς αἰῶνες, κατά τούς πρώτους
ἐννέα περίπου ὑπῆρξε χριστιανικός ὀρθόδοξος ναός, ὁ ὄποιος ἀνῆκε
στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Τό ἔτος 1453, ἡ πόλη στήν ὄποια
εύρισκεται ὁ ναός, πρωτεύουσα αὐτοκρατορίας, περιέρχεται στήν κατο-

κή τῶν ὁθωμανῶν. Ἡ Κωνσταντινούπολη γίνεται πρωτεύουσα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἢ δέ Ἡγία Σοφία λεηλατεῖται καὶ βεβηλώνεται καὶ γίνεται βασιλικό τζαμί. Πολύ ἀργότερα, τὸν 20ο αἰῶνα, μετά τὴν ἕδρυση τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, ὃ ναός ἀπό τζαμί μετατρέπεται σὲ μουσεῖο, στά πλαίσια τῆς ἐγκαθιδρύσεως κοσμικοῦ κράτους. Τό εἶτος 2020 ὁ ἰσλαμιστής πρόεδρος τῆς Τουρκίας κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς χώρας, μετατρέπει τὴν Ἡγία Σοφία σὲ τζαμί, δίνοντας σὲ αὐτήν τὸ ὄνομα Μεγάλο Τζαμί τῆς Ἡγίας Σοφίας (Μπουγιούκ τζαμί Ἡγία Σοφία). Νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ Ἡγία Σοφία εἶναι ὁ τέταρτος βυζαντινός ναός ὃ ὅποιος μετατρέπεται ἀπό μουσεῖο σὲ τζαμί, ἐπί προεδρίας Ρ. Τ. Ἐρντογάν.

Τέλος, γιά τὴν ἀπόδοση δικαιοσύνης, ὁ ναός τῆς Ἡγίας Σοφίας θά πρέπει, στά πλαίσια τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν λαῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, νά ἀποδοθεῖ στόν ἴδιοκτήποτε του, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ὥστε νά χρησιμοποιεῖται ὡς ὀρθόδοξος χριστιανικός ναός. Τό αὐτό ἵσχυε βεβαίως καὶ γιά ὅλους τούς χριστιανικούς ναούς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως καὶ τούς ἀντιστοίχους τοῦ κατεχομένου βορείου τμήματος τῆς Κύπρου. Ὁ Κύριος ὅμως, γιά τούς λόγους πού Ἐκείνος γνωρίζει, ἐπιτρέπει τόν πειρασμό, ἐνῶ τό τοῦ ἀποστόλου Παύλου «οὐκ ἔχομε ὅδε μένουσαν πόλιν» εἶναι διαχρονικό.

ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΑΡΗΣ

Ἄρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
Καθηγητής ΠΑΜΑΚ

Ανδρέα Κυριακού

ΜΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ.
ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ 1919.

Άντο τό άναπάντεχο, αύτό τό ἐκτυφλωτικό ἀστροπελέκι ἐν καιρῷ αἰθρίας, αὐτή ἡ ἔκρηξη φιλοπατρίας καὶ προβολή τῆς πίστεως τῆς πατροπαραδότου συνέβηκε στά 1919 ἀλλά κρύφτηκε ἐπιμελῶς κάτω ἀπό τό χαλί, κλειδώθηκε ἑρμητικά στά συρτάρια τῆς ιστορικῆς μνήμης τοῦ Γένους γιά λόγους πού διαφεύγουν τῆς προσοχῆς τοῦ γράφοντος. Μιλᾶμε γιά γεγονός πρώτου μεγέθους, γιά ὑλοποίηστο ὄνειρου αἰώνων πού πέρασε, παρά ταῦτα ἀπαρατήρητο, λέξ καὶ ἐπρόκειτο γιά γεγονός πού δέν μᾶς περιποιεῖ τιμήν ὡς Γένος!

Προεξάρχων αὐτῆς τῆς πρωτοφανοῦς πανηγύρεως ἔνας ἄγνωστος Κρητικός Ἱερωμένος πού τοῦτο εἶδε ὅμως ἡ καρδιά του, ὁ Ἱερομόναχος Ἐλευθέριος Παπανουφράκης. Ὁ ἀτρόμητος αὐτός λευίτης ὑπῆρξε τέκνο τῆς ἀγιοτόκου Κρήτης. Γεννήθηκε, κατά τίς πηγές, στό χωριό Αλῶνες Ρεθύμνου στά 1892, ὅταν ἡ Μεγαλόνησος βρισκόταν ἀκόμα ὑπό τόν Οθωμανικό συγό. Τό βαπτιστικό του ὄνομα ἦταν Παΐσιος καὶ τό ἄλλαξε σέ Ἐλευθέριος, ὅταν ἔγινε Ἱερομόναχος. Ἐμπλεως χαρᾶς κι ἐνθουσιασμοῦ βρέθηκε στήν πρώτη γραμμή τοῦ μετώπου ἀπό τό 1912. Συμμετεῖχε στήν μάχη τοῦ Σαραντάπορου καὶ τῶν Γιαννιτσῶν, ἀλλά δόλωσε παρών καὶ στό Οστροβό, τό Γκορνίτσοβο καὶ τό Μπιζάνι.

Μετά τό τέλος τοῦ Α΄παγκοσμίου πολέμου, ὡς γνωστόν, ἡ Ἑλλάδα ἔδωσε τό παρόν της στήν ἐκστρατεία τῶν Συμμάχων κατά τῶν Μπολσεβίκων στήν Οὐκρανία. Ἡ ἀλληλική συμμετοχή περιελάμβανε τίς μεραρχίες II (δεύτερη) καὶ XIII (δέκατη τρίτη). Τό θρυλικό θωρηκτό «Γεώργιος Ἀβέρωφ» διέσκισε τήν Προποντίδα τόν Γεννάρη τοῦ 1919 κι ἀγκυροβόλησε στήν νότια εἶσοδο τοῦ Βοσπόρου, μπροστά στό σουλτανικό ἀνάκτορο Ντολμά Μπαχασέ, μέσα σέ φρενίτιδα ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἀκμαίου Ἐλληνισμοῦ τῆς Πόλης.

Εἶναι τότε πού ὁ νέος κληρικός, πού συμμετεῖχε στήν ἐκστρατεία τῆς Οὐκρανίας ἔνοιωσε νά τόν πυρπολεῖ μέχρι τά τρίσιθαθα τῆς ὑπαρξής του μιά ἐκπληκτικά παράτολμη, μιά κυριολεκτικά τρελλή ἰδέα. Ποιά; Μά ἡ λειτουργία τῆς Ἀγίας Σοφίας, πού κυριαρχοῦσε στά πονεμένα ὄνειρα τῆς Ρωμιοσύνης ἀπό τό δεκατό πέμπτο αἰῶνα καὶ μετά, ὅταν, κατά τήν Ἀλωσή ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία βεβηλώθηκε ἀπό τά τουρκικά στίφη καὶ τέσσερις μιναρέδες ὑψώθηκαν σταδιακά γύρω της περικυκλώνοντάς την ἀσφυκτικά. Δέν περιορίστηκε στά ὄνειρα καὶ τούς εὔσεβεῖς στοχα-

σμούς, οὕτε ἔμεινε νά zuγίζει τά ύπέρ καί τά κατά τῆς τόσης ἀποκοτιᾶς. Χωρίς περιστροφές φανέρωσε τό μυστικό του σχέδιο σέ μιά ὁμάδα ἀξιωματικῶν. Βροχή οἱ ἀντιρρήσεις. Παλινωδίες κι ἀμφιταλαντεύσεις ὅρθωθηκαν σάν κάστρα ἀπροσπέλαστα ἐνώπιόν του, μά στό τέλος ὅλοι ὑποχώρησαν μπροστά στήν ἀκατάβλητη ἐπιμονή τοῦ ἵερεως. Θά τόν συνόδευαν στήν παράτολμην καὶ πρωτοφανῆ του αὐτήν ἐνέργεια. Θά λειτουργοῦσαν τήν Ἀγία Σοφία!

‘Ο ύποψήφιος λειτουργός προετοιμάστηκε δεόντως γιά τό ἐγχείρημα ὄργανώνοντας κάθε του πτυχή σχολαστικά. Τίποτε δέν τοῦ διέφυγε. Ἐπερεπε ὅλα νά εἶναι ὄργανωμένα στήν ἐντέλεια. Σάν στρατιωτικός ἵερεας ἔξερε πολύ καλά τί σημαίνει λειτουργία σέ μή ὄργανωμένο ἐκκλησιαστικό κώρο.

Μέσα στό κειμωνιάτικό κρύο τοῦ Γεννάρη, πρώι πρώι μιά βάρκα γλυτροῦσε στά νερά τοῦ Βοσπόρου πρός τήν εῖσοδο τοῦ Κεράπιου κόλπου φορτωμένη μέ τά ὄνειρα καὶ τούς καῦμούς τῆς Ρωμιοσύνης. Οἱ ἐπιβάτες της, πεντέξι ἀξιωματικοί, σιωπηλοί, βυθισμένοι ὅλοι στίς σκέψεις τους ἀγνάντευαν τή Μεγάλη Ἑκκλησία πού ὑψωνόταν μπροστά τους, στήν κορφή τοῦ πρώτου λόφου τῆς Πόλης. Μόλις αὐτήν πλεύρισε στή στεριά, πόδηξαν ἔξω ὁ ἔνας πίσω ἀπό τόν ἄλλο κωρίς χρονοτριβή καὶ μέ τόν παπᾶ ἐπικεφαλῆς βάλθηκαν ν’ ἀνηφορίζουν, νά τραβᾶνε ἵσια στήν Ἀγία Σοφία.

Καμμιά εἰκοσαριά λεπτά μετά στάθηκαν νά ἀτενίζουν, ἐνεοί, μέ δέος τό θαῦμα τῶν αἰώνων, πού οὔτε ἡ τουρκική βαρβαρότητα, μήτε οἱ αἰῶνες μπόρεσαν νά τό καταστρέψουν. Ἡ Ἀγία Σοφία λέει καὶ τούς περίμενε. Πατώντας μέ τίς μπότες τους τό παχύ στρῶμα ἀπό πλατανόφυλλα, πού ἦταν σκορπισμένα στήν αὐλή, βρέθηκαν γιομάτοι συγκίνηση στή δυτική εῖσοδο τοῦ Ναοῦ. Ἀγνοώντας ἐπιδεικτικά τούς Τούρκους φύλακες πού ἔβλεπαν μέ τό στόμα ἀνοικτό τούς γκιαούρδες νά μπαίνουν φορώντας τίς μπότες τους στό τζαμί, διέσκισαν μέ λαχτάρα τόν ἔξωνάρθηκα καὶ τόν ἐσωνάρθηκα. Διασχίζοντας μέ βῆμα γοργό τήν πελώρια βασιλική πύλη βρίσκονταν πλέον στό ἐσωτερικό τῆς ἐκκλησίας. Τό πρωινό φῶς πού ἔμπαινε ἐκτυφλωτικό ἀπό τά παράθυρα τοῦ παμμέγιστου τρούλου ἔλουσε τό κάλλιστο κτίσμα μ’ ἔνα ὑπερκόσμιο ἴλαρό φῶς.

‘Ο παπάς προχώρησε μέ βῆμα ταχύ πρός τό ἱερό βῆμα. Στάθηκε στή μέση του καὶ μέ τό μάτι κάτι ἀναζητοῦσε ἐπίμονα. Κάπου ἐντόπισε ἔνα τραπεζάκι, τό zύγισε μέ τό μάτι καὶ βλέποντας ὅτι τοῦ κάνει ἀδράχνοντάς το με σπουδήν τό τοποθέτησε στή μέση τοῦ Ἱεροῦ. Ἀνοίγοντας κατόπιν μέ γοργές κινήσεις τή μεγάλη τσάντα πού κουβαλοῦσε μαζί του ἔβγαλε ἔνα πετραχήλι. Τό φόρεσε μέ ἐπίσημες κινήσεις, γύρισε πρός τήν ἀνατολήν καὶ ἡ φωνή του ἀκούστηκε νά ἐκφωνεῖ μελωδικά, ἀργά, γλυκά, ἀπαλά κι ἀπόκοσμα: -Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Εἶχε ἀρχίσει τή θεία λειτουργία πού εἶχε ν’ ἀκουστεῖ κάτω ἀπό τούς θόλους τοῦ ναοῦ ἐδῶ καὶ αἰῶνες!

Σταυροκοπήθηκαν δακρυσμένοι, κοιτάζοντας ό ἔνας τόν ἄλλο ἀμήκανα οἱ ἀξιωματικοί ἐνῷ δέν ἥθελαν νά πιστέψουν στ' αὐτιά τους. Ὁ π. Ἐλευθέριος συνέχιζε ἐν τῷ μεταξύ σάν χείμαρρος τίς ἐκφωνήσεις. Λίγο ἀργότερα ὕψωνε τό εὐαγγέλιο στή μικρή εἰσοδοί ἐνῷ ὁ ψάλτης ἀξιωματικός ἔψαλλε ὅπως ἤταν δασκαλεμένος ἀπό πρίν: Τῇ Ὅπερμάχῳ... ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ὑπέψαλλαν. Σάν ἥλθε ἡ ὥρα τοῦ Ἀπόστολου ἀκούστηκε θόρυβος πού ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα δυνάμωνε. Τούρκοι, ἔμπαιναν, λίγοι στήν ἀρχή, χειρονομώντας καί συζητώντας μέ μάτια ἀγριεμένα, στό ναό. Οἱ φύλακες εἶχαν ἀμολθεῖ στούς κοντινούς μαχαλάδες καί τό μαντάτο μεταδόθηκε ἀστραπαία.

Ὁ Παπανουφράκης ὅμως συνέχισε ἀπτόπτος, διαβάζοντας τό Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας. Ἀκολούθησε τό Χερουβικό καί ἡ Μεγάλη Εἰσοδος μέ τό λειτουργό νά ἐκφωνεῖ: Πάντων ἡμῶν μνησθείν Κύριος... Ὁ ἀξιωματικός μέ τόν ἀνώτερο βαθμό ἔσπευσε μετά ἀπό λίγη ὥρα νά διαβάσει τό Πιστεύω, ἐνῷ τό τουρκικό λεφούσι ὅλο καί πύκνωνε κι ἡ ὀχλοβούν δυνάμωνε... Ἐφτασε ἡ ὥρα τῆς ἀναίμακτης θυσίας. Τό δισκοπότηρο βρισκόταν πάνω στήν πρόχειρη ἀγία τράπεζα κι ὁ λειτουργός ἔνδακρης ζητοῦσε ἀπό τό Ἀγιο Πνεῦμα: Καί ποίησον τόν μέν ἄφτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου... Ἡ φωνή του τώρα μόλις κι ἀκουγόταν, διότι ὁ τουρκικός ὄχλος εἶχε μετατρέψει τήν ἀρχική του ἔκπληξην κι ἀπορία σέ κύμα θυμοῦ καί ὄργης. Αὐτό τό πέλαγος ἀγριότητος φαινόταν δτι θά ἐκδηλωνόταν ἀπό στιγμή σέ στιγμή. Οἱ θρασεῖς γκιαούρηδες δέν θά βγαίνανε ζωντανοί ἀπό τό τζαμί.

“Ομως αὐτοί μέ τή σειρά τους ἔδειχναν ἀποφασισμένοι γιά ὅλα. Θά ὀλοκλήρωναν τή λειτουργία μέ κάθε ἀντίτιμο. Ἐγινε ἀνάγνωση τοῦ Πάτερ ἡμῶν καί λίγο ἀργότερα ὁ λειτουργός κοινώνησε πρῶτος, γύρισε ἀτάραχος πρός τό πλῆθος τῶν ἀλλοπίστων καί ἐκφώνησε: Μετά φόβου Θεοῦ... Ὄλοι οἱ παρόντες ἀξιωματικοί προκάρησαν καί κοινώνησαν. Οἱ στιγμές ἤταν φοβερά δύσκολες. Τό ξέρανε καλά αὐτό.

Οἱ φωνασκίες τῶν Τούρκων δυνάμωναν ἐν τῷ μεταξύ. Βρισιές πολλές καί ἀπειλές ἐκτοξεύονταν στόν ἄερα, μά κάτι ἐμπόδιζε τούς ἀντίχριστους ἀπό τά ἄνομα καί φονικά σχέδιά τους. Τί ἤταν τέλος πάντων; Οἱ Τούρκοι δέν κάνουν τίποτε ἀν δέν λάβουν διαταγή. Κι αὐτή δέν εἶχε δοθεῖ. Γιατί; Διότι ἡ Πόλη ἤταν ὑπό συμμαχική διοίκηση μετά τήν ἤπτα τῶν Τούρκων στόν Α΄ παγκόσμιο πόλεμο κι ἀπό τήν ἄλλη δύο ἐλληνικές μεραρχίες βρίσκονταν στά νερά τῆς Πόλης.

Ο Παπανουφράκης ἐν τῷ μεταξύ εἶχε ὀλοκληρώσει τή θεία λειτουργία. Ἐνῷ ἔκανε τήν ἀπόλυτην οἱ λέξεις βγαίνανε ἀπό τό στόμα του μία - μία, σάν κραυγή θριάμβου ἀπό τή μιά καί αἴνοις καί δοξολογία στό Θεό ἀπό τήν ἄλλη. Εἶχε λειτουργήσει μέ τήν παρέα του μετά ἀπό αἰῶνες τήν Ἀγία Σοφία! Ἀξιώθηκε νά ὑλοποιήσει αὐτό πού βλέπανε γενεές Ρωμιῶν στά πιό τολμηρά τους ὄνειρα!

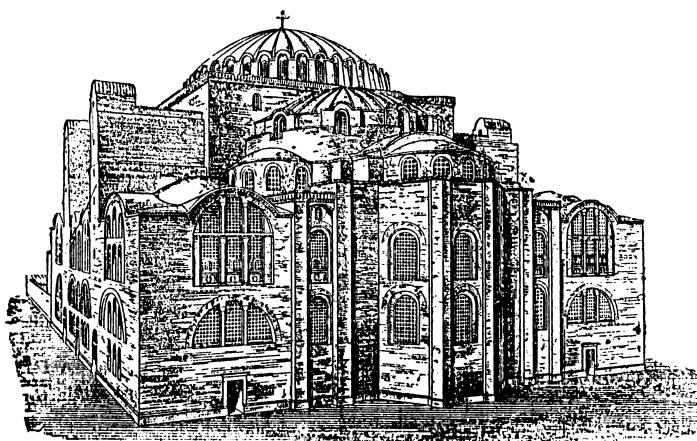
Τώρα ὅμως ἔπρεπε νά βγοῦν ἀπό τόν ναό. Στή σκέψη του, ἀλλά καί

τῶν ὑπόλοιπων ἀξιωματικῶν ἦταν τό πῶς θά τά βγάλουν πέρα μέ τό φανατισμένο μπουλούκι τῶν Ἀγαρονῶν πού στί ματιά τους ἦταν διάχυτη ἡ μάνητα τοῦ προαιώνιου ἐκθροῦ τοῦ Γένους.

Χωρίς χρονοτριβή κίνησαν ὅλοι μαζί, ὁ ἔνας δίπλα στόν ἄλλο μέ τόν παπά στίν μέστη μέ κατεύθυνση τήν ἔξοδο. Σπρώχνοντας μ' ὅλη τους τή δύναμη τό ἀγαρονό σκυλολόι καί νοιώθοντας στά μοῦτρα τους τή βρωμερή τους ἀνάσα, ἀκούγοντας τίς ἄγριες, ἀκατάληπτες τους φωνές, πού δέν θά ἦταν παρά μόνο βρισιές, ἀποδοκιμασίες κι ἀπειλές ἔφτασαν κάποτε στόν ἐξωνάρθηκα. Ὁ παγωμένος ἀέρας τούς κτύπησε στό πρόσωπο, ἐνῷ πίσω τους τό βουητό ἀπό τίς ἀποδοκιμασίες τῶν Ἀγαρονῶν δυνάμωνε...

Μέ βῆμα ταχύ, χωρίς ὅμως νά τό βάλουν στά πόδια, βρέθηκαν νά κατηφορίζουν τώρα πρός τόν Κεράτιο. Στίν ὄχθη ἡ βάρκα τούς περίμενε. Ἐλαφρά κυματάκια τήν κουνοῦσαν ἀπαλά, πέρα - δῶθε. Ὁ ἔνας μετά τόν ἄλλο πήδηξαν μέσα. Ἀπέναντι τό Πέραν κι ἡ Χαλκηδόνα ἀπό τήν ἀσιατική ἀκτή τούς ξεπροβοδοῦσαν. Κοιτάκτηκαν στά μάτια χωρίς νά μιλᾶνε. Κάποιος μέτρησε σιωπηλά τά μέλη τῆς ὁμάδας. Ἡταν ἄπαντες παρόντες! Δέν μιλοῦσαν. Τά λογια ἦταν πλέον περιτά. Εἶχαν λειτουργήσει τήν Ἀγιά Σοφιά!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Μάλαμας Βέργου - Στυλιανοῦ

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΜΕΤΑΤΡΕΠΕΤΑΙ ΞΑΝΑ ΣΕ TZAMI

HΑγία Σοφία, τό αξεπέραστο και ἐμβληματικό σύμβολο τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τή θαυμαστή ἀρχιτεκτονική καί τή σπουδαία ἱστορία ἥταν γιά περισσότερα ἀπό χίλια χρόνια ὁ μεγαλύτερος καθεδρικός ναός του κόσμου. Ἀπό τίς 24 Ἰουλίου 2020 μετατράπηκε πάλι σέ tzamí ἐνῶ -τυχαῖα;- πρίν ἀκριβῶς 97 χρόνια (τίς 24 Ἰουλίου του 1923) ὑπογράφηκε ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάνης πού καθόρισε τά σύνορα τῆς Ἑλλάδας μέ τήν Τουρκία.

«Ἡ Ἀγία Σοφία θά ἀρχίσει νά λειτουργεῖ ὡς tzamí μετά ἀπό 86 χρόνια. Εὔχομαι αὐτή ἡ ἀπόφαση νά είναι ἐπωφελής γιά ὅλη τήν ἀνθρώποτην. Οἱ πόρτες τῆς Ἀγίας Σοφίας θά είναι ἀνοικτές σέ ὅλους» σημείωσε σέ διάγγελμά του ὁ Τούρκος Πρόεδρος. Ἡ ἀπόφαση τοῦ τουρκικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί ἡ ἐπικύρωσή της ἐντός μιᾶς ὥρας ἀπό τόν Ταγίπ Ἐρντογάν ἔσπειρε θύελλα ἀντιδράσεων. Ἡ Ἀγία Σοφία ἔγινε τό ἐπίκεντρο ἰδεολογικῶν καί πολιτικῶν συγκρούσεων ἐνῶ ὁ Τούρκος νομπελίστας, Ὁρχάν Παμούκ, σχολίασε ἀπογοητευμένος: «Τό νά μετατρέψουμε τήν Ἀγία Σοφία σέ tzamí είναι σάν νά λέμε στόν ὑπόλοιπο κόσμο ὅτι, δυστυχῶς, δέν είμαστε πλέον κοσμικό κράτος. Ὕπάρχουν ἑκατομμύρια κοσμικοί Τούρκοι σάν ἐμένα πού φωνάζουν ἐναντίον [τῆς ἀπόφασης] ἄλλα οἱ φωνές τους δέν ἀκούγονται».

Ἀνάλογες ἀντιδράσεις ὑπῆρξαν καί ἀπό ἔλληνες ἐπιστήμονες ὅπως αὐτή τοῦ Ἀγγελου Χανιώτη, Καθηγητή Ἀρχαίας Ἰστορίας στό Ἰνστιτούτο Προηγμένων Μελετῶν τοῦ Πρίνστον. «Ἡ μουσειοποίηση χώρων λατρείας πού ἀποτελοῦν μνημεῖα τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ ἐπιτρέπει στόν ἐπισκέπτη νά διακρίνει τά ἀλλεπάλληλα στρώματα τῆς ἱστορίας. Τό νά μετατρέπεται ἔνα μουσεῖο σέ ἀποκλειστικό χῶρο λατρείας μιᾶς θρησκείας δέν ἔχει προηγούμενο. Ἡ UNESCO γιά πρώτη φορά βλέπει ἔνα κράτος - μέλος της νά ἀλλάζει τόν χαρακτήρα ἐνός ἀναγνωρισμένου ἀπό τήν ἴδια μνημείου τῆς παγκόσμιας κληρονομιᾶς».

Μιά ἄλλη ὄμαδα ἐπιστημόνων προσπάθησε νά ἐντοπίσει τά αἴτια τονίζοντας ὅτι πέρα ἀπό τήν ἀπολύτως φυσιολογική πικρία, ἀπογοήτευση καί ἀγανάκτηση πού νιώθουμε στήν Ἑλλάδα ἡ ἐξέλιξη αὐτή ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσει τήν πορεία τῆς σημερινῆς Τουρκίας, μία συστηματική προσπάθεια πού ὁδήγησε στή κειραφέτηση καί στήν πολιτική καί κοινωνική κυριαρχία μιᾶς συντηρητικῆς, ἀντιδυτικῆς, ἰσλαμικῆς πλειο-

ψηφίας. «Τό Ισλάμ καί ḥ ἀποθέωστι τοῦ ὁθωμανικοῦ μεγαλείου ὄλοένα καὶ περισσότερο καθίστανται πυλῶνες τῆς σύγχρονης Τουρκίας. Ὁ παραδοσιακός τουρκικός ἀναθεωρητισμός ἔχει ὑποστεῖ μιά κρίσιμη ποιοτική μετάλλαξη. Εἶναι μιά ἐθνική ἰδεολογία πού ἀναφέρεται σε ἓνα μυθοποιημένο αὐτοκρατορικό παρελθόν καὶ μία αἰσθηση ἐκ Θεοῦ ἀποστολῆς». (Κώστας Ὑφαντής, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο).

Τέτοιου εἴδους κινήσεις κρίνονται σαφῶς μέ πολιτικά κριτήρια. Εἶναι κοινῶς ἀποδεκτό, ὅπως τονίζει ὁ κ. Στέφανος Καβαλλιεράκης, Διευθυντής τοῦ Μουσείου τῆς Πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι σέ γεωπολιτικό ἐπίπεδο κυριαρχεῖ ḥ πρόθεση τοῦ Τούρκου προέδρου νά πάρει πλέον σαφεῖς ἀποστάσεις ἀπό τὴν ΕΕ. Ἡ Τουρκία βρίσκεται πλέον, τουλάχιστον ἐπιθετικά καὶ συχνά ἐκβιαστικά, ἀπέναντι στὴν ΕΕ, στὴν ὁποία ἥθελε θεωρητικά κάποτε νά ἔνταχθει. «Εἶναι πλέον σαφές ὅτι ἡ Τουρκία ἀποτελεῖ ἔναν ἀνταγωνιστὴν τῆς ΕΕ σέ πολλά καὶ διαφορετικά ἐπίπεδα ἀλλά κυρίως ἔχει μετατοπιστεῖ ἀπό τὸ εὐρωπαϊκό κεκτημένο. Στόχος εἶναι ḥ ἔξαλειψη τῆς κεμαλικῆς παρακαταθήκης καὶ ḥ δημιουργία μιᾶς νέας ἰσλαμοεθνικιστικῆς συμμαχίας, μέ ἀνοικτά πολεμικά μέτωπα σέ ὄλοκληρη τὴν Ἀνατολική Μεσόγειο καὶ μέ πολεμική ρητορική πού διαρκῶς αὐξάνεται. Σέ θρησκευτικό ἐπίπεδο γιά πρώτη φορά ḥ Τουρκία διεκδικεῖ τὰ πρωτεία τοῦ ἰσλαμικοῦ κόσμου. Δέν εἶναι τυχαίο ὅτι ḥ ἀπόφαση γιά τὴν Ἀγία Σοφία χαιρετίστηκε ἀπό ἰσλαμικά κινήματα τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς κ.λπ.».

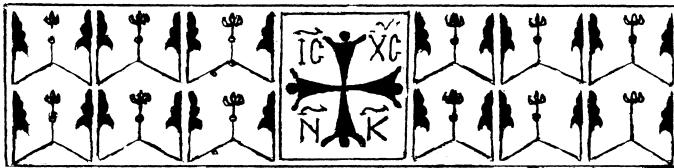
Εἰδικότερα ὁ κ. Νίκος Μιχαηλίδης, Ἐπίκουρος Καθηγητής Ἀνθρωπολογίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Μισσούρι, ἐπισημαίνει ὅτι ḥ μετατροπή τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης ἀπό μουσεῖο σέ ἰσλαμικό τέμενος θά πρέπει νά ἴδωθει ὡς τμῆμα μιᾶς εὐρύτερης κρατικῆς ἰδεολογικῆς ἀτζέντας καὶ πολιτικῆς πρακτικῆς, μέ στόχευση ἐσωτερική ἀλλά καὶ διεθνή. «Ο κλάδος εἰδικοῦ πολέμου τῆς στρατοχωροφυλακῆς εἶχε ἵδρυσει πρίν ἀπό δεκαετίες μιά μυστική ὁμάδα, ḥ ὁποία εἶχε ὡς ἀποστολή τὴν ἀνατίναξην χριστιανικῶν μνημείων στή Μικρά Ἀσία, προκειμένου νά σβηστοῦν τά ἵχνα τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τῶν χριστιανικῶν λαῶν πού ὑπέστησαν διωγμούς καὶ γενοκτονία. Ὅσα μνημεῖα διασώθηκαν, τό κράτος ἀργότερα τά ἀνέδειξε σέ πόλο ἔλξης τουριστῶν καὶ πηγή σημαντικοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ παράλληλα τά χρησιμοποίησε καὶ ὡς ἐργαλεῖα ἱππιας ἰσχύος πρός τὸν δυτικό κόσμο, καλλιεργώντας ἓνα προφίλ ψευδο-ανεκτικότητας. Ὕπάρχει μιά συνέχεια καὶ συνέπεια δεκαετιῶν σέ αὐτή τὴν πολιτική καταστροφῆς καὶ ἀφομοίωσης. Ὁ Τ. Ἐρντογάν καλλιεργεῖ τό προφίλ ἦγέτη πού ὑποτίθεται πώς δέν ὑπολογίζει τίς ἀντιδράσεις τῆς «κακῆς Δύσης». Πιθανῶς ḥ πράξη του αὐτή νά ἐνισχύσει ἐλαφρῶς καὶ τά ἐκλογικά ποσοστά του, ἄλλωστε, ἔτσι ὅπως εἶναι τό καθεστώς, οἱ ἐκλογές δέν ἔχουν καὶ τόση σημασία πλέον. Παράλληλα ὁ Ἐρντογάν μέ τή μετατροπή τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ ταμία ἐνισχύει καὶ χρησιμοποιεῖ τό θρησκευτικό συναίσθημα γιά νά προετοι-

μάσει τούς πολίτες του γιά περαιτέρω στρατιωτικές έμπλοκές στό ἔξωτερικό, κατασκευάζει δηλαδή μεγαλύτερη νομιμοποίηση γιά ἐπεκτατικούς πολέμους».

”Ἄλλωστε αὐτί ὑπῆρχε ἡ πάγια ἐπιδίωξη τοῦ Προέδρου τῆς Τουρκίας, ἡ ἀντιστροφή τοῦ κοσμικοῦ χαρακτήρα τοῦ κεμαλικοῦ κράτους ἀπό τό ὅποιο ἥθελε διακαῶς νά ἀποτινάξει ἔξαρχης κάθε σύνδεση μὲ τό θεοκρατικό παρελθόν τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτή ἦταν ἡ προϋπόθεση γιά τόν ἐκσυγχρονισμό τοῦ μετα-οθωμανικοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ κράτους καὶ τῆς ἐνσωμάτωσής του -μέ δὲ τίς ἰδιαιτερότητές τουστό δυτικό πρότυπο διακυβέρνησης καὶ κρατικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ πού ἐπιβλήθηκε στόν 20ο αἰώνα. «Πρόκειται στίν οὐσίᾳ γιά μία ἀντικεμαλική ἀντεπανάσταση πού εἶναι ταυτόχρονα δεῖγμα ἰσχύος καὶ ἀδυναμίας τοῦ ἐρντογανισμοῦ. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἱκανότητα τοῦ Προέδρου τῆς Τουρκίας νά ἐπιβάλει τέτοιες ἀποφάσεις ξεσπούνοντας τή μηνιν ὅχι μόνον τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσης ἀλλά καὶ παραδοσιακῶν φίλων, ὅπως οἱ ΉΠΑ, εἶναι ἀπόδειξη τῆς προσωπικῆς του δύναμης στό ἐσωτερικό τῆς χώρας. Ἀπό τίν ἄλλη, εἶναι ἐπίσης σαφές ὅτι ἡ πολύχρονη ἡγεμονία τοῦ Ἐρντογάν εἶναι πλέον σέ ἀμφισβήτηση, καὶ ἡ ἐξέλιξη αὐτή εἶναι καὶ μία προσπάθεια λαϊκιστικοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης, ἴδιως τῶν ἵσλαμογενῶν ψηφοφόρων του: ἡ τουρκική οἰκονομία βρίσκεται σέ κατρακύλα, ἡ διαχείριση τῆς πανδημίας ὑπῆρχε καταστροφική ἀπό τίν κυβέρνησή του ἐνῶ οἱ πρών σύντροφοί του, Ἀ. Νταβίούτογλου καὶ Ἀλί Μπαμπατζάν, πού αὐτονομήθηκαν πολιτικά, διεκδικοῦν δρμπτικά κομμάτι ἀπό τίν πίτα τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ χώρου. Δέν εἶναι τυχαίο, ὅτι ἡ ἵσλαμοποίηση ἀφορᾶ τίν Ἀγία Σοφία τῆς Κωνσταντινούπολης, ὅπου οἱ ἐρντογανικοί ἔχασαν πανηγυρικά στίς πρόσφατες δημοτικές ἐκλογες, παρότι τίς ἐπανέλαβαν ξανά, παραβιάζοντας κατάφωρα κάθε νομιμότητα. Ἄν θεωρήσουμε ὅτι ὁ ἐξευρωπαϊσμός τῆς Τουρκίας εἶναι μιά μᾶλλον χαμένη ὑπόθεση, εἶναι πρός τό συμφέρον μας νά ἀποφύγει τουλάχιστον τή μετατροπή της σέ θεοκρατικό καθεστώς ἴμαμπδων, ὅπου ἡ δυνατότητα ἀλληλοκατανόσης μέ τόν δυτικό κόσμο θά περιοριστεῖ δραματικά» (Δημήτρης Π. Σωτηρόπουλος Καθηγητής Σύγχρονης Πολιτικῆς Ἰστορίας τοῦ Παν. Πελοποννήσου καὶ γραμματέας σύνταξης τῆς Νέας Ἐστίας).

ΜΑΛΑΜΑ ΒΕΡΓΟΥ - ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ
Θεολόγος

Βασίλειου Χαραλάμπους

Η ΒΛΑΣΦΗΜΗ «ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ» ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΣΕ ΤΖΑΜΙ ΚΑΙ Η ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

κυριαρχική ἀπειλή πού ἐπεκρέμματο ως δαμόκλειος σπάθη γιά «μετατροπή» τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ τζαμί εἶναι πλέον γεγονός. Ἡ αἰτία τῆς ἀσέβειας αὐτῆς πρός τόν ἱερό ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας, δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τίν κατακτητική ἐπικυριαρχική στάση τῆς Τουρκίας, ἢ ὅποια ἐκπηγάζει ἀπό τίν ἀπάνθρωπη καὶ ἀντίθετη κορανική βαναυσότητα.

Γιατί ἐπέμενε ἡ Τουρκία γιά ἄλλαγή τοῦ λεγόμενου status quo τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας; Ἐν ἐπρεπε νά ἀλλάξει ἡ ὑπάρχουσα κατάσταση, θά ἐπρεπε νά ἀλλάξει πρός ἀποκατάσταση τοῦ δικαίου καὶ νά λειτουργήσει ξανά ως ἱερός ναός.

Ποιά ἄλλη αἰτία ὑπῆρχε γιά τή «μετατροπή» σέ τζαμί τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐκτός ἀπό ἐκείνη τῆς ἐπικυριαρχικῆς θρασύτητας; Στόν ἱερό ναό πού ἄλλοτε οἱ Ὁρθόδοξοι δοξολογοῦσαν τόν ἀληθινό Τριαδικό Θεό καὶ ἀκουγόταν τό «μία δόξα, μία βασιλεία, μία φύσις, μία Θεότης, μία δύναμις, ὁ ἄναρχος Πατήρ, ὁ συνάναρχος Υἱός καὶ τό Πνεῦμα τό Ἀγιον», τώρα θά ἀκούγεται ἡ ἀντίθετη κορανική προτροπή «μή λέτε Τριάδα» (Κοράνι, κεφ. Δ' στιχ. 171);

Ἀπό τό ἔτος 1934 ὁ ἱερός ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας λειτουργεῖ ως μουσεῖο, ἀλλά καὶ αὐτό φυσικά ἦταν ἀδικό, γιατί ὁ ἱερός ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀνήκει στήν Εκκλησία. Ἡ «μετατροπή» σέ τζαμί τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀποτελεῖ παραβίαση τῆς Σύμβασης Προστασίας τῆς Παγκόσμιας Κληρονομιᾶς καὶ ως ἐκ τούτου θά ἐπρεπε νά παρέμβει ἡ Ἐπιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιᾶς. Θά ἐπρεπε ἐπίσης πανορθοδόξως ἡ ποιμαίνουσα Εκκλησία μέ δάντιδράσεις νά γίνει ἀρωγός στή δεινή θέση πού βρίσκεται τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στήν τουρκική κυριαρχική ἐπικράτεια. Δυστυχῶς ὅσες συνυπαρξιακές ὡραιολογίες καὶ νά ἔφεύρει κανείς, ὁ σταυρός τοῦ γένους τῶν Ὁρθοδόξων Ρωμιῶν εἶναι πλέον φανερός σέ ὅλους.

Οι Τούρκοι μονομερῶς «μετέτρεψαν» τόν ἱερό ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας σέ τζαμί. Τί γυρεύουν οἱ μουσουλμάνοι ἀρνητές τοῦ ἀληθινοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ σέ ἔνα ἱερό ναό τῆς Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Ἀπό τί θά «ἐμπινέονται» ὅταν θά βρίσκονται ἐκεῖ; Ἀπό τίς ψηφιδωτές παραστάσεις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας θά «ἐμπινέονται» οἱ μωαμεθανοί ἀρνητές τοῦ ἀληθινοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τῆς Θεότητας τοῦ Κυρίου

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας ὡς Θεοτόκου;

Οἱ ψηφιδωτές παραστάσεις τοῦ ἵεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας θά ἔπρεπε νά γίνονται ἀφορμή γιά νά τρέπονται σέ φυγή οἱ ἀρνητές τοῦ ἀληθινοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Τά μεγάλα ἄσπρα ὑφάσματα πού δῆθεν κρύβουν τίς ψηφιδωτές παραστάσεις τοῦ ἵεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ποσῶς δέν τίς κρύβουν. Δίνουν ἀπλά τήν ψευδαίσθησην ὅτι τίς κρύβουν.

Καί μόνο στήν ὑπέροχη ψηφιδωτή εἰκονογράφηση τῆς Δέοσης νά κοιτάζουν οἱ μωαμεθανοί πού θά ἔλθουν γιά τήν «προσευχήν» τους, ὅπου στό μέσον παριστάνεται ὁ Χριστός καὶ δεξιά καὶ ἀριστερά ἀπό τό φωτοστέφανό Του ἀναγράφεται μέ συντμήσεις (IC XC) τό Ἰησοῦς Χριστός, δηλαδή ὅτι «Ἐστίν ὁ Χριστός», αὐτοῦ πού τή Θεότητα βλάσφημα ἀρνοῦνται, θά ἔπρεπε νά γίνεται ἀφορμή φυγῆς γι' αὐτούς.

Στά δεξιά ἐπίσης τοῦ Χριστοῦ στήν ψηφιδωτή εἰκονογράφηση τῆς Δέοσης εἰκονογραφεῖται μέ ψηφίδες ἥ Ὕπεραγία Θεοτόκος καὶ δεξιά καὶ ἀριστερά ἀπό τό φωτοστέφανό της ἀναγράφεται μέ συντμήσεις (MP ΘΥ) τό Μήτηρ Θεοῦ, αὐτό δηλαδή πού βλάσφημα ἀρνοῦνται.

Κατά τό νότιο ὑπερώδω τοῦ ἵεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας θά ἀντικρύζουν τήν ἀναθηματική παράσταση μέ προσφέροντες στόν Χριστό, τήν αὐτοκράτειρα Ζωή καὶ τόν συναυτοκράτορα Κωνσταντίνο τόν Μονομάχο καὶ τήν ἀναγραφή μέ συντμήσεις (IC XC) τό Ἰησοῦς Χριστός, δεξιά καὶ ἀριστερά ἀπό τό φωτοστέφανό Του. Στόν ἐσωνάρθηκα θά ἀντικρύζουν ψηφιδωτή εἰκονογράφηση, ὅπου ὁ Ἀγιος Κωνσταντίνος προσφέρει τήν Κωνσταντινούπολη καὶ ὁ Ἰουστινιανός τήν Ἁγία Σοφία στή Βρεφοκρατοῦσα Ὕπεραγία Θεοτόκο. Δεξιά καὶ ἀριστερά στό φωτοστέφανο τῆς Παναγίας, ἀναγράφεται μέ συντμήσεις (MP ΘΥ) τό Μήτηρ Θεοῦ.

Τό Κοράνι ώς γνωστό οὔτε τή Θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δέχεται, οὔτε καὶ τήν Παναγία ὡς Θεοτόκο. Καί μόνο ἀντικρύζοντας οἱ μωαμεθανοί τή «ψηφιδωτή» αὐτή δύολογία τῆς ἀληθινῆς Πίστης, θά πρέπει νά τρέπονται σέ φυγή καὶ ὅχι νά ζητοῦν νά «προσευχηθοῦν» κατ' ἐνώπιον αὐτῆς.

Τό βλάσφημο θράσος τῶν Τούρκων στράφηκε καὶ ἐναντίον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Χώρας. Ἐχουν τήν ψευδαίσθηση οἱ μωαμεθανοί, ὅτι ὅταν συνοχλοῦνται στούς ἵερούς ναούς πού βεβηλώνουν, ὅτι δῆθεν προσεύχονται. Οἱ ὅχλοι τῶν μωαμεθανῶν πού μαζεύονται γιά νά βεβηλώσουν ἵερούς ναούς, θυμίζουν ἀπλά ἀγριεμένο ἀσκέρι πού κατακτᾶ μιά πόλη. Οἱ νικητήριες κατακτητικές ἰαχές δέν εἶναι προσευχές. Τουναντίον εἶναι ὕβρεις γιά τόν Ἀληθινό Τριαδικό Θεό.

Τό περιβάλλον σ' ἔνα Ἱερό Ναό ἐμπνέει τόν προσευχόμενο Χριστιανό, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τό ἀρχιτεκτονικό σταυρόσχημο τοῦ τρουλαίου ναοῦ. Γιατί μαζεύονται οἱ μωαμεθανοί νά «προσευχηθοῦν» σέ ἵερούς ναούς πού βεβηλώνουν; Ἡ ἀγριάδα καὶ οἱ ἄναρθρες κραυγές τοῦ μαινόμενου πλήθους τῶν μωαμεθανῶν, ὅταν συναγελάζονται

στούς ιερούς ναούς πού βεβηλώνουν, φανερώνουν ὅτι εἰς ἄλλον «προσέχονται».

«Ἐγώ ἥλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐκ ἔδεξασθέ με· ἐάν τίς ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἴδιῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε (Ἰω. ε' 43)», εἶπεν ὁ Κύριος. Γιά τοῦτο ὁ Ἀγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός γιά τό Ἰσλάμ στό «Περί αἱρέσεων» ΡΑ' τονίζει ὅτι, «ἔστι δέ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατοῦσα λαοπλάνος θρησκεία τῶν Ἰσμαηλιτῶν πρόδρομος οὗσα τοῦ Ἀντιχρίστου».

Δέν ἀφίνει ὁ κορανικός ζόφος νά καταλάβουν οἱ μωαμεθανοί τή «Χώρα τῶν ζώντων», τή «Χώρα τοῦ Ἀχωρίτου», τό Φῶς τῆς Μεταμόρφωσης καί τή σωτηριώδην Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Τούς βολεύει ἓν παγορευόμενη κορανική κατακτητική μανία, τίν όποια δυστυχῶς παραβλέπει ἥ κακόδοξη ἀβρότητα.

Ἐντός τῆς ιερᾶς μονῆς τῆς Χώρας βρίσκεται καί τό Παρεκκλήσιο τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Τί θά ἐμπνεύσει κάποιον πού δέν πιστεύει στόν Ἀναστάντα Κύριο; Πρός τί ἥ δῆθεν «προσευχητική» παρουσία τους στό Παρεκκλήσιο αὐτό; Ἐντός τοῦ Παρεκκλησίου αὐτοῦ, βλέπει κανείς τή σπουδαιότατη τοιχογραφία τῆς «Εἰς Ἀδου Καθόδου», ἥ όποια εἶναι ἥ Ὁρθόδοξη Εἰκόνα τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ τοιχογραφία αὐτή διαλαλεῖ τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Οἱ μή πιστεύοντες στόν ἀληθινό τριαδικό Θεό μωαμεθανοί, οἱ όποιοι πολεμοῦν τή Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ, ὡς δῆθεν ἀνύπαρκτο γεγονός καί ὡς ἐκ τούτου τίν Ἀνάσταση Του, τί ἀποζητοῦν στό Παρεκκλήσιο αὐτό;

Ἐντός τοῦ Παρεκκλησίου αὐτοῦ βλέπει κανείς πάνω ἀπό τό τεταρτοσφαίριο τῆς ἀψίδας τίν τοιχογραφία τῆς Δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας. Οἱ μωαμεθανοί οἱ όποιοι δέν πιστεύουν στόν Χριστό ὡς τέλειο Θεό καί τέλειο ἄνθρωπο καί στίν Δευτέρα Παρουσία Του, τί ἀναζητοῦν σέ ἔνα τέτοιο Παρεκκλήσιο;

Τί ἄλλο ἐκτός ἀπό τίν κατακτητική θρασύτητα, ὁδήγησε τούς μή πιστεύοντες στόν Ἀληθινό Τριαδικό Θεό μωαμεθανούς νά βρίσκονται σέ ἔνα τέτοιο ιερό ναό, γιά νά «προσευχθοῦν», ὅπως ἰσχυρίζονται; Ἡ ὅλη τοιχογράφηση καί ναοδομία του καταμαρτυρεῖ τίν Ὁρθόδοξη Θεολογία. Γιατί ἀφίνουν τά τζαμιά τους καί ἐπιζητοῦν νά βεβηλώνουν μέ κατακτητική θρασύτητα δικούς μας ιερούς ναούς;

Παλιά οἱ μωαμεθανοί κάλυπταν μέ ἀσβέστη τά ψηφιδωτά καί τίς τοιχογραφίες τῶ ιερῶν ναῶν πού βεβηλώναν. Τώρα καλύπτουν μέ ὑφάσματα τίς τοιχογραφίες καί τά ψηφιδωτά γιά νά μή «φαίνονται». Κρύβονται ὅμως; Τούς ἐνδιαφέρει πολύ τό χρῆμα. «Ἄσπρα θέλουν», λέγει ὁ Ἀγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός. Τούς ἐνδιαφέρει ὁ λεγόμενος «θρησκευτικός τουρισμός»... γιά τό χρῆμα φυσικά.

Δέν κάνεται ὅμως ἥ ἐλπίδα μας. Καί οἱ ἄνομοι Ἐβραῖοι χλεύαζαν τόν Χριστό μέ τό «εἰ βασιλεύς ἔστι, καταβάτω νῦν ἀπό τοῦ Σταυροῦ» (Ματθ. κζ' 42) καί μετά τρεῖς ἡμέρες ἀναστήθηκε ὁ Κύριος. Τίς Θεός

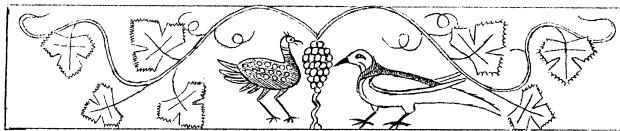
μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν!

“Οσοι ὀλισθαίνουν στὸν κακόδοξην ἄβρότητα γιά τὸ Κοράνι καὶ στὸν «ἐπιεικῆ» στάσην ἀπέναντι στὸ Ἰσλάμ, ἀντιλαμβάνονται τώρα τὸ ἀτόπημά τους. Εἶναι γεγονός, πώς μετά ἀπό τίς πρόσφατες βεβηλώσεις Ἱερῶν ναῶν, ἔξελιπαν τόσο οἱ κακόδοξες εὐφημίες γιά τὸ Κοράνι, ὅσο καὶ ἡ «ἐπιεικής» στάση ἀπέναντι στὸ Ἰσλάμ. Δυστυχῶς τὸ βλάσφημο θράσος τῶν Τούρκων, ἔδειξε γιά μία ἀκόμα φορά τὸ κορανικό μένος τοῦ Μωάμεθανισμοῦ.

‘Ἡ σημερινὴ βλάσφημη κατάσταση πού ἐπιβλήθηκε ἐτσιθελικά στὸν Ἀγία Σοφιά καὶ στὸν Ἱερά μονὴν τῆς Χώρας, ἔδειξε γιά μία ἀκόμα φορά τὸ πρόσωπο τοῦ πραγματικοῦ Ἰσλάμ. Αὐτό εἶναι τὸ ἀντιμίσθιο ἀπό τίς κακόδοξες ώραιολογίες γιά τὸ Κοράνι καὶ τὸ Ἰσλάμ; Ὁν δοκιμάσουν νά ἐπαναλάβουν ὅλες αὐτές τίς κακόδοξες εὐφημίες γιά τὸ Κοράνι καὶ τὸ Ἰσλάμ, τίς μέρες τοῦτες πού τὸ Ἑθνος ἀντιμετωπίζει τὴν θρασύτατην προκλητικότητα τῶν Τούρκων, θά καταλάβουν ἀπό τὴν στάση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τὸν κακόδοξην ἀκρότητά τους.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ
Θεολόγος

Παναγιώτη Τελεβάντου
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΡΘΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ π. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ

ιαφάσαμε, στό ίστολόγιο «Τάς θύρας! τάς θύρας!», ἄρθρο τοῦ π. Ἀναστάσιου Γκοτσόπουλου, πού ἐπιγράφεται «Ἡ μνημόνευση τῶν Διπτύχων: Ἐπρούπόθετο ἀποκλειστικό δικαίωμα ἡ κανονική ὑποχρέωση τοῦ Προκαθημένου;»

Τό ἄρθρο ἀφορᾶ τίν ἀπόφασην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου νά στηρίξει, μέ εύρεία πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τῶν Ἱεραρχῶν της, τήν αἰφνιδιαστική πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Χρυσοστόμου νά μνημονεύσει τόν Μακαριώτατο Κιέβου κ. Ἐπιφάνιο.

Ἄναφέρει στό ἄρθρο του, μεταξύ ἀλλων, ὁ π. Ἀναστάσιος Γκοτσόπουλος: «Ἡ μνημόνευση τῶν Προκαθημένων στά Δίπτυχα δέν ἀποτελεῖ ἀπρούπόθετο ἀποκλειστικό δικαίωμα τοῦ Προκαθημένου, ἀλλά κανονική του ὑποχρέωση καὶ συναρτᾶται ἀμεσα μέ τή λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ πολιτεύματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τό ὅποιο ἀποτελεῖ τήν πεμπτουσία τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας. Γιά τό λόγο αὐτό ἡ ἀπαίτηση γιά σεβασμό τῆς συνοδικῆς λειτουργίας δέν ὑποδηλώνει στεῖρο νομικισμό ἡ συμμόρφωση σέ ἀπλές ἐπιταγές καὶ διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἀλλά ἀποτελεῖ συνεπή ἔκφραση τῆς περί τήν Ἐκκλησία Ὁρθοδόξου θεολογίας. Ἡ περιφρόνηση ἡ ἡ κακοποίηση τῆς συνοδικῆς λειτουργίας ἔχει καταστροφικές συνέπειες γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σέ τοπικό ἀλλά καὶ πανορθόδοξο ἐπίπεδο».

Προσυπογράφω, διά ἀμφοτέρων τῶν κειρῶν, τό πιό πάνω ἀπόσπασμα τοῦ ἄρθρου τοῦ π. Ἀναστάσιου Γκοτσόπουλου.

“Οπως ἀναφέραμε, ἡ ἔνταξη στά Δίπτυχά της Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τοῦ Μακαριώτατου Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου, δέν εἶναι ὑπόθεση μόνο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ἀλλά τοῦ συνόλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπειδή τό σύστημα διοίκησης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἐπισκοποσυνοδικό.

“Οπως πάρα πολύ ὁρθά λέγει ὁ π. Ἀναστάσιος Γκοτσόπουλος, ἡ συνοδικότητα εἶναι ἔκφραση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ πεμπτουσία τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας. Γι’ αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο, ἔκφραζουμε τήν βαθύτατη ίκανοποίησή μας, ἐπειδή ἡ αἰφνιδιαστική πρωτοβουλία τοῦ Μακαριώτατου Κύπρου κ. Χρυσοστόμου ἔγκριθηκε μέ πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας

τῆς Κύπρου.

Ἐτσι τώρα, ὁ Μακαριώτατος Κιέβου κ. Ἐπιφάνιος, μέ συνοδική ἀπόφαση εὐρείας πλειοψηφίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μνημονεύεται, ἀπό τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου, ὃς ὁ Προκαθήμενος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἑκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ πρῶτος καὶ καλύτερος πού ἀναγνώρισε ὅτι ἡ αἰφνιδιαστική πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου εἶναι ἀντικανονική, εἶναι ὁ ἕδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος. Γι' αὐτό καὶ ἀπολογήθηκε, ἀπό τὴν πρώτη στιγμή, καὶ στὴν συνέχεια πολλές φορές, γιὰ τὴν πρωτοβουλία του καὶ ἐξήγησε τούς λόγους πού ἐνήργησε ἔτσι. Τό πιό σημαντικό πού ἀφορᾶ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἶναι ὅτι ὁ Μακαριώτατος Κύπρου πῆρε τὴν πρωτοβουλία τῆς μνημόνευσης τοῦ Κιέβου Ἐπιφανίου, κατά τίν εἰκαζομένη συναίνεστι τῆς εὐρείας πλειοψηφίας τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἑκκλησίας τῆς Κύπρου.

Μέ ἄλλα λόγια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου τυπικά ἐνήργησε ἀντικανονικά. Στὴν πραγματικότητα δέν ἔκανε κάτι πού γνώριζε ὅτι δέν θά ἐνέκρινε ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῆς Ἱεραρχίας. Αὐτό ἀποδείχτηκε περίτρανα στὴν πράξη, ἐπειδόντας ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε, μέ πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τῶν μελῶν της, τὴν πρωτοβουλία τοῦ Μακαριώτατου. Τό συνοδικό πνεῦμα τῶν Ἱεραρχῶν μας στήριξε τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου καὶ ὀρθότατα ἔπραξε.

Δυστυχῶς, ὅμως, τό συνοδικό πνεῦμα, πού ἐκφράζει τό πολίτευμα τῆς Ἑκκλησίας, δέν χαρακτηρίζει ὅλους τούς Ἱεράρχες τῆς Κύπρου. Ὁρισμένοι ἀπό τούς Κύπριους Ἱεράρχες, ἐνῶ πρωτοστάτησαν γιά νά συγκληθεῖ ἡ Ἱερά Σύνοδος, γιά νά ἀποφασίσει γιά τίν μνημόνευση τοῦ Κιέβου Ἐπιφανίου, στὴν συνέχεια, ὅταν διαπίστωσαν ὅτι ἡ τιθηναν κατά κράτος, ἀφοῦ τά τρία πέμπτα τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας στήριξαν τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, δῆλωσαν ὅτι δέν τούς δεσμεύει ἡ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας!!! Ὕπάρχει πιό ἀντισυνοδική καὶ πιό ἀντιεκκλησιαστική στάση; Προσευχόμαστε ὁ Θεός νά φωτίσει τούς Ἱεράρχες μας, πού ἐνεργοῦν ἀντίθετα μέ τό συνοδικό πολίτευμα τῆς Ἑκκλησίας, νά κάνουν τίν καλήν ὑποχώρηση, τίν χριστιανική ὑποχώρηση καὶ νά ἀποστοῦν πάραυτα καὶ ἀμελλοπτί ἀπό τό ἀντιεκκλησιαστικό καὶ ἀντισυνοδικό πνεῦμα πού τούς χαρακτηρίζει. Ἀπλά δέν εἶναι δυνατό ἔνας Ἱεράρχης νά ζητᾶ τὴν σύγκληση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς ὅποιας εἶναι μέλος, γιά νά ἀποφασίσει γιά κάποιο θέμα, καὶ νότερα, ἐπειδόντας τά πράγματα δέν πῆραν τίν τροπή πού θέλει, νά ίσχυρίζεται ὅτι δέν τόν δεσμεύουν οἱ ἀποφάσεις τῆς εὐρείας πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου!!!

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν ὁ Θεός τοῦ ἐλέους νά λαλήσει ἀγαθά εἰς τίν καρδία ὅσων Ἱεραρχῶν μας ἔχουν ἀντιεκκλησιαστικό καὶ ἀντισυνοδικό πνεῦμα καὶ μεθοδεύουν κακά σέ βάρος τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ο ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ κ. ΣΑΒΒΑΣ ΕΠΡΕΠΕ ΠΡΩΤΟΣ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΙ ΤΟΝ ΚΙΕΒΟΥ ΕΠΙΦΑΝΙΟ!

Οι ἐκκλησιαστικοί ἥγετες τῆς Πολωνίας αὐτογελοιοποιοῦνται. Γιατί ὡς τῆς τραγικῆς εἰρωνείας! - στὸν Τόμο πού ἐκκωφήθηκε Αὐτοκεφαλία στὸν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας τὸ 1924, γίνεται ὑπόμνηση, ἀπό τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τῶν ἀπαράγραπτων δικαίων του ἐπὶ τῆς Οὐκρανίας καθώς καὶ τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας.

Ίδου τὸ ἐπίμαχο κείμενο, ἀπό τὸν Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, τὸ ὅποιο ἔχει μνώνει πλήρως ἀπό κάθε πειστικό ἐπιχείρημα τούς ἐν Πολωνίᾳ καὶ ὅχι μόνο- ὑποστηρικτές τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας: «γέγραπται γάρ ὅτι ἢ ἀπό τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀρχικὴ ἀπόσπασις τῆς Μητροπόλεως Κιέβου καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἔξαρτωμένων ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Λιθουανίας καὶ Πολωνίας καὶ ἡ προσάρτησις αὐτῶν τῇ Ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ Μόσχας, οὐδαμῶς συνετελέσθη συμφώνως ταῖς νενομιμέναις κανονικαῖς διατάξεσι, οὔδ' ἐτηρήθησαν τὰ συνομολογηθέντα περὶ πλήρους ἐκκλησιαστικῆς αὐτοτελείας τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου, φέροντος τὸν τίτλον ἔξαρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου». 1) "Οσοι γνωρίζουν ἀνάγνωσην καὶ γραφήν, 2) ὅσοι δέν βρίσκονται σὲ πλήρη ἄγνοια, 3) ὅσοι δέν εἴναι τυφλωμένοι ἀπό φανατισμό, 4) ὅσοι δέν διακατέχονται ἀπό ἔμμονές καὶ ἴδεολψίες, 5) ὅσοι κατανοοῦν τὰ στοιχειώδη τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, 6) ὅσοι δέν κινοῦνται ἀπό ἰδιοτέλεια καὶ ἀπό ἀλλότρια τοῦ Εὐαγγελίου σκοπιμότητα, 7) ὅσοι δέν εἴναι ρουβλιοκίνητοι, καὶ 8) ὅσοι δέν ἐλαύνονται ἀπό φονικό μίσος πρός τὸν θεσμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κατανοοῦν τὸ αὐτονότητα.

Τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο οὐδέποτε παρεχώρησε τὴν Οὐκρανία στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Ρωσσίας.

Ἀπλά τὸ 1686 -λόγω τῶν τότε ἱστορικῶν συνθηκῶν- ἔδωσε στὸν Μόσχας τὸ δικαίωμα νά κειροτονεῖ τὸν Κιέβου, τὸν ὅποιο ἔπρεπε νά ἐκλέγει Κληρικολαϊκή Συνέλευση. Ἀπαραιτήτως, δύμως, ἐτέθη ὁ ὄρος ὁ Μητροπολίτης Κιέβου νά μνημονεύει πρῶτα τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ἐπειδή ὁ Μητροπολίτης Κιέβου εἴναι Ἐξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη καὶ στὸν συνέχεια νά μνημονεύει τὸν Πατριάρχη Μόσχας. Τουτέστιν ἡ ἔξαρτηση τοῦ Κιέβου ἀπό τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο εἴναι ξεκάθαρη.

Πῶς εἴναι δυνατό νά ἀνίκει στὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας ὁ Ἐξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Τί εἶδους ἀθεολόγητος παραλογισμός εἴναι αὐτός;

Δυστυχῶς, ἐνῶ ὑπάρχουν τὰ συντριπτικά αὐτά στοιχεῖα στὸν Τόμο Αὐτοκεφαλίας, πού ἐκκώρησε τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τὸ 1924, στὸν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, ὁ Μακαριώτατος Βαρσοβίας καὶ πάστος Πολωνίας κ. Σάββας ἀρνεῖται ὅτι ἡ Οὐκρανία ἀνίκει στὸν Δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ θεωρεῖ ὅτι ὅλα ὅσα ἐνήργησε τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στὸν Οὐκρανία εἴναι ἐξ ὑπαρχῆς ἄκυρα καὶ

άνυπόστατα!

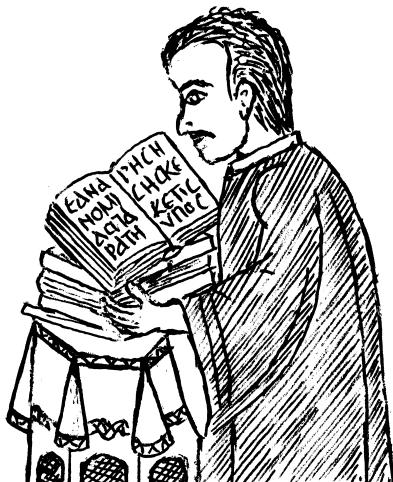
‘Ως ἐκ τούτου, θεωρεῖ τὸν Μακαριώτατο Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφάνιο ὡς λαϊκό, παρόλο ὅτι τὰ γενόμενα στὴν Οὐκρανίᾳ ἀναγνώρισαν ἥδη οἱ Ἐκκλησίες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἐλλάδας.

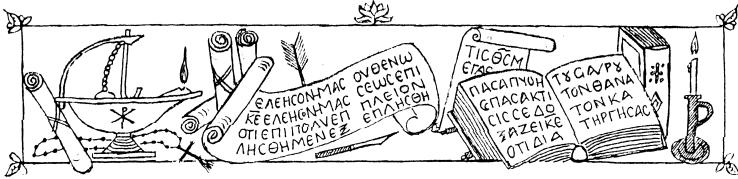
Παρά τούς ἀθεολόγητους καὶ ἐκκλησιολογικά μετέωρους ἰσχυρισμούς του, ὅτι ὁ Μακαριώτατος Κιέβου κ. Ἐπιφάνιος εἶναι λαϊκός, ὁ Μακαριώτατος Πολωνίας δέν διέκοψε τὴν ἐκκλησιαστική κοινωνία μὲ τὸν Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καὶ τίς Ἐκκλησίες τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἐλλάδας, οἵ ὄποιες ἀναγνώρισαν τὴν Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας καὶ βρίσκονται σὲ πλήρη εὐχαριστιακή κοινωνία μαζί της!!! Τέτοια συνέπεια πιά, ἐκ μέρους τοῦ Μητροπολίτη Βαρσοβίας!!! Θέατρον παίζετε ἐν τοῖς ἱερωτάτοις, Μακαριώτατε Πολωνίας;

Θεωρεῖτε λαϊκό καὶ ἀκοινώνητο τὸν Κιέβου Ἐπιφάνιο καὶ συνεχίζετε νά μνημονεύετε στὴν Θεία Λειτουργία τοὺς Προκαθημένους τῶν τεσσάρων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πού βρίσκονται σὲ πλήρη εὐχαριστιακή κοινωνία μὲ τὴν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, πού ἔχει -κατά τὸν ἰσχυρισμό σας- Προκαθήμενο ἔνα σχισματικό λαϊκό!!!

Μακαριώτατε Πολωνία! Δέν εἴσαστε ἐσεῖς πού εἴπατε -καὶ ἐμεῖς συμφωνοῦμε μαζί σας ἀπόλυτα φυσικά- ὅτι δέν ὑπάρχουν δύο Ὁρθόδοξες ἐκκλησιολογίες; Δυστυχῶς! Οὔτε μέ τὸ μικροσκόπιο διακρίνουμε, οὔτε μέ τὸ τηλεσκόπιο ἐντοπίζουμε ἀντιστοιχία μεταξύ τῶν διακηρύξεων καὶ τῶν πράξεών σας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΕΛΕΒΑΝΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

‘Αγίου Φιλαρέτου μητροπολίτη Μόσχας, Σταυρός και ἀνάσταση, Λόγοι εὐλαβείας και ἀγάπης στά μέγιστα γεγονότα τῆς σταύρωσης και τῆς ἀνάστασης, Μετάφραση – ἐπιμέλεια Πέτρου Μπότσο, Ἀθήνα 2020, σσ. 135.

ιά ἀπό τίς πλέον διαπρεπεῖς μορφές, πού κλείσαν τίν κατά Ρωσίαν ‘Εκκλησία κατά τό 19ο αιώνα παρουσιάζει ὁ ἀκούραστος φίλος τῶν Ἀγίων Πέτρος Μπότσος. Ὁ ἀγιασμένος μητροπολίτης Μόσχας, ὁ φερωνύμως Φιλάρετος, γεννήθηκε στά 1782. Καταγόταν ἀπό ἱερατική οἰκογένεια. Ὅπηρξε στή νεανική του ζωή προστατευόμενος τοῦ διαπρεποῦς μητροπολίτη Μόσχας Πλάτωνος. Ἐκάρη μοναχός λαμψάνοντας τό ὄνομα Φιλάρετος. Ἀναδείχθηκε ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεως Τβέρη κι ἀκολούθως τοῦ Γιαφοσόλαβ. Στό τέλος ἔξελέγη μητροπολίτης Μόσχας, θέστη στήν όποια παρέμεινε μέχρι τά τέλη τῆς ἐπίγειας πορείας του. Χάρις στήν ὑποστήριξή του οι μοναχοί τῆς περιώνυμης μονῆς τῆς ‘Οπινα ἔξέδωσαν τίς μεταφράσεις τῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας. Τά ἐν λόγῳ ἔργα συνετέλεσαν τά μέγιστα στήν πνευματική ἀφύπνιση τῆς κώρας τῶν Ρώσων. Ὁ ‘Αγιος, συνδυάζοντας τή λογιότητα μέτ τή φλογερή εὐδέξεια, ἀναζήτησε νά μεταδώσει στούς ἀκροστές και ἀναγνώστες του τό πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Στό παρόν περιλαμβάνονται ὅμιλες του στήν ‘Υψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, στή Μεγάλην Παρασκευήν, τήν Κυριακήν τοῦ Πάσχα, καθώς και στή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Στόν παρόντα τόμο περιλαμβάνονται ἐπίστης και Παρανέσεις του. ‘Υπάρχει ἐπίστης ἔνα κείμενο του γνωστοῦ λογοτέχνη Νικολάι Γκόγκολ γιά τήν ‘Ανάσταση και μιά ὅμιλία τοῦ ‘Αγίου Ιωάννη τῆς Κροστάνδης στήν Κυριακή τοῦ Θωμᾶ. Ἀντιγράφω ἀπό τήν ὅμιλία τοῦ ‘Αγίου στήν ‘Υψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ: «Ἡ ἀγάπη τοῦ οὐράνιου Πατέρα σταυρώνει γιά μᾶς τόν μονογενῆ Του Υἱό. Ἡ ἀγάπη μας πόσο συμβαδίζει μ’ αὐτήν; Ἐκτελοῦμε τό ἔργο τοῦ Ἀβραάμ, προσφέροντας στό θυσιαστήριο τής ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ὅλα ὅσα ἀγαπάμε χωρίς δισταγμό, χωρίς ἐπιφύλαξη, χωρίς νά περιμένουμε τίποτα γιά ἀντάλλαγμα; Ἡ ἀγάπη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τόν παρακινεῖ νά παραδοθεῖ στή σταύρωση, ὅκι μόνο στά χέρια τοῦ Παναγίου Θεοῦ μά και στά χέρια τῶν ἀμαρτωλῶν. Μᾶς δίδαξε ἡ ἀγάπη αὐτή πώς πρέπει νά ἀποδεχθοῦμε ἀπόλυτα τό θεϊκό προορισμό μας ὅπως ὁ Ἰσαάκ, νά εἴμαστε δηλαδόν πάντα ἔτοιμοι νά θυσιαστούμε, εἴτε αὐτό γίνεται γιά τή δόξα τοῦ Θεοῦ, εἴτε γιά τήν προσωπική μας κάθαρση, εἴτε γιά τό καλό τοῦ πλησίον μας». Ἡ Αξίζει, λοιπόν, και μέ τό παραπάνω νά ἐγκύψουμε στά κείμενα αὐτά. »Αντιλήσατε ὅδωρ μέτ’ εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου».

* * *

‘Ημερολόγιο, ‘Αγιολόγιο 2020, ‘Αφιέρωμα στήν ‘Αγιο Νεόφυτο τόν ‘Εγκλειστο. 800 χρόνια ἀπό τήν κοιμησή του, ‘Ἐπιλογή και ἐπιμέλεια κειμένων Γεώργιος Κυριάκου, ἔκδ. Π.Ε.Θ.

‘Ἐπιμελημένος και κομψός τόμος ἡ παροῦσα ἔκδοσισ ἀντικατοπτρίζει τούς κόπους ἀλλά και τίν ὑπευθυνότητα τοῦ ‘Ἐπιμεληπτοῦ. Εὔστοχη ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιλογή τοῦ ‘Αφιερώματος. Φέτος συμπληρώνονται 800 χρόνια ἀπό τήν ἀποδημία τοῦ ἐν ‘Αγίοις Πατρός ἡμῶν Νεοφύτου τοῦ ‘Εγκλειστού, πού δόξασε τήν κατά Κύπρον ‘Εκκλησία μέ τίς συγγραφές του, ἀλλά κυρίως μέ

* Στό παρόν τεῦχος δημοσιεύουμε ὅλα τά βιβλία πού μᾶς στάλπικαν μεταξύ 1.9.2020 και 31.12.2020.

τίνι κατά Χριστόν βιοτίν του. Στό Ἀφιέρωμα περιλαμβάνονται οἱ ἀξιόλογες εἰσηγήσεις τῶν Καθηγητῶν Χρήστου Οἰκονόμου καὶ Νίκου Νικολαΐδην σέ συνέδριο πού ἔγινε γιά τὸν Ἅγιο τὸ 2009. Τό Ἀφιέρωμα συμπληρώνεται μὲ ἀποσπάσματα ἔργων τοῦ Ἅγιου. Ἐπό αὐτά ἀντιγράφουμε τό πιό κάτω, πού εἶναι ἐπίκαιρο, λόγῳ τῆς πανδημίας καὶ τῶν πικρόχολων δηλώσεων ὁρισμένων ἀπίστων γιά τό μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας: «Τό ὅτι ὁ προσκομιζόμενος ἄρτος καὶ οἵνος μεταβάλλονται διά τοῦ Ἅγιου Πνεύματος σέ σάρκα καὶ αἷμα εἶναι φανερό ἀπό τά ἀκόλουθα, καθὼς ὁ Κύριος μας στόν Μυστικό Δεῖπνο, ὅχι αἷμα καὶ σάρκα ἀλλά ἄρτον καὶ οἵνον ἀφοῦ εὐλόγησε μετέδωσε στούς μαθητές λέγοντας: «τοῦτο μου ἔστι τό Σάρκα καὶ τό αἷμα τό ὑπέρ ὑμῶν καὶ πολλῶν διαδιδόμενον εἰς ἀφεσιν ἀμάρτιων. Ταῦτα γάρ ἐσθίετε καὶ πίνετε εἰς τὸν ἐμήν ἀνάμνησιν». Τό θέμα εἶναι ἀπλό: Εἴτε ἀκολούθουμε τό Χριστό καὶ τίς ἀψευδεῖς του ἐπαγγελίες, εἴτε κλίνουμε εὐնίκον τό οὖς σέ λόγους καὶ ἐντάλματα σκοτιομένων ἀπίστων. Ἐπό τό ἔργο τοῦ Ἅγιου πρός τινα προεστῶτα ἀντιγράφουμε τό πιό κάτω: «Ἡ ἀρετὴ εἶναι κρήσιμο ἀπόκτημα, καλό καὶ τίμο καὶ χωρίς αὐτή τά ἐπίγεια δέν ἀξίουν τίποτε. Αὐτά ἔρχονται καὶ παρέρχονται αὐτή ὅμως μένει καὶ παραμένει καὶ προπορεύεται αὐτῶν πού τίν ἐργάζονται μέχρι νά τούς παρουσιάσει ἐνώπιον τοῦ στεφοδότη Χριστού στεφανωμένους. Ἀλλά ποιά εἶναι αὐτή ἡ ἀρετή; Ἡ χωρίς κομπασμό καὶ ὑποκρισία ἡ εὑρισκόμενη μέσα στό ταπεινό φρόνημα τόν οποία γνωρίσαμε πολὺ καλά στίν ὀστόπτη σου». Τό Ἅγιολόγιο ἐκτός ἀπό μά σύντομη ἀναφορά στούς ἑορτάζοντες Ἅγιους κοσμεῖται μέ ωραιότατες εἰκόνες κι εὐαγγελικά καὶ ἀποστολικά ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν. Ἐπαινετή κι ὅξια λόγους ἡ προσπάθεια, εὐχόμαστε καλή συνέχεια.

* * *

Παναγία ἡ Ζωοδόχος Πηγή – Στάζουσα, Μετόχιο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου, Ἱερά Μητρόπολις Κιτίου, ἔκδ. Ἱ. Μ. Σταυροβουνίου, σσ. 47.

“Ανευ ἀντίλογίας τό παρόν δέν ἐντυπωτάζει μέ τόν ἀριθμό τῶν σελίδων του. Ὁμως ὁ ἀκάματος ἐρευνητής Κωστής Κοκκινόφτας, μέ τό γλαυφύρο καὶ συνοπτικό αὐτό κείμενο, πού συνοδεύεται μέ ἐμβολίμα καὶ συνοδευτικά κείμενα φωτογραφιῶν καὶ εἰκόνων τῆς Ἱ. Μ. Σταυροβουνίου, ἐπιτυγχάνει νά μᾶς καταστίσει γνωστή, μέ βάση τίς πηγές, τίν ταφαγμένη ἱστορία του Μετοχίου. Ὄπως σημειώνει χαρακτηριστικά «σέ καιρούς δύσκολους γιά τούς Ἑλληνες τῆς Κύπρου οἱ ἀλλόθροποι αὐτοί (δηλ. οἱ Τούρκοι τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ Κλαυδιά) βεβίλωσαν τίν ἐκκλησία, κρητιμοποιώντας την ἀκόμα καὶ ὡς χόρο παρασκευῆς τυριῶν (χαλλούμιῶν)». Ὁ συγγραφέας καταρρίπτει τήν ἀποψή ὅτι τό Μετόχιο εἶχε ίδρυθεῖ ἀπό φραγκοκαλδύγερους τοῦ τάγματος τῶν Κιστερσιανῶν. Πιθανότατα θά ἦταν ἐξ ἀρχῆς Μετόχιο τοῦ Σταυροβουνίου. Ἀπό τήν ἐγκατάλειψη καὶ τήν παρακμή τό διέσωσε ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου, πού ἄρκισε νά τό ἐπιδιορθώνει στά 1907. Ὁμως ἡ πραγματική ἀνακαίνιστού του ἔγινε κατορθωτή ἐπί τῶν ἡμέρων τοῦ Καθηγουμένου ἀρχιμ. Ἀθανασίου καὶ συγκεκριμένα ἔσκινσε στά 1991 - 92. Τοιουτορόπως μέ τό μόχθο τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς καὶ τήν ἐπίβλεψη τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων ἀνακαίνιστης ὁ κυρίως ναός, ἀνοικοδομήθηκε ὁ νάρθηκας, φυτεύτηκαν δένδρα κι ἐξωραΐστηκε ὁ γύρω χώρος. Ἀναστηλώθηκε ἐπίσης ἡ ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Προδρόμου κι ἀνευρέθηκε τό Ἅγιασμα. Τά ἔργα ὀλοκληρώθηκαν στά 2011. Ὁ ἔνθεος ζῆλος κι ὁ ίδρωτας τῶν πατέρων τοῦ Σταυροβουνίου μᾶς παρέδωσε τό Μετόχιο εἰς δόξαν καὶ τιμήν τῆς Ὅμεραγίας Θεοτόκου. Γιορτάζει τήν Παρασκευή τῆς Διακαινοπίμου Ἐβδομάδος, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Εύρισκεται 4 χιλιόμετρα ΝΑ τοῦ χωριοῦ Πυργά Λάρνακος, στό δρόμο πού ὅδηγε στό χωριό Κλαυδιά. Ἀποτελεῖ διαση, κυρίως μέ τήν πνευματική ἔννοια τοῦ ὄρου, στούς δύσκολους καιρούς μας.

* * *

Ἄρχιμ. Ἰωάννου Κωστώφ, Ἡ Θεία Εὐκαριστία, Οὕτε οἱ κοῖροι στά ἄγια, οὕτε τά ἄγια στούς κοίρους, ἔκδ. Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ὡραπός 2020, σσ. 224.

Οὐ παύεται συγγράφων ὁ ρέκτης λευίτης, ὅχι γιά νά γκρεμίζει, ἀλλά γιά νά οἰκοδομεῖ. Τή φορά αὐτή ἡ κείρ του ἀδράχνει τόν κάλαμο γιά νά πολεμήσει τούς πολεμίους τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐκαριστίας. Αὗτοί, στρατευμένοι νά κουβαλοῦν νερό στό μύλο τοῦ πολεμίτορος, τουτέστιν τοῦ Διαβόλου, βρῆκαν αὐτή τή φορά ἀφορμή ἀπό τήν ἀνά τήν ὑφήλιον ἐπέλαση τῆς μάστιγος τοῦ κορωνοϊοῦ, γιά νά «κτυπήσουν» τήν πίστιν τήν ἀμώμητον φορώντας τή

μάσκα (νίγουν τίν προσωπίδα) τῆς «φιλανθρωπίας». Προσέξτε, μήν κοινωνήσετε, θά «κολλήσετε» κορωνοϊό, μᾶς ψάλλουν μέχιλια στόματα, σέ δύλους τους χρόνους κι όλες τίς ἐγκλίσεις από τά τηλεοπτικά παράθυρα, τίς ἐφημερίδες, τό ραδιόφωνο καί τό διαδίκτυο «ἀπό φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός!»

„Αρι τίς περιπτώσεις πού ἔχει καταγράψει ό π. Ἱωάννης παραθέτουμε ἔνα χαρακτηριστικό διάλογο ἀνάμεσα στό γέροντα Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο καί μία κυρία: «- Ἡλθε κάποια νά ἔξομολογηθεί καί μοῦ λέει: - Δέν κοινωνά, σικαίνομαι τή Θεία Κοινωνία γιατί κοινωνοῦν δύοι μέ τό ἴδιο κουτάλι!» Τῆς λέω: «- σέ ἑστιατόρια τρῶς»; «Συνήθως ὅχι», λέει, «ἄλλα τρώω». «Σέ καφενεῖα πίνεις», τῆς λέω, «καφμία φορά νερό»; «Νάι» λέει: «Νά ξέρεις» τῆς λέω «πόσα σάλια πίνεις ἐκεὶ μέσα. „Οπως εἶναι ἐκεὶ τά ποτήρια», τῆς λέω, «τά γκαροσόνια τά βουτᾶνε ἐκεὶ καί τά ξαναβγάζουνε». Μέ κοιτάξε ἔτσι. «Ἐχεις φάει σάλια» τῆς λέω. «Καί ἐδῶ εἶναι τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ» τῆς λέω. «Ἐκεὶ σκέτο νεράκι τῆς βρύσης», τῆς λέω «κακομοίρα μου. Καί κουτάλια καί ππρούνια» τῆς λέω «μόλις τά περνᾶνε ἀπό τίν πετσέτα καί στά δίνουνε». Πραγματικό ξεμασκάρεμα τῆς ύποκρισίας τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

Κάθε σελίδα τοῦ παρόντος ἀποτελεῖ ἀνηλεές μαστίγωμα τῆς πονηρῆς ἀπιστίας. Κλείνω μέ τίν ἔξης παραπήρηστο τοῦ ἀοιδίμου Γέροντος: «Πέθαιναν οἱ ἄνθρωποι κατά ἑκατοντάδες παλιότερα ἀπό τή φθίσι ἀπό τή φυματίωσι. Καί οἱ ἵερεῖς κοινωνοῦσαν δεκάδες καί ἑκατοντάδες στά σανατόρια καί μετά κατέλυναν δύλο τό περιεχόμενο τοῦ Ἀγίου Ποτηρίου. Ποτέ δέν ἀκούστηκε ὅτι ἱερεὺς μολύνθηκε ἀπό κάποιο μικρόβιο λόγω τῆς Θείας Κοινωνίας». Τοῖς φρονίμοις δλίγα. Ὁ λίβας τῆς ἀπιστίας ρίχνει κάτω μόνο τά σπίτια πού θεμελιώθηκαν στήν ἄμφι τῆς δλιγοπιστίας. Τά ἄλλα, πού θεμελιώθηκαν στήν πέτρα, μπδαμώς σαλεύονται προσβολαῖς τοῦ Βελιάρ. Εὐχαριστοῦμε ἐκτενῶς τόν π. Ἱωάννην γιά τίν ψυχοτρόφο τράπεζα.

* * *

Joseph R. DiFranza MD Ἡ Νικοτίνη ἔξομολογεῖται: Δέν φταις ἐσύ, φταιώ ἐγώ. Μετάφραστο - ἐπιμέλεια Ἐλπιδοφόρος Σωτηριάδης - Λάμπρος Λαζούρας, ἔκδ. Ἐν Τύποις, Λευκωσία 2014, σσ. 94.

Εὔλογο, προστό στόν καθένα καί ἐπί τῆς οὐσίας θά χαρακτήριζα τό παρόν ἔργο τοῦ πρωτόπορου ιατροῦ Τζόζεφ ΝτιΦράντζα. Καταπίνεται μέ τό φλέγον θέμα τοῦ καπνίσματος πού φθείρει καί ύποσκάπει ἀποδεδειγμένως τήν ύγεια πολλῶν ἑκατομμυρίων συνανθρώπων μας ἀνά τό παγκόσμιον. Μᾶς παρουσιάζει μέ ἀπλές κουβέντες, χωρίς νά «κάνει τό δάσκαλο», τά ἐπιστημονικά συμπεράσματά του γιά τό ρόλο τῆς νικοτίνης στό πρόβλημα τοῦ καπνίσματος. Πρός μεγάλη μου ἔκπληξη ἔμαθα γιά πρώτη φορά πώς ή κημική αὐτή οὐσία δηλ. ή νικοτίνη, «ταρακούνα τόν ἐγκέφαλο ἀπό τό πρώτο κιόλας τσιγάρο, δπως ἔνα τσουνάμι». Ἡ ἄμεση ἀντίδραση πού μοῦ ἥρθε στό μυαλό ἀπό τίν συγκλονιστική αὐτή πληροφορία εἶναι ὅτι ή μάχη ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἔξαρτησης, διότι ἀκριβῶς περί αὐτοῦ πρόκειται, κερδίζεται μέ τή φυγή, τουτέστιν τίν παντελή ἀποφυγή τοῦ πρώτου τσιγάρου. Σημειώνει ό καλός συγγραφέας: «Οπως τά παιδιά μαθαίνουν χένες γλώσσες πιό γρήγορα ἀπό τούς ἐνήλικες ἔτσι καί ὁ ἐγκέφαλός τους προσαρμόζεται γρηγορότερα στή νικοτίνη. Ἀφοῦ ή προσαρμογή τοῦ ἔγκεφαλου στή νικοτίνη εἶναι ή βασική ὀργανική αἵτια τῆς ἔξαρτησης, δύο νεαρότερος εἶναι ἔνας ἀνθρώπος ὅταν ἀρχίσει τό κάπνισμα, τόσο ἰσχυρότερη εἶναι καί ή ἔξαρτηση πού πιθανόν νά ἀποκτήσει». Ὁμως ο συγγραφέας δέν θέλει ἐπί οὐδενί νά μᾶς υποβάλλει πώς ή νικοτίνη εἶναι ἀνίκητη. Κάθε ἄλλο. Σημειώνει τά ἔξης: «Οταν ἔχετε γρίπη, εἶναι μεγάλη ταλαιπωρία τίς πρώτες δύο ή τρεῖς μέρες καί μετά σιγά - σιγά γίνεστε καλύτερα μέρα μέ τή μέρα. Σέ διάστημα μᾶς ή δύο ἐβδομάδων ἐπιστρέφετε στά κανονικά σας ἐπίπεδα. Γιά τούς περισσότερους ἀνθρώπους ή στέρηση τῆς νικοτίνης εἶναι παρόμιοι. Αἰσθάνονται ταλαιπωρία γιά τίς πρώτες δύο ή τρεῖς μέρες καί μετά λίγο - λίγο ἐπανέρχονται στά φυσιολογικά τους ἐπίπεδα». «Οπως καταλήγει συμπερασματικά, αὐτό πού γέρνει τίν πλάστηγα ύπερ τῆς ύγειας εἶναι ή σταθερή ἀπόφαση γιά τή διακοπή τοῦ καπνίσματος. Εὐχαριστοῦμε τό συγγραφέα, ἄλλα καί τούς μεταφραστές γιά τόν κόπο τους καί τή συνεισφορά τους ύπερ τοῦ ἀγάθου τῆς σωματικῆς ύγειας. Δέν μιλᾶμε δά γιά μικρό πράγμα.

* * *

Δρος Ἐλπιδοφόρου Σωτηριάδη, Δρος Λάμπρου Λαζούρα, Μία ἀπόφαση ποὺς μισοῦ ἔκατομμαριὸν εὐρό. Ὅντας βιβλίο γιὰ δῆλους τοὺς πρών, νῦν καὶ μελλοντικοὺς καπνιστές, ἀλλὰ καὶ γιὰ δῆλους τοὺς ἀνυποψίαστους ἄκαπνους, ἔκδ. Ἐν Τύποις, Λευκωσία 2014, σ. 214.

Δέν χρειάζεται νά εῖναι κανείς γιατρός, ψυχολόγος, ἢ τέλος πάντων εἰδικός, γιά νά ἀντιληφθεῖ μέ τίν πρώτη, μόλις ἀνοίξει τό παρόν, τί φωνή ἀγονίας τῶν συγγραφέων. Μέ ύπομνην καὶ ἀταλάντευτη ἐπιμονή κρούουν ἀκαταπαύστως τὸν κάθδωντα τοῦ κινδύνου γιά το μείζον αὐτὸ θέμα, πού ταλανίζει μικρούς καὶ μεγάλους στὸν ἐποκή μας. Πρόσεξα ὅτι, γνωρίζοντας ὡς εἰδικοί τοὺς κινδύνους, στρέφουν τὴν προσοκή τους πρωτίστως στὰ παιδιά. Σημειώνουν μέ ἔμφαση, σύν τοῖς ἄλλοις, καὶ τά πιο κάτω: «Δέν νομίζετε ὅτι πρέπει κάποιος νά μιλήσει στὰ παιδιά γιά τίν ἔξαρτηση ἀπό τή νικοτίνη καὶ νά τοὺς προειδοποιήσει γιά τοὺς κινδύνους αὐτοῦ τοῦ προϊόντος ὅσο πιο νωρίς γίνεται; Ἀφοῦ μέχρι τώρα δέν ἔχουμε ἀκόμη καταφέρει νά ἀποσύρουμε αὐτό τό καταραμένο προϊόν ἀπό τήν ἀγορά, ἃς ἐνημερώσουμε τουλάχιστον τά παιδιά μας γιά τούς κινδύνους πού παραμονεύουν». Αἰσθάνεται κανείς ἔντονα τήν ἀγωνία πού τούς ἔχει δικαιολογημένα κυριεύσει πού τούς κάνει ν' ἀπευθύνονται στὰ παιδιά μέ λόγια σάν τά πιο κάτω: «Ἡ συμβουλή μου εἶναι νά μή βάλετε τό τσιγάρο στό σόμα, οὔτε γιά ἀστεῖο. Εἶναι σημαντικό νά ἀποφύγετε νά καπνίσετε προτοῦ γίνετε ἔνας ἀκόμα ἐργαζόμενος πού θά πληρώνει τό καθημερινό καράτσι στής πάμπλουτες καπνοβιομηχανίες γιά νά ἀγοράζει κάρκινο σέ δόσεις». Δέν διστάζουν νά καυτηριάσουν καὶ τήν κρατική ύποκρισία πού ἔβαλε στά κρατικά ταμεῖα τό 2012 ἀπό τή φορολογία τῶν τσιγάρων (στήν Κύπρο) 200 ἑκατομμύρια εὐρώ! Ἀπό τήν ἄλλη στόν προϋπολογισμό τοῦ 2012 εἶχαν προβλεφθεῖ 2 ἑκατομμύρια εὐρώ γιά τήν ἐκπόνηση προγραμμάτων γιά τή πρόληψη διαφόρων ἀσθενειῶν! Ὁλοκληρώνων μέ τά λόγια τοῦ Δρος Λάμπρου Λαζούρα: «Τό κάπνισμα σκοτώνει ἔνα καπνιστή κάθε 6 δευτερόλεπτα. Ἐκατομμύρια ἔφθιοι καὶ νέοι ἄνθρωποι παγιδεύονται ἀπό τή τσιγάρο καὶ τή νικοτίνη καθημερινά σ' ὅλόκληρο τόν κόσμο. Τό βιβλίο πού κρατᾶτε στά χέρια σας μπορεῖ νά γίνει ἡ ἀφορμή γιά μιά ἀναίμακτη ἐπανάσταση ἀπέναντί σέ μιά παγκόσμια, θανατιφόρα καὶ αὐτό-ἐπιδοτούμενη ἔξαρτηση». Ἄξιος ὁ μισθός τους. Τό δῶρο τῆς ζωῆς δέν εῖναι γιά νά τό κατασπαταλοῦμε.

* * *

‘Αρχιμ. Ἰωάννου Κωστώφ, Χριστιανισμός καὶ κοινωνία, ἔκδ. Ἀγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ωρωπός 2020, σ. 281.

“Οταν σκεφτοῦμε ἀπό τή μιά τή φιλοπονία τοῦ ἀκούραστου κληρικοῦ κι ἀπό τήν ἄλλη τή μεθοδικότητα πού τόν διακρίνει, δέν θά ἐκπλαγοῦμε γιά τόν ἀριθμό τῶν βιβλίων πού παραδίδει στόν κυκλοφορία, οὔτε γιά τήν ποιότητα τῶν γραφομένων του. Στό βιβλίο πού κρατάω στά χέρια μου καταπιάνεται μέ τή σχέση Χριστιανισμοῦ καὶ κοινωνίας καὶ δίνει ἀπαντήσεις σέ θέματα τά όποια οἱ ἀρνητές καὶ ἀντικείμενοι προβάλλουν κατά κόρον κατηγορώντας τήν πίστη μας. Ἀγγίζοντας λ.χ. τό θέμα τῆς δουλείας (τήν όποια ἡ χριστιανική πίστη καταδικάζει) δέν διστάζει νά παρουσιάσει τή θήλερη πραγματικότητα πού βασίλευε στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπου “Ἐλληνες πουλούσαν Ἐλληνες ὡς δούλους κατά κιλιάδες. Σημειώνει μεταξύ ἄλλων: «Μετά τήν πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων (στήν ἐκστρατεία τῆς Σικελίας) τουλάχιστον 7000 αἰχμάλωτοι, Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοι τους ρίχθηκαν στά λατομεῖα, ὅπου πολλοί ἀπ' αὐτούς κάθηπκαν κι ὅσοι ἐπέζησαν πουλήθηκαν σάν δούλοι». Ρίχνοντας μιά πρόχειρη ματιά σ' ἔνα ἄλλο θέμα τῶν ἡμερῶν μας, τό συγκροτισμό, παραθέτει, σύν τοῖς ἄλλοις, ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ μακαριστοῦ γέροντος Ἐπιφάνιου Θεοδωρόπουλου στόν πατριάρχη Ἀθηναγόρα. Ὁ μακαριστός Ἀρχιμανδρίτης, λαμβάνοντας ὡς ἀφετηρία τήν ἐπιστολή τοῦ Ἀπ. Παύλου στούς Γαλάτες, τονίζει: «Ἄνστροτάτη γλώσσα, αὐστηρότατος ἔλεγχος. Καμμιά ύποχώρωσι, κανένας συμβιβασμός. Ἀν περιέμνεσθε, ὁ Χριστός δέν θά σάς ὠφελήσητε σέ τίποτε» (Γαλ. ε' 2). «Φοβᾶμαι μήπως ματαίως κοπίσασα γιά σᾶς» (Γαλ. δ' 11). Ποιός τά λέει αὐτά; Ὁ Παύλος, τό σόμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτός πού δῆλους τούς ἀγαποῦσε, καὶ θυσιαζόταν γιά δῆλους, αὐτός πού εὐχήθηκε νά γίνει «ἀνάθεμα ἀπό τό Χριστό» κάριν τῶν ἄλλων! Καὶ ποιό ἦταν τό θέμα τῆς διαφωνίας μέ τούς Γαλάτες; Ἡ περιτομή! Δηλαδή θεσμός καιρικῆς μέν ἰσχύος, ἀλλὰ πάντως θεοσύνετας καὶ ὅχι ἐφεύρυμα δαιμόνων ὅπως τά παπικά ἀλάθητα καὶ τά πρωτεῖα.. Ὅστερούσε κι αὐτός ἀπό ἀγάπην; Τί κρίμα νά μή zei σύμερα, γιά νά πάρει μαθήματα ἀγάπης ἀπό κάποιους σύγχρονους δικούς σας

‘Επισκόπους!» Γιά τό καυτό αύτό θέμα πόσο δίκιο ἔχει ὁ Νικ. Ψαρουδάκης πού ἐπισημαίνει στό ίδιο κεφάλαιο: «ὁ δρος “οἰκουμενισμός” εἶναι ἔνα σκοτεινό ἐφεύρημα γιά τό κουκούλωμα τῆς ἀλήθειας, μιά πλαστή βίζα γιά τίν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῆς κάθε ἀνοσίας καί πλάνης στό χώρο τῆς θρησκευτικῆς πίστεως!»

Έχει και πολλά ἄλλα τό χρήσιμο κι εύχροστο αὐτό ἐγχειρίδιο. Ιδιαιτέρως συνιστώ τά κεφάλαια Συγκρητισμός Α', Συγκρητισμός Β', Περί Ἀναστάσεως καί Περί Γραφῶν. Εύχομαι ἀπό καρδιᾶς νάχει ὁ Θεός καλά τόν εὐλαβέστατο συγγραφέα ὥστε μέ τόν κάλαμό του νά στηρίζει τούς ἀδελφούς.

* * *

Νεκτάριου Πάρο, Δρος Θ., Δ.Μ., Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Καθηγητῆ ΠΑΜΑΚ, Ἐρμηνεία καί ἐκτέλεση Ψαλτικῆς. Τό Ἐξαποστειλάριον «Τόν Νυμφῶνα σου βλέπω», ἔκδ. Ἀγία Ταϊσία, Λευκωσία 2020, σσ. 186.

Πρόκειται γιά ἔξειδικευμένο βιβλίο, πού ἔχει ἀποδέκτες, κατά κύριον λόγο, τούς ἐπαίσθιους, τουτέστιν τούς μελετητές καί εἰδήμονες τῆς κάθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παραδόσεως. Ὁ χαράστων τίς γραμμές αὐτές δέν περιλαμβάνει, οὕτε κατά ψιλόν λογισμόν ἐαυτόν στούς ἀνωτέρω ἀναφερομένους. Αὐτό εἶναι σαφές. Προβαίνω ὅμως κάθ' ὑπακοήν σέ μερικές παραπρήσεις μετά τή μελέτη τοῦ πιό πάνω πονήματος. Ἡ πρότη μου διαπίστωση εἶναι ὅτι ὁ πανοσιολογιώτατος συγγραφέας ἀναλύει τό θέμα του εἰς βάθος, τόσον ἀπό ὑμνολογικῆς ὅσον καί ἀπό φιλολογικῆς ἀπόψεως. Μοῦ ἔκανε ἐπίσης ἐντύπωση τό εύρος τῆς ἔρευνάς του. Αὐτή δέν περιορίζεται στόν Ἑλληνόφωνο χώρο ἀλλ' ἐπεκτείνεται ὥστε νά περιλάβει κι ἄλλους ὄρθδοξους λαούς πού διεπήροσαν μετ' εὐλαβείας τή βυζαντινή μουσική παράδοση, δηλαδόν τούς Βούλγαρους, τούς Ρουμάνους, τούς ἀραβόφωνους Ρωμιούς τῆς Συρίας καί τούς Ἀλβανούς. Προχωρεῖ ἀκόμη καί στήν ἀπόδοση τοῦ ἀνωτέρου γνωστοῦ ὑμνοῦ «Τόν Νυμφῶνα σου βλέπω» στή σύγχρονη Ἀγγλική γλώσσα, συγκρίνοντάς τον μέ τό Ἑλληνικό πρωτότυπο. Πρέπει νά ύπογραμμισθεῖ ὅτι ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται ἀπό τό συγγραφέα στούς ὀνομαστούς πρωτοψάλτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού λάμψουν τό ἀναλόγιο τά τελευταῖα 200 χρόνια, ὅπως ὁ Πέτρος Λαμπαδάριος, ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης, ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος, ὁ Θρασύβουλος Στανίσας κ.λ.π. Τό Παράρτημα μᾶς ἐντυπωσιάζει διότι βλέπουμε τίν καταγραφή 43 ἐκτελέσεων τοῦ πασίγνωστου αὐτοῦ Ἐξαποστειλάριου. Αὐτές, στής ὅποιες περιλαμβάνονται καί μουσικές ἐκτελέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου καί τοῦ μακαρία τῆς λόγει ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σεραφείμ, φανερώνουν σύν τοῖς ἄλλοις τόν πλοῦτο, τό εύρος ἀλλά καί τίν ἐλεύθερία τῶν κινήσεων ἐντός τοῦ πνευματικοῦ χώρου πού περικλείει τήν ἐκκλησιαστική μουσική. Ἡ μουσική τῆς Ἐκκλησίας μέ τό μέλος, τά ύψηλά νοήματα καί τήν κατάνυξη πού προκαλεῖ ἀνεβάζει τή ἀληθεία, τούς ἀνθρώπους «ἔκ γῆς πρός οὐρανόν» καί τούς ὅθει στό νά μιμηθοῦν τίς ἀγγελικές δυνάμεις. Ἡ ἐκκλησία δέν εἶναι κονσερβατόριο ὅπως τή μετέτρεψαν οἱ Δυτικοί, ἦγουν οἱ Πλαπικοί καί τά πνευματικά τούς τέκνα οἱ ποικιλόσχημοι Προτεοτάντες. Εύχαριστούμε τό συγγραφέα γιά τό μόχθο του καί γιά τό ὅτι μᾶς ἀνοίγει τά μάτια καί τά αὐτιά, ὥστε νά γνωρίσουμε ἐπιτέλους τά δικά μας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

